T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

ANKARA ÜNİVERSİTESİ VETERİNERLİK FAKÜLTESİNDE BULUNAN ve ARİSTO'YA ATFEDİLEN ANONİMLEŞMİŞ BAYTARNÂMELER: KİTABU BAYTARNÂME I (vr. 1b – 42a) (İNCELEME – METİN – DİZİN – TIPKIBASIM)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İbrahim BANZAROĞLU

İSTANBUL 2014

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

ANKARA ÜNİVERSİTESİ VETERİNERLİK FAKÜLTESİNDE BULUNAN ve ARİSTO'YA ATFEDİLEN ANONİMLEŞMİŞ BAYTARNÂMELER: KİTABU BAYTARNÂME I (vr. 1b – 42a) (İNCELEME – METİN – DİZİN – TIPKIBASIM)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İbrahim BANZAROĞLU

TEZ DANIŞMANI: Prof. Dr. Mesut ŞEN

İSTANBUL 2014

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek lisans öğrencisi İbrahim BANZAROĞLU'nun "Ankara Ünivesitesi Veterinerlik Fakültesinde Bulunan ve Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnâmeler: Kitabu Baytarnâme I (vr.1b-42a) (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı yüksek lisans tezi olarak oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile başarılı bulunmuştur.

İmza

Tez Danışmanı Üniversitesi	: Prof.Dr. Mesut ŞEN Marmara Üniversitesi	.....
Üye Üniversitesi	: Prof.Dr. Ahmet ŞİMŞİRGİL Marmara Üniversitesi	.....
Üye Üniversitesi	: Yrd.Doç.Dr. Arzu E. ÖZTÜRK Marmara Üniversitesi	.....

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun 09../09../ 2014 tarih ve 2014/117-6.... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof.Dr. Gülşen SEYHAN ALIŞIK
Müdür

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER……I

ÖN SÖZ ……V

ÖZET……VII

ABSTRACT……VIII

İŞARETLER VE KISALTMALAR……IX

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ……X

I. İNCELEME……1

1. KİTABU BAYTARNÂME……1

1.1. Eserin Yazarı……1

1.2. Eserin Mütercimi……2

1.3. Eserin Bölümleri……2

1.3.1. Eserin Özeti……2

2. İMLA VE DİL ÖZELLİKLERİ……6

2.1. İmla Özellikleri……6

2.1.1. Harekeleme……6

2.1.2. Şeddenin Kullanımı……6

2.1.3. Ünlülerin Yazılışı……7

2.1.3.1. ‘a’ Ünlüsü……7

2.1.3.1.1. Ön Seslerde……7

2.1.3.1.2. İç Seslerde……7

2.1.3.1.3. Son Seslerde……7

2.1.3.2. ‘e’ Ünlüsü……8

2.1.3.2.1. Ön Seslerde……8

2.1.3.2.2. İç Seslerde……8

2.1.3.2.3. Son Seslerde……..8
2.1.3.3. ‘ı, i’ Ünlüleri……...8
2.1.3.3.1. Ön Seslerde……...8
2.1.3.2.2. İç Seslerde…….9
2.1.3.3.3. Son Seslerde……..9
2.1.3.4. ‘o, ö, u, ü’ Ünlüleri…….9
2.1.3.4.1. Ön Seslerde……...9
2.1.3.4.2. İç Seslerde……...10
2.1.3.4.3. Son Seslerde……10
2.1.4. Ünsüzlerin Yazılışı……10
2.1.4.1. ‘ç’ Ünsüzü……10
2.1.4.2. ‘g, k ve ñ’ Ünsüzleri……10
2.1.4.3. ‘ġ, ķ’ Ünsüzleri…….11
2.1.4.4. ‘ḥ, ḫ, h’ Ünsüzleri…….11
2.1.4.5. ‘p’ Ünsüzü……12
2.1.4.6. ‘d, t, ṭ’ Ünsüzleri……...12
2.1.4.7. ‘s, ṣ’ Ünsüzleri……..13
2.1.5. Yükleme Hâli (Akkuzatif) Ekinin Yazımı……....13
2.1.6. Edatların Yazımı……...14
2.1.7. Yazımı Farklı Olan Kelimeler……...…14
2.2. Dil Özellikleri…….15
2.2.1. Ses Hadiseleri……15
2.2.1.1. Kalınlık-İncelik Uyumu……15
2.2.1.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu…….15
2.2.1.3. Ünsüz Değişmeleri……...16
2.2.2 Çekim Ekleri……..17

2.2.2.1 İsim Çekim Ekleri……..17

2.2.2.1.1.1. Çokluk Eki……...17

2.2.2.1.2. İyelik Ekleri……18

2.2.2.1.3. Hâl Ekleri……18

2.2.2.1.3.1. Yalın Hâl……18

2.2.2.1.3.2. İlgi Hâli (Genitif)……19

2.2.2.1.3.3. Yükleme Hâli (Akuzatif)……....19

2.2.2.1.3.4. Yaklaşma Hâli (Datif)……19

2.2.2.1.3.5. Bulunma Hâli (Lokatif)…….19

2.2.2.1.3.6. Ayrılma Hâli (Ablatif)……20

2.2.2.1.3.7. Vasıta Hâli (İnstrumantel)…….....20

2.2.2.1.3.8. Eşitlik Hâli (Ekvatif)……..20

2.2.2.1.3.9. Yön Hâli (Direktif)……....20

2.2.2.2. Fiil Çekim Ekleri…….20

2.2.2.2.1. Şahıs Ekleri……20

2.2.2.2.1.1. Birinci Tip Şahıs Ekleri…….20

2.2.2.2.1.2. İkinci Tip Şahıs Ekleri……...21

2.2.2.2.1.3. Üçüncü Tip Şahıs Eki……22

2.2.2.2.1.4. Dördüncü Tip Şahıs Eki……22

2.2.2.2.2. Bildirme Kipleri…….22

2.2.2.2.2.1 Görülen Geçmiş Zaman…….....22

2.2.2.2.2.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman ……...23

2.2.2.2.2.3. Geniş Zaman…….23

2.2.2.2.2.4. Gelecek Zaman Eki……..23

2.2.2.2.2.5. Şimdiki Zaman……..24

2.2.2.2.3 Tasarlama Kipleri…….....24

2.2.2.2.3.1. Emir Kipi……24
2.2.2.2.3.2. İstek Kipi……24
2.2.2.2.3.3.Şart Kipi……...25
2.2.2.2.3.4. Gereklilik Gibi……....25
2.2.2.2.4. Birleşik Kipler……25
2.2.2.2.4.1. Hikâye……25
2.2.2.2.4.2. Şart……..25
2.2.2.2.4.3. Rivâyet……26
2.2.2.2.5. Bildirme Ekleri ve Cevheri Fiil……...26
2.2.2.2.5.1 Geniş Zaman……26
2.2.2.2.5.2. Şart…….....26
2.2.2.2.5.3. Görülen Geçmiş Zaman……..26
2.2.2.2.5.4. Cevheri Fiilin Olumsuzu……26
2.2.2.2.6. Partisipler……26
2.2.2.2.7. Gerundiumlar……..27
2.2.2.2.8. Fiilerde Olumsuzluk……28
2.2.3. Birleşik Fiiller……...28
2.2.3.1. Birinci Unsuru İsim Olan Birleşik Fiiller……28
2.2.3.2. İki Unsuru Da Fiil Olan Birleşik Fiiller……...29
II.METİN……...30
III.DİZİN……...53
KAYNAKÇA……..180
ÖZ GEÇMİŞ……181
TIPKIBASIM……..182

ÖN SÖZ

Bu tez, Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Tıp Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı Arşivinde 22755/1-2 kayıtlı *Kitabu Baytarnāme* adlı çeviri eserin üzerinde yapılan bir dil çalışmasıdır.

Baytarnâmeler, İslam uygarlığında, hayvanların bakımı, beslenmesi, hastalıkları ve bu hastalıkların tedavileri konusunda yazılmış eserlerdir. Baytarnâmelerin genelinde atların gerekliliği, güzelliği, hayat içindeki yeri, donları, cinsleri, sınanmaları, güçlü ve kuvvetlilikleri, yürüyüş biçimleri, yetiştiricilikleri, uğurlu veya uğursuz vasıfları, yaratılışları, yaş tayinleri, bakımı, hastalıklarının ilaçları vb. konuları üzerinde durulmaktadır.[1]

İslam kaynaklarında ilk baytarnamenin, Aristo (MÖ 384-322) tarafından yazıldığı kabul edilmektedir. Aristo'ya atfedilen söz konusu eserin, Abbasiler döneminde başlayan yoğun tercüme faaliyetleri kapsamında Eski Yunancadan Arapçaya aktarıldığı düşünülmektedir. Eserin daha sonra Arapçadan çeviri yoluyla Farsça ve Türkçe nüshaları da oluşturulmuştur. Üzerinde çalışılan bu eser Aristo'ya atfedilmiş ve birbirinden bağımsız iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölüm anonim olup mütercimi belli değildir. İkinci bölümün mütercimi ise *Şeyḫ Muḥammed Ḳāżī-zāde*'dir.

Eser seksen sayfa [kırk varak] olup 2b'den başlamıştır. Çalışma metnimizde 1b-2a varakları yer almamaktadır. Prof. Dr. Mesut Şen, 1995 yılında yayımladığı *Baytarnameler, Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık* adlı eserde tespit ettiği baytarnamelerin, giriş ve son kısımlarını taranskripsiyonlayarak kayıt altına almıştır. Aradan geçen süre içerisinde üzerinde çalıştığımız metinde tahribat meydana gelmiş ve zikredilen varaklara ulaşılamamıştır. Biz çalışmamızda eksik olan bu iki varağın bir kısmını mezkûr eserden faydalanarak tamamladık.

Eser, giriş, iki ana bölüm ve hatimeden oluşur. Birinci bölümün üç alt başlığı vardır. Bunlar: Gaza ve ribat nöbeti için at beslemenin faziletleri, atların iyi ve kötü vasıfları, atların bakımı, beslenmesi ve hakları. İkinci bölüm ise atların dişleri ve yaşları hakkındadır. Eserin hatime kısmında, at uzuvları ile yapılan bazı ilaç karışımlarının insanlara olan faydaları izah edilmiştir.

İlgili bölümler ayet, hadis ve dualarla desteklenmiştir.

Bu çalışma; inceleme, metin, dizin ve tıpkıbasım olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır.

---

[1] Ali Abbas ÇINAR, *Türklerde At ve On Dokuzuncu Yüzyıla Ait Bir Baytarnamede At Kültürü*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1993, s. 5.

İnceleme bölümünde, eserin yazarı, mütercimi ve çalışmamıza konu olan *Kitabu Baytarnāme* hakkında bilgiler verilmiş, eserin özeti yapılmıştır. Ayrıca metnin dil ve imla özellikleri bu bölümde incelenmiştir.

Metin bölümünde tercümenin transkripsiyonu yapılmıştır. Transkripsiyonlu metinde okumayı kolaylaştırma ve anlam bütünlüğünü sağlama amacıyla noktalama işaretleri kullanılmış, satır başı konulmuştur. Ayet, dua, hadis ve Arapça ibareler Arap harfleriyle gösterilmiştir. Ayet, hadis ve duaların Türkçe tercümesi metinde verildiği için bu kısımların herhangi bir şekilde izah edilmesi gerekli görülmemiştir. Kırk varaktan oluşan metinde her sayfada genellikle on üç satır kullanılmıştır.

Dizin bölümünde, transkripsiyonlu metinde bulunan tüm söz ve söz grupları bulunmaktadır. Kelimeler anlamlandırılırken metindeki anlamları esas alınmıştır.

Bu bölümlerden sonra eserin Arap harfli metnine yer verilmiştir.

Bu çalışmada ilgi ve bilgisini benden esirgemeyen, büyük bir sabır ve anlayışla bana yol gösteren, Türk kültüründe çok önemli bir yere sahip olan baytarnamelerle tanışmamı sağlayan, tez konumu bu yönde seçmemde yardımcı olan değerli hocam Sayın Prof. Dr. Mesut Şen'e teşekkür ederim.

İbrahim BANZAROĞLU

ÖZET

Bu tez, Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi Tıp Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı Arşivinde 22755/1-2 kayıtlı *Kitabu Baytar-nāme* adlı çeviri eserin üzerinde yapılan bir dil çalışmasıdır.

Bu çalışma; inceleme, metin, dizin ve tıpkıbasım olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır.

İnceleme bölümünde, eserin yazarı, mütercimi ve çalışmaya konu olan *Kitābu Baytar-nāme* hakkında bilgiler verilmiş, eserin özeti yapılmıştır. Metnin dil ve imla özellikleri değerlendirilmiştir.

Metin bölümünde tercümenin transkripsiyonu yapılmıştır. Seksen sayfadan oluşan metinde her sayfada genellikle on üç satır kullanılmıştır.

Dizin bölümünde, transkripsiyonlu metinde bulunan bütün söz ve söz grupları bulunmaktadır. Kelimeler anlamlandırılırken metindeki anlamları esas alınmıştır.

Bu bölümlerden sonra eserin Arap harfli metnine yer verilmiştir.

ABSTRACT

This dissertation is a linguistic study on the Ankara University Faculty of Medical History and Ethics 22755/1-2 registered in the archives of the Department of *Kitābu Baytarnāme.*

This work has four parts; prologue, text, index and faximile.

In the prologue, the author, translation and the information about Kitābu Baytarnāme is given. The spelling and the orthographic aspects of the text is studied.

Translations are made in the transcription of the text section. Consisting of eighty pages of text on every page is usually used on three lines.

In the index, transcribed in the text are all words and word groups. When a meaning is given to a word, the meaning in the text is taken as a base.

After these parts, text of the book are given Arabic language.

İŞARETLER KISALTMALAR

a.	Yazma nüshadaki ön yüzü belirtir.
Ar.	Arapça.
b.	Yazma nüshadaki arka yüzü belirtir.
Bk.	Bakınız.
c.	Cilt.
Far.	Farsça.
Yun.	Yunanca.
…	Eksik olan kısmı ifade eder.
+	İsim tabanına gelen ek.
-	Fiil tabanına gelen ek.
< >	Eksik yazılmış unsuru gösterir.
(?)	Anlam verilemeyen kelimeyi belirtir.
( )	Kelime gruplarını gösterir.

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا	A, a, E, e,
ا	Ā, ā, a
ب	B, b
پ	P, p
ت	T, t
ث	Ṣ, ṣ
ج	C, c
چ	Ç, ç
ح	Ḥ, ḥ
خ	Ḫ, ḫ
د	D, d
ذ	Ẕ, ẕ
ر	R, r
ز	Z, z
ژ	J, j
س	S, s
ش	Ş, ş
ص	Ṣ, ṣ
ض	Ż, ż, Ḍ, ḍ
ط	Ṭ, ṭ
ظ	Ẓ, ẓ
ع	ʿ
غ	Ġ, ġ
ف	F, f
ق	Ḳ, ḳ
ك	K, k, G, g, Ñ, ñ
ل	L, l
م	M, m
ن	N, n
و	V, v, O, o, Ö, ö, U, u, Ü, ü, Ū, ū, Ō,ō
ه	H, h, A, a, E, e
ي	Y, y, İ, i, Ī, ì

İNCELEME

1. KİTABU BAYTARNÂME I

1.1. Eserin Yazarı

Kitabu Baytar-nāme, VII-IX. yüzyılları arasında İslam dünyasında, bilimsel gelişmenin çok hızlandığı bir dönemde, Eski Yunancadan tercüme edilmiş bir eserdir. Eserin Aristo'ya ait olduğu rivayet edilmektedir.

Gerek mütercimi belli olan baytarnamelerde gerekse de anonimleşmiş baytarnamelerde ilk baytarnamenin Aristo tarafından yazılmasıyla ilgili şöyle bir rivayet anlatılmaktadır: İskender, doğu seferindeyken hastalanır. Aristo tarafından kendisine Belh şehrinde bulunan kırk lüleli *Ẕü'l-cūş* adlı çeşmenin suyunu içtiği takdirde şifa bulacağı söylenir. Bunun üzerine İskender, Belh şehrinin hâkimi Hüsrev'e bir mektup yazarak acele bu sudan göndermesini ister. Hüsrev, suyun şifalı olduğunu bildiği için, İskender'in hasta olduğunu anlar ve suyu vermeyeceğini söyleyerek mektupla birlikte gelen adamı geri gönderir. İskender bu davranış karşısında öfkelenir. İrec adlı adamını ordunun başına geçirerek Hüsrev'in üzerine yollar. Ancak İrec, Hüsrev karşısında yenilir ve esir düşer. Bu sonucu hayretle karşılayan İskender, bu sefer ordusunun başına Taymus adındaki başka bir adamını geçirir ve tekrar Hüsrev'in üzerine asker sevk eder. Hüsrev bu orduyu da yenilgiye uğratarak Taymus'u hapseder. İşin vahametini kavrayan İskender, askerlerini toplayarak Belh şehrine hücum eder ve şehri kuşatır. Ancak üç yıl kuşatma altında tutmasına rağmen şehri alamaz. Ordusu gittikçe zayıflamaktadır. Bu sırada ordudaki atlarda da hastalık belirir. Askerler bu durumu İskender'e şikâyet ederler. İskender, Aristo'yu yanına çağırır ve ona: "Bunca zaman ilimle uğraştın, insanoğlunun derdine derman oldun. Şu atlar için bir kitap telif etsen de yolda, izde hastalık peyda olduğunda bu kitaba göre amel etseler." der. Bunun üzerine Aristo, at hastalıkları ve tedavisiyle ilgili bir kitap yazar ve adını *Baytarnâme* koyar.[1]

Aristo, MÖ 384 yılında Trakya'daki Stageria'da doğdu. Bir hekim ailesinden gelen babası Nikomakhos, Makedonya Kralı II. Filip'in babası II. Amiyntas'ın özel hekimi ve yakın dostu idi. Aristo'nun ailesi ve bulunduğu kültür çevre, onu tecrübi araştırmaya ve müspet ilimlere önceden hazırlamıştı. 367'de Atina'da Eflatun'un akademisine girdi. Burada yirmi yıl kadar süren tahsili sırasında önceleri Eflatun'un en seçkin talebesi, sonra da onun felsefi sistemini eleştiren başarılı bir rakibi oldu. Bir yıl kadar Lesbos (Midilli) Adası'ndaki Mitilene'de

[1] Mesut ŞEN, *Baytarnâmeler, Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atcılık*, Türkiye Jokey Kulübü, Resim Matbaacılık A.R, 1995. s. 177-263.

kalan Aristo'yu Makedonya Kralı Filip, oğlu İskender'i yetiştirmek üzere MÖ 343-342 yıllarında Pella Sarayı'na davet etti. Sekiz yıl süren bu eğitim, daha sonra Aristo'yu "Cihan imparatorunu yetiştiren üstat" unvanıyla büyük bir şöhrete kavuşturmuştur. Babasının ölümünden sonra tahta çıkan Kral İskender, 335-334'te Asya seferine çıkınca Aristo, Atina'ya gidip kendi okulunu kurdu. 322'de yakalandığı mide hastalığından kurtulamayarak öldü.[2]

1.2. Eserin Mütercimi

Aristo'ya atfedilerek Türkçeye tercüme edilmiş pek çok baytarname bulunmaktadır. Söz konusu baytarnameler, baytarnamelerin giderek nasıl anonimleştiklerini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Üzerinde çalışılan bu eser Aristo'ya atfedilmiş ve birbirinden bağımsız iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölüm anonim olup mütercimi belli değildir. İkinci bölümün mütercimi Şeyḫ Muḥammed Ḳāżī-zāde'dir. Balıkesir'in büyük âlimlerinden Doğanîzâde Mustafa Efendi adında bir kadının oğlu olan Şeyḫ Muḥammed Ḳāżī-zāde, ilk tahsilini Birgivî Muhammed Efendi'nin talebelerinden tahsil ettikten sonra, İstanbul'a gelerek kısa bir süre Tercüman Tekkesi şeyhi Ömer Efendi'ye intisap etmiştir. Daha sonra asıl mesleği olan vaizlik ve müderrislik vazifesine dönmüştür. Ayasofya vaizi iken 1045 (1635) yılında vefat etmiştir.[3]

1.3. Eserin Bölümleri

1.3.1. Eserin Özeti

Eser, giriş, iki ana bölüm ve hatimeden oluşmaktadır. Adı konulmayan giriş bölümünde atın görme yeteneğinden, diğer hayvanlara karşı üstün gelen bazı özelliklerinden ve Hz. Muhammed'in sahip olduğu atların her birine farklı bir isim vermesinden bahsedilmiştir.

Birinci bölüm; gaza ve ribat nöbeti için at beslemenin faziletleri, atların iyisi ve kötüsünün alâmetleri, atların bakımı ve hakları olmak üzere üç kısımdan oluşmaktadır. İkinci bölüm ise atların dişleri ve yaşları hakkında olup tek kısımdır.

Birinci kısım: [5b/05] Bu kısımda gaza ve ribat nöbeti için at beslemenin faziletleri ile Hz. Muhammed'in atlar hakkındaki sözleri, çeşitli ayetler yer alır. Atın rüzgârdan yaratıldığına dair efsaneye, batıl olmayan üç oyuna değinilmiştir. Bu kısımda geçen hadis ve ayetlerden bir kısmı şöyledir:

Bir kimsenin ameli azsa at beslesin.

---

[2] Nilay GEYİKLİOĞLU, *Ḥācī ʿAlī Bīn Ḥācī Muḥammed Aḳsararayī'nin Kitābu Bayṭar-nāme Tercümesi İnceleme-Metin-Dizin*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010, s. 1.
[3] ŞEN, 1995: s. 188.

At, gaza niyetiyle beslendiğinde; ne kadar yem yediyse ne kadar su içtiyse ve her ne yaptıysa kıyamet gününde sevap olarak sahibinin mizanına konur.

At cinsi üç kısımdır. Bir kısmı rahmanındır, bir kısmı insanındır, bir kısmı da şeytanındır. İlki Allah'ın rızası uğrunda, gaza için alınandır ki Allah'ın düşmanlarını yok etmek için kullanılır. Yani gaziler, o atlarla kafirleri yok ederler. İkincisi tay doğurmak ve yük taşımak içindir. Üçüncüsü ise kumar için koşturulandır. Atın rahmanın olmasının anlamı, Allah yolunda gaza için beslenmesidir. Eğer insan kendi faydalanmak için beslerse insanındır. At meşru olmayan amaçlarla koşturulursa şeytanındır.

At cinsi üç kısımdır. Atın üç kimseye nisbet üç hâli vardır. Bir kimseye günahtır, bir kimseye sevaptır, bir kimseyi ise yoksulluktan korur.

Ehl-i İslamın iyiliği için alınan at, gaza ve ribat nöbeti için beslenir. Sahibi onu bir çayırda ya da bahçede bıraksa o kişiye atın bütün yediği otlar ve ayağının izleri sayısınca, pisliği ve idrarı kadar sevap ve iyilik yazılır. Sahibi onunla bir ırmağa gitse, atın ırmaktan içtiği su kadar sahibine iyilik ve sevap yazılır.

Bir rivayete göre at besleyen kimse, gündüzleri oruç tutup iftar etmeyen, sabaha kadar ibadet eden ve bundan bıkmayan, sürekli sadaka veren kişi gibidir.

Dünya ve ahiret hayırlarının hepsi kıyamete kadar atların alınlarında bağlıdır. Hayırdan kasıt sevaptır. Ve Allah at besleyenlere yardım eder.

Bazı kimseler Hz. Muhammed'e gelip fakirlikten şikâyet ettiklerinde "At besleyin ki Allah, at için on rızık gönderir. Birini at yer ve dokuzu sahibine kalır." buyurmuştur.

Poyraz yelinden yaratılan at, dostlara izzet sebebi, düşmanlara ise zillet sebebidir. Hz. Muhammed'e dünya varlıklarından en sevgilisi atları ve hatunlarıydı. Bir kişi hatunu ve atını severse sünnete riayet etmiş olur. Bir kimse gaza için at alıp bağlarsa Allah'ın emrini yerine getirmiş olur. Rivayete göre gücü yetenin at alıp beslemesi vaciptir. Resulullah, Arap cinsi at olan eve cinin giremeyeceğini buyurmuştur. Şeytan, yanında Arap cinsi at olan kimseye kötülük edemez.

Dünyada üç oyun hariç her oyun batıldır ve bu üç oyun haktandır. Üç oyundan biri ok atıp yarışmak, ata edep öğretmek ve hatunla oynamaktadır.

Bir kimsenin Arabi atı olursa Allah ona ikram eder. Fakat atı hor tutarsa Allah da onu hor tutar.

Bereket atların alınlarındadır. Hz. Muhammed atların yelesini, pürçeğini ve kuyruğunu kırkmayı yasaklamıştır. Hayır ve bereket; burnunun üstü ak, ayağında sekil olan ve sağ tara-

fında sekil olmayan siyah at, yağız at, al at ve gökrek at üzerindedir. Bütün atların içinde en çok koşanı aşkar attır.

İkinci Kısım: [28a/10] Bu kısım atların iyi ve kötü vasıfları hakkındadır. İyi bir atta bulunması istenilen özellikler yirmi yedi tane "y" harfi ile başlayan Türkçe kelimeyle ifade edilmiştir. Buna göre iyi bir at; güzel yürüyen, çok koşabilen, çok besili olmayan, iştahlı, uzun boylu, kalın bilekli, yumuşak tüylü, yassı karınlı, yuvarlak tırnaklı, yan tarafları düzgün, yağız, ince derili, yürekli, kuyruk yatağı geniş, yay boyunlu, yelesi ince ve uzun, yedeğe gelen, sahibinin yanında yürüyen, binicinin emriyle yatan kalkan, yedi yaşında, güzel yüzlü, güçlü kuvvetli, alışkındır.

Bazılarına göre atta on iki vasıf bulunması gerekir. Buna göre atın üç yeri güzel kadına (yüz güzelliği, saçı, kalçaları), üç yeri deveye (uzun boyunlu, kirpikleri, yoğun ve dik sağrılı), üç yeri katıra (kulakları uzun, kuyruğu katır gibi tüysüz ve ince, tırnağı turp gibi yuvarlak olmalı), üç yeri su sığırına (bilekleri öküz gibi kalın, karnı yuvarlak, kuyruk yatağı geniş) benzemelidir.

Atın iyisi güzel yüzlü, ceylan gözlü, kulakları uzun ve iki kulağının arası geniş, ufak dişli, yuvarlak alınlı, uzun boylu ve saçlı, kısa belli, küçük böğürlü ve omuzlu, kuyruk yatağı geniş, butları ve kirpikleri arası, çenesi ve ayak bileklerinden aşağısı siyah olandır.

Hurmayi toru at, yelesi ve kuyruğu ince ve uzun olunca hünerli olur. Bütün atların sultanı gibidir.

Demir kır at, yelesi ve kuyruğu aşıklarından aşağısı siyah olur. At takımı güzel yakışır. Soğuğa dayanır ve hünerlidir.

Siyah at, yavuz, eşkin ve yügrük olur.

Çil at, yelesi ve kuyruğu uzun olursa ve tırnağı siyah olursa hünerli olur.

Ak at,yelesi ve kuyruğu siyah olursa hünerli olur.

Kula at, hakkında demişler ki "at ki kula, alma anı bir pula." Yelesi ve kuyruğu karadır. Yeleden kuyruğa siyah bir yol gelirse o zaman hünerli olur.

Al at, yügrük olur ve sıcak diyarda çok hünerli olur. Ama soğuğa, açlığa ve susuzluğa dayanamaz. Narin mizaçlıdır.

Üçüncü kısım: [33b/02]**:** Bu kısımda atların bakımı, beslenmesi ve hakları anlatılmakta, atların iyi şartlarda beslenmesi ve bakımının yapılmasının bir hak olduğu vurgulanmaktadır. Buna göre atın bulunduğu yer gayet temiz ve kuru olmalı, yuları iki taraftan bağlanmalı, altına kuru fışkı dökülmeli ve işerken altına bir kap tutulmalıdır. Uzun günlerde yemi güneş

varken verilmelidir. Gece yarısı ata su verilirse onu şişmanlatır. Kaba kuşlukta bir de ikindiden sonra su verilmelidir. Ayakları, yelesi, kuyruğu sıcak su ile yıkanmalıdır. Günde iki defa tımar edilmelidir.

Atın ayaklarının açılması için, üç gün yatırılmadan üzerine binilip gezdirilmelidir. Yatan, yürümeyen ata bir kilo arpa beş gecede verilmelidir. Ata binerken üzengiye çok ağırlık verilmemeli, hemen binilmelidir. Üzengiye ağırlık vermeyip eyere yüklenmek atın sırtında yara oluşmasına neden olur. Terlemiş olan atın eyeri hemen alınmamalıdır. At yağmurdan korunmalıdır. Yorgun ata su, yemden önce verilmelidir.

Atın ayakları iyice yıkandıktan sonra kurulanmalıdır ki bıcılgan olmasın. Atın her bir ayağına sekiz tane mıh ile nal vurulmalı. Çöl kavmi atlarına nal vurmaz. At haddinden fazla koşturulmamalı ve ata fazla yük yüklenmemelidir. Aksi yapılırsa sahibine çok günah yazılır. Hayvanların hakkı insanların hakkından daha çetindir. Zira insan ile helalleşmek mümkündür ama hayvanlar için mümkün değildir. Hayvan hakkı ahirette azap çektirir.

İkinci bölüm: [38b/12] Bu bölüm atların yaşları ve dişleri hakkındadır. Buna göre tayın ilk önce ikisi aşağıdan ve ikisi yukarıdan olmak üzere toplam dört dişi çıkar. Bu dişlere ibtidaiyyat ve senaya denilir. Onların yanında sonradan çıkan dört dişe vasıtat ve devamında çıkan dört dişe de rubaiyyat denir. Öndeki diş sayısının tamamının on iki olduğunda, içerdeki dişlerle bir atın toplam kırk iki dişi olur. Üç yaşına giren atların dişleri sarı olur. Dördünde senayası düşer ve yerine yenileri biter. Beşinde kulun dişinin dibi kalınlaşır. Altısında dişlerde aşınma meydana gelir. Yedisinde içlerinde kara çukurcuklar olur ve iki çenesinin ortasında yumruk gibi küçük bir şişkinlik oluşur, artık dişleri büyümez. Sekizinde çukurları daha derin olur. Dokuz yaşına gelen atın dişlerinde bulunan çukurcuklar silinmeye başlar. Onunda daha çok silinir ve burnunda bir delik ortaya çıkar. Eğer at bulduğu demiri ve ağacı kemirmeye alışıksa yaşı dişinden belirlenmez, çenesinden anlaşılır. Genç atın çene kemikleri kalın olur, yaşlandıkça incelir. Hatta bıçak yüzü gibi keskin olur. On yaşını geçen bir atın tam yaşını söylemek ancak tahminle mümkün olur.

Atın ömrü insan ömrünün yarısı kadardır. Bazı atlar kırk-elli yaşına kadar yaşayabilir. Nitekim insanların bazıları da yüz yaşına kadar, bazıları ise yüz yaşından fazla yaşamaktadır.

Sonuç bölümü: [40a/04] Bu bölümde at uzuvlarıyla yapılan bazı ilaç karışımlarının insanlara olan faydaları izah edilmiştir. Buna göre atın beyni bal ile karıştırılıp görme zayıflığı olan birinin gözüne sürülse o kişinin gözünü kuvvetlendirir. Uçuklu bir kimseye yedirseler

faydalı olur. Atın dili pişirilip balla yenilirse hafakan hastalığını giderir. Atın yüreği bal ile karıştırılıp yenilirse idrar torbasındaki taşı eritir.

Atın yüreğini bir miktar günlük ve tobalak ile karıştırılıp kan işeyen birine yedirilirse iyi olur. Atın sütünü doğurmaz bir kadına beş kez içirseler hamile olur. Atın dişini horlayan bir kimsenin başı altına koysalar horlamayı keser. Atın ayağını bel ağrısına sürseler iyileştirir.

2. DİL VE İMLA ÖZELLİKLERİ

Metinde, Eski Anadolu Türkçesinin ses hadiseleri ve imla özellikleri görülmektedir. Ancak metinde düzenli ve kurallı bir imladan söz edemeyiz. Tespit ettiğimiz imla özelliklerini şöyle sıralayabiliriz.

2.1. İmla Özellikleri

2.1.1. Harekeleme

Üzerinde çalıştığımız metin harekeli olarak yazılmıştır. Bünyesinde çift ünsüz bulunan bazı kelimeler şedde ile yazılmıştır.

بَعضِ baʿżı 5a / 09

آمّا ammā 9a / 05

آقْجَه akçe 34a / 07

2.1.2. Şeddenin Kullanımı

مَكّةَ mekke 5a / 09

هِمّتْ himmet 11b / 10

مُفصّلْ mufaṣṣal 18b / 12

2.1.3. Ünlülerin Yazılışı

2.1.3.1. ‘a’ Ünlüsü

2.1.3.1.1. Ön Seslerde

Ön seslerde, ‘a’ ünlüsünü karşılamak üzere medli elif (آ) kullanılmıştır.

آتْلَرْ atlar 5b / 06

آنْدَآن andan 10a / 06

آنَشِـنْدَنْ ateşinden 11b / 02

2.1.3.1.2. İç Seslerde

İç seslerde ‘a’ ünlüsünü karşılamakta elif (ا), medli elif (آ) ve üstün (َ) kullanılmıştır.

آنْدَآن andan 10a / 06

طَاشْ ṭaş 21b / 08

مَقَامْ maḳām 42a / 02

2.1.3.1.3. Son Seslerde

Son seslerde, ‘a’ ünlüsünü karşılamak üzere genellikle he (ه) harfi, nadiren de (ا) harfi kullanılmıştır.

آرْپَه arpa 24a / 02

آڭا aña 32b / 05

آجيله açıla 33b / 13

2.1.3.2. ‘e’ Ünlüsü

2.1.3.2.1. Ön Seslerde

Ön seste ‘e’ ünlüsünü karşılamak üzere (اَ) kullanılmıştır.

اَجْر ecr 10a / 04

اَلْزَم elzem 31b / 02

اَگَرْ eger 33a / 02

2.1.3.2.2. İç Seslerde

İç seste ‘e’ ünlüsünü karşılamak üzere hareke (َ) kullanılmıştır.

اَرلَرْ erler 18a / 01

اَگْلَنْجَه eglence 23a / 01

اَگَرْ eger 23b / 07

2.1.3.2.3. Son Seslerde

Son seste ‘e’ ünlüsü genellikle he (ه) harfi ile karşılanmıştır.

اِسْـتِعَازَه isti‘āẕe 4a / 10

اِسْـتَدُگِنَه istedügine 17b / 12

كَمُرْمَكَه kemürmege 39b / 05

2.1.3.3. ‘ı, i’ Ünlüleri

2.1.3.3.1. Ön Seslerde

Metnimizde ön seslerde ‘ı,i’ ünlülerini karşılamak üzere kesreli elif ve (اِ)kesreli elif-ye ile (اِي) kullanılmıştır.

اِحْسَانِى iḥsānı 12a / 08

اِيكِى iki 14a / 12

اِيچِنْدَه içinde 39b / 03

2.1.3.2.2. İç Seslerde

İç seslerde ‘ı, i’ ünlüleri karşılamak üzere esre (ـِ) ve (ي) kullanılmıştır.

آلِنْلَرِنْدَه alınlarında 16a / 09

دِيمَكْدُر dimekdür 16a / 11

اِينْجِنْمَيَه incinmeye 37b / 10

2.1.3.3.3. Son Seslerde

Son seslerde ‘ı, i’ ünlülerini karşılamak üzere esreli ye (يِ) ve (ي) kullanılmıştır.

كَلْدِى geldi 21b / 07

قُولَقْلَرِي ḳulaḳları 29a / 06

اُوزَنْكِى üzengi 34a / 05

2.1.3.4. ‘o, ö, u, ü’ Ünlüleri

2.1.3.4.1. Ön Seslerde

Ön seste bu ünlüleri karşılamak için çoğunlukla ötreli elif-vav ile (أُو) ve (ُ) kullanılmıştır.

اُوزَرِينَه üzerine 21a / 10

اوُيونْ oyun 23a / 11

بُويْلَه böyle 26b / 07

2.1.3.4.2. İç Seslerde

İç seslerde bu ünlüleri karşılamak için çoğunlukla (و) ve nadiren de (ُ) kullanılmıştır.

كوْرْدُمْ gördüm 16b / 07

كوتُورُوبَنْ götürüben 38a / 08

2.1.3.4.3. Son Seslerde

Son seslerde bu ünlüleri karşılamak üzere (و) harfi kullanılmıştır.

بُويُنْلُو boyunlu 18a / 12

يوُزْلُو yüzlü 29b / 12

هُنَرْلُو hünerlü 31a / 07

2.1.4. Ünsüzlerin Yazılışı

2.1.4.1. ‘ç’ Ünsüzü

‘ç’ ünsüzünün genellikle (ج) harfi ile yazıldığı görülmektedir.

آجْلِغَه açlıġa 2b / 01

اوُجْ üç 10a / 02

جِقَارْ çıḳar 39a / 01

2.1.4.2. ‘g, k ve ñ’ Ünsüzleri

Metinde ince sıradan kelimelerde ‘g, k’ ünsüzleri (ك) harfi ile gösterilmiştir. Bunlardan hangisinin ‘k’, hangisinin ‘g’ sesi için kullanıldığını ayırt edebileceğimiz herhangi bir işaret kullanılmamıştır. ‘ñ’ ünsüzü de (ك) ile karşılanmıştır.

كِمْسَه دَنْ kimseden 3b / 09

كَافِرْلَرِ kāfirleri 5a / 06

اوُكْدُلْ öñdül 9a / 01

كَوَكُلْ göñül 29b / 09

كَامِلْ kāmil 37a / 13

كِيجَه gice 38a / 11

كُنْلُكْ günlük 40b / 01

2.1.4.3. ‘ġ, ķ’ Ünsüzleri

Metnimizde kalın sıradan kelimelerde ‘ġ ve ķ’ ünsüzlerini göstermek için (غ) ve (ق) harfleri kullanılmıştır.

غَرَضِي ġarażı 12b / 02

جُوقْ çoķ 14a / 04

قَنْغِي ķanġı 17a / 01

غَفْلَتْلَه ġafletle 38a / 13

2.1.4.4. ‘ḥ, ḫ, h’ Ünsüzleri

Bu ünsüzler Arapça ve Farsça kelimelerde asıllarına uygun olarak kullanılmıştır. Bu ünsüzler bazı Türkçe kelimelerde de kullanılmıştır. ‘h’ ünsüzü ise Türkçe kelimelerde sıkça kullanılmış olup ‘e, a’ ünlüsünü karşılama görevini üstlenmiştir.

كِيجَه gice 3a / 04

حَرَكَتَه ḥarekete 3a / 11

حَالْ ḥāl 12b / 08

حَقِّنْدَه ḥaḳḳında 13a / 01

خَكْدَنْ ḫākden 38a / 08

2.1.4.5. ‘p’ Ünsüzü

‘p’ ünsüzü genellikle (ب) harfi ile yazmıştır. Bazen de bu ses (پ) harfiyle karşılanmıştır.

بَصْمَيُوب başmayup 3b / 05

پَرْدَه دُرْ perdedür 10a / 03

بَرْدَه perde 11b / 02

2.1.4.6. ‘d, t, ṭ’ Ünsüzleri

Kalın sıradan kelimelerde ön seste bulunan ‘t’ ünsüzleri genellikle (ط) harfi ile nadiren de (ت) harfi ile gösterildiği tespit edilmiştir.

طَوْشَانْ ṭavşan 3a / 07

طَالِنَه ṭalına 15b / 06

تورْبَه torba 24b / 06

İç ve son ses durumundaki kalın sıradan ‘t’ler genellikle (ت) harfi ile yazılmıştır.

اَلاتْ ālāt 3a / 09

اَلْتِسِنْدَه altısında 39a / 10

تَحْتُكِي taḥtuñı 41b / 08

2.1.4.7. ‘s, ṣ’ Ünsüzleri

Metnimizde kalın sıradan kelimelerde genellikle (ص) harfi, ince sıradan kelimelerde (س) harfi kullanılmıştır. Ancak bazı kalın sıradan kelimelerde de bu ses için (س) harfi kullanılmıştır.

صُوسيزْلِغَه ṣusızlıġa 2b / 01

صَاغْ ṣaġ 3b / 02

سِزُكْ sizüñ 5a / 03

اِحْسَانِي iḥsānı 12a / 08

سَنْ sen 15b / 03

اِسِّى ıssı 32a / 08

2.1.5. Yükleme Hâli (Akkuzatif) Ekinin Yazımı

Metnimizde yükleme hâli eki ‘-(y)ı, -(y)i’ genellikle (ى) harfi ile gösterilmiştir.

صوُي ṣuyı 34a / 11

İyelik ekinden sonra yükleme hâli eki olarak ‘-n’ sesi kullanılmıştır.

كوْرْمَلَرِينْ görmelerin 2b / 02

يَمِنْ yemin 33b / 07

رَنْجِنْ rencin 40a / 09

2.1.6. Edatların Yazımı

‘İle’ edatı metnimizde hem ayrı hem de kendinden önceki kelimeyle birleşik yazılmıştır.

آنْلَرْ اِيلَه anlar ile 2b / 05

اوُجِلَه öç-ile 8b / 04

Metnimizde ‘içün’ kelimesi genellikle müstakil bir kelime olarak yazılmıştır.

غَزَا ايجوُنْ ġazā içün 5a / 01

‘İçün’ edatının metnimizde kendinden önceki kelimeye bitişip ekleştiği de görülmektedir.

اوُلْدوُغِيجوُنْ olduġıçün 15b / 12

Bazı örneklerde uyuma tâbi olarak ‘-çün’ şeklinde ekleştiği ve kendinden önce bir ‘-y’ ünsüzü aldığı da görülmektedir.

حَقّيجوُنْ ḥaḳḳıyçün 6b / 06

‘Ki’ edatı kelimeden ayrı yazıldığı gibi kelimeye bitişik olarak da yazılmıştır. Güzel he (ه) ile yazılmasının yanında ye (ى) ile de yazılmıştır.

كِمْسَه كِه kimse ki 10a / 07

خوُصوُصَا كِه ḫuṣūsā ki 33a / 05

‘Kim’ edatı metnimizde ayrı yazılmıştır.

ذاَتِكَه كِمْ ẕātıña kim 42a / 01

2.1.7. Yazımı Farklı Olan Kelimeler

Metnimizde pek çok kelimenin ve ekin yazımında farklılık vardır.

بِرِى بِرِيْنْ biribirine 20b /03 بِرْبِرِينَه birbirine 9a / 02

بُرْقَاشُقْ burḳaşuḳ 31a / 10 بُرْقَاشِقْ burḳaşıḳ 31a / 08

دَلِكْ delik 39b / 03 دَلوُكِنَه delügine 36b / 07

تورْبَه torba 24b / 06 تورْپَسِنْ torpasın 24b / 04

2.2. Dil Özellikleri

2.2.1. Ses Hadiseleri

2.2.1.1. Kalınlık-İncelik Uyumu

Metnimizde bulunan Türkçe kelimelerde kalınlık-incelik uyumu tamdır.

دِيمَكْدُرْ dimekdür 23b / 09

كَمُرْمَكَه kemürmege 39b / 05

بَغْرِنِ bağırnı 40a / 13

اغْرِسِنَه ağrısına 41a / 06

‘-iken’ gerindium eki incedir, kalınlık incelik uyumuna uymaz.

قُلاَغِنْدَه اِيكَنْ ḳulağında-iken 3b/05

قَنَتْسِزْاِيكَنْ ḳanatsız-iken 17b/11

2.2.1.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Metnimizde Türkçe kelimelerde de eklerde de düzlük yuvarlaklık uyumu pek görülmez.

صوُيِ şuyı 34a / 11

سِزُكْ sizüñ 5a / 03

اوُرِيلَه urıla 8b / 03

2.2.1.3. Ünsüz Değişmeleri

Metnimizde Türkçe kelimelerde ön seste ‘ḫ-‘ sesi yoktur. Ancak iç ses durumundaki -ḳ- >- ḫ- değişikliği görülür.

قُوْرْخُوْدُرْسِزْ ḳorḫudursız 5a / 06

يُوْخْسُلْلُقْدَنْ yoḫsulluḳdan 10a / 12

Kelime içinde -ġ- >-v- değişikliği görülmektedir.

صُوُوغَه ṣovuġa 31b / 13

Kelime içinde -k- > -g- değişikliği görülmektedir.

آشَغَه aşaġa 30a / 13

Bunun dışındaki g ve ġ sesleri ya kendini korumuş ya da kullanımdan düşmüştür.

اَوَه eve 21a / 13

دَكِلْ degil 23a / 11

صَارُو ṣaru 39a / 07

Eski Türkçede ön ses, iç ses ve son sesteki b-/-b-/-b sesi metnimizde v-/-v-/-v ile yazıldığı görülmüştür.

وَارْدُغِي varduġı 19b / 11

يَاوُزْ yavuz 32a / 01

Eski Türkçede ön ses durumundaki kalın ve ince sıradan ‘t-’lerin bir kısmı ‘d-’ye dönüşmüştür.

دَحِي daḫı 3a / 12

دَكْ dek 15a / 11

دَكِنْ degin 16a / 10

İki vokal arasında bulunan tonsuz ünsüzlerin genellikle tonlulaştığı görülmüştür.

قۏرْقُدَمْ ḳorḳudam 18b / 03

ایَاغِنْدَه ayaġında 25b / 10

دِبِي dibi 39a / 10

Vokalle biten bir kelimeye vokalle başlayan ek veya edat getirildiğinde y yardımcı sesinin kullanıldığı görülür.

آیرتْلَیِجَقْ ayırtlayıcaḳ 24a / 02

آقْجَه aḳçeye 13a / 06

اۏزَنْكِیَه üzengiye 3b / 05

İyelik ekleri ve –ki aitlik eki ile isim çekim ekleri arasında kullanılan zamir çekimlerinde kullanılan zamir çekimlerinde de görülen türeme n sesinin kullanıldığı görülür.

دۏرْدُنْدَه dördünde 39a / 08

بۏنْدَنْ bundan 6b / 09

صَدَاسِنِي ṣadāsını 3a / 05

2.2.2 Çekim Ekleri

2.2.2.1 İsim Çekim Ekleri

2.2.2.1.1.1. Çokluk Eki

Metinde kullanılan çokluk eki: -lar/-ler

آتْلَرْ atlar 5b / 04

دَوَلَرُنْ develerüñ 6a / 07

حَيوانْلَرْ ḥayvānlar 34b / 10

2.2.2.1.2. İyelik Ekleri

Teklik 1.şahıs: -m, (u)m/-(ü)m, -(i)m

بَدَنِمْ beden+im 38a / 08

Teklik 2.şahıs: -ñ, -(u)ñ/-(ü)ñ

كَنْدُنْ gendü+ñ 18b / 06

Teklik 3.şahıs: -ı/-i, -u/-ü, -sı/-si

كَنْدوُسِنْدَانْ gendüsinden 3a / 04

Çokluk 1.şahıs: -(u)muz/-(ü)müz, -muz/-müz, -(i)miz/-(ı)mız

كوجُمُزْ gücümüz 6a / 05

Çokluk 2.şahış: -(u)ñuz/-(ü)ñüz

اُوزَرِيكُزَه دُرْ üzeriñüzedür 18b / 10

Çokluk 3.şahıs: -ları/-leri

آيَقْلَرِي نُكْ ayaḳlarınuñ 26a / 07

2.2.2.1.3. Hâl Ekleri

2.2.2.1.3.1. Yalın Hâl

Yalın hâl eksizdir.

صُو ṣu 7b / 09

طوُزْ tuz 40b / 05

اَرپَه arpa 24a / 02

2.2.2.1.3.2. İlgi Hâli (Genitif)

İlgi hâli eki -nuñ/-nüñ, -uñ/ üñ şeklindedir.

اَنْلَرُنْ anlaruñ 3b / 02

اَتْلَرِكْ atların 4a / 03

2.2.2.1.3.3. Yükleme Hâli (Akuzatif)

Yükleme hâli eki –ı/-i, -(y)ı/, -(y)i, üçüncü şahıs iyelik ekinden sonra ise bazen -n şeklindedir.

صَدَاسِنِي ṣadāsını 3a / 05

صوُبِي ṣuyı 7a / 08

آياغِنْ ayaġın 31a / 05

2.2.2.1.3.4. Yaklaşma Hâli (Datif)

Yaklaşma hâli eki -a/-e şeklindedir. Ünlüyle biten kelimeye geldiğinde arada -y- ve -n- sesleri türemektedir.

اَجْلِغَه açlıġa 2b / 01

بلْجِغَه balçıġa 32a / 10

حَيوَاناتَه ḥayvānāta 37b / 03

2.2.2.1.3.5. Bulunma Hâli (Lokatif)

Bulunma hâli eki -da/-de şeklindedir.

كِيجَه دَه gicede 2b / 02

جَنْكدَه cengde 4b / 11

كوْيْدَه köyde 22b / 01

2.2.2.1.3.6. Ayrılma Hâli (Ablatif)

Ayrılma hâli -dan/-den şeklindedir.

اِنسَاندَن insāndan 2b / 06

كِمْسَدَنْ kimseden 3b / 09

يُوزْدَنْ yüzden 40a / 01

2.2.2.1.3.7. Vasıta Hâli (İnstrumantel)

Vasıta hâli –la/-le şeklindedir.

حَاتُونْيِلَه ḥātūn-ıla 22b / 11

دَوْلَتِلَه devlet-ile 42a / 08

شَفْقَتَلَه şefḳat-ile 38a / 09

2.2.2.1.3.8. Eşitlik Hâli (Ekvatif)

Eşitlik hâli –ca/-ce şeklindedir.

تَقْدِيرْجَه taḳdīrce 9a / 05

2.2.2.1.3.9. Yön Hâli (Direktif)

Yön gösterme hâli –ra/re, -aru/-erü şeklindedir.

يُوقَارُو yuḳaru 28 / 06

اِجَرُوكِي içerügi 39a / 05

2.2.2.2. Fiil Çekim Ekleri

2.2.2.2.1. Şahıs Ekleri

2.2.2.2.1.1. Birinci Tip Şahıs Ekleri

Duyulan geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman, geniş zaman ve gereklilik kiplerinde kullanılır.

Teklik 2.şahıs: -sun/-sün

اِسْتَرْسُنْكِه istersün-ki 24b / 04

Teklik 3.şahıs: eksiz

بلوُرْ bilür 5a / 07

Çokluk 2.şahıs: -suz/-süz, -sız/-siz

قوُرْخوُدُرْسُزْ ḳorḫudursuz 5a / 04

Çokluk 3.şahıs: -lar/-ler

كِرْمَزْلَرْ girmezler 5a / 11

2.2.2.2.1.2. İkinci Tip Şahıs Ekleri

Görülen geçmiş zaman ve şart kipinde kullanılır.

Teklik 1.şahıs: -m

بَغْلَدِمْ bağladım 17b / 09

Teklik 2. şahıs: -ñ

قِلِنْدِنْ ḳılındıñ 18b / 01

Teklik 3. şahıs: eksiz

يَرَتْدِي yaratdı 5b / 05

Çokluk 2.şahıs: -ñız/ñiz

كوْرْسَكِزْ görseñiz 28a / 05

Çokluk 3. şahış: -lar/-ler

جَكْدِيلَرْ çekdiler 2b / 03

2.2.2.2.1.3. Üçüncü Tip Şahıs Eki

İstek kipinde kullanılır.

Teklik 1. şahıs: -(a)m/ -(e)m

قوُرقُدَمْ ḳorḳudam 18b / 03

Teklik 2. şahıs: -sın/-sin

قَزانَاسِنْ ḳazanasın 24b / 05

Teklil 3.şahıs: eksiz

يَازِيلَه yazıla 24a / 08

Çokluk 2.şahıs: -sız/-siz

اوُتوُرَه سِزْ oturasız 5b / 13

Çokluk 3. şahıs: -lar/-ler

طوُتَالَرْ ṭutalar 28a / 06

2.2.2.2.1.4. Dördüncü Tip Şahıs Eki

Emir kipinde kullanılır.

Teklik 1.şahış: -(a)yın/-(e)yin

آلاِيِنْ alayın 26b / 12

Çokluk 2.şahış: -ñ

حاَظِيرْلَك ḥażırlañ 4b / 11

2.2.2.2.2. Bildirme Kipleri

2.2.2.2.2.1 Görülen Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman eki, asıl itibariyle –dı/-di'dir.

Teklik 1.şahıs: -dım/dim; -dum/-düm

بَغلَدِمْ bağladım 17b / 09

Teklik 2.şahıs: -duñ/-düñ

طوُتْدُكْ ṭutduñ 37a / 07

Teklik 3.şahıs: -dı/di

مُنْقَادْ اِتدي münḳād itdi 6a / 04

Çokluk 3.şahıs: -dılar/-diler

بُيوُرْدِيلَرْ buyurdılar 9b / 02

2.2.2.2.2.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Öğrenilen geçmiş zaman eki –mış/-miş şeklindedir.

Çokluk 3. şahış: -mışlar/-mişler

دِيمِشْلَرْ dimişler 3a / 12

2.2.2.2.2.3. Geniş Zaman

Geniş zaman eki -ar/-er, -ur/-ür, -r şeklindedir.

Teklik 2.şahıs: -ursun/-ürsün

اوُلوُرسُنْ olursun 26b / 07

Teklik 3.şahıs: ar/-er, -ur/-ür, -r

كوُرُرْ görür 3a / 04

Çokluk 3.şahıs: -urlar/-ürler, -arlar/-erler, -rlar/-rler

وِيرِوُرْلَرْ virürler 6b / 06

2.2.2.2.2.4. Gelecek Zaman Eki

Metnimizde örneği yoktur.

2.2.2.2.2.5. Şimdiki Zaman

Metnimizde örneği yoktur.

2.2.2.2.3 Tasarlama Kipleri

2.2.2.2.3.1. Emir Kipi

Tekil 2.şahıs: eksiz

خَلقْ اَيلَه ẖalḳ eyle 18a / 10

Çokluk 2.şahıs: -ñ

سِلِكْ siliñ 15b / 02

2.2.2.2.3.2. İstek Kipi

İstek eki -a/-e şeklindedir.

Teklik 1.şahıs: -ayın/-eyin; -am/-em

ويرَه يِنْ vireyin 9a / 04

قِلاَمْ ḳılam 17b / 05

Teklik 2.şahış: -asın/-esin

ايِدَه سِنْ idesin 18a / 05

Teklik 3.şahış: a-/-e

ايِجَه içe 10b / 09

Çokluk 2.şahıs: -asız/-esiz

بِنَه سِزْ binesiz 5b / 05

Çokluk 3.şahıs: -eler/-alar

ويرَه لَرْ vireler 33b / 08

2.2.2.2.3.3.Şart Kipi

Şart eki -sa/-se şeklindedir.

Teklik 1.şahıs: -sam/-sem

دُوكَرْسَمْ dögersem 38a / 08

Teklik 2.şahıs: -sañ/-señ

دِيلَسَكْ dileseñ 26b / 04

Teklik 3.şahıs: -sa/-se

اوُلُنْسَه olunsa 6a / 06

Çokluk 2.şahıs: -sañız/-señiz

كوْرْسَكِزْ görseñiz 28a / 05

Çokluk 3.şahıs: -salar/-seler

بِشُرْسَلَرْ bişürseler 40b / 03

2.2.2.2.3.4. Gereklilik Gibi

Gereklilik kipinin eki yoktur. Bu kip metnimizde gerek kelimesiyle kurulmuştur.

كوْرْمَكْ كَرَكْ görmek gerek 25a / 04

2.2.2.2.4. Birleşik Kipler

Birleşik kipli fiil çekimi i- fiilinin yardımıyla yapılır.

2.2.2.2.4.1. Hikâye

اوُلْمَزْدِي olmazdı 3a / 11

2.2.2.2.4.2. Şart

اِجْدِيسَه içti-ise 7b / 09

2.2.2.2.4.3. Rivâyet

دُويَرْ ايِمِشْ duyar imiş 2b / 01

2.2.2.2.5. Bildirme Ekleri ve Cevheri Fiil

Geniş zamanda, 1 ve 2. şahıslarda, şahıs ekleriyle çekimlenmektedir; 3. şahısta ise eksizdir. Bazen de dur- fiilinin geniş zamanlı şekli ve bu şeklin ekleşmiş biçimi olan -dur/-dür'le çekimlenmektedir. Görülen ve öğrenilen geçmiş zaman ile şart kipinde ise i- cevheri fiil kullanılmaktadır.

2.2.2.2.5.1 Geniş Zaman

Tekil 3. şahıs: -dur/dür

يوُقْدُرْ yoḳdur 3a / 02

2.2.2.2.5.2. Şart

وَارْيِسَه var-ise 34a / 02

2.2.2.2.5.3. Görülen Geçmiş Zaman

Teklik 3.şahıs:

مَرْتَبَه اِيديكِه mertebe idi-ki 3b / 02

2.2.2.2.5.4. Cevheri Fiilin Olumsuzu

Cevheri fiilin olumsuzu "degül" kelimesi ile yapılır.

قَادِرْدَكِلْ ايِدُكْ ḳādir degil idük 6a / 05

2.2.2.2.6. Partisipler

Partisipler fiillerin sıfat şekilleridir. Fiil kök ve gövdelerine partisip ekleri getirilmek suretiyle yapılır. Fiil kök veya gövdeleri bu şekillere girerek nesneleri hareketiyle ifade ederler.

Metnimizde geçen partisip ekleri şunlardır:

-an/-en

غَزَا ایِچونْ بَغلَنَانْ اَتْلَرْدَنْ ġazā içün bağlanan atlardan 5a / 01

-maz/-mez

آتِلْمَزْ اوُلْدِي atılmaz oldı 21b/11

-duḳ/-dük

آتْ اوُلْدُغِي آوَه كِرْمَزْلَرْ at olduġı eve girmezler 5a / 11

-acak/ecek

سَبَبْ عِزَّتْ اَبَدِيَّه اوُلاجَقْ نَسْنَه sebeb-i ʿizzet-i ebediyye olacaḳ nesne 18b / 09

-ar/-er

قوُشْ كِبِي اوُجَرْ قِلْدِمْ ḳuş gibi uçar ḳıldım 17b / 12

2.2.2.2.7. Gerundiumlar

Gerundiumlar hareket hâli ifade fiil şekilleridir. Metnimizde geçen gerundium ekleri şunlardır:

-a/-e

صَلَه صَلَه ṣala ṣala 31a / 02

-up/-üp

صوُلْ قُلاَغنِي طوُتوُب ṣol ḳulaġını ṭutup 3b / 03

-ıcak/icek

حَاضِيرْ اوُلِيجَقْ كُفّارْ ḥāžır olıcaḳ cemīʿ küffār 5a / 08

-dıḳça/-dikçe; -duḳça/-dükçe

اوُلْدُقْجَه olduḳça 10a/10

اَنْدِكْجَه endikçe 10a / 10

-uban/-üben

اِسْتَيُوبَنْ isteyüben 38b / 04

-unca/-ünce

اوُلُنْجَه olunca 41a / 07

-arak/-erek

صَالِنَرَقْ ṣalınaraḳ 31a / 02

-ken/-iken

بِنَرْكَنْ binerken 4a / 10

2.2.2.2.8. Fiilerde Olumsuzluk

Fiil kiplerinde olumsuzluk –ma/-me ekleri ile yapılır. Olumsuzluk ekleri fiil kök ya da gövdesine getirilir. Geniş zamanın olumsuzu –maz/-mez ekleriyle yapılır.

اوُلُنْمَازْسِيزْ olunmazsız 5b / 01

قِيرِلْمَيَه ḳırılmaya 15b / 07

2.2.3. Birleşik Fiiller

Birleşik fiiller, bir fiile ondan önce gelen başka bir fiilin ya da isim cinsinden bir kelimenin birlikte kullanılmasından meydana gelirler.

2.2.3.1. Birinci Unsuru İsim Olan Birleşik Fiiller

Birinci unsuru isim olan birleşik fiiller et-, it-, eyle-, ḳıl-, ol- yardımcı fiiliyle kurulur.

حَاكِمِ اوُلالَرْ ḥākim ol- 37b / 01

اِخْتِيَارْاَيلَه iḫtiyār eyle- 18b / 06

اِخْتِيَارْ اَتْدِى iḫtiyār et- 18b / 07

غَزَاقِلْمَقْ ġazā ḳıl- 11b / 09

تَحَمُّلْ ايِدْرْ taḥammül it- 34b / 06

Metnimizde yardımcı fiil olmayan fiillerin de isimlerle anlamca bütünleşerek birleşik yapı meydana getirdikleri de görülmektedir.

وُجوُدَه كَلْمَدِى vücūda gel- 3b / 09

2.2.3.2. İki Unsuru Da Fiil Olan Birleşik Fiiller

بَغْلَيوُقوُيَه bağlayu ḳoy- 12a / 02

قوُيوُ ويِرْمَيَه ḳoyu vir- 30a / 13

METİN

[01b] Bismi'llāḥi'r-raḥmāni'r-raḥīm.

(1) El-ḥamdü li'lahi rabbi'l-ʿālemīn va'ṣ-ṣalavatü ve's-selāmü ʿalā…Rivāyet olunur ki İskender Ẕu'l-ḳarneyn raḥmetu'llahi ʿaleyhi şurb-ı āb-ı ḥayātı içüp ẓulumata sefer murād itdikde Arestuṭālīs ḥakīmi daʿvet idüp, bu sefer-i baʿīd ve şedīde taḥammül ider atlar intiḫab itmege emr itdi. Ḥakīm daḫı atlarıñ cemīʿ elvānından cemʿ idip cümleye bir zamānda şu ve yem virüp bir āḫūra baġladılar. Üç günden ṣoñra yoḳladılar, gördiler al at żaʿīf olmış.[4]

[02b] (1) Ol, açlıġa ṣusızlıġa ziyāde duyar imiş. Ve ẓulmetde (2) görmelerin tecrübe içün bir ġāyet ḳarañu gicede (3) öñlerinden bir ḳıl çekdiler. Evvel siyāh at gördi. (4) Ṣoñra ḫūrmāyī ṭoru. Ve bu ikisinden yüz yigirmi (5) biñ at seçdiler. Anlar ile Ẕulumāta gitdiler ve yine (6) geldiler. Ve maʿlūm ola ki insāndan soñra atdan **[03a]** (1) gözel ve ḳuvvetlü ve göregen ve işitken ve yügrük (2) hiçbir ḥayvān yoḳdur. Zīrā her ne ḳadar ḳuvvetlü (3) ḥayvān olsa at anı gögsi ile yıḳar ve aḳ (4) süt içinde aḳ ḳılı gice ile görür ve gendü- (5) sinden[5] yere düşen bir tüyinüñ ṣadāsını işidür. (6) Ve ġāyet yügrük olan ḥayvā<nā>tı[6] ki ceyrān[7] (7) ve ṭavşan ve yaban ḳoyunı ve öküzi ve deve (8) ḳuşıdur, bu cümlesine, at üstünde olan (9) eşkāl ve ālāt ve ādem ile ardından yetişür. (10) Eger ol eşkāl ve ālāt ol ḥayvānāt üzerine (11) olsa idi ḥarekete mecālleri olmazdı (12) dimişler. Ve bu daḫı[8] maʿlūm ola ki ehl-i İslām (13) siyāhīleri ve cündileriñ[9] cümlesinüñ **[03b]** (1) pīr ve pīş ḳademleri Ḥażret-i ʿÖmerdir raḍıyallāhu teʿālā (2)ʿanhu. Anlaruñ ata biniciligi ol mertebe idi-ki ṣaġ (3) eli ile gendünüñ ṣol ḳulaġını ṭutup (4) ve ṣol eli ile ṣaġ ḳulaġını ṭutup iki eli (5) iki ḳulaġında iken üzengiye başmayup ṣıçrar (6) ata binerdi. Ve at segirdirken bir cānibden girüp (7) öbir cānibinden üstüne çıḳar idi ve o uyansız atı (8) mübārek ayaḳları ile ḳullanurdı. Cündīlikde[10] (9) anlardan ẓuhūr iden efʿāl bir kimseden daḫı vücūda (10) gelmedi ve gelmez. Pes aña saʿy itmek ʿabeş hevesdir (11) dimişler. Zīrā ekşerī iḥtimāl budur ki kerāmet ṭarīkı (12) ile ola. Ve maʿlūm ola ki Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi (13) ve sellem ḥażretlerinüñ yigirmi üç atları var idi. **[04a]** (1) Ve her birini bir isim[11] ile tesmiye itmişler idi. Pes (2) sünnetdür ve mübāreklik vardur, her kişi atlarını ol (3) isimlerden biri ile tesmiye itmekde. Ol atlarıñ adları (4) bunlardur: **Sekbün**,

---

[4] Eser kırk varak olup 2b'den başlamıştır. Çalışma metnimizde 1b-2a varakları yer almamaktadır. Prof. Dr. Mesut Şen, 1995 yılında yayımladığı *Baytarnameler, Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık* adlı eserde tespit ettiği baytarnamelerin giriş ve son kısımlarını taranskripsiyonlayarak kayıt altına almıştır. Aradan geçen süre içerisinde üzerinde çalıştığımız metinde tahribat meydana gelmiş ve zikredilen varaklara ulaşılamamıştır. Biz çalışmamızda eksik olan bu iki varağın bir kısmını mezkûr eserden faydalanarak tamamladık.

[5] Metinde كَنْدوُسِنْدآنْ şeklinde geçmektedir.

[6] Metinde حَيْوَاقِ şeklinde geçmektedir.

[7] Metinde جِرِآنْ şeklinde geçmektedir.

[8] Metinde دحی şeklinde geçmektedir.

[9] Metinde جِنْدِلِرِنْ şeklinde geçmektedir.

[10] Metinde جِنْدِيلِكْدَه şeklinde geçmektedir.

[11] Metinde اِسْم şeklinde geçmektedir.

Mürteciz, **Ṭırfun**, **Lehīfun**, **Lezāz**, (5) **Ẓarib**, **Verdun**, **Meyḥa**, **Ablaḳ**, (6) **Ẕü'l-ʿiḳāl**, **Ẕü'l-limete**, **Mürtecil**, **Murāviḫ**, (7) **Mirvāḥ**, **Sirḥān**, **Yaʿsūb**, **Yaʿyūb**, (8) **Baḫr**, **Şeccā**, **Mendūb**, **Siclün**, (9) **Melāvīḥ**, **Necīb**. Ve sünnet-i seniyyeden (10) biri daḫı oldur ki ata binerken istiʿāẕe ve besmele (11) ile bineler. Baʿde er-rukūb üç kerre, اعوذ بكلمات (12) الله التامات كلها من شرماخلق بسم الله الذى (13) لايضرمع اسمه شيئ فى الارض ولافى السماه وهو السميع العليم[12] (1) **[04b]** diyeler. Baʿdehu bu āyet-i kerīmeyi (2) oḳuyalar سبحان الذى سخرلناهذاوما كنا له مقرنين وانا الى ربنا لمنقلبون[13] (3) Bi-iẕni'llāhi (4) teʿāla cemīʿ ẓararlardan maḥfūẓ olalar.

Bab-ı (5) evvel ġazā içün at beslemenüñ[14] feẓā'il-i beyānındadur: (6) Ḥaḳ sübḥāne ve teʿālā Kelām-ı Ḳadīminde buyurmışdur ki (7) واعدولهم مااستطعتم من قوةومن رباط (8) الخيل تر هببون به عد والله وعد من شيئ فى سبيل الله يوف اليكم وانتم لاظلمون[15] (10) من دونهم لاتعلمونهم الله يعلمهم وما تنفقو (9) وكم واخرين (11) Yaʿni küffār içün ḥażırlañ, şol cengde (12) size ḳuvvet viren nesnelerden ḳādir olduġuñuzı (13) ḳılıç ve gönder ve oḳ ve yay ve ḳalḳan ve at **[05a]** (1) ve ġayrı ālāt gibi daḫı ġazā içün baġlanan (2) atlardan gücüñüz yetdügi ḳadar ḥażırlañ. (3) Bunları ḥażırlamaḳ ile Ḥaḳ teʿālānuñ ve sizüñ (4) düşmanlarıñuzı ḳorḫudursuz. Yaʿni ḳarīb (5) olan Mekke kāfirlerin ve anlardan baʿīd olan (6) ġayrı kāfirleri daḫı ḳorḫudursuz kim siz (7) anları ʿaynī ile bilmezsiz, Allāh bilür. At ve ālātıñız (8) ḥāżır olıcaḳ cemīʿ küffār sizden ḫavf ider (9) dimektür. Baʿẓı rivāyetde واخرين من دونهم (10) لاتعلمونهم[16] den murād cinnīlerdür ki atdan ḫavf (11) idüp at olduġı eve girmezler dimek vārid (12) olmışdur. Ve daḫı şol nesne ki siz anı fī- (13) sebīli'llāhi ḫarc idersiz. Anuñ ʿivāżı size **[05b]** (1) virilür, ẓulm olunmazsız dimekdür. Ve bir āyet-i (2) kerīmede daḫı Ḥaḳ teʿālā imtinān idüp buyurur (3) ki والخيل وابغال والحير لتركبو هازينهٔ[17] Yaʿni (4) Allāhu Teʿālā sizüñ içün atlar ve ḳātırlar ve ḥimārlar daḫı (5) yaratdı tā ki siz atlara binesiz ve anlar ile zīnet iẓhār (6) idesiz. Ve yine Kitāb-ı Kerīminde buyurur وجعل لكم (7) من الفلك والانعام ماتركبون لتستو واعلى ظهوره (8) ثم تذكر وانعمه ربكم اذ واناالى ربنالمنقلبون[18] (10) سبحان الذى سخرلناوماكناله مقرنين (9) ااستويتم عليه وتقولوا Yaʿni Allāh sizüñ içün (11) ḳıldı ve yaratdı. Gemilerden ve dört ayaḳlı ḥayvānlar- (12) dan şol şey'i ki siz aña binersiz anuñ arḳaları (13) üzere oturasız, andan soñra rabbiñüzüñ niʿmetin **[06a]** (1) añasız. Ol ḥayvānuñ geminüñ üstüne bindügiñiz (2) vaḳıtda daḫı diyesiz tenzīh ideriz dükeli eksiklik (3)

---

[12] Korunma duası. "Her türlü şeytandan, zararlı şeylerden ve kem gözlerden bütün kelimeleri yüzü hürmetine Allah'a sığınırım."

[13] Korunma duası. Bu dua ata binerken okunur. Tamamıyla Hakkın iradesine teslim olunduğunu ve O'ndan başka sığınılacak hiçbir varlığın bulunmadığını belirtmek için okunur.

[14] Metinde بَسْملَمَنْكْ şeklinde geçmektedir.

[15] Enfāl Suresi 60. ayet.

[16] Enfāl Suresi 60. ayet.

[17] Nahl Suresi. 8. ayet.

[18] Zuhrūf Suresi. 12-14. ayetler.

ṣıfatlarından ol Allāhı ki bize şunı tesḫīr idüp (4) muʿṭī ve münḳād itdi. Ḥālbuki biz anı żabṭa 5) ḳādir[19] degil idük. Gücümüz yetmez idi. Taḫḳīḳan biz rabbimize (6) dönüp varıcı iz fikr olunsa ne ʿaceb nesne- (7) dür kiʿaẕīm ḳuvvetlü develerüñ biñi ḳatārlayup (8) birinüñ zimāmını bir ġāyet żaʿīf ve naḥīf kimse (9) eline alup yedse cümlesi aña muʿṭī olup (10) ardınca gider. Eger tesḫīr-i İlāhi olmasa birini biñ (11) ḳavī adam żabt idemezdi. Anlar daḫı insāna (12) tesḫīr olmuş arḳasına eyer ve aġzına uyan (13) urup istedügi yerde biner ve iner. Aṣlā muḫālifet **[06b]** (1) itmez. Eger tesḫīr-i İlāhi olmasa yanına ḳarīb ola- (2) mazdı. Ve daḫı ve'l-ʿādiyāti sūresi ġāzīleriñ (3) atları ḥaḳḳında nāzil olmışdır. Ḥaḳ Teʿālā (4) atlara ḳasem idüp ve'l-ʿādiyāti ḍabḥān[20] (5) deyü buyurmışdur. Yaʿni ġāzīler atları (6) ḥaḳḳıyçün ki segirdirler, daḫı āvāz virürler dimekdür. (7) Ẓabiḥ deyü ʿArab dilinde at segirtdügi zamānda (8) ḳatı ḳatı virdügi nefesüñ āvāzına dirler. Ve ġāzīlerüñ (9) Ḥaḳ Teʿālā ḥażretinde mertebelerini bundan bilmek (10) gerekdür ki Kelām-ı Ḳadīminde anlaruñ atlarını ẕikir (11) idüp yemīn eyler. Şol segirdürler nefesler-ile (12) āvāz virürler. Anlaruñ ḥaḳḳıyçün deyü buyurur. (13) Eʾimme-i hādīṣden İmām-ı Buḫārī ve ġayrılar raḥmetu'llāhi **[07a]** (1) ʿaleyhim rivāyetlerinde Ebū Hureyreden raḍıyallāhu ʿanhu (2) vārid olmuştur ki eyitdi: Resūlullāhi ṣallallāhu (3) ʿaleyhi ve sellem buyurdı-ki من احتبس فرسا (4) فى سبيلى الله ايمانا تصديقا بوعدوفان شبعه (5)[21] وريه ورثه وبوله فى ميزانه يوم القيمه Yaʿni (6) bir kimse ki Ḥaḳ celle ʿalāya īmān ve vaʿdini (7) taṣdīḳ idüp fī-sebīli'llāhi bir at besleye. (8) Taḫḳīḳan ol atuñ yemi ve ṣuyı ve bevli ve fışḳısı (9) ḳıyāmet gününde ol kimsenüñ mīzānına ḳonur (10) dimekdür. Yaʿni ḫayrāt ve ḥasenātı cānibine ḳonur (11) dimekdür. *Ṣifā-i Ṣudūr*da meẕkūrdur ki ʿAbdullāh bin (12) Süleymān raḍıyallāhu ʿanhu rivāyetinde Resūlu'llāhi (13) ṣallalāhu ʿaleyhi ve sellem buyurmışdur ki من قل عمله **[07b]** (1) فليرتبط فرسافى سبيل الله فان شبعه (2) وريه وروثه وبوله وشعره حسنات فى ميزانه (3)[22] يوم القيمة Yaʿni bir kimsenüñ ʿameli az ola ol kişi (4) fī-sebīli'llāhi gendü içün bir at baġlasun. Zīrā (5) ol atuñ yemi ṣuyı ve fışḳısı ve bevli ve ḳılı (6) ḳıyāmet gününde anuñ mīzānında ḥasenātdur (7) dimekdür. Ḥāṣıl-ı kelām ġazā niyyetine beslendügi (8) zamānıñ cümlesinde ne ḳadar yem yedi-ise ve ne ḳadar (9) ṣu içdi-ise ve ne deñlü fulān ve fulān eyledi-ise (10) hep mīzānına ḳorlar. Cümlesi ḥasenātdan ṣayılur (11) dimekdür. Baʿżı rivāyetde atlaruñ fışḳısı ve bevli (12) ṣāḥiblerine cennetde misk olsa gerekdür dimek (13) vārid olmuşdur.

[19] Metinde قَا قَادِرْ şeklinde geçmektedir.
[20] Adiyat Suresi 1.ayet
[21] Hadis-i şerif.
[22] Hadis-i şerif.

Ḥaḳ Teʿālā ḳatında[23] zīrā dīn-i İslāmuñ **[08a]** (1) ʿizzeti şu mertebededür ki anıñ-çün ḥiẕmet idenlere (2) bu deñlü taʿẓīm ve tekrīm ve luṭf ve iḥṣānlar (3) olunur. Ve İmām-ı Ṭaberānī raḥimeḥullāhi naḳlinde Ḥabbāb (4) bin Erret Nebiyyu ʿaleyhiṣṣalātu ve'ş-selāmdan rivāyet (5) eylemişdir ki الرحمن فما اتخذفى سبيل وقتل (7) وفرس للانسان وفرس للشيطان فامافرس (6) الخيل ثلثة ففرس للرحمن علیه[24] Yaʿni at cinsi (10) واما فرس الشيطان فماروهز عليه وقومر (9) واما فرس الانسان فما استبطن اويحمل عليه (8) عليه اعدالله üç ḳısımdur: Bir ḳısmı (11) Raḥmānıñdur, bir ḳısmı insānıñdur, bir ḳısmı şeyṭānıñdur. (12) Evvelkisi ol atdur ki fī-sebīli'llāhi ġazā içün alına (13) daḥı üzerinde Ḥaḳ Teʿālānuñ aʿdāsı ḳatl oluna. Yaʿni **[08b]** (1) ġāzīler üstüne bineler daḫı kāfirleri ḳatl ideler. (2) **İkincisi** ol atdur ki ṭoġurduġı murād oluna (3) ve yük urıla. **Üçüncisi** ol atdur ki ḳoşdu- (4) rıla ve üzerinde ḳumār oluna. Yaʿni öç-ile ḳoşdurıla (5) daḫı öç ne ise alına. Ve at raḥmānıñ olmaġıñ (6) maʿnāsı Allāh yoluna ġazā içün beslendügidür. (7) Taʿẓīmen raḥmānıñdır deyü buyurulmışdur. Ve insānuñ (8) ve şeyṭānuñ olmaġın maʿnāları daḫı ẓāhirdir. (9) Şol at-ki insān gendü fāʾidelenmek içün (10) besler insānıñdur deyü buyurulmışdır. Şol at-ki (11) nā-meşrūʿ ṭarīḳ üzere ḳoşdurılur şeyṭānıñdur (12) dinilmişdir. Ve şöyle maʿlūm ola ki öceşüp[25] (13) at ḳoşmaḳ nā-meşrūʿ oldugı şol zamāndadır[26] **[09a]** (1) ki öñdül iki cānibden ola. Mese-len iki kimse (2) birbirine diye ki eger benim atım geçerse sen baña beş (3) altun vir. Eger senüñ atuñ geçerse ben saña beş (4) altun vireyin diye bu şarṭ üzere ḳoşalar, (5) bu taḳdīrce ḥarām olur. Ammā şöyle ki öñdül (6) aḫırdan ya bir cānibden ola meşelen bir kişi bir kişiye (7) eger senüñ atuñ benim atımı geçerse ben saña beş (8) altun vireyin diye ittifāḳ ol kimsenüñ atı (9) geçse daḫı altunı alsa ḥelāl olur. Zīrā (10) māl virmek şarṭı iki cānibden ol-mayınca ḳumār (11) olmaz.

Ve İmām-ı Buḫārī ve İmām-i Müslīm raḥmetullāhi (12) ʿaleyhimā rivāyetlerinde Ebū Hureyre raḍıyallāhu ānhu- (13) dan vārid olmışdur ki eyitdi: Resūlullāhi ṣallāllahu **[09b]** (1) ʿaleyhi ve sellem ḥażretine at ḥuṣūṣında suʾāl (2) olundı buyurdılar ki الخيل ثلاثة هى لرجل (3) ستر وهى فى سبيل الله لاهل الاسلام (6) فهى له وزر واماالتى هى له سرفرجل ربطها (5) فرجل ربطها رياه ونوا ء لاهل الاسلام (4) لراجر فاالتى هى له وزر وكتب له عدداروائهاوابو (9) الاكتب الله له عددماأكلت حسناتٌ (8) فما اكالت من ذلك المرج اوالروضة من شيٍ (7) فى مرج اوروضه ولامربها صا حبها على نهرٍ فشربت (12) الاكتب الله له عدداروائهاواثارهاحسناتٌ (11) ولاتقطع طولهافاستنت شرفاًاوشرفين (10) المهاحسناتٌ منه ولا (13) يريدان يسقيها الا كتب الله له عدد ماشربت **[10a]** (1) حسناتٌ[27] ḥāṣıl-ı maʿnā budur ki at cinsi (2) üç

[23] Metinde قِنِدَه şeklinde geçmektedir.
[24] Hadis-i şerif.
[25] Metinde اوجَشَنوُبْ şeklinde geçmektedir.
[26] Metine زَمَانده دِزْدِزْ şeklinde geçmektedir.
[27] Hadis-i şerif.

ḳısımdur. Yaʿni atuñ üç kimse ye nisbet üç ḥāli (3) vardur: Bir kimseye günāhdur, bir kimseye perdedür bir (4) kimseye ecr ve ṣevābdur. Şol kimse ki alup (5) müslimānlara gösterüp faḫırlanmaḳ ve ehl-i İslāma (6) ʿadāvet içün baġlayu ḳor daḫı besler aña andan (7) günāh ḥāṣıl olur. Ve şol kimse ki fī-sebīli'llāhi (8) alup baġlayu ḳor daḫı besler, aña andan günāh ḥāṣıl olmaz, (9) daḫı arḳalarında boyunlarında ḥakḳu'llāhı unutmaz. Yaʿni binüp (10) endikçe ve müntefiʿ olduḳça ṣadaḳadan ve şükürden Allāhu (11) Teʿālā cānın unutmaz. Ol perdedür[28] ki perdenüñ maʿnāsı (12) yoḫsulluḳdan ṣaḳlar, uġurludur, mübārekdir dimekdir.

(13) Ve şol at-ki ehl-i İslām maṣlaḥatı içün alınur, ġazā **[10b]** (1) ve ribāṭ içün beslenür. Ṣāḥibi anı çayırda bir (2) yā bir baġçede baġlayu ḳosa ol kişiye atuñ cemīʿi (3) yedügi otlar saġışınca ḥasenāt yazılur ve cemīʿ tersleri ve bevülleri deñlü ve ayaġınuñ izleri (5) deñlü ḥasenāt yazılur. Ve her-bār ki (6) otladuġı yerde ayaġına baġlu olan ipi ḳırup bir (7) iki segirtse tersleri ve bevülleri ḳadar ḥasenāt (8) yazılur. Ve her-bār ki ṣāhibi anuñla bir ırmaḳ (9) üstüne uġrasa at ol ırmaḳdan içe yāḫūd (10) ṣāḥibi anı ṣuvarmaḳ murād idinse Ḥaḳ Teʿālā (11) anuñ içdügi ḳadar ḥasenāt yazar dimekdür. (12) Ve'l-ḥāṣılı at beslemek üç vecih üzerine- (13) dür. Eger mücerred ḫalḳa gösterüp faḫr ve tekebbür murād **[11a]** (1) olunursa günāh ḥāṣıl olur. Eger binmek (2) yā yük urmaġ-ıçun yā ṭay toġurmaḳ içün (3) beslenüp riʿāyetin[29] idüp ḥaḳḳın edā eylerse (4) mübārekdür, Ḥaḳ Teʿālā faḳırdan ṣaḳlar. Eger ġazā ve ribāṭ (5) içün yaʿni serḥadler beklemek içün ve düşmen (6) ḳahr içün beslenür. Anuñ ecr ve fażīleti ne ḳadar (7) idügin hemān Allāhu Teʿālā bilür. Ve baʿżı ḥadiṯ-i (8) şerīfde vārid olmışdur ki ġazā niyyetine at (9) beslemek cehennem odına perde olur diyü buyurul- (10) mışdur. Zeyd bin Ṯābitden raḍıyallāhu ʿanhu (11) mervīdür ki eyitdi işitdim. Resūlullāhi ṣallāllahu (12) ʿaleyhi ve sellem buyurdı-ki من حبس فرساً (13) [30] فى سبيل الله كان له سترةٌ من النا ر Yaʿni bir kimse **[11b]** (1) ki fī-sebīli'llāhi ġazā içün bir at ṣaḳlasa (2) ol aña cehennem ateşinden perde ola dimekdür. (3) Ve baʿżı[31] ḥadīs-i şerīfde daḫı bir kimse fī-sebīli'llāhi (4) at alup baġlamaḳ niyyetin eylese aña bir şehīd ecri (5) virile deyü buyurulmışdur. Ebī Caʿfer Muḥammed bin (6) ʿAlīden mervīdür ki Resūlullāhi ṣallalāhu ʿaleyhi (7) ve sellem من هم ان يربط فرساً بنيه صادقةٍ (8) اعطى اجر شهيدٍ[32] deyü buyurmışdur. Yaʿni (9) bir kimse fī-sebīli'llāhi ġazā ḳılmaġa gerçekden niyyet (10) ile bir at alup baġlamaġa himmet eylese aña bir (11) şehīd fażīleti virilür dimekdür. Fi'l-ḥaḳīḳa ṣevāb ve fażīlet ol zamānda ḥāṣıl olur ki ḳasd-ı ṣaḥīḥ ve niyyeti dürüst

[28] Metinde بَرْدُرْ şeklinde geçmektedir.
[29] Metinde رَعَايَتِنْ şeklinde geçmektedir.
[30] Hadis-i şerif.
[31] Metinde بعضُ şeklinde geçmektedir.
[32] Hadis-i şerif.

olup gerçekden **[12a]** (1) ġazā eylemek murādı ola. Ammā şöyle ki baʿż (2) ʿavām itdügi gibi ġazā niyyetine bir atı bağlayu ḳoya, (3) yā bir ḳılıcı aṣa ḳoya ammā aṣlā ġazāya mübāşereti (4) yā ḳalbinde şevḳ ve teḳāżāsı olmaya anuñ ḳatʿan (5) nefʿi yoḳdur. Eyle eylemekden ise anı bir ehline (6) bağışlayup ġazālarda ḳullandurmaḳ yegdür ki niçe (7) ecr ve ṣevāb ḥāṣıl olur. ʿĀlimü's sırrı ve'l-ḫafiyyāt (8) her kişinüñ ḳalbi aḥvālini bilür, luṭuf ve iḥsānı (9) aña göre eyler. Ebī İmāme-i Bāhilīden raḍıyallāhu (10) ʿanhu mervīdür ki Ḥaḳ Teʿālānuñ ḳavl-i şerīfi اللذينه (11) ينفقون اموالهم بالليل والنها رسر وعلا (12) نيةً فلهم اجرهم عندربهم ولاخوف عليهم (13) ولاهم يحزنون[33] āyet-i kerīmesin tefsīr iderdi. **[12b]** (1) Ve buyurdı-ki bir kimse ġazā niyyetine bir at bağlasa (2) ammā hemān ġarażı eller görüp işitmek içün (3) olmasa fi'l-ḥaḳīḳa ġazā murādı olsa ol kimse (4) bu āyet-i kerīmede Ḥaḳ Teʿālā ẕikir itdügi kimseler (5) dendür dir-idi. Āyet-i kerīmenüñ maʿnāsı (6) budur ki şol kimseler ki mālların gicede ve gü- (7) ndüzde gizlü ve āşikāre Allāhu yoluna ḫarc iderler. (8) Yaʿni her zamān ve her ḥāl üzere mālların iḥsān (9) itmekden ḫālī olmazlar. Anlaruñ ecr ve fażīleti (10) Ḥaḳ Teʿālā ḳatındadur[34], anlara ḫavf yoḳdur anlar (11) maḥzūn olmaz dimekdür. Ḳāḍı Beyżāvī raḥmetul- (12) lāhi teʿālā tefsīrinde iyder: Bu āyet-i kerīme baʿżılar (13) ḳavlince Ḥażret-i Ebī Bekir Sıddīḳ raḍıyallāhu teʿālā **[13a]** (1) ʿanhu ḥaḳḳında nāzil olmışdur. Şol zamāndaki (2) ḳırḳ biñ altunı var idi. Kimisin gice ve kimisin (3) gündüz kimisin āşikāre ve kimisin gizlü ṣadaḳa (4) eyledi. Ve baʿżılar ḳavlince Ḥażret-i ʿAli kerrem- (5) allāhu vechehu ḥaḳḳında nāzil olmışdur. Şol zamānda (6) ki hemān dört aḳçeye mālik olmışdı artuġa (7) mālik olmamış idi. Cümlesin Allāhu yoluna ṣadaḳa (8) eyledi. Kimin gice ve kimin gündüz kimin āşikāre ve (9) kimin gizlü virdi. Ve baʿżılar ḳavlince fī-sebīli'llāhi (10) atlar bağlayup anlara ḫarc idenler ḥaḳḳında nāzil (11) oldı deyü naḳl itmişdür. Ve Şifā-i Ṣudūrda (12) ʿUbāde bin Ṣamitden raḍıyallāhu ʿanhu mervīdür ki (13) eyitdi, işitdim. Resūlullāhi ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem **[13b]** (1) buyurdı ان الفر س ليستن طيله وصاحبه نائم (2) على فراشه فما تبقى له حطيةٌ الاوقعت (3) ايتن من القرآن من ذآلذى يقر ض الله قرضًا (4) ولقد انزل الله فى ارتيا طلخيل والانفاق عليها (5) خوفٌ عليهم ولاهم حسناً فيضا عفه له اضعا فاً كثيرةًو (6) سراً وعلانيةً فلهم اجرهم عند ربهم ولا (7) وقوله الذين ينفقون اموالهم با لليل والنهار يحلفن[35] Yaʿni taḥḳīḳan (9) ṣāḥibi döşegi üstünde uyurken at ayaġı (10) bağlu ṭurduġı yerde ḳalġır daḫı ṣāḥibinüñ hiç (11) bir günāhı ḳalmaz, dökülür gider. Vallāhu taḥḳīḳan (12) Ḥaḳ Teʿālā ḥażreti, atlar bağlayup anları besleyüp (13) ḫarc itmek ḥaḳḳında iki āyet endürmişdür. Birisi **[14a]** (1) من ذالذى يقر ض الله قرضاً حسناً فيضاعفه له اضعافاً كسيرةً[36] (2) āyetidür ki maʿnāsı: kimdür (3) şol

[33] Bakara Suresi 274. ayet.
[34] Metinde قِتِنْدَه دُرْ şeklinde geçmektedir.
[35] Hadis-i şerif.
[36] Bakara Suresi. 245. ayet.

kimse ki Ḥaḳ Teʿālāya ḳarż-ı ḥasen vire (4) daḫı Ḥaḳ Teʿālā anuñ virdüginüñ çoḳ emṣālin (5) aña vire dimekdür. Ḥaḳ Teʿālāya ḳarż-ı ḥasen (6) virmegiñ maʿnāsı fī-sebīli'llāhi ġazā içün (7) at beslemekdür didiler. Ve birisi daḫı اللذينه (8) [37] ينفقون اموالهم بالليل والنها رسر وعلا نيةً (9) āyet-i kerīmesidür ki tefsīri henüz geçmişdür. (10) Ḥāṣıl-ı kelām ġazā niyyetine at beslemek nice (11) fażīletlü nesnedür ki bu ḥadīṯ-i şerif (12) muḳteżāsınca ḥaḳḳında iki āyet-i kerīme nāzil (13) olmışdur.

Ve eʾimmeʾ-i ḥadiṯden İmām-ı Ṭaberānī **[14b]** (1) ve ġayrılar naḳlinde Ebū Kebişe-i Enmārī raḍıyallāhu (2) ʿanhu Resūlullāhi ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem ḥaż- (3) retinden rivāyet itmişdür ki الخيرمعقود (4) فى نواصى الخيل واهلها معانون عليها والمنفقُ (5) [38] عليهاكالبا سطيده بالصّدقةِ Yaʿni ḫayr atlarıñ (6) alınlarında baġludur ve ṣāḥibleri anlar üzere yardım (7) olunmışlardur. Ve anlara māl ḫarc iden elin ṣadaḳaya (8) açan gibidür dimekdür. Murād-ı şerīfi at yüzi (9) mübārekdür ve anları beslemek ḫuṣūṣında ṣāḥīblerine (10) Ḥaḳ Teʿālā yardım ider. Anlara ḫarc olunan māl (11) ṣadaḳa yerine geçer dimekdür. Baʿż rivāyātda (12) at besleyen kimse gündüzler oruç ṭutup (13) hiç ifṭār itmeyen ve giceler ṣabāḥa dek **[15a]** (1) ʿibādet idüp hiç fütūr itmeyen ve dāʾimā (2) ṣadaḳa virüp hiç elin ṣadaḳadan menʿ (3) itmeyen kimse gibidür dimek vārid olmışdur. (4) Ve yine İmām-ı Aḥmed raḥmetullāhi teʿālā rivāyetinde (5) Cābir raḍıyallāhu ʿanhu Resūlullāhi ṣallallāhu ʿaleyhi (6) ve sellemden rivāyet eylemişdür ki الخيل معقودٌ (7) فى نواصيها الخيروالنيل الى يوم القيمة واهلها (8) لهابالبركة وقلدو ها ولاتقلدوهاالاوتار (9) [39] معانون عليها فامسحوابنواصيها وادعوا (10) Maʿnāsı atlaruñ alınlarına ḫayr ve neyl ḳıya (11) kıyāmete[40] dek baġludur. Yaʿni düşmen üzere (12) ẓafer bulmaḳ ve ḫayra yetişmek anuñla olur. (13) Ve atları beslemek ḫuṣūṣında Allāhu Teʿālā **[15b]** (1) muʿīndur. Ṣāḥibleri yardım olunmışlardur. Atlarıñ (2) alınlarını eliñizle ṣıġayup siliñ ve anlara bir (3) bereketle duʿā eyleñ. Yaʿni yā Rabbi sen mübārek (4) eyle deyü duʿā ḳılıñ ve boyunlarına ḳılāde baġlañ (5) kirişler baġlamañ dimekdür. Ve kiriş memnūʿ olduġınuñ (6) vechi budur ki gezdügi yerde bir aġaç ṭalına (7) ilişe daḫı ḳırılmaya boġula dimişlerdir. Ammā ibrişim (8) ve iplik gibi baʿż żaʿīf nesneler olıcaḳ ḳırılur (9) ḫalāṣ olur. Ve baʿż rivāyātda dünyā (10) ve āḫiret ḫayrlarınuñ cümlesi atlaruñ alınlarında (11) baġludur kıyāmete degin dimek olmışdur. Ve at (12) ṭaʾifesinde ḫayr çoḳ olduġıçün ʿArap (13) ḳavmi ata ḫayr daḫı tesmiye itmişlerdür. Ḥaḳ Teʿālā **[16a]** (1) ḥażretinüñ Kelām-ı Ḳadīminde Süleymān peyġamberden (2)

[37] Bakara Suresi. 274. ayet. Mallarını gece gündüz; gizli ve açık Allah yolunda harcayanlar var ya, onların Rableri katında mükâfatları vardır.
[38] Hadis-i şerif.
[39] Hadis-i şerif.
[40] Metinde قِياقِيامَته şeklinde geçmektedir.

ʿaleyhi’s-selām ḥikāyet idüp انّي احببتُ حبّ (3) [41] الخيرعن ذكرربّي buyurduġı yerde ḫayrdan murād atdır. (4) İmām-ı Müslīm naḳlinde Cerīrden raḍıyallāhu (5) anhu rivāyet olundı-ki eytdi. Resūlullāhi ṣallallāhu (6) ʿaleyhi ve sellem ḥażretin gördüm-ki mübārek bar (7) maġ-ıla atınuñ alnındaġı ṣaçı büküp الخيل معقود (8) [42] بنواصيهاالخير الى يوم القيمة الاجروالغنمة (9) diyü buyururdı. Yaʿni atlarıñ alınlarında baġludur (10) ḫayr ḳıyāmete degin. Ol ḫayrdan murād ecir ve ṣevābdur (11) ve ġanīmetdür ki ṭoyumlıḳdur dimekdür. İmām-ı Buḫārī (12) ve İmām-ı Müslīm raḥimehumāllāhu teʿālā ʿUrvete bin Ebī’l (13) Caʿdeden raḍıyallāhu ʿanhu rivāyet itmişlerdür ki **[16b]** (1) eytdi. Resūlullāhi ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem eyitdi-ki (2) الخيل معقود فى نواصيها الخيرالاجرولمغتم (3) [43] الى يوم القيمة bu ḥadīṯ-i şerīfüñ daḫı maʿnāsı (4) üzerinde yazılan ḥadīṯ-i şerīf maʿnāsıdur.

(5) Ve İmām-ı Buḫārī raḥmetullāhi Sübeyb bin ʿArḳadeden (6) naḳl itmişdür ki eytdi. Ben ʿUrvenüñ raḍıyallāhu (7) ʿanhu evinde gördüm yetmiş at var idi ḥāżırlamış (8) beslerdi didiler. Ve’l-ḥāṣıl bu maʿnāda ʿibārāt-ı (9) muḫtelife ile niçe ḥadīṯ-i şerīf vārid olmışdur. (10) Ve Aṣḥāb-ı Kirāmıñ ulularından çoḳ kimse (11) rivāyet itmişlerdür. Şöyle fehm olunur ki (12) peyġamber ʿaleyhi’ṣ-ṣalātu ve’s-selām bu maʿnāyı (13) ihtimāmen tekrār tekrār buyurmışlardur ve her kişi **[17a]** (1) ḳanġı ʿibāretle işidüp żabt itdi-ise aña göre (2) naḳl ve rivāyet itmişlerdür. Cümlesinüñ murādı bu ki at (3) ġāyet ile mübārekdür. Besleyen kimseye ecir ve fażīletler (4) ḥāṣıl olur. Ve beslemege Allāhu Teʿālā muʿīn olur. (5) Ṣāḥibi faḳırdan ḫalāṣ olur. Zīrā peyġamber ʿaleyhi’ṣ- (6) ṣalātu ve’s-selāma baʿż kimseler gelüp faḳırdan (7) şikāyet itdiklerinde at besleñ ki Allāhu Teʿālā at (8) içün on rızḳ gönderür birini at yer ve ṭoḳuzı (9) ṣāḥibi içün ḳalur deyü buyurmışlardur. Pes (10) at beslemekde dünyā ve āḫiret ḫayrları ḥāṣıl (11) olur dimekdür.

Ve İmām-ı Dümeyrī *Ḥayāt-ı Ḥayvānda* (12) ve İmām-ı Dimyāṭī *Kitābü’l-Ḥayl*da Ḥażret-i ʿAliden (13) raḍıyallāhu ʿanhu rivāyet iderler ki Resūl-i Ekrem **[17b]** (1) ṣallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve sellem buyururlar. Ḥaḳ Teʿālā (2) at yaratmaḳ murād-ı şerīfleri olduḳda poy-raz yeline (3) didi-ki ben senden bir maḫlūḳ yaradam-ki anı (4) dostlarıma sebeb-i ʿizzet ve düşmenlerime sebeb-i ẕillet (5) ve ṭāʿatım ehline sebeb-i cemāl ve kemāl ḳılam. Rīḥ (6) didi ki: yarat yā Rabbi. Pes Cenāb-ı Ḥaḳ yelden bir (7) miḳdār alup at yaratdı ve seni ʿArabī yaratdum (8) ve dünyā ve āḫiret ḫayrlarınuñ cümlesini senüñ (9) öñ ṣaçuña baġladım. Ve ġanīmetleri senüñ (10) arḳañda cemʿ eyledim ve ṣāḥibiñi saña muḥabbet (11) ve şefḳat[44] idici ḳıldım ve seni ḳanatsız iken yine (12) ḳuş gibi uçar ḳıldım. Pes sen ṣāḥibüñ istedü- (13) gine

[41] Sad Suresi. 32.ayet.. Ben Rabbimin zikrinden dolayı hayrı severcesine (o atları) seviverdim.
[42] Hadis-i Şerif.
[43] Hadis-i Şerif.
[44] Metinde وَشَفَقَت şeklinde geçmektedir.

yetişmek içün ve kor<ḳ>duġından ḳurtulmaḳ **[18a]** (1) içün sin ve ben senüñ üzeriñde erler ḳılam ki (2) anlar beni tesbīḥ ve tenzīh ider eksiklik ṣıfatların- (3) dan ve ögerler. Kemāl-i ṣıfatları ile ve birlerler ẕāt (4) ve ṣıfātumı sen-daḫı anlar ile bile beni tesbīḥ (5) ve taḥmīd ve tahlīl ve tekbīr idesin didi. Pes (6) at daḫı emr-i ḥaḳḳa imtiṯāl idüp ṣāḥibi (7) her ḳanġı ẕikre ider. Melāʾike-i kirām ʿaleyhimü's-selāmu (8) çünki atuñ bu ṣıfatu ve şerefin işitdiler (9) ve ḥüsn-i ṣūretin gördiler ise yā Rabbenā bizim (10) içün daḫı atlar ḫalḳ eyle deyü duʿā itdiler. Pes (11) anlar içün daḫı Ḥaḳ Teʿālā ablaḳ atlar yaratdı. (12) Beserek deve boyunlu daḫı vaḳtā kim Ḥaḳ Teʿālā atı yere irsāl idüp dört ayaġı yere başdı **[18b]** (1) ise kişnedi. Ḥaḳ Teʿālā didi. Mübārek ḳılındıñ, (2) cümle ḥayvānlardan senüñ kişnemeñ ile anlaruñ (3) ḳulaḳların ṭolduram. Ve göñüllerin ḳorḳudam. Pes (4) Cenāb-ı Ḥaḳ cemīʿ eşyāyı Ḥażret-i Ādeme ʿarż (5) idüp gösterdükde buyurdılar ki yā Ādem bunlar- (6) dan diledügüñ nesne gendüñ içün iḫtiyār (7) eyle. Ḥażret-i Ādem ʿaleyhi's-selām atı iḫtiyār etdi. (8) Pes Ḥaḳ Teʿālā didi. Gendüñe ve evlādıña sebeb-i (9) ʿizzet-i ebediyye olacaḳ nesne iḫtiyār itdüñ. (10) Mübārek olsun, benim bereketim sizüñ üzeriñüze- (11) dür. Ve sizden sevgülü bir maḫlūḳ yaratmadım bu ḥadīṯ-i (12) şerīf ḳatı mufaṣṣal olmaḳ ile naḳl maʿnā ile (13) iḫtiṣār ḳılındı. Pes bu ḥadīṯ-i şerīf **[19a]** (1) atuñ ḳatı çok feżāʾiline delālet ider. Teʾemmül (2) oluna ve aṣḥāb-ı kirāmıñ baʿż ulularından (3) rıḍvānullāhi ʿaleyhim ecmaʿīn.

Menḳūldur ki (4) Resūllullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem ḥażretine (5) dünyā metāʿlarından eñ sevgülü nesne ḫātunları (6) ve atları idi. Muʿḳal bin Yesārdan raḍıyallāhu ʿanhu (7) rivāyet olunmuşdur ki eyitdi: لم يكن شىءٌ احب (8) الى رسول الله ﷺ بعد النياء (9) من الخيل[45] Yaʿni Resūllullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve selleme (10) ḫātunlarından soñra atlarından sevgülürek bir nesne (11) yoġ-ıdı. Bu taḳdīrce kişi ḫātunın ve atların (12) sevmek Resūllullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellemüñ (13) sünnetin riʿāyet eylemek olur. Ve baʿżı eḥādiṯ-i **[19b]** (1) şerīfe mażmūnında vārid olmışdur ki ʿÂrabī at (2) Ḥaḳ Teʿālāya duʿā ider. Ṣāḥibi gendüyi sevmek (3) içün ve rızḳ çoḳ olmaḳ içün ve soñra hüsnü (4) ḫātime ile ölmek içün diyü buyurulmışdur. ʿab- (5) ʿAbdullah[46] bin Mübārek raḥmetullāhi rivāyetinde Siddī (6) raḥimehū ʿÖmerü'bin ʿAtabeden raḥmetullāhi teʿālā (7) naḳl itmişdür ki ġazāya gider oldı daḫı (8) dört biñ dirhem şerʿīye ki ḳırḳ biñ (9) aḳçe ider bir at ṣatun aldı daḫı dostları (10) neylerdiñ bir ata bu ḳadar aḳçe ṣayup diyü (11) söylediler. Eyitdi: Benim düşmenime bir adım varduġı (12) baña dört biñden sevgülüdür diyü buyurdılar. (13) Ve ʿÖmerü bin ʿAtebe didikleri kimesne tābiʿīnüñ **[20a]** (1) ulularından ve şehīdlerindendür. Ve baʿżı (2) ḥadīṯ-i şerīfde vārid olmışdur ki at (3)

[45] Hadis-şerif.
[46] Metinde عد عَبْدُاللهِ şeklinde geçmektedir.

cennetde daḫı olur bir mübārek ḥayvāndur ki (4) Tañrı Teʿālā ḥażreti ḳulların dünyāda (5) ve āḫiretde anuñla teşrīf eyler. ʿAbdurraḥman (6) bin Sāʿde raḍıyallāhu ʿanhu iyder. Ben atı severdim (7) daḫı Resūlullāhi ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem ḥażretine (8) sūʾal idüp yā Resūlullāha hiç cennetde at (9) olur mı didüm buyurdı ki ان ادخلك الله (10) الجنة يا عبدالرحمن كانلك فيها فرسٌ من (11)[47] يا قوت لهاجنا حان تطيربك حيث شيت (12) Yaʿni yā ʿAbdurraḥman eger Ḥaḳ Teʿālā seni cennete (13) ḳoyarsa anda senüñ yāḳūtdan bir atuñ olur ki **[20b]** (1) iki ḳanadı olur seni istedügüñ yere uçurur (2) didi. Ve bu maʿnīde birḳaç ḥadīṯ-i şerīf (3) vārid olmışdur. Cümlesi biribirin taḳviyet eyler. (4) Ḥaḳ celle ve ʿalānuñ ḳudret-i tāʾammesinden (5) bir nesne baʿīd olmaz. Ḳādir-i muṭlaḳdur, ne diler- (6) se eyler.

Baʿż ʿulemā dimişlerdür ki bir kimse (7) fī-sebīli'llāhi ġaẕā içün at alup baġlaya (8) ol kimesne Ḥāḳ Teʿālānuñ emrin yerine getürmiş (9) olur. Zīrā واعد والهم ما استطعتم من قوةٍ (10)[48] ومن رباط الخيل āyet-i kerīme muḳteżāsınca (11) at beslemege emr olur emr olmışdur ve āyet-i (12) kerīmenüñ tefsīri yuḳaruda geçmişdür ve resūl- (13) ullāhi ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem emrin yerine getürmiş **[21a]** (1) olur. Zīrā buyurmışdur ki ار تبطوال (2)[49] وامسحواصبها واعجازها Yaʿni at baġlañ (3) ve baġlamaḳdan murād beslemekdür. Yaʿni at besleñ (4) ve alınların ve ṣaġrıların ṣıġuñ dimekdür. (5) Bundan daḫı murād muḥabbet idüp oḫşan (6) dimekdür. Selmān-ı Fārisīden raḍıyallāhu ʿanhu (7) rivāyet olmışdur ki eyitdi işitdim. Resūl- (8) ullāhi ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem buyurdı ki حقٌّ (9)[50] على كلى مسلمٍ ان يرتبط فراساً اذااطاق (10) Maʿnāsı her müslimānuñ üzerine vācibdür (11) bir at baġlamak ḳādir olduġı zāmanda dimekdür. (12) Ve atuñ cümle menāfiʿinden biri budur ki o (13) olduġı eve cin girmez. Resūlullāhi ṣallallāhu **[21b]** (1) ʿaleyhi ve sellem buyurmışdur ki الجن لاتدخل (2)[51] بيتاً فيه عتيق من الخيل Maʿnāsı cin girmez (3) şol eve ki anda cins-i ʿArabī ve yaḫşi at (4) ola dimekdür. Ve bu ḥadīṯ-i şerifden fehm (5) olunur ki at besleyicek aʿlāsın beslemek (6) imiş. Ḥikāyet olunur ki bir kimesne ʿAbdullāh (7) bin Mübārek ḥażretine geldi. Yā İmām baña evümde (8) ṭaş atarlar, bilmezin kim atar didi. ʿAbdullāh buyurur- (9) dı ki var bir ʿArabī at al ki evüñde baġla didi. (10) Ol kişi gitdi, bir ʿArabī at aldı. Evine getür- (11) dügi gibi ṭaş kesildi, atılmaz oldı. Ṣoñra (12) ʿAbdullāh ḥażretine ḥikmeti ne idi yā İmām diyü (13) sūʾal itdiler, eyitdi: Cinnīler idi at varıcaḳ **[22a]** (1) gitdiler didi. Ve şeyṭān cins-i ʿArabī at (2) yanında olan kimseyi şarʿ idemez dimişler. (3)

[47] Hadis-i şerif.
[48] Ayet-i kerime.
[49] Hadis-i şerif.
[50] Hadis-i şerif.
[51] Hadis-i şerif.

*Şifā-i Ṣudūr*da Ebu'l Ḥasan İskenderanīden (4) naḳl idüp dimişdür ki Resūlullāhi ṣallallāhu (5) ʿaleyhi ve sellem ḫaber virüp buyurdı-ki iblīs (6) ʿaleyhi'l-laʿne birgün Ḥażret-i Īʿsā ʿaleyhi's (7)-selām yanına geldi daḫı Īʿsā ʿaleyhi's-selām (8) eyitdi: yā iblīs saña bir nesne ṣorayın (9) ṭoġrusın söyler misin? İblīs eyitdi: yā (10) Rūḥullāh ṣor ne ṣorarsañ didi. (11) Īʿsā ʿaleyhi's-selām and virdi daḫı eyitdi: (12) Saña şu ġāyetle eẕā eyleyen nesne ve ḳatı bī-ḥużūr (13) olduġun nesne nedür didi, eyitdi. Allāh **[22b]** (1) yoluna ġazā içün köylerden bir köyde yā ḫişār- (2) lardan bir ḥişārda at kişnedügidür didi. (3) Ve ben ol eve girmezin ki anda ġazā niyyetine (4) at beslene didi.

İbn-i ʿAsākir raḥmetullāhi (5) naḳlinde vārid olmışdur ki Ebū Eyyūb (6) Enṣārī raḍıyallāhu ʿanhu rivāyet eyledi ki (7) Rasūlullāhi ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem buyur- (8) mışdur ki اللهو من ئكة واالملا لاتحضر (9) شئاً الالهوالجل مع امراته واجرا ءالخيل (10) والنبال[52] Yaʿnī melekler lehv ḳısmında bir nesne- (11) ye ḥāżır olmazlar. İllā kişi ḥātun-ıla lehv (12) itse yāḫud oḳ yarışsa ol vaḳıt (13) ḥāżır olurlar dimekdür. Lehv dimek oyun **[23a]** (1) ve eglence dimekdür. Ḥāṣıl-ı kelām bunlardan ġayrı (2) oyunlar hep nā-meşrūʿdur, melekler orada (3) ṭurmazlar, ḳaçarlar. Ammā kişi ḥātun-ıla oynasa (4) yā at segirtse ya oḳ yarışsa melekler (5) ḳaçmazlar. Ve Ebū Hureyreden raḍıyallāhu ʿanhu daḫı (6) rivāyet olunmışdur ki Resūlullāhi ṣallallāhu (7) ʿaleyhi ve sellem daḫı buyurdı-ki كل لهم من الذيا (8) با طل الاثليتة نبالك بقوسك وتاديبك (9) فرسك وملاعبتك اهلك فا نها من الحق (10) Yaʿnī dünyāda her oyun bāṭıldır, illā üç (11) oyun degil. Birisi yayıñla oḳ atup yarışmaḳ (12) biri daḫı atıña edeb taʿlīm itmek ve biri daḫı (13) ḫātunuñla oynamaḳ. Taḥḳīḳā bu üç oyun **[23b]** (1) ḥaḳdandur dimekdür. Ve ʿÖmer bin ʿAbdülazīzden (2) raḥmetullāhi teʿālā naḳl olunur ki eyitdi: Benim yanımda (3) ṣābit oldı-ki Resūlullāhi ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem (4) buyurmışdur ki من كان له فرسٌ عربى فاكرمه (5) اكرمه الله تعالى وان اهانه الله تعالى[53] (6) Yaʿnī bir kimesnenüñ ʿArabī atı ola daḫı aña (7) ikrām ide. Allāhu Teʿālā aña ikrām ider. Ve eger ihānet (8) idüp ḫor ṭutarsa Allāhu Teʿālā daḫı anı ḫor (9) ṭutar dimekdür. İmām-ı Behīḳī raḥimehullāhu naḳl (10) ider ki Temīmdārī raḍıyallāhu ʿanh ḥażretin (11) gördiler.[54] Atına yem virmek içün oturmış (12) gendü arpa ayırtlar ehli ve cemāʿati ṭururlar. Baʿż (13) kimesneler görüp eyitdiler: Yā Temīm bu arpayı **[24a]** (1) niçün bir ḫiẕmetkārıña virmediñ ki ayırtlaya, (2) senden ġayrı arpa ayırtlayıcaḳ kimse yoḳ mı idi (3) didiler. Eyitdi: Benden ġayrı kimse var-idi, (4) ammā kimseye virmedügüm oldur ki ben işitdim, (5) Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve selleme buyurdı-ki (6) bir kimesne atınuñ arpasın ayırtlasa yem (7) aṣduġı ḥālde ol kişiye her

[52] Hadis-i şerif.
[53] Hadis-i şerif.
[54] Metinde كوكوزديلر şeklinde geçmektedir.

dāne arpa (8) muḳābelesinde on ḥasene yazıla diyü buyur- (9) mışdur didi. Bu ḥikāyeti İmām-ı Ṭaberānī (10) ve İbn-i ʿAsākir raḥmetullāhi ʿaleyhimā daḫı yazup (11) naḳl itmişlerdür. Ve ol zamānda Temīmdārī (12) raḍıyallāhu ʿanhu Ḳudüs-i şerīf begi idi dimişler- (13) dür. Ve Ḥażret-i ʿĀyişe-i Ṣıddīḳadan **[24b]** (1) raḍıyallāhu ʿanhu rivāyet itdiler ki eyitdi: Bir gün (2) Resūlullāhi ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem otururdı, (3) yanında atı bağlu dururdı. Ben eyitdim: Yā Resūl- (4) ullāhi bu atuñ torpasın ben aşayın. Eyitdi: ister- (5) sin-ki ecr-i ʿaẕīm ḳazanasın. Ve bir kimesne ki bir ata (6) torba aşa anuñ muḳābelesinde ol kişiye bir (7) bir ḥasene yazılur. ve yemin yedikden ṣoñra yine (8) torbasın ala anuñ muḳābelesinde bir günāhı maḥv (9) olunur[55] diyü buyurdı. Müslīm bin Yesārdan (10) raḍıyallāhu ʿanhu naḳl olundı-ki eyitdi: Baña ḫaber (11) virdiler ki bir gün Resūlullāhi ṣallallāhu ʿaleyhi (12) ve sellem ḥażreti çıḳdı daḫı atınuñ yüzüni (13) mübārek ridāsı-ıla sildi ve buyurdı ki: **[25a]** (1) Bu gice ben atdan ötüri ʿitāb olundum. (2) Maʿlūm oldı-ki kişi hemān atını ḥiẕmetkārına (3) inanup gendü fārigh olmaḳ maʿḳūl ve cāʾiz değil (4) imiş, gendü daḫı yoḳlayup görmek gerek. (5) At içün Resūlullāhi ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem (6) ḥażretine ʿitāb olunup niçün atuñı gözetmez- (7) sin dinilicek ġayrılaruñ ḥāli niçe olur.

(8) Enes bin Malikden raḍıyallāhu ʿanhu mervīdür (9) ki eyitdi: Resūlullāhi ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem buyur- (10) mışdur ki[56] البركة فى نوصى الخيل Yaʿnī bereket (11) atlaruñ alınlarındadur. Bu ḥadīṯ-i şerīfi İmām-ı (12) Buḫārī ve İmām-ı Müslīm raḥimehumallāhu teʿālā rivāyet (13) itmişlerdür. Ve Ebū Dāvud raḥmetullāh naḳlinde **[25b]** (1) ʿAtebe-bine's Selemiyyüden vārid olmışdur ki (2) Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem atlaruñ yelisin (3) ve pürcegin ve ḳuyruġın ḳırḳmaḳdan nehy buyurmışdur, (4) ḳırḳmaḳ cāʾiz değildür.

Ve Ebū Dāvūd Nisāʾī Ebī (5) Vehebden raḍıyallāhu ʿanhu rivāyet itmişdür (6) ki Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve selleme buyurmışlardur (7) ki (8) عليكم بكل كميتٍ اغر محجل اواشغراغر محجلٍ اوادهم[57] اغرمحجلٍ Yaʿnī siz mülāzemet[58] (9) eyleñ eyerlemek her ṭorı ata ki alnında ġurresi (10) ve ayaġında sekili ola, yā al ata veyā siyāh ata (11) ki alnında ġurresi ve ayaġında sekili ola dimekdür. (12) Ve Ebū Ḳatāde raḍıyallāhu ʿanhu Rasūlullāh ṣallallāhu (13) ʿaleyhi ve sellem ḥażretinden rivāyet eylemişdür ki **[26a]** (1) خيرالخيل الادهم الاقرح[59] alnında altun ḳadar aḳ (2) olandur. El-erṣemu burnunda ve üst ṭudaġında (3) aḳ olandur ثم الاقرح الحجل طلق اليمنى فان لم (4) يكن ادهم فكميتٍ على هذه

[55] Metinde اؤلؤزٌ şeklinde geçmektedir.
[56] Hadis-i şerif.
[57] Hadis-i şerif.
[58] Metinde مُلاَزِمَتْ şeklinde geçmektedir.
[59] Hadis-i şerif.

[60]الشية Yaʿnī atlarıñ (5) ẖayrlusı ḳara atdur ki alnında ve burnunda ve üst (6) ṭudağında azacıḳ aḳ ola ve ayaḳları sekil (7) ola ve öñ ayaḳlarınuñ ṣağı sekil olmaya. Eger (8) bu ẕikr olunan ṣıfatlar üzere siyāh at bulunmazsa (9) kümeyt ola deyü buyurdı. Kümeyt didikleri ḳara (10) ile ḳızıl ortasında bir renkdür dimişler. Ġālibā (11) bu diyārda yaġız didikleri ṭondur ki bellü siyāh- (12) dur ve ne bellü ḳızıldur. Ve İmām Ṭaberānī ve Ḥākim (13) raḥimehumāllāhu naḳillerinde ʿUḳbe bin ʿĀmrdan raḍıyallāhu **[26b]** (1)ʿanhu mervīdür ki eytdi: Resūlullāhu ṣallallāhu (2) ʿaleyhi ve sellem buyurdı ki اذاارديت ان تغزو (3) فشتر فرساً اغز محجل طلق اليمنى فانك تغنم وسلم[61] (4) ḳaçan ġazā itmek dileseñ bir at al ki (5) alnı ṣaḳar ola, ayaḳları sekil ola ammā ṣağında (6) sekil olmaya. Taḥḳīḳā sen ṭoyum olursun ve selāmet (7) üzere olursun dimekdür. Ḥāṣılı böyle olan (8) at ġāyet mübārek ve uġurlu olur. Dārimī (9) raḥimehullāhu rivāyetinde Ebū Ḳatāde raḥimehullāhu eytdi: (10) Bir kimesne Resūlullāhi ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem (11) ḥażretine gelüp at almaḳ isterin ne aṣıl at (12) alayın didi. Buyurdılar ki اثترادهم ارتم (13) محجل طلق اليمنى اومن الكميت على هذه الشية[62] **[27a]** (1) maʿnāsı ṣatun al şol atı ki siyāh ola ve bur- (2) nunuñ üsti aḳ ve ayaġını sekil ola ṣaġ cānibinde (3) sekil olmaya yāḫud yaġız at al bu nişānlar üzere (4) dimekdür. Ve İbn-i ʿAbbāsdan raḍıyallāhu ʿanhu rivāyet (5) olunur ki Resūlullāhi ṣallallāhu ʿaleyhi ve selleme (6) buyurdı ki يمن لخيل فى سّقر ها[63] atlaruñ ẖayr ve bereket (7) ve ḳuvveti allarındadur. Yaʿnī aşḳar olan at eyüdür (8) dimekdür. Ve aşḳar oldur ki al ola ve yelisi ḳuyruġı (9) ḳızıl ola. ʿÖmer bin Ḥāriṣ rivāyet eyler ki Resūlullāhi (10) ṣallallāhu ʿaleyhi ve selleme buyurdı ki خيول العرب فى صعيدٍ ثم ارسلت لكان سابقها (11) لو جمعت (12) الاشقر[64] Yaʿnī ʿArab ṭāʾifesinüñ atları bir ṣaḥrāda (13) cemʿ olunsa daẖı ṣalı virilse anları geçen aşḳar **[27b]** (1) olurdı dimekdür. Ḥāṣılı cemīʿ atlarñ yügrügi (2) al at imiş. Nāfiʿ bin Cübeyr raḍıyallāhu ʿanh rivāyet (3) itmişdür ki Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve selleme (4) buyurdı-ki اليمن فى الخيل فى كل احوى احم[65] (5) Yaʿnī ẖayr ve bereket atlarda, her at ki ḳara ve yeşile (6) beñzeye andadur. Yaʿnī ḳatı siyāh olmaya bir miḳdār (7) gökrek ola dimekdür. Ve Resūlullāhi ṣallallāhu (8) ʿaleyhi ve sellemden birḳaç dürlü at ẕikr olunup (9) ẖayr ve bereket bundadur ki dinilmişdür. Her biri (10) mübārekdür. Ḥāṣılı siyāh at ve yaġız (11) at ve al at ve gökrek at vech-i meşrūḥ (12) üzere ẕikr olunan nişānları ola, hep (13) mübārekdür dimekdür. Ṣolı sekil ola. Sekil olmaḳ **[28a]** (1) atuñ bilekleri aḳ olmaḳdur. Baʿżılar ẕikr itmişler- (2) dür ki İmām Ḥüseyn raḍıyallāhu ʿanhu şehīd

[60] Hadis-i şerif.
[61] Hadis-i şerif.
[62] Hadis-i şerif.
[63] Hadis-i şerif.
[64] Hadis-i şerif.
[65] Hadis-i şerif.

olduġı (3) zamānda bu aṣil at üzerinde idi didiler. Şifā-i (4) Ṣudūrda meẕkūrdur ki Resūlullāhe ṣallallāhu (5) ʿaleyhi ve selleme buyurmışdur ki ḳaçan görseñiz ki (6) bir ṭāʾifenüñ atları başların yuḳaru ṭutalar (7) ve coḳ kişniyeler, bilesiz ki furṣat anlarıñdur. (8) Ve ḳaçan göresiz ki başların aşaġa ṭutalar (9) ve az kişneyeler ve ḳuyruḳların ṣalalar, bilesiz ki (10) ol ṭāʾife münhezim olurlar.

Bābu atlarıñ (11) eyüsi ve yatlu beyānındadur: Eyü kāmil at (12) oldur ki anda yigirmi yedi evveli yā ile olan Türkī (13) adlar cemʿ ola: Yüregen (yaʿnī eşkin ola), **Yügrük**, **Yigen [28b] (1) Yaṣṣı, Yüksek, Yoġun bilekli**[66], **Yumuşaḳ tü<y>li, (2) Yaṣdaġaç ḳarınlı** (yaʿnī ḳarnı yaṣṣı) **Yumrı ṭırnaḳlı**, **Yancıḳlı, (3) Yaġız** (ḥurmāyī ṭorıdır), **Yufḳa derili, Yayı boyunlı** (yaʿnī yarar bahādır), **Yürekli, (4) Yataġı geñiş** (yaʿnī ḳuyruḳ yataġı), **Yeyni** (yaʿnī loş olmaya), **Yelisi ince ve uzun, (5) Yedilgen** (yaʿnī yedeğe gele), **Yavaş**, **Yataġan, Yüzgeç, Yedi yaşlı, (6) Yüzi gözel** (yaʿnī cümle aʿżāsı yerlü yerinde biri birine uyar ola), **Yapulı**, **Yırtmaçlı** (aġız yırtmacı yüksek ola), **Yabancı** (yaʿnī ṣaḳıncı dimekdür), **(7) Yırtılmış,** (ehl yetmiş muʿallem dimekdür).

Baʿżılar dimiş ki eyü at oldur ki (8) anda on iki teşbīh buluna. Üç yeri gözel (9) ʿavrata beñzeye, üç yeri deveye beñzeye, üç (10) yeri ḳatıra beñzeye, üç yeri ṣu ṣıġırına beñzeye. (11) Ammā ʿavrata beñzeyen üçüñ biri gözellikde (12) ikinci ṣaçı mülāyim ve uzun olmaḳda, (13) üçüncüsi yancıḳları ʿavrat yancıġı gibi **[29a]** (1) çok olmaḳda. Ammā deveye beñzeyen üçüñ (2) biri boynı uzun olmaḳda ikinci kirpükleri zīrā (3) deve kirpükli at alma gözli olur. Üçünci (4) ḳıç siñirleri yoġun ve dik olmaḳda. (5) Ammā ḳatıra beñzeyen üçüñ biri oldur ki (6) ḳulaḳları[67] uzun ola. İkinci oldur ki (7) ḳuyruġı ḳatır gibi ḳamçı ḳuyruḳlı ola. Üçünci (8) ṭırnaġı bilekde[68] uzunlıḳda değil, zīrā atuñ (9) ṭırnaġı turp gibi degirmi gerekdür. Ammā (10) ṣu ṣıġırına beñzeyen üçüñ biri oldur ki (11) bilekleri yoġun ve ḳıṣa ola, öküz gibi. (12) İkinci ḳarnı altı yaṣṣı olmaḳda. Üçünci (13) ḳuyruḳ yataġı geñiş olmaḳda. Bu teşbīhlerine **[29b]** ol yigirmi yedi yāde bulunur.[69] Ḥāṣıl-ı kelām (2) atuñ eyüsi ve hünerlüsi gözel olur. Nitekim (3) insānda daḫı bir kişi gözel yüzlü ve heybetlü (4) ve ḳuvvetlü ve uzun boylu ve yaṣṣı yaġrınlu ve ḥoş (5) āvāzlu olsa ekṯeriyyā ḫuyı daḫı gözel olur (6) اطلبو الخيرعند حسان الوجوه[70] buyurulmışdur.

---

[66] Metinde بَلَكْلِي şeklinde geçmektedir.
[67] Metinde قوقوْلَقْلَرِي şeklinde geçmektedir.
[68] Metinde بَكْلِكْدَه şeklinde geçmektedir.
[69] Metinde بوْلِيْنوْرْ şeklinde geçmektedir.
[70] Arapça ifade.

(7) Ḥażret-i İmām-ı Şāfiʿī raḥmetullāhi ʿaleyhi bir *ḳıyāfetnāme* (8) kitābı teʾlīf idüp anda dimişdür ki (9) her kişi kim anı göz gördügi gibi göñül sevse (10) andan fāʾide bulınur. Ammā eger göñül sevmese andan (11) żarar olur. Bu mücerrebdür. İmdi bu iʿtibār (12) üzre atlaruñ eyüsi oldur ki gözel yüzlü (13) ceyrān gözlü ola; ḳulaḳları ḳamış yapraġı gibi **[30a] (1)** olup iki ḳulaġı arası geñiş ve ufaḳ dişlü, (2) yumrı alınlu, ḳurı başlı, uzun boyunlı ve ṣaçlı (3) ve ḳıṣa belli ve küçücek bögürli ve omuzlı ve yüce (4) boylı ve yaṣṣı uyluġa ṭolı ve coḳ gögüsli (5) ve ḳuyruḳ yataġı geñiş ve budları arası ve kirpükleri (6) arası eñegi ve aşuḳlardan aşaġası siyāh (7) ola. Ve tīz görür ola ve yabancı ola. Yaʿnī yürürken (8) iki ḳulaġı ile iki cānibe[71] işāret ider gibi (9) gendüyi terāzūlayup ṣaḳını ṣaḳını yürüye. (10) Öñüne ırmaḳ gelürse ṣıçraya ve yeyni ola. Yaʿnī (11) yürürken ayaḳları yere berk ṭoḳunup şabşal (12) adam gibi yürümeyüp ẓarīf ḥerīf gibi yürüye. (13) Gendüyi aşaġa ḳoyu virmeye ve öñi ḳıçından ve ḳıçı **[30b]** (1) öñünden yüksek olmayup ikisi daḫı berāber (2) ola ve iki ayaḳların geñiş baṣup öñleri (3) ve ḳıçları ṭolaşıḳ olmaya. Ve almaçuġı yumrı (4) olmaya. Bir almaçuġı eksik olsa yükrük (5) ve hünerlü olur. Ve ḳıç uyluḳları yancıḳlı ve iç (6) yanınuñ daḫı etleri çoḳ ola, ve yırtmaçlı ola. Yaʿnī (7) aġzınuñ yırtmaçları[72] yüksek ola ḳıṣa yırtmaçları (8) olan at hünersüz ve pek başlı olur. Ve ṣuya (9) gelicek ṣaġ ayaġın evvel baṣa. Eger ṣolun (10) evvel baṣarsa ṣolaḳdur. Ve belin egmeye ve belinüñ (11) ḳolañ yeri ince olup ḳarnı yaṣṣı ve ḳısraḳ (12) gördükde kişneye. Eger kişnemez ise dilsizdür (13) ve boynu ve omuzı düz olup eyerligi alçaḳ olmaya **[31a]** (1) ve ḳamçı ḳuyruḳlı olup ḳuyruḳ kemikleri ince (2) ve ḳıṣa ola ve baş ṣala ṣala ve ṣalınaraḳ (3) yürüye. Aşuḳları yumrı olmaya ve ḳıç ayaġın (4) öñünden aşurı baṣa. Ve ḳaşanıcaḳ iki öñ (5) ayaġın döge ve ḳuyruġın egmeye ve çoḳ ṣalmaya. (6) Ve ḳatı ürkek olup ḳıçın ḳıçın gitmeye. Ṣol (7) eyegüsi bir eksik olan at hünerlü ve yügrük (8) olur. Eger atuñ boynunda burḳaşıḳ ḳılcıġazları (9) ḳulaġına yaḳın olursa eşkin olmaz olur- (10) sa da az olur. Eger burḳaşuḳ ḳılcaġazlar eñsesinde (11) olursa ġāyet eşkin olur. Baʿżılar dimişdür ki (12) ne ḳadar ḳu<la>ġından ıraḳ olsa ol ḳadar eşkin (13) olur. Ammā bu ẕikr olunan nişānlar cümlesi bir atda **[31b]** (1) cemʿ olmaḳ ḳatı az olur. Cümlesinden ehem (2) ve elzem yürügen olmasıdur. Andan ṣoñra yügrük (3) olmasıdur. Yügrük atuñ ḳıç siñirleri yoġun (4) ve dik ve bel eti coḳ olur. Yaġız ḥurmāyı ṭoru (5) at-ki yelisi ve ḳuyruġı ince ve uzun ola hünerlü (6) olur. Cümle atlaruñ ṭorusı ṭorusıdur. Yaʿnī (7) cümlenüñ sulṭānı gibidür. **Beyt:**

(8) Ṭorı atı bil ki olur kūh-ı Ṭūra
Levnī (9) anuñ ṣanki olur surḫ-i nūra

[71] Metinde جَابِنَه şeklinde geçmektedir.
[72] Metinde پِرتْمَحْلَرِي şeklinde geçmektedir.

andan ṣoñra (10) açuḳ ṭoru at daḫı aʿlādur. Andan ṣoñra (11) demir ḳır at-ki yelesi ve ḳuyruġı ve aşuḳlardan (12) aşaġası siyāh ola. Raḫt gözel yara- (13) şur ve ṣovuġa ṭayanur ve hünerlü olur. **[32a]** (1) Siyāh at yavuz, eşkin ve yügrük olur. Çil at (2) yelisi[73] ve ḳuyruġı uzun ve ṭırnaġı siyāh olursa (3) hünerlü olur. Aḳ at daḫı eger yelisi ve ḳuyruġı (4) siyāh olursa hünerlü olur. Ḳula at ḥaḳḳında (5) dimişler at kim ola ḳula, alma anı bir pula. (6) Meger yelisi ḳuyruġı ḳara ola. Ve yeliden (7) ḳuyruġa bir siyāh yol gele ol vaḳit hüner (8) gelür. Ve al at yügrük olur ve ıssı diyārda (9) çoḳ hüner gelür. Ammā ṣovuġa ve aclıġa (10) ve ṣusızlıġa ve balçıġa ve ṭaşa duymaz. (11) Nārīn mizāçdur ve atuñ maḳbūli oldur ki (12) kümeyt olup hiç sekili olmaya. Belki alnında (13) altun ḳadar ġurresi ola. Ve eger sekil olursa **[32b]** (1) bini ṭarafında ve ḳıç ayaġınuñ ṣaġ ṭarafında ola. (2) Ve atuñ alnında iki nişān olur aña ḳabr-i meftūḥ (3) dirler. Ve öñ ayaġında üzengi ṭoḳunacaḳ yerinde (4) burḳaşıḳ tü<y>ler biter. Aña şaʿr-i maḫlūk dirler. (5) Ve paldım yerinde burḳaşıḳ tü<y>ler olsa aña şaʿr-i (6) meftūl dirler. Ve bu cümleyi ekṣeri atçılar uġur- (7) suzdur dirler. Ammā boynunda burḳaşıḳ tü<y>ler olsa (8) aña cenāḥüʾl-feres dirler. Ve ġāyet eyü ṭutarlar (9) ve bini ṭarafında olan öñ ayaġı ile iki ḳıçları (10) sekil olsa aña muṭlaḳuʾl-yemīn dirler ve ġāyet (11) uġurlu ṭutarlar. Ve çapraz sekilüñ uġurlusı (12) oldur ki öñi bini ṭarafında ve ḳıçı ḳamçı ṭarafından sekil (13) ola ve sekiliñ iç yanında siyāh beñler olsa **[33a]** (1) sāḥibine żarar yetişür. Ve ṭaşrasında olsa (2) żararı ġayra olur. Ve eger ardında olsa ardınca (3) ḳoġan düşmene żarar olup atı tekerlenür (4) dirler. Ve dört ayaġı sekil at dört manḳıra (5) olmaḳ gerekdür dirler. Ḫuṣūsā ki ṭırnaḳları (6) daḫı aḳ ve yumuşaḳ ola. Andan hiç yoldaşlıḳ gelmez (7) ve cümle atlaruñ eyüsi ve gözeli Señlāvī (8) cinsidür ki uzun boyunlu ve ince boġazlu (9) ve küçücek başlı ve ṣummākī[74] burunlu ve yügrük (10) olur. Andan küheylān ve ṭureyfī ve kübeyşe ve ḫavvāre (11) ve maḥmūdī ve maʿnek ve übiyyān ve ḫurneynıḳ ve küreñ (12) ve deklāvī ve ṣaʿīdīdür ve Baġdāduñ ve Baṣra (13) ve Laḥẓanuñ ve Türkmānuñ ve Ġazze ve Şāmuñ ve Berriye **[33b]** (1) ḳavminüñ ve Mışıruñ ve baʿżı yerlerinüñ eyü (2) ve yügrük atları olur.

Bab: Atlaruñ tedbīrlerin (3) ve ḥaḳların beyān ider: atuñ tedbīri budur ki (4) yerini ġāyet temiz ve ḳuru ideler. Ve yuların (5) iki cānibden baġlayalar. Ve köstek ve payvend- (6) siz ḳomayalar ve altına ḳuru fışḳı döke ve ḳaşanıcaḳ (7) altına bir ḳap dutalar. Ve uzun günlerde yemin (8) gün var-iken vireler ve dün yarısında ṣu virmek (9) atı semirdür. Ḳaba ḳuşluḳda bir ṣu vireler. Bir daḫı (10) ikindiden ṣoñra vireler. Ve gāhī yelisini ve ḳuyru- (11) ġunı ve ayaḳlarını ıssı ṣu ile yuyalar. Ve günde iki (12) kerre muḥkem tımar ideler ve üç gün

[73] Metinde يالِسي şeklinde geçmektedir.
[74] Metinde ضوَكاقِ şeklinde geçmektedir.

yatırmayup (13) bineler, gezdüreler ayaḳları açıla. Ve yatan ata **[34a]** (1) bir kile arpayı beş gecede vireler. Ammā yola (2) giden ata şinik vireler. Eger taḥammüli var-ise (3) ṣuluḳ daḫı vireler. Ve ata binerken üzengiye pek (4) başup aġırlıġın virmeyeler. Hemān tīzcek (5) üstüne bineler. Andan ṣoñra üzengi bekleyeler. (6) Sipāhī oldur ki iki üzengisi içine iki (7) aḳçe ḳosalar ayaġı düşmeye. Zīrā üzengiler boş (8) ḳoyup ṣıḳleti eyere virmek atı yāġır ider ve der- (9) lemiş atuñ eyerin tīz almayalar. Ve duḫāndan ve yaġmurdan (10) atı pek ṣaḳına. Ve yorġun ata tīzcek yem virmeye- (11) ler. Ve ṣoñra ṣuyı yemden evvel vireler. Ve atuñ (12) bileklerinüñ balçıġını muḥkem yuyalar ve yaşın alalar, (13) tā ki at bıçılġan olmaya ve atuñ her bir ayaġını sekiz **[34b]** (1) mīḫ ile naʿl ideler. Ṭaşa eyü yapışur. Berriye (2) ḳavmi atlarına naʿl urmazlar. Bir yaşlıca ḳurbaġa (3) olur, anuñ ḳarnını yararlar, atuñ ṭırnaġına muḥkem (4) sürerler ṭırnaġını pek olup naʿle muḥtāç (5) olmaz. Zīrā vilāyetleri daḫı yumuşaḳ ḳumdur ve ḥarp (6) zamānında aygır ata bineler. Zīrā yaraya taḥammül ider. (7) Ve atı üç dizginden ve her dizginde bir milden (8) artuḳ sigirtmeyeler. Zīrā beslü at ki üç dizginden (9) ziyāde segirte[75] belki helāk olup ṣāḥibine çoḳ (10) günāh olur. Ḥayvānlar ḥaḳḳı insān ḥaḳḳından (11) eşedd ve eṣʿabdür. Zīrā insān ile bir ṭarīḳ ile (12) ḥelālleşmek mümkin olur. Ammā ḥayvānlar ile (13) mümkin olmaz. Āḫiretde ʿaẕāb olmaḳ lāzım gelür. **[35a]** (1) Resūlullāhi ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem buyurur ki قان (2) المنبت لاارضاًقطع ولاظهراًابقى[76] Yaʿnī atını pek (3) süren yā ḥaddinden ziyāde yük uran kişi yol (4) yol alamaz ve merkebini helāk idüp vebāle girür. Pes (5) bindügiñiz ḥayvāna rıfḳ eyleñ. Miḳdārınca ḳulla- (6) nup esirgeñ. Gendü nefsüñüzi ve ol ḥanvāncuġı (7) dimekdür. Zīrā ḳatı çoḳ at segirtmek kişinüñ (8) bedenine żarar, ḳuvāsına żaʿf ve ḥavāsına ḫālel (9) virür. Baʿż ʿulemā dimişlerdür ki ata binmek maraż (10) gibidür ve at segirtmek maraż-ı mevt gibidür. Yaʿnī (11) ḥastalık muḳaddemāt-ı mevt olduġı gibi ata bin- mek (12) daḫı muḳaddemāt-ı mevtdür. Zīrā iḫtimāldür at (13) yıḳıla ṣāḥibi helāk ola. Segirtmekde ise **[35b]** (1) bu iḫtimāl daḫı artuḳdur. Pes maraż-ı mevt gibi (2) olur. Ḥażret-i ʿAli raḍıyallāhu ʿanhu buyururlar (3) كل شيءٍ تجاوزحده انقلب ضده[77] Yaʿni (4) her nesne ki miḳdārından ziyāde ola żıddına[78] (5) döner. Nāfiʿ iken mużırr olur. Nitekim ḥadīṯ-i (6) şerīfde خيرالاموراوسطها[79] buyurulmışdır. (7) Yaʿnī dükeli işleriñ ḫayrlusı ortalarıdur ki (8) ne ḳatı çoḳ ve ne az ola. ʿAdālet budur. İki ṭaraf (9) daḫı ẓulüm ve meẕmūmdur. ʿUlemā-i dīn ve fuḳahā-i (10) müslimīn dimişlerdür ki bir kimsede ḥuḳūḳ-ı ḥayvā- (11) nātı bilmek ve riʿāyet ḳılmaḳ olma-

[75] Metinde سِكِرَنَه şeklinde geçmektedir.
[76] Hadis-i şerif.
[77] Arapça ifade.
[78] Metinde صِدّينَه şeklinde geçmektedir.
[79] Hadis-i şerif.

sa aña ḥayvān (12) beslemek ve binmek ḥelāl olmaz. Ḥażret-i Peyġamber (13) ṣallallāhu ʿaleyhi ve selleme buyururlar ان امرةً دخلت **[36a]** (1) النارفى هرةٍ[80] Yaʿni bir ʿavrat bir kedüsinüñ ḥaḳḳını (2) gözetmemekle cehenneme girdi, dir. Allāhu Teʿālā ḥażretinüñ (3) insāna cümle teklīflerinüñ aṣlı iki nesne üzere- (4) dür. Biri تعظم لامرالله[81] biri شفقت (5) على خلق الله[82] Yaʿnī biri Allāhu Teʿālā ḥażretinüñ (6) buyurduḳlarını ululayup ṭutmaḳ ve biri Allāhu teʿālā- (7) nuñ yaratduġı nesnelere eger insān eger ḥayvān (8) esirgeyüb acımaḳ, ẓulüm itmemek. Ve bir ḥadīs̱-i (9) şerīfde daḫı buyurmışlar ارحموامن فى ال ارض (10) يرحمكم من المسماء من لايرحم لايرحم[83] Yaʿnī (11) siz esirgeñ yerde olan insān ve ḥayvānātı (12) eger siz anları esirger iseñiz size raḥmet (13) ider gökler ḥākimi olan Allāhu celle celāluhū. **[36b]** (1) Şol kimse ki anları esirgemez ol daḫı esirgenmez. (2) Bir fācire ʿavrat bir ṣusız kelbe merḥamet (3) idüp içedügi[84] ile bir ḳuyudan ṣu çeküp (4) virmek-ile maġfūre olub ehl-i cennet olduġı (5) ḥadīs̱-i meşārıḳda meẕkūrdur, Ṣāḥibü'l- (6) küşşāf iyder.

Ṣabī iken bir serçe ḳuşcaġazı (7) ṭutup[85] ayaġına ip baġladım bir dīvār delügine (8) ḳaçdı. İpini çekdim ayaġı ḳırıldı. Baʿde zamānın ben (9) daḫı atdan düşdüm ayaġım ḳırıldı. Elḥamdulillāhi teʿālā (10) serçenüñ ḥaḳḳı benden dünyāda alınur, ʿuḳbāya (11) ḳalmadı. Elbetde kimsenüñ ḥaḳḳı kimsede ḳalmaz. İmdi (12) kişi ḥuḳūḳdan berk ṣaḳınmaḳ gerekdür. Ḥuṣūṣā (13) ki ḥayvānāt ḥaḳḳı ġāyet güçdür. **[37a]** (1) İmām Ebuʾl-Leys̱ rivāyet ider ki Ḥażret-i Mūsā (2) Kelīmullāh ṣalavātullāhi ʿalā nebiyyinā ve ʿaleyhi Cenāb-ı (3) Ḥaḳḳa suʾāl idüp yā Rabbi beni ne sebep ile (4) gendüñe Resūl ve Kelīm itdüñ didi. Ḥaḳ Teʿālā (5) buyurdı-ki bir ḳoyuncuġı esirgedügüñ sebep (6) ile ol ḳoyun süriden ayrılup ḳaçdı ve seni (7) ḳatı yorlutdı. Sen anı ʿāḳıbet yetişüp ṭutduñ (8) ve raḥmet idüp ḳoçduñ. Ey miskīne niçün (9) gendüñi yorduñ diyü oḫşaduñ. Pes bu sebep (10) ile ben seni ḫalḳa peyġamber ḳıldım didi. Faḳīh (11) raḥmetullāhi teʿālā iyder. Enbiyā-i Kirām ʿaleyhimüʾṣ-ṣalātu (12) veʾs-selām raʿy-ı ġanem itdiklerinüñ vechi budur ki (13) ḥayvānāt üzere şefḳatleri kāmil olduḳdan **[37b]** (1) ṣoñra insān üzere ḥākim olalar. Bundan (2) ḥiṣṣe budur ki ḥākimler gendüleri insāna (3) ve ḥayvānāta belki nebātāta bile ʿadālet idüp (4) ẓulüm itmeyeler. Ve Ḥażret-i ʿÖmerüñ raḍıyallāhu ʿanhu (5) من عدل ملك ومن ظلم هلك[86] ḳavilleri[87] ġāyet (6) mücerrebüʾṣ-ṣıdḳ-ı kelāmdur.

---

[80] Hadis-i şerif.
[81] Arapça ifade.
[82] Arapça ifade.
[83] Hadis-i şerif.
[84] Metinde اِيجْ اِيدُوكِي şeklinde geçmektedir.
[85] Metinde طوُتُتْ şeklinde geçmektedir.
[86] Arapça ifade. "Adil olan melik olur, zalim olan helak olur."
[87] Metinde قواللرى şeklinde geçmektedir.

Naẓm:

ʿAdl-ile ḳāʾim (7) olur cümle nebāt
ʿAdl-ile zinde durur mev- (8) cūdāt
ʿAdl-ile rūşen olur milk-i cihān (9)
Nitekim cān-ile cism-i insān
Raḥmet aña ki ola (10) ḫalḳı laṭīf
Andan incinmeye bir mūr-ı żaʿīf
(11) ʿAdl-ile yürürdi maḳbūl-i Ḫudā
Neyledi diñle (12) o Sulṭān-ı seḫā
Peder şāh-ı şehīdān Ḥasan (13) Ḥüseyin
Yaʿnī dāmād-ı İmāmuʾl-Ḥarameyn
ʿAdl-ile **[38a]** (1) taḫt-ı hükūmetde iken
Fażl-ile taḫt-ı ḫilā- (2) fetde iken
Yolda bir sehv-ile ol ẕāt-ı şerīf
(3) Başdı bir nurı bir zātdı żaʿīf
Mūr (4) içün ḥālī diger-gūn oldı
Acıdı aġladı (5) maḥzūn oldı
Ḫavf idüp ol mūrdan (6) Şīr-i Ḫudā
Didi biñ nāle ile vāveylā (7)
Żararım oldı bu maẓlūma benim
Nola (8) ṭaşlarla dögersem bedenim
Ḫākden götürüben (9) şefḳat-ile
Eline aldı biraz ḥurmetle
Ḳoynuna (10) ḳoydı o Sulṭān-ı seḫā
Eyü olunca (11) aña eytdi devā
Ḥikmetullāh ile ol gīce hemān (12)
Düşüne girdi anuñ Faḫr-ı Cihān
Didi luṭf (13) ve keremü ve ʿizzet-ile
Ḥaẓer eyle yürime ġafletle **[38b]**
(1) Saña lāyıḳ mı yürürken mesrūr
Nāgihān (2) incine senden bir mūr
Anı egmez misin (3) ey bāb-ı ʿulūm
Rūz-ı maḥşerde o mūr-ı (4) maẓlūm

Ḥaḳḳını isteyüben ḫayretle
Yapuşa dāmā- (5) nıña şiddetle
Bu kelāmı didi çün aña Resūl
(6) Ḫavf idüp ġāyet-ile oldı melūl
Bu melāletde (7) iken girü beni
Şādmān itdi oʿālī nesebi (8) Didi
iy yār-ı güzīn ol mesrūr İltimās (9)
itdi Ḥaḳdan seni mūr
Didi yā Rabbi oʿummān-ı (10) vefā
Ḳaṣd-ile itmedi bu işi baña
Ḳalbüñ (11) āyinesini ṣāf eyle
Diñle bu ḳıṣṣaʾı inṣāf (12) eyle

Bāb: Atlaruñ dişlerin ve yaşlarun beyān ider:

(13) Maʿlūm ola ki ṭay atun evvel iki dişi **[39a]** (1) aşaġadan ve iki dişi yoḳarudan çıḳar. Ol (2) dişlere ibtidāʾiyyāt ve ṣenāyā dirler. Anlarıñ yanında (3) dört diş daḫı biter anlara vāsıṭāt dirler. (4) Anlar yanında cıḳan dört dişe rubāʿiyyāt (5) dirler. Tamām öñi on iki diş olur içerügi (6) dişler ile ḳırḳ iki diş olur. At üç (7) yaşına varıcaḳ dişleri ṣaru olur. Ḳulun (8) dişinüñ ḳabaġın açar ve azusın yarar. Dördünde (9) ṣenāyāsı düşer ve yerine yine biter. Beşinde (10) ḳulun dişinüñ dibi yoġun olur. Altısında (11) miḳdār bir yanı gedilir. Yedisinde içlerinde (12) ḳaraca çuḳurcıḳlar olur ve iki çeñesi (13) ortasında olan yumrıca bezcügez biter. Pes **[39b]** (1) artuḳ büyümekden ḳalur. Sikizinde ol çuḳur (2) daḫı deriñ olur. Ṭoḳuzunda silinmege başlar. (3) Onunda daḫı ziyāde siler ve burnı içinde bir delik (4) peydā olur. Bu dişleriñ ḥāli böyle olmaḳ eger (5) at baʿż nesne kemürmege muʿtādı degil ise- (6) dür. Ve eger bulduġı demüri ve aġacı muʿtād ise (7) yaşı dişinden maʿlūm olmaz çeñesinden (8) bilmek gerekdür. Genç atuñ çeñe kemükleri yoġun (9) olur yaşlanduḳça incelür. Ḥattā bıçaḳ yüzi (10) gibi keskin olur. Pes atuñ on yaşından (11) yuḳarusı taḫmīn ve firāset ile maʿlūm olup (12) cezme mecāl olmaz. Ve atuñ ʿömri insān ʿömrinüñ (13) nıṣfıdur. Pes at ḳırḳ ve elli yaşına varmaḳ **[40a]** (1) olur. Niteki<m> insānuñ baʿżı yüz yaşına ve yüz- (2) den daḫı ziyāde varur. Ḥaḳ sübḥānehū ve teʿālā (3) pādişāhımuzı uzun ʿömr-ile muʿammer eyleye. (4) Āmīn yā Muʿīn.

Ḫātime: atuñ menāfiʿi beyānında- (5) dür: atuñ beynisi bal-ile ḳarışdursalar żaʿīfuʾl- (6) başar olan kimsenüñ gözi üzere ursa- (7) lar gözi ḳuvvetlendüre ve uçuḳlu kişiye (8) bir dirhem yedürseler nāfiʿ ola. Atuñ dilini biryān (9) idüp bal-ile yeseler ḥafaḳān rencin gidere.

(10) Ve atuñ yüreğin ḳurıdup uçuḳlu kimseye (11) bir miṣḳāl yedürseler nāfiʿ ola. Ve bal-ile ḫalṭ (12) idüp yeseler ḳavuḳdaġı ṭaşı eride. (13) Atuñ baġrını bişirüp yerḳānı olan adama yedür- **[40b]** (1) seler nāfiʿ ola. Atuñ ödüni bir miḳdār günlük (2) ve ṭobalaḳ ḳarışdurup ḳan işeyen kimseye yedür, (3) nāfiʿ ola. Atuñ ṭalaġını eski sirkede bişür- (4) seler beş miṣḳāl yese ṭalaġı olan kimseye (5) nāfiʿ ola. Atuñ ḥayāsını ṣabır ve tuz ile (6) dögseler nıḳrīs rencine bal ile sürseler (7) nāfiʿ ola. Ve sirke ile ezseler ḳarınca inine dökse- (8) ler ḳarıncayı gidere. Atuñ südüni ṭoġurmaz (9) ʿavrat beş kez içse ḥāmile ola. Ve arıḳ (10) kimse içse semirüye. Żıḳuʾn-nefes rencine (11) ve ṣancuya nāfiʿ ola. Atuñ ḳanını ḳuduz it (12) ṭalayan kişiniñ yarasına sürseler nāfiʿ ola. (13) Ve dā'üṣ-ṣaʿleb rencine daḫı nāfiʿdür. Atuñ **[41a]** (1) dişini uyuḫuda ḫorlayan kişinüñ başı (2) altına ḳosalar kese. Ve oġlancıḳlarıñ beşigine (3) ḳosalar ẕararlardan emīn olalar. Atuñ (4) ṭırnaġın bir evde gömseler ol evde siḥr ve żarar (5) teʾṣīr itmeye. Atuñ ayaġını bel aġrısına ve yan (6) aġrısına sürseler nāfiʿ ola. Atuñ kemügini (7) yaḳsalar beyaż olunca andan döküp yumurṭa ṣaru- (8) sına ḫalṭ idüp ishāl olan kimseye (9) yedürseler nāfiʿ ola. Biʾiẕnillāhi teʿālā atuñ menā- (10) fiʿinde ve gendünüñ daḫı emrāż ve muʿālecātında (11) söz çoḳdur. Lākin ṭabʿ-ı pādişāhīye melāl (12) virmekden iḫtirāz içün iḫtiṣār (13) ḳılındı. **[41b]** (1) Beyt:

Vaṣfı dükenmez süḫanıñ ḳıl tamām
(2) Vir sözüñe zīnet ḫayrüʾl-kelām
(3) Pādişahā Ḥaḳ ḳıla ʿömriñ dırāz
(4) Dāʾim ide serv-i ḳaddiñ ser-firāz
(5) Gülşen-i maḳṣūduñ ol tāze ter
(6) Naḫl-ı murādātıñ ola bār-ver
(7) Tāze ḳıla Ḥaḳ çemen baḫtuñı
(8) Reşk-i sipihr ide Ḫudā taḥtuñı
(9) Pāy-ı semendiñ ṣala eflāke kerd
(10) Mihre ire rāyet-i gītī nurd
(11) Her dem eliñde ola şimşīr-i rez
(12) Āyine-i şāhid-i feṭḥ ve ẓafer
[42a] (1) Ẕātıña kim ʿāleme oldur niẓām
(2) Ola serā perde-i ʿizzet-i maḳām
(3) Mühr-i münevver gibi her bā-midād
(4) ʿArż-ı cemāl ile ḳılup ʿadl ve dād
(5) Esip devlet üzere binüp kāmurān

(6) ʿAzm idicek düşmene leşker-i keşān

(7) Fetḥ ve ẓafer bedraḳa-yı rāh ola

(8) Devlet-ile yārıcıñ Allāh ola

(9) Ḫayrla ḫatm ile idüp iḫtiṣār

(10) Ḫātime-i daʿveti pāyān-kār

(11) Sen-daḫı Cāmī gibi bī-irtiyāb

(12) Ḳıl raḳam ḫātime-i temmeʾl-kitāb

DİZİN

GENEL DİZİN

A

ʿAbdullāh Özel isim.
ʿA. 21b/08, 21b/12
[=2]

ʿAbdullāh bin Mübārek Özel isim.
ʿA. 19b/05, 21b/07
[=2]

ʿAbdullāh bin Süleymān Özel isim.
ʿA. 7a/11
[=1]

ʿAbdurraḥman Özel isim.
ʿA. 20a/12
[=1]

ʿAbdurraḥman bin Sāʿde Özel isim.
ʿA. 20a/06
[=1]

ʿabeş Ar. Boş, anlamsız, saçma.
ʿa. 3b/10
[=1]

ablaḳ (<Ar. eblaḳ) Alaca (at), aklı karalı, gösterişli ve güzel (at).
a. 18a/11
[=1]

Ablaḳ Hz. Muhammed'in atlarından biri.
E. 4a/05
[=1]

ʿaceb Ar. Garip, acayip, tuhaf, şaşırtıcı.
ʿa. 6a/06
[=1]

acı- Başkasının durumundan üzüntü duymak, hâline kederlenmek.
a.-dı 38a/04
a.-maḳ 36a/08
[=2]

aç- (Bir şeyi) Kapalı, örtülü, kilitli veya bağlı durumdan çıkarmak.
a.-ar 14b/08, 39a/08
[=2]

açıl- Tutukluğu gitmek, daha rahat işler olmak.
a.-a 33b/13
[=1]

açlıḳ Aç olma, acıkma durumu.
a.+a (açlıġa) 2b/01, 32a/09
[=2]

açuḳ (Renk için) Koyu olmayan.
a. 31b/10
[=1]

ad İsim.
a.+lar 28a/13
a.+ları 4a/03
[=2]

aʿdā Ar. Düşmanlar, yağılar.
a.+sı 8a/13
[=1]

ʿadālet Ar. Hak ve hukuka uyma, herkesin hakkını gözetme, doğruluktan ayrılmama, hakkāniyet.

ʿa. 35b/08

ʿa. it- (idüp) 37b/03

[=2]

adam İnsan, kişi, kimse, şahıs.

a. 6a/11, 30a/12

a.+a 40a/13

[=3]

ʿadāvet Ar. Düşmanlık, yağılık.

ʿa. 10a/06

[=1]

ādem (<Ar. ādam) İnsan, adam.

ā. 3a/09

[=1]

Ādem Ar. İlk yaratılan insan ve ilk peygamber.

Ā. 18b/05

ḥażret-i Ā. 18b/07

ḥażret-i Ā.+e 18b/04

[=3]

adım (Bir ve iki, iki üç, birkaç kelimeleriyle kullanıldığı zaman) Kısalık ve yakınlık ifade eder.

a. 19b/11

[=1]

ʿadl Ar. Adalet, hakkaniyet, doğruluk, tarafsızlık.

ʿa. 42a/04

ʿa.+ıla 37b/06, 37b/07, 37b/08, 37b/11, 37b/13

[=6]

aġaç Kökü toprak altında kalan, gövdesi yukarıya doğru yükselen ve gittikçe incelerek dallara ayrılan, kereste ve odun olmaya elverişli, uzun ömürlü bitki.

a. 15b/06

a.+ı (aġacı) 39b/06

[=2]

aġırlıḳ Ağır olma durumu.

a.+ın (aġırlıġın) 34a/04

[=1]

aġız Hayvan ve insanda yüzün ön aşağı kısmında yer alan, yemeye, içmeye, nefes alıp vermeye, ses çıkarmaya, konuşmaya yarayan ve sindirim borusunun giriş deliği olan boşluk.

a. 28b/06

a.+ına (aġzına) 6a/12

a.+ınuñ (aġzınuñ) 30b/07

[=3]

aġla- Acı, keder, pişmanlık bazen de sevinçten göz yaşı dökmek.

a.-dı 38a/04

[=1]

aġrı Vücudun herhangi bir yerinde derinden ve yaygın bir şekilde hissedilen, sürekli acı ve ızdırap, sızı.

a.+sına 41a/05, 41a/06

[=2]

aḫır Büyükbaş hayvanları barındırmaya yarayan üstü kapalı yer, hayvan damı, tavla.

a.+dan 9a/06

[=1]

āḫiret Ar. Ölümden sonra gidilecek olan âlem, öbür dünya, bekâ âlemi.
ā. 15b/10, 17a/10, 17b/08
ā.+de 20a/05, 34b/13
[=5]

aḥvāl Ar. Durum, vaziyet, hal.
a.+ini 12a/08
[=1]

aḳ 1. beyaz
a. süt 3a/03
a. ḳıl 3a/04
a. at 32a/03
2. Bazı şeylerin beyaz olan kısmı
a.(burnunuñ üsti aḳ) 27a/02
a.(ṭırnaḳları daḫı aḳ ve yumuşaḳ ol-) 33a/06
a. ol- 26a/02, 26a/06, 26a/03, 28a/01
[=9]

aḳçe Selçuklular ve Osmanlılar'da para birimi olarak kullanılan gümüş sikke.
a. 19b/09, 19b/10, 34a/07
a.+ye 13a/06
[=4]

ʿāḳıbet Ar. Sonunda, nihayet, neticede.
ʿā. 37a/07
[=1]

al- 1. Bir şeyi kullanmak veya gerekeni yapmak üzere yanında bulundurmak.
a.-up 10a/04, 10a/08, 11b/04, 11b/10, 17b/07, 20b/07
a. 26b/04
a.-mayalar 34a/09
2. Para karşılığında temin etmek.
ṣatun a.-dı 19b/09
a.-dı 21b/10
a.-maḳ 26b/11
a.-ayın 26b/12
ṣatun a. 27a/01
a. 21b/09, 27a/03
a.-ma 32a/05
3. (Herhangi bir şeyi) Tutup yerinden ayırarak elinde veya yanında bulundurmak.
a.-up 6a/09
a.-a 24b/08
a.-dı 38a/09
4. (Bir organı veya vücuda zararlı bir şeyi) Tıbbi bir müdahale ile çıkarmak.
a.-alar 34a/12
5. (Bir mesafeyi) Katetmek.
yol a.-amaz 35a/04
6. Kazanmak, elde etmek.
a.-ına 8b/05
a.-sa 9a/09
[=23]

al (At için) Dorunun açığı, kızıla çalan at donu.
a. 25b/10, 27b/02, 27b/11, 32a/08
a.+larındadur 27a/07
a. ol- 27a/08
[=6]

ʿalā Ar. Yükseklik, yücelik, şan ve şeref.
ʿa. 37a/02

ʿa.+nuñ 20b/04

ʿa.+ya 7a/06

[=3]

aʿlā Daha iyi, daha mükemmel.

a.+dur 31b/10

a.+sın 21b/05

[=2]

ālāt Ar. Aletler, makineler.

ā. 3a/09, 3a/10, 5a/01

ā.+ıñız 5a/07

[=4]

alçaḳ Yerden mesafesi az, yere yakın, basık.

a. 30b/13

[=1]

ʿālem Ar. Yerde ve gökte yaratılmış olan şeylerin bütünü, kainat, evren.

ʿā.+e 42a/01

[=1]

ʿaleyh Ar. Üzere, üzerine, onun üzerine.

ʿa.+i 37a/02

[=1]

ʿaleyhi'l-laʿne Ar. Lanet onun üzerine olsun manasında şeytandan bahsedilirken kullanılan bir söz.

ʿa. 22a/06

[=1]

ʿaleyhi'ş ṣalātu ve's-selām Allah'ın salatu ve selamı onun üzerine olsun.

ʿa. 16b/12

ʿa.+a 17a/06

ʿa.+dan 8a/04

[=3]

ʿaleyhi's-selām Ar. Ona selam olsun manasında peygamberin adı anılırken kullanılan bir söz.

ʿa. 18b/07, 22a/07, 22a/11

[=3]

ʿaleyhim Ar. Aleyhi sözcüğünün çoğul şekli.

ʿa. 6b/13, 19a/03

ʿa.+ā 9a/11, 24a/10

[=4]

ʿaleyhimü's-selām Bk. ʿaleyhi's-selām

ʿa.+u 18a/07

[=1]

ʿaleyhimü'ş ṣalātu ve's selām Bk. ʿaleyhi'ş ṣalātu ve's-selām

ʿa. 37a/11

[=1]

alın- 1. Satın alınmak, para karşılığı temin edilmek.

a.-a 8a/12

a.-ur 10a/13

2. Tahsil edilmek.

a.-ur 36b/10

[=3]

alın Yüzün, kaşların üstünden saçlara kadar olan ve şakaklar arasında kalan kısmı.

a.+ı (alnı) 26b/05

a.+ında (alnında) 25b/09, 25b/11, 26a/01, 26a/05, 32a/12, 32b/02

a.+ındaġı (alnındaġı) 16a/07

a.+ların 21a/04

a.+larına 15a/10

a.+larında 14b/06, 15b/10, 16a/09

a.+larındadur 25a/11

a.+larını 15b/02

a.+lu 30a/02

[=16]

ʿAli Ar. Ebu Talib'in oğlu, Peygamberimizin damadı ve amcazadesi ve dördüncü halife.

ḥażret-i ʿA. 35b/02

ḥażret-i ʿA. 13a/04

[=2]

ʿĀlimü's sırrı ve'l-ḫafiyyāt Ar. Sır ve gizlilikleri bilen, Allah.

ʿĀ. 12a/07

[=1]

ʿālī-neseb Ar. Soyu yüce olan.

ʿā.+i 38b/07

[=1]

Allāh Ar. Her şeyin yaratıcısı olan tek ve mutlak varlık, Tanrı.

A. 5a/07, 5b/10, 8b/06, 22a/13, 42/08

A.+u 5b/04, 10a/10, 11a/07, 12b/07, 13a/07, 15a/13, 17a/04, 17a/07, 23b/07, 23b/08, 36a/02, 36a/05, 36a/06, 36a/13

[=19]

alma Elma

a. 29a/03

[=1]

almacuḳ (Özellikle atlarda) Kalça çıkıntısı.

a.+ı (almacuġı) 30b/03, 30b/04

[=2]

alt 1. Bir şeyin aşağısında bulunan boşluk veya yer.

a.+ı 29a/12

2. Bir şeyin yere bakan yüzü.

a.+ına 33b/06, 33b/07, 41a/02

[=2]

altı Beşten sonra, yediden önce gelen sayının adı.

a.+sında 39a/10

[=1]

altun 1. (Renk için) Sarı.

a. 26a/01, 32a/13

2. Bu madenden yapılmış para, lira.

a.+ı 9a/09, 13a/02

a. 9a/03, 9a/04, 9a/08

[=7]

ʿamel Ar. Dini emirleri yerine getirmek için yapılan iş, fiil, hareket.

ʿa.+i 7b/03

[=1]

āmīn Ar. Dualardan ve hayır temennilerinden sonra, "Allah kabul etsin, öyle olsun!" anlamında kullanılan söz.

ā. 40a/04

[=1]

ammā Ar. Zıt ve aykırı hüküm ifade eden iki cümleyi birbirine bağlar; ancak, fakat, lakin.

a. 9a/05, 12a/01, 12a/03, 12b/02, 15b/07, 23a/03, 24a/04, 26b/05, 28b/11, 29a/01, 29a/05, 29a/09, 29b/10, 31a/13, 32a/09, 32b/07, 34a/01, 34b/12.

[=18]

añ- Hatırlamak, akla getirmek, yad etmek, tahattur etmek.
a.-asız 6a/01
[=1]

aña Ol zamirinin yönelme hali.
a. 3b/10, 5b/12, 6a/09, 10a/06, 10a/08, 11b/02, 11b/04, 11b/10, 12a/09, 14a/05, 17a/01, 23b/06, 23b/07, 32b/02, 32b/04, 32b/05, 32b/08, 32b/10, 35b/11, 37b/09, 38a/11, 38b/05
[=22]

and Allah'ı veya mukaddes bir varlığı şahit tutarak verilen söz, yemin, kasem.
a. vir- 22a/11
[=1]

anda Ol zamirinin bulunma hali, onda.
a. 20a/13, 21b/03, 22b/03, 28a/12, 28b/08, 29b/08
a.+dur 27b/06
[=7]

andan Ol zamirinin çıkma hali, ondan.
a. 5b/13, 10a/06, 10a/08, 29b/10, 31b/02, 31b/09, 31b/10, 33a/06, 33a/10, 34a/05, 37b/10, 41a/07
[=13]

ʿanh Ar. Ondan
ʿa.+u 3b/01, 13a/01
[=2]

anı Ol zamirinin yükleme hali, onu.
a. 3a/03, 5a/12, 6a/04, 10b/01, 10b/10, 12a/05, 17b/03, 23b/08, 29b/09, 32a/05, 37a/07, 38b/02
[=12]

anıñ-çün O sebeple
a. 8a/01
[=1]

anlar Ol zamirinin çoğul hali, onlar.
a. 2b/05, 5b/05, 12b/10, 14b/06, 18a/02, 18a/04, 18a/11, 39a/04,
a.+a 5b/05, 12b/10, 13a/10, 14b/07, 14b/10, 15b/02, 39a/03,
a.+dan 3b/09, 5a/05
a.+ı 5a/07, 13b/12, 14b/09, 27a/13, 36a/12, 36b/01,
a.+ıñ 39a/02
a.+ıñdur 28a/07
a.+uñ 3b/02, 6b/10, 6b/12, 12b/09, 18b/02
[=29]

anuñ Ol zamirin ilgi hali, onun.
a. 5a/13, 5b/12, 7b/06, 10b/11, 11a/06, 12a/04, 14a/04, 24b/06, 24b/08, 31b/09, 34b/03, 38a/12
a.+la 10b/08, 15a/12, 20a/05
[=15]

ara İki şeyi birbirinden uzaklık, mesafe.
a.+sı 30a/01, 30a/05, 30a/06
[=3]

ʿArabī Ar. Araplara, Arap kavmine ait.
ʿA. 17b/07, 19b/01, 21b/09, 21b/10, 23b/06
cins-i ʿA. 21b/03, 22a/01
[=7]

ʿArap Ar. Arap yarım adasından çıkıp yayılmış olan Sami bir kavmin adı.
ʿA. 6b/07, 15b/12, 27a/12
[=3]

arıḳ Zayıf, cılız.
a. 40b/09
[=1]

arḳa Vücudun hayvanlarda arka bacakların üstünde bulunan kısmı, geri, kıç.
a.+sına 6a/12
a.+larında 10a/09
a.+ñda 17b/10
[=3]

arpa Buğdaygillerden, taneleri ekmek ve bira yapımında kullanılan, hayvanlara yem olarak verilen tahıl cinsi.
a. 23b/12, 24a/02, 24a/07
a.+sın 24a/06
a.+yı 23b/13, 34a/01
[=6]

art Arka, geri
a.+ınca (ardınca) 6a/10, 33a/02
a.+ında (ardında) 33a/02
a.+ından (ardından) 3a/09
[=4]

artuḳ 1. Fazla, ziyade.
a.+a (artuġa) 13a/06
a. 34b/08
a.+dur 35b/01
2. Cümlede bulunan fiilin zamanına göre "şimdi, bundan sonra, bundan böyle" vb. anlamlar ifade eder.
a. 39b/01
[=4]

ʿarż Ar. Gösterme.
ʿa.-ı cemāl 42a/04
ʿa. it- (idüp) 18b/04
[=2]

aş- Bir şeyi yüksek yere iliştirip sarkıtmak.
a.-a 24b/06
a.-a ḳoy- 12a/03
a.-ayın 24b/04
a.-duġı 24a/07
[=4]

aṣḥāb Ar. Hz. Muhammed zamanında yaşamış, onu görmüş ve sohbetinde bulunma şerefine ermiş kimseler.
a.-ı kirāmıñ 16b/10, 19a/02
[=2]

aṣıl Ar. Temel, esas.
a.+ı (aṣlı) 36a/03
[=1]

aṣil Ar. Asalet sahibi, soylu, necip.
a. 28a/03
[=1]

aṣlā Ar. Hiçbir vakit, hiçbir zaman, hiçbir şekilde, kesinlikle.
a. 6a/13, 12a/03
[=2]

aşaġa Bir şeyin yukarı kabul edilen kısmına göre altta kalan tarafı veya bu tarafda bulunan kısmı.

a. 28a/08, 30a/13
a.+dan 39a/01
a.+sı 30a/06, 31b/12
[=5]

āşikār Ar. Açık, meydanda, gözle görülebilen, belli, ayan.
ā.+e 12b/07, 13a/03, 13a/08
[=3]

aşḳar (<Ar. eşḳar) Al renkli (at)
a. 27a/08, 27a/13
a. ol- 27a/07
[=3]

aşuḳ Ayak bileğinin iki yanındaki ufak kemikler.
a.+lardan 30a/06, 31b/11
a.+ları 31a/03
[=3]

aşırı Haddinden fazla, alışılandan çok, ileri derecede, pek çok.
a. 31a/04
[=1]

at Binme, yük çekme ve taşıma hizmetlerinde kullanılan, Orta Asya menşeli, tek tırnaklı, memeli hayvan.
a. 3a/03, 3a/08, 3b/06, 4b/05, 4b/13, 5a/07, 5a/11, 6b/07, 7a/07, 7b/04, 8a/10, 8b/05, 9b/01, 10a/01, 10b/09, 10b/12, 11a/08, 11b/01, 11b/04, 11b/10, 12b/01, 13b/09, 14a/07, 14a/10, 14b/08, 14b/12, 15b/11, 16b/07, 17a/02, 17a/07, 17a/08, 17a/10, 17b/02, 17b/07, 18a/06, 19b/01, 19b/09, 20a/02, 20a/08, 20b/07, 20b/11, 21a/02, 21a/03, 21a/11, 21b/03, 21b/05, 21b/09, 21b/10, 21b/13, 22a/01, 22b/02, 22b/04, 23a/04, 25a/05, 26a/08, 26b/04, 26b/08, 26b/11, 27a/03, 27a/07, 27b/02, 27b/05, 27b/08, 27b/10, 27b/11, 28a/03, 28a/11, 28b/07, 29a/03, 2b/03, 2b/05, 30b/08, 31a/07, 31b/10, 32a/01, 32a/03, 32a/04, 32a/05, 32a/08, 33a/04, 34a/13, 34b/08, 35a/07, 35a/10, 35a/12, 39a/06, 39b/05, 39b/13,
a.+a 3b/02, 3b/06, 4a/10, 15b/13, 19b/10, 24b/05, 25b/09, 25b/10, 33b/13, 34a/02, 34a/03, 34a/10, 34b/06, 35a/09, 35a/11
a.+da 31a/13
a.+dan 2b/06, 5a/10, 25a/01, 36b/09
a.+dır 16a/03
a.+dur 8a/12, 8b/02, 8b/03, 26a/05
a.+ı 3b/07, 9a/08, 12a/02, 18a/13, 18b/07, 20a/06, 23b/06, 24b/03, 27a/01, 31b/08, 33a/03, 33b/09, 34a/08, 34a/10, 34b/07
a.+ım 9a/02
a.+ımı 9a/07
a.+ına 23b/11
a.+ıña 23a/12
a.+ını 25a/02, 35a/02
a.+ınuñ 16a/07, 24a/06, 24b/12
a. ki (at-ki) 8b/09, 8b/10, 10a/13, 31b/05, 31b/11
a. ḳoş- 8b/13

a.+lar 5b/04, 6a/11, 13a/10, 13b/12, 18a/10, 18a/11
a.+lara 6b/04
a.+larda 27b/05
a.+lardan 5a/02
a.+ları 3b/13, 6b/03, 6b/05, 15a/13, 19a/06, 27a/12, 28a/06, 33b/02
a.+ların 6b/10, 19a/11
a.+larıñ 14b/05, 15b/01, 16a/09, 26a/04, 28a/10, 4a/03
a.+larına 34b/02
a.+larından 19a/10
a.+larını 4a/02
a.+laruñ 7b/11, 15a/10, 15b/10, 25a/11, 25b/02, 27a/06, 27b/01, 29b/12, 31b/06, 33a/07, 33b/02, 38b/12
a.+un 38b/13
a.+uñ 7a/08, 7b/05, 9a/03, 9a/07, 10a/02, 10b/02, 18a/08, 19a/01, 20a/13, 21a/12, 24b/04, 28a/01, 29a/08, 29b/02, 31a/08, 31b/03, 32a/11, 32b/02, 33b/03, 34a/09, 34a/11, 34a/13, 34b/03, 39b/08, 39b/10, 39b/12, 40a/04, 40a/05, 40a/08, 40a/10, 40a/13, 40b/01, 40b/03, 40b/05, 40b/08, 40b/11, 40b/13, 41a/03, 41a/05, 41a/06, 41a/09
a.+uñı 25a/06
[=233]

at- Bir şeyi bir hedefe veya bir tarafa doğru fırlatmak.
a.-ar 21b/08
a.-arlar 21b/08
a.-up 23a/11
[=3]

atçı Cins at yetiştiren kimse.
a.+lar 32b/06
[=1]

ʿAtebe-bine's Selemiyyü Ar. Özel isim.
ʿA.+den 25b/01
[=1]

ateş (<Far. Āteş) Yanıcı cisimlerin tutuşmasıyla beliren ısı, ışık, od, nâr.
a.+inden 11b/02
[=1]

atıl- Bir şeye doğru birden gitmek, birden bir davranışta bulunmak.
a.-maz ol- 21b/11
[=1]

ʿavām Ar. Herkes, kaba ve cahil halk.
ʿa. 12a/02
[=1]

āvāz Ar. Yükses ses, sedâ.
ā.+ına 6b/08
ā. vir- 6b/06, 6b/12
[=3]

āvāzlu Yüksek sesli.
ā. ol- 29b/05
[=1]

ʿavrat Ar. Kadın.
ʿa. 28b/13, 36a/01, 36b/02, 40b/09
ʿa.+a 28b/09, 28b/11
[=6]

ayaḳ Vücudun, bacaktan ayak bileği ile ayrılan ve yere basıp durmayı, yürümeyi sağlayan kısmı.

a.+ı (ayaġı) 13b/09, 18a/13,32b/09, 33a/04, 34a/07, 36b/08

a.+ım (ayaġım) 36b/09

a.+ın (ayaġın) 30b/09, 31a/03, 31a/05

a.+ına (ayaġına) 10b/06, 36b/07

a.+ında (ayaġında) 25b/10, 25b/11, 32b/03

a.+ını (ayaġını) 27a/02, 34a/13, 41a/05

a.+ınuñ (ayaġınuñ) 10b/04, 32b/01

a.+ları 3b/08, 26a/06, 26b/05, 30a/11, 33b/13

a.+ların 30b/02

a.+larını 33b/11

a.+larınuñ 26a/07

[=28]

ayaḳlı Ayağı olan.

a. 5b/11

[=1]

āyet Ar. Kur'an-ı Kerim'deki sureleri meydana getiren kelime veya cümlelerden her biri.

ā. 13b/13

ā.-i kerīme 12b/12, 14a/12, 20b/10

ā.-i kerīmede 5b/01, 12b/04

ā.-i kerīmenüñ 12b/05, 20b/12

ā.-i kerīmesidür 14a/08

ā.-i kerīmesin 12a/13

ā.-i kerīmeyi 4b/01

ā.+idür 14a/02

[=12]

aygır Damızlık erkek at.

a. 34b/06

[=1]

ayırtla- Ayıklamak, seçmek, temizlemek.

a.-r 23b/12

a.-sa 24a/06

a.-ya 24a/01

a.-yacaḳ 24a/02

[=4]

āyine Far. Ayna.

ā.-i şāhid-i feṯḥ 41b/12

ā.+sini 38b/11

[=2]

ʿaynī Ar. Birbirinin eşi, ayırt edilemeyecek benzeri, tıpkısı.

ʿa. 5a/07

[=1]

ayrıl- (Bir yer, şey veya kimseden) Uzaklaşmak, onu geride bırakmak, ayrı düşmek.

a.-up 37a/06

[=1]

az Miktarı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün altında bulunan, çok olmayan.

a. 7b/03, 28a/09, 31a/10, 31b/01, 35b/08

[=4]

aʿżā Ar. Vücudu meydana getiren parçalar.

a.+sı 28b/06

[=1]

ʿaẕāb Ar. Kafirlere ve günahkarlara ölümden sonra verilecek ceza.

ʿa. ol- 34b/13

[=1]

azacıḳ Pek az miktarda, biraz.

a. 26a/06

[=1]

ʿaẓīm Ar. Büyük, ulu, haşmetli.

ʿa. 6a/07

ecr-i ʿa. 24b/05

ʿazm Ar. Kasıt, niyet, karar.

ʿa. it- (idicek) 42a/06

[=1]

azu Azı dişi

a.+sın 39a/08

[=1]

B

bāb Ar. 1. Bir kitabın ana bölümlerinden her biri.

b. 33b/02, 38b/12

b.-ı evvel 4b/04

b.+ u 28a/10

2. Kapı.

b.-ı ʿulūm 38b/03

[=5]

baʿde Ar. Başına geldiği kelime ve tamlamalara "sonra" anlamı katarak zarf fonksiyonunda birleşik şekiller yapar.

b. 36b/08

[=1]

baʿde'l-rükūb Ar. (At için) Bindikten sonra.

b. 4a/11

[=1]

baʿdehu Ar. Ondan sonra.

b. 4b/01

[=1]

bāġçe Fars. Binaların ön, arka, yan kısımlarında veya dört tarafında bulunan, duvar yâhut çitle çevrilmiş toprak parçası, bir binâya âit toprak, avlu.

b.+de 10b/02

[=1]

Baġdād Yer adı.

B.+uñ 33a/12

[=1]

bağır Göğüs, sine.

b.+nı (bağrını) 40a/13

[=1]

bağışla- Bir şeyi yara gözetmeden karşılıksız olarak vermek, ihsan etmek.

b.-yup 12a/06

[=1]

bağla- İp, bağ veya başka bir araçla bir şeyi bir yere, diğer bir şeye tutturmak, birleştirmek, raptetmek.

b. 21b/09

b.-dım 17b/09, 36b/07

b.-maġa 11b/10

b.-maḳ 11b/04, 21a/11

b.-maḳdan 21a/03

b.-mañ 15b/05

b.-ñ 15b/04, 21a/02

b.-sa 12b/01

b.-sun 7b/04

b.-ya 20b/07

b.-yalar 33b/05

b.-yu ḳo- 10a/06, 10a/08, 10b/02, 12a/02,
b.-yup 13a/10, 13b/12
[=20]

bağlan- İp, bağ gibi bir vasıta ile bir şeye, bir yere tutturulmuş olmak, bağlı bulunmak.
b.-an 5a/01
[=1]

bağlu İp veya başka bir araçla bir şeye, bir yere bağlanmış olan.
b. 10b/06, 13b/10, 24b/03
b.+dur 14b/06, 15a/11, 15b/11, 16a/09
[=7]

bahā **Far.** Kıymet, değer, bedel.
b.+ dır 28b/03
[=1]

Baḫr Hz. Muhammed'in atlarından biri.
B. 4a/08
[=1]

baḫt **Fars.** Talih, kader, kısmet.
çemen-i b.+uñı 41b/07
[=1]

ba'īd **Ar.** Uzak, ırak.
b. ol- 5a/05, 20b/05
[=2]

bal Arıların çiçeklerden topladıkları bal özü denen sıvı ile yaptıkları, rengi beyazdan esmere kadar değişen koyu kıvamda tatlı.
b. 40b/06
b.+ıla 40a/05, 40a/09, 40a/11
[=4]

balçıḳ Koyu kıvamda, özlü ve yapışkan çamur.
b.+a (balçıġa) 32a/10
b.+ını 34a/12
[=2]

bā-midād Ar. Yazı mürekkebi ile; yazı yazmaya mahsus siyah veya renkli sulu madde ile.
b. 42a/03
[=1]

bāña Ben zamirinin yönelme hali.
b. 9a/02, 19b/12, 21b/07, 24b/10, 38b/10
[=5]

barmaḳ İnsanların ve bazı hayvanların el ve ayaklarının son bölümünü oluşturan eklemli uzantılardan her biri.
b.+ıla (barmaġıla) 16a/06
[=1]

bār-ver Fars. Yemişli, yemişi olan.
b. ol- 41b/06
[=1]

baş- 1. Ayağı, üzerine vücûdun veya bacağın ağırlığını verecek şekilde zemine yahut herhangi bir yere koymak.
b.-a 30b/09, 31a/04
b.-arsa 30b/10
b.-dı 18a/13
b.-mayup 3b/05
b.-up 30b/02, 34a/04

2. Etkisini kuvvetle hissettirmek, kaplamak, bürümek.

b.-dı 38a/03

[=7]

Başra Yer adı.

B. 33a/12

[=1]

baş İnsan vücudunun göz, kulak, ağız, burun gibi duyu organlarının ve beynin bulunduğu en üst, hayvan vücudunun en ön kısmı, kafa.

b. 31a/02

b.+ı 41a/01

b.+ların 28a/06, 28a/08

[=4]

başla- Olur, yürür ve işler duruma gelmek, hareket haline geçmek.

b.- r 39b/02

[=1]

başlı Herhangi bir biçimde veya özellikte başı olan.

b. 30a/02, 33a/09

b. ol- 30b/08

[=3]

bāṭıl Ar. Doğru ve sahih olmayan, gerçekle ilgisi bulunmayan (şey).

b.+dır 23a/10

[=1]

baʿż Bk. **baʿżı**

b. 12a/01, 14b/11, 15b/08, 15b/09, 17a/06, 19a/02, 20b/06, 23b/12, 35a/09, 39b/05

[=10]

baʿżı Ar. Birtakım, kimi.

b. 5a/09, 7b/11, 11a/07, 11b/03, 19a/13, 20a/01, 33b/01, 40a/01,

b.+lar 12b/12, 13a/04, 13a/09, 28a/01, 28b/07, 31a/11

[=14]

beden Ar. Vücut, gövde.

b.+im 38a/08

b.+ine 35a/08

[=2]

bedraḳa Fars. Doğru yolu gösteren şey veya kimse, kılavuz, rehber.

b.-i rāh ol- 42a/07

[=1]

beg İleri gelen nüfuzlu kimse, eşraf.

b.+i 24a/12

[=1]

Behīḳī Ar. Özel isim.

imām-ı B. 23b/09

[=1]

bekle- Bekçilik etmek, yanında bulunup gözlemek, korumak, muhafaza etmek.

b.-mek 11a/05

b.-yeler 34a/05

[=2]

bel Hayvanlarda omuzla sağrı arası.

b. 31b/04, 41a/05

b.+in 30b/10

b.+inüñ 30b/10

[=4]

belki Olabilir, olabilir ki, bir ihtimale göre, muhtemelen.

b. 32a/12, 34b/09, 37b/03

[=3]

belli Beli olan.

b. 30a/03

[=1]

bellü Belirlenmek, tespit edilmek.

b. 26a/11, 26a/12

[=2]

ben Tekil birinci şahıs zamiri.

b. 9a/03, 9a/07, 16b/06, 17b/03, 18a/01, 20a/06, 22b/03, 24a/04, 24b/03, 24b/04, 25a/01, 36b/09, 37a/10

b.+den 24a/03, 36b/10

b.+i 18a/02, 18a/04, 37a/03, 38b/07

b.+im 9a/02, 9a/07, 18b/10, 19b/11, 23b/02, 38a/07

[=25]

beñ Deri üzerindeki kahverengi veya siyah renkli küçük lekelere, kabartılara verilen isim, benek.

b.+ler 32b/13

[=1]

beñze- Başka bir şeyle ortak nitelikleri bulunan, başka bir şeyi andıran.

b.-ye 27b/06, 28b/09, 28b/10

b.-yen 28b/11, 29a/01, 29a/05, 29a/10

[=7]

berāber Far. Birlikte.

b. ol- 30b/01

bereket Ar. Uğurlu olma, kutluluk, saâdet, mübâreklik.

b. 25a/10, 27a/06, 27b/05, 27b/09

b.+im 18b/10

b.+le 15b/03

[=6]

Berriye Ar. Çöl, sahra.

b. 33a/13, 34b/01

[=2]

berk Sağlam, kuvvetli, sıkı.

b. 30a/11, 36b/12

[=2]

beserek (< Far. bīserāk) Tüylü ve besili erkek deve.

b. 18a/12

[=1]

besle- Yedirip içirmek, karnını dodurmak; yetiştirmek.

b.-mege 17a/04, 20b/11

b.-mek 10b/12, 11a/09, 14a/10, 14b/09, 15a/13, 21b/05, 35b/12

b.-mekde 17a/10

b.-mekdür 14a/07, 21a/03

b.-menüñ 4b/05

b.-ñ 17a/07, 21a/03

b.-r 10a/06, 10a/08, 8b/10

b.-rdi 16b/08

b.-ye 7a/07

b.-yen 14b/12, 17a/03

b.-yicek 21b/05

b.-yüp 13b/12

[=24]

beslen- Doyurulmak, yedirilip içirilmek.

b.-dügi 7b/07

b.-dügidür 8b/06

b.-e 22b/04

b.-üp 11a/03

b.-ür 10b/01, 11a/06

[=6]

beslü İyi beslenmiş, semirtilmiş, şişmanlatılmış.

b. 34b/08

[=1]

besmele Ar. "Bağışlayan ve esirgeyen Allah'ın adıyle" mânâsına gelen Bismillâhirrahmanirrahim sözünün ismi.

b. 4a/10

[=1]

beş Dörtten sonra, altıdan önce gelen sayının adı.

b. 9a/02, 9a/03, 9a/07, 34a/01, 40b/04, 40b/09

b.+inde 39/09

[=7]

beşik Bebeklerin içine yatırılıp uyutulduğu, tahta veya demirden yapılmış, ayaklı bir çeşit küçük sallanır karyola.

b.+ine (beşigine) 41a/02

[=1]

bevl Ar. Sidik, idrar, çiş.

b.+i 7a/08, 7b/05, 7b/11

[=3]

bevül Bk. Bevl

b.+leri 10b/04, 10b/07

[=2]

beyān Ar. Açıklama, anlatma, söyleme.

b.+ındadur 28a/11, 40a/04

feżā'il-i b.+ındadur 4b/05

b.it- (ider) 33b/03, 38b/12

[=5]

beyāż Ar. Kar renginde olan rengin adı, ak.

b. ol- 41a/07

[=1]

beyin Sinir sisteminin merkezi durumunda olup kafa tasının içinde yer alan, yumuşakça, beyazımsı, üç tabakadan meydana gelmiş, kalın bir zarla örtülü, beyin.

b.+isi (beynisi) 40a/05

[=1]

beyt Ar. Divan edebiyatında nazım birimi olarak kabul edilen iki mısradan ibaret nazım parçası.

b. 31b/07, 41b/01

[=2]

bezcügez Deri altında olan küçük şişkinlik.

b. 39a/13

[=1]

bıçaḳ Bir sap ve kesici bir madeni kısımdan meydana gelen kesme aleti.

b. 39b/09

[=1]

bıçılġan Hayvanların ayaklarında hasıl olan yara, çatlak.

b. ol- 34a/13

[=1]

bī-ḥużūr Huzursuz.

b. ol- 22a/13

[=1]

bī-irtiyāb Şüphesiz, şüphelenmeden.

b. 42a/11

[=1]

bi-iẕni'llāh Allah'ın izniyle.

b.+i 4b/03, 41a/09

[=1]

bil- Bir şey hakkında bilgisi, malumatı olmak; o şeyi öğrenmiş bulunmak.

b.-e 18a/04

b.-esiz 28a/07, 28a/09

b.-ki 31b/08

b.-mek 35b/11, 39b/08, 6b/09

b.-mezin 21b/08

b.-mezsiz 5a/07

b.-ür 11a/07, 12a/08, 5a/07

[=12]

bile Dahi, de.

b. 37b/03

[=1]

bilek Atın bacağıyla ayağının birleştiği yer.

b.+de 29a/08

b.+leri 28a/01, 29a/11

b.+lerinüñ 34a/12

[=4]

bilekli Bileği olan.

b. 28b/01

[=1]

bin- (Binek hayvanları için) Sürmek.

b.-dügiñiz 6a/01, 35a/05

b.-eler 4a/11, 8b/01, 33b/13, 34a/05, 34b/06,

b.-er 6a/13

b.-erdi 3b/06

b.-erken 34a/03, 4a/10

b.-ersiz 5b/12

b.-esiz 5b/05

b.-mek 11a/01, 35a/09, 35a/11, 35b/12

b.-üp 10a/09, 42a/05

[=19]

biñ Dokuz yüz doksan dokuzdan sonra, bin birden önce gelen sayının adı.

b. 2b/05, 6a/10, 13a/02, 19b/08, 38a/06

b.+den 19b/12

b.+i 6a/07

[=7]

bini Hayvanın binlecek tarafı.

b. (bini taraf) 32b/01, 32b/09, 32b/12

[=4]

binicilik Ata binme bilgisi ve ustalığı, cündîlik.

b.+i (biniciligi) 3b/02

[=1]

bir 1. Sıfat veya zarf olarak başına geldiği kelimenin anlamına göre söyleyişe kuvvet kadar.

b. 10b/06, 15b/02, 20a/03, 2b/02, 33b/09

[=5]

2. Bir sayı kadar olan.

b. 3a/05, 4a/01, 5b/01, 7a/07, 7b/04, 8a/10, 8a/11, 9a/06, 11b/01, 11b/04, 11b/10, 12a/02, 12a/03, 12b/01, 15b/06, 17b/03, 17b/06, 18b/11, 19a/10, 19b/09, 19b/10, 19b/11, 20a/13, 20b/05, 21a/11, 21b/09, 21b/10, 22a/06, 22a/08, 22b/02, 24a/01, 24b/01, 24b/05, 24b/06, 24b/08, 24b/11, 26b/04, 27b/06, 29b/03, 29b/07, 2b/03, 30b/04, 31a/07, 31a/13, 32a/05, 32a/07, 33b/07, 33b/09, 34a/01, 34a/13, 34b/02, 34b/07, 36a/01, 36a/08, 36b/06, 36b/07, 37a/05, 37b/10, 38a/02, 38a/03, 38b/02, 39b/03, 40a/08, 40a/11, 40b/01

[=70]

3. Belirsiz sıfat olarak herhangi bir şeyi, yeri veya kimseyi gösterme.

b. 6a/08, 7a/06, 7b/03, 9a/06, 10a/03, 10b/01, 10b/02, 10b/08, 11a/13, 11b/03, 11b/09, 12a/05, 12b/01, 20b/06, 21b/06, 22b/01, 22b/10, 23b/06, 24a/06, 24b/05, 26a/10, 26b/10, 27a/12, 28a/06, 34b/11, 35b/10, 36b/02, 36b/03, 39a/11, 3b/06, 3b/09, 41a/04

[=35]

4. Bu sayıyı gösteren rakam.

b.+i 28b/11, 29a/02, 29a/05, 29a/10

[=4]

biraz Bir parça, azıcık.

b. 38a/09

[=1]

birbiri İki veya daha şey yahut kimsenin yerini tutar, biri öteki, yekdiğer.

b.+ne 9a/02

biri Bir tanesi.

b. 4a/03, 4a/10, 21a/12, 23a/12, 27b/09, 36a/04, 36a/05, 36a/06,

b.+ni 4a/01, 6a/10, 17a/08

b.+nüñ 6a/08

b.+si 13b/13, 14a/07, 23a/11

[=17]

biribiri Bk. Birbiri.

b.+n 20b/03

b.+ne 28b/06

[=2]

birḳaç Çok olmayan, az sayıda, az.

b. 20b/02, 27b/08

[=2]

birle- Tanrı'nın birliğini dile getirmek, zikretmek.

b.-rler 18a/03

[=1]

biryān Far. Kebap.

b. it- (idüp) 40a/08

[=1]

bişir- Bir besin maddesini gerektiği kadar ısıda tutarak yenebilecek bir duruma getirmek.

b.-üp 40a/13

[=1]

bişür- Bk. Bişir-

b.-seler 40b/03

[=1]

bit- 1. (Saç, tüy, kıl, diş için) Çıkmak, uzamak.

b.-er 32b/04, 39a/03, 39a/09,

2. Yara kavuşmak, bitişmek. 39a/13

[=4]

biz Çoğul birinci şahsı gösterir.

b. 6a/04, 6a/05

b.+e 6a/03

b.+üm 18a/09

[=4]

boġazlu Boğazı olan.

b. 33a/08

[=1]

boġul- Nefes alamamaktan dolayı ölmek.

b.-a 15b/07

[=1]

boş İçinde yahut üzerinde bir şey veya kimse bulunmayan, hâlî.

b. 34a/07

[=1]

boylı Herhangi bir özellikte ya da uzunlukta boyu olan.

b. 30a/04

[=1]

boylu Bk. boylı

b. 29b/04

[=1]

boyun Vücudun omuzlarla baş arasında kalan ve başı bedene bağlayan kısmı.

b.+ı (boynı) 29a/02

b.+larına 15b/04

b.+larında 10a/09

b.+u (boynu) 30b/13

b.+unda (boynunda) 31a/08, 32b/07

[=6]

boyunlı Boynu olan.

b. 28b/03, 30a/02

[=2]

boyunlu Bk. Boyunlı

b. 18a/12, 33a/08

[=2]

bögürli Herhangi bir biçimde veya özellikte böğrü olan.

b. 30a/03

[=1]

böyle Bunun gibi olan, buna benzer, bu türlü bu tarzda.

b. ol- 26b/07, 39b/04

[=2]

bu 1. İşaret zamiri olarak yerini tuttuğu en yakındaki kimse veya şeyi gösterir.

b. 2b/04, 3a/08, 3a/12, 8a/02, 9a/05, 17a/02, 18b/11, 19a/11, 19b/10, 29b/11

b.+dur 3b/11, 10a/01, 12b/06, 15b/06, 21a/12, 33b/03, 35b/08, 37a/12, 37b/02

b.+ndadur 27b/09

b.+ndan 6b/09, 21a/05, 37b/01

b.+nlardan 18b/05, 23a/01

b.+nlardur 4a/04

b.+nları 5a/03

[=27]

2. En yakında olan kimse veya şeyi işaret yoluyla gösterir.

b. 4b/01, 9a/04, 12b/04, 12b/12, 14a/11, 16b/03, 16b/08, 16b/12, 18a/08, 18b/13, 20b/02, 21b/04, 23a/13, 23b/13, 24a/09, 24b/04, 25a/01, 25a/11, 26a/08, 26a/11, 27a/03, 28a/03, 29a/13, 29b/11, 31a/13, 32b/06, 35b/01, 37a/09, 38a/07, 38b/05, 38b/06, 38b/10, 38b/11, 39b/04,

[=34]

bud Bacağın dizden kalçaya kadar olan kısmı.

b.+ları 30a/05

[=1]

Buḫārī Ar. Özel isim.

imām-ı B. 6b/13, 9a/11, 16a/11, 16b/05, 25a/11

bul- 1. Sağlamak, tedarik etmek, temin etmek.

b.-duġı 39b/06

2. Elde etmek, kazanmak.

b.-maḳ (ẓafer bulmaḳ) 15a/12

[=2]

bulın- Var olmak, mevcut olmak.

b.-ur (fā'ide bulın-) 29b/10

[=1]

bulun- 1. Var olmak, mevcut olmak.

b.-a 28b/08

b.-ur 29b/01

2. Elde edilmek, ele geçirilmek.

b.-mazsa 26a/08

[=3]

burḳaşıḳ Bükülmüş, kıvrılmış, bükük, kıvrık.

b. 31a/08, 32b/04, 32b/05, 32b/07

[=4]

burḳaşuḳ Bk. burḳaşıḳ

b. 31a/10

[=1]

burun Yüzün ortasında alınla ağız arasında yer alan, çıkıntılı, iki delikli koklama organı.

b.+ı (burnu) 39b/03

b.+lu 33a/09

b.+unda (burnunda) 26a/02, 26a/05

b.+unuñ (burnunuñ) 27a/02

[=5]

buyur- (Saygılı ifadeler için) Söylemek demek.

b.-dı 13b/01, 20a/09, 21a/08, 24b/09, 24b/13, 26a/09, 26b/02, 27a/06, 27a/10

b.-dı-ki 7a/03, 11a/12, 12b/01, 22a/05, 23a/07, 24a/05, 37a/05,

b.-dılar 9b/02, 18b/05, 19b/12, 26b/12

b.-duġı 16a/03

b.-duki 27b/04

b.-duḳlarını 36a/06

b.-mışdur 4b/06, 6b/05, 7a/13, 11b/07, 21a/01, 21b/01, 22b/07, 23b/04, 24a/08, 25a/09, 25b/03, 28a/05

b.-mışlar 36a/09

b.-mışlardur 16b/13, 17a/09, 25b/06

b.-ur 5b/02, 5b/06, 6b/12, 35a/01

b.-urdı 16a/09, 21b/08

b.-urlar 17b/01, 35b/02, 35b/13

[=48]

buyurul- Denmek, söylenmek.

b.-mışdır 8b/10, 35b/06

b.-mışdur 8b/07, 11a/09, 11b/05, 19b/04, 29b/06

[=7]

bük- Birbirine bura bura sararak tek bir iplik hâline getirmek.

b.-üp 16a/07

[=1]

büyü- Daha büyük duruma gelmek, irileşmek, genişlemek, bollaşmak.

b.-mekden 39b/01

[=1]

C

Cābir Ar. Özel isim.

C. 15a/05

[=1]

cā'iz Ar. Din ve törece işlenmesi emir ve yasak edilmediği için yapılmasında bir sakınca bulunmayan, izin verilmiş sayılan (şey).

c. 25a/03, 25b/04

[=2]

Cāmī Özel isim.

C. 42a/11

[=1]

cān Far. Gönül

c.+ıla 37b/09

c.+ın 10a/11

[=2]

cānib Yan, taraf, cihet.

c.+den 3b/06, 9a/01, 9a/06, 9a/10, 33b/05

c.+e 30a/08

c.+inde 27a/02

c.+inden 3b/07

c.+ine 7a/10

[=9]

cehennem Ar. Günahkârların öldükten sonra âhirette azap görecekleri, cezâlarını çekecekleri yer, tamu, dûzah.

c. 11a/09, 11b/02

c.+e 36a/02

[=3]

celle Ar. Yüce ve aziz olun" manasına bir dua sözü.

c. 7a/06, 20b/04

[=2]

celle celāluhū Ar. "Onun şanı, yüksekliği, büyüklüğü artsın" anlamına gelen Tanrı için kullanılan saygı sözü.

c. 36a/13

[=1]

cemʿ Ar. Bir araya getirmek.

c. eyle- 17b/10

c. ol- 28a/13, 31b/01

c. olun- 27a/13

[=4]

cemāʿat Ar. Aynı işi yapanların veya ortak bir tarafı olanların meydana getirdiği topluluk.

c.+i 23b/12

[=1]

cemāl Ar. Güzellik.

ʿarż-ı c. 42a/04

sebeb-i c. 17b/05

[=2]

cemīʿ Ar. Bütün, hep, cümle.

c. 4b/04, 5a/08, 10b/04, 18b/04, 27b/01

c.+i 10b/02

[=6]

Cenāb Ar. "Şeref, onur ve büyüklük" terimi olarak kullanılır.

c.-ı Ḥaḳ 17b/06, 18b/04

c.-ı Ḥaḳḳa 37a/02

[=3]

cenāḥü ʾl-feres At kanadı.

c. 32b/08

[=1]

ceng Far. Savaş, vuruşma.

c.+de 4b/11

[=1]

cennet Ar. İmanlı ve iyi kimselerin ölümünden sonra Allah tarafından mükafat olarak konulacakları ve içinde ebediyen yaşayacakları, her türlü tasavvurun üstünde güzellik ve nimetlerle dolu yer.

c.+de 7b/12, 20a/03, 20a/08

c.+e 20a/12

ehl-i c. ol- 36b/04

[=5]

Cerīr Özel isim.

C.+den 16a/04

[=1]

ceyrān Çok hızlı koşan, ince bacaklı, gözlerinin güzelliğiyle meşhur bir geyik çeşidi, gazal.

c. 3a/06, 29b/13

[=2]

cezm Ar. Kesin karar verme, niyet.

c.+e 39b/12

[=1]

cihān Dünya, yeryüzü.

faḫr-ı c. 38a/12

milk-i c. 37b/08

[=2]

cin (<Ar. cinn) İnsanlar tarafından görülmeyip çeşitli biçimlere girerek ancak kendileriyle ilgi kuranlara veya istedikleri kimselere göründüklerine ve olağanüstü sayılan bazı işleri yapacak güce sahip bulunduklarına inanılan gizli yaratıklara verilen isim.

c. 21a/13, 21b/02

[=2]

cinnī Ar. Cine mensup.

c.+ler idi 21b/13

c.+lerdür 5a/10

[=2]

cins 1. Soy, ırk.

c.-i ʿArabī 21b/03, 22a/01

c.+idür 33a/08

2. Başlıca nitelikleri aynı olan ve aralarında çok yakın benzerlikler bulunan varlık veya nesneler topluluğu, tür, nevi.

c.+i 8a/10, 10a/01

[=5]

cism Ar. Boşlukta bir yer kaplayan varlık, madde, nesne.

c.-i insān 37b/09

[=1]

cündi Ar. Ata iyi binen, binici.

c.+leriñ 3a/13

[=1]

cündīlik Ata binme, kılıç ve mızrak kullanma, binicilik.

c.+de 3b/08

cümle (<Ar. Cumle) Bütün, tüm, hepsi.

c. 18b/02, 21a/12, 28b/06, 31b/06, 33a/07, 36a/03, 37b/07

c.+nüñ 31b/07

c.+si 6a/09, 7b/10, 15b/10, 20b/03, 31a/13,

c.+sin 13a/07

c.+sinde 7b/08

c.+sinden 31b/01

c.+sine 3a/08

c.+sini 17b/08

c.+sinüñ 3a/13, 17a/02

c.+yi 32b/06

[=21]

C

çapraz (<Far. çep-rāst) Bir köşeden bir köşeye uzanan.

ç. 32b/11

[=1]

çayır Sulak ve rutubetli olduğu için üzerinde kendiliğinden gür ot biten ve hayvan yemi olarak kullanılmak üzere özellikle ot yetiştirilen yer.

ç.+da 10b/01

[=1]

çek- (Bir şeyi bulunduğu yerden) Kendine doğru getirmek, kendine yaklaştırmak.

ç.-diler 2b/03

ç.-dim 36b/08

ç.-üp 36b/03

[=3]

çemen Far. Çimen, yeşillik yer.

ç.-i baḫtuñı 41b/07

[=1]

çeñe Far. Üzerinde dişler sıralanmış bulunan ve ağzın içinde altlı ve üstlü yer alan iki kemik.

ç. 39b/08

ç.+si 39a/12

ç.+sinden 39b/07

[=3]

çıḳ- 1. Peyda olmak, meydana gelmek.

ç.-an 39a/04

ç.-ar 39a/01

2. (Üstüne) Binmek.

ç.-ar idi 3b/07

ç.-dı 24b/12

[=4]

çil Beyaz ve kır benek veya lekeleri olan (hayvan).

ç. at 32a/01

[=1]

çoḳ Miktarı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan , az olmayan.

ç. 14a/04, 15b/12, 16b/10, 19a/01, 19b/03, 28a/07, 30a/04, 30b/06, 31a/05, 31b/04, 32a/09, 34b/09, 35a/07, 35b/08

ç.+dur 41a/11

ç. ol- (**'avrat yancığı gibi çok ol-**) 29a/01

[=16]

çuḳur Vücutta pek derin olmayan girintili yer.

ç. 39b/01

[=1]

çuḳurcıḳ Küçük çukur.

ç.+lar 39a/12

[=1]

çün Çünkü.

ç. 38b/05

[=1]

çünki Çünkü.

ç. 18a/08

[=1]

D

dād Far. Adalet, doğruluk.

d. 42a/04

[=1]

daḫı " Fazla olarak, üstelik, daha, bile, de" anlamlarına gelen kuvvetlendirme sözü.

d. 3a/12, 3b/09, 4a/10, 5a/01, 5a/06, 5a/12, 5b/02, 5b/04, 6a/02, 6a/11, 6b/02, 6b/06, 8a/13, 8b/01, 8b/05, 8b/08, 9a/0910a/06, 10a/08, 10a/09, 11b/03, 13b/10, 14a/04, 14a/07, 15b/07, 15b/13, 16b/03, 18a/06, 18a/10, 18a/11, 18a/12, 19b/07, 19b/09, 20a/07, 20a/13, 21a/05, 22a/07, 22a/11, 23a/05, 23a/07, 23a/12, 23b/06, 23b/08, 24a/10, 24b/12, 25a/04, 27a/13, 29b/03, 29b/05, 30b/01, 30b/06, 31b/10, 32a/03, 33a/06, 33b/09, 34a/03, 34b/05, 35a/12, 35b/01, 35b/09, 36a/09, 36b/01, 36b/09, 39a/03, 39b/02, 39b/03, 40a/02, 40b/13, 41a/10

[=70]

dā'im Ar. Devam eden, devamlı, sürekli, fasılasız.

d.it- (ide) 41b/04

[=1]

dā'imā Ar. Her vakit, her zaman, devamlı olarak, sürekli.

d. 15a/01

[=1]

dāmād Far. Bir aileye göre kızları veya kızları gibi olan bir yakınları ile evlenmiş olan erkek, güvey.

d.+ı 37b/13

[=1]

dāmān Far. Etek, uç, kenar.

d. +ıña 38b/04

[=1]

dāne Far. Adet, miktar, tane.

d. 24a/07

[=1]

Dārimī Özel isim.

D. 26b/08

[=1]

dā'üş-şa'leb Ar. Saç döken hastalığı, saçkıran.

d. 40b/13

[=1]

da'vet Ar. Çağırma, gelmesini isteme, çağrı.

ḫātime-i d.+i 42a/10

[=1]

de- Duygu ve düşüncelerini sözle anlatmak, söylemek.

d.-yü 6b/05, 6b/07, 6b/12, 8b/07, 8b/10, 11b/05, 11b/07, 13a/11, 15b/04, 17a/09, 18a/10, 26a/09

[=12]

degil -im, -sin, -dir, idi gibi eklerin ve imiş, ise, iken'in başına gelerek cümlenin anlamını olumsuz hâle getiren kelime.

d. 23a/11, 29a/08, 39b/05

d.+dür 25b/04

d. idük 6a/05

d. imiş 25a/03

[=6]

degin Bir işin sona erdiği zamanı ve yeri gösterir.

d. 15b/11, 16a/10

[=2]

degirmi Yuvarlak.

d. 29a/09

[=1]

dek Bir işin sona erdiği yeri veya zamanı gösterir, -e kadar, -e değin.

d. 14b/13, 15a/11

[=2]

deklāvī At cinsi.

d. 33a/12

[=1]

delālet Ar. Gösterme, yol gösterme, kılavuzluk, alamet olma.

d. it- (ider) 19a/01

[=1]

delik Bir cismin bir yanından öbür yanına kadar geçen oyuk şeklindeki açıklık.

d. 39b/03

[=1]

delük Bk. delik.

d.+ine (delügine) 36b/07

[=1]

dem Far. An, vakit, saat, zaman.

d. 41b/11

[=1]

demir **ḳır** (At rengi için) Koyu kır.

d. 31b/11

[=1]

demür Dövülüp şekillendirilmesi, çekilip uzatılması, incelmesi kolay ve döküme elverişli olduğu için kullanılış yeri çok geniş olan, yoğunluğu 7,8 erime derecesi 1510, atom ağırlığı 55,85, atom numarası 26 ve sembolü Fe olan element, demir.

d.+i 39b/06

[=1]

deñlü Kadar.

d. 7b/09, 8a/02, 10b/04, 10b/05

[=4]

derili Derisi olan.

d. 28b/03

[=1]

deriñ Kendi ölçülerine göre ağzı veya cephesiyle dibi arasındaki mesafesi fazla olan, enine ve boyuna oranla üçüncü boyutu daha uzun olan.

d. ol- 39b/02

[=1]

derle- Vücudun gözeneklerinden ter çıkmak.

d.-miş 34a/08

[=1]

devā Ar. İlaç, çare.

d. 38a/11

[=1]

deve Geviş getiren memelilerden, boynu uzun, sırtında bir veya iki hörgücü olan, yük taşımakta kullanılan hayvan.

d. 3a/07, 18a/12, 29a/03

d.+lerüñ 6a/07

d.+ye 28b/09, 29a/01

[=6]

devlet 1. Belli bir toprakta bir hükümet idaresi altında teşkilatlanmış bulunan bağımsız siyasi topluluk, milletin hukuki şahsiyet kazanmış şekli.

d. 42a/05

2. Mutluluk, saadet, talih, baht.

d.+ile 42a/08

[=2]

dırāz Far. Uzun.

d. 41b/03

[=1]

di- Duygu ve düşüncelerini sözle anlatmak, söylemek.

d.-di 18a/05, 18b/01, 18b/08, 20b/02, 21b/08, 21b/09, 22a/01, 22a/10, 22a/13, 22b/02, 22b/04, 24a/09, 26b/12, 37a/04, 37a/10, 38a/06, 38a/12, 38b/05, 38b/08

d.-diki 17b/03, 17b/06

d.-dikleri 19b/13, 26a/09, 26a/11

d.-diler 14a/07, 16b/08, 24a/03, 28a/03

d.-düm 20a/09

d.-mek 5a/11, 7b/12, 15a/03, 15b/11, 22b/13,

d.-mekdir 10a/12

d.-mekdür 5b/01, 6b/06, 7a/10, 7a/11, 7b/07, 7b/11, 10b/11, 11b/02, 11b/11, 12b/11, 14a/05, 14b/08, 14b/11, 15b/05, 16a/11, 17a/11, 21a/04, 21a/06, 21a/11, 21b/04, 22b/13, 23a/01, 23b/01, 23b/09, 25b/11, 26b/07, 27a/04, 27a/08, 27b/01, 27b/07, 27b/13, 28b/06, 28b/07, 35a/07

d.-mektür 5a/09

d.-miş 28b/07

d.-mişdür 22a/04, 29b/08, 31a/11

d.-mişler 3a/12, 3b/11, 22a/02, 26a/10, 32a/05
d.-mişlerdir 15b/07
d.-mişlerdür 20b/06, 24a/12, 35a/09, 35b/10
d.-r 36a/02
d.-r-idi 12b/05
d.-rler 6b/08, 32b/03, 32b/04, 32b/06, 32b/07, 32b/08, 32b/10, 33a/04, 33a/05, 39a/02, 39a/03, 39a/05
d.-ye 9a/02, 9a/04, 9a/08
d.-yeler 4b/01
d.-yesiz 6a/02
d.-yü 11a/09, 16a/09, 19b/04, 19b/10, 19b/12, 21b/12, 24a/08, 24b/09, 37a/09
[=112]

diger-gün Far. Bozuk, değişmiş, başkalaşmış.
d. ol- 38a/04
[=1]

dik Katı ve sert olduğu için eğilmeden duran.
d. 31b/04
d. ol- 29a/04
[=2]

dil 1. Düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan faydalanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş sistem.
d.+inde 6b/07
2. Ağız boşluğunda yer alan, tat duymaya, besinleri ağız içinde evirip çevirmeye, yutmaya ve sesleri çıkarmaya yarayan etli, uzun organ.
d.+ini 40a/08
[=2]

dile- Bir şeyin gerçekleşmesini veya olmasını istemek.
d.-dügüñ 18b/06
d.-rse 20b/05
d.-señ 26b/04
[=3]

dilsiz Konuşma merkezi veya konuşma organlarının doğuştan arızalı olması sebebiyle veya hiç işitmediği için konuşamayan.
d.+dür 30b/12
[=1]

Dimyāṭī Özel isim.
imām-ı D. 17a/12
[=1]

dīn Ar. İnsanların yaratıcı olarak kabul ettikleri üstün güce olan imanlarını, ona yapacakları ibadetlerin bütününü ve bu imana göre davranışlarının nasıl olması gerktiğini düzenleyen inanış yolu.
ʿulemā-yı d. 35b/09
d.-i İslāmuñ 7b/13
[=2]

dinil- Söylenmek, söylenilmek.
d.-icek 25a/07
d.-mişdir 8b/12

d.-mişdür 27b/09

[=3]

diñle- İşitmek için kulak vermek, isteyerek duymak.

d. 37b/11, 38b/11

[=2]

dip Bir şeyin bulunduğu yere bitişen en alt kısmı veya bunun heman yanı başı.

d.+i (dibi)39a/10

[=1]

dirhem Ar. Okkanın dört yüzde biri mikdarındaki ağırlık ölçüsü.

d. 40a/08

d.-i şerʿīye 19b/08

[=2]

diş Üst ve alt çene kemikleri üzerinde karşılıklı sıralanmış olan ve ağza alınan şeyleri koparıp çiğnemeye yarayan sert, beyazımtırak parçalardan her biri.

d. 39a/03, 39a/05, 39a/06

d.+e 39a/04

d.+i 38b/13, 39a/01

d.+inden 39b/07

d.+ini 41a/01

d.+inüñ 39a/08, 39a/10

d.+ler 39a/06

d.+lere 39a/02

d.+leri 39a/07

d.+lerin 38b/12

d.+leriñ 39b/04

[=15]

dişlü Herhangi bir biçimde veya özellikte dişi olan.

d. 30a/01

[=1]

dīvār Far. Bir binanın bedenini meydana getirmek, bir yeri çevrelemek, bölmek, bir ağırlığa dayanak sağlama, toprak veya suyu tutmak gibi amaçlarla taş, tuğla, kerpiç, ahşab vb. malzemeden gereken kalınlıkta örülen ve diklemesine yükselen yapı.

d. 36b/07

[=1]

diyār Memleket, ülke, belde, el.

d.+da 26a/11, 32a/08

[=2]

dizgin Gemin uçları bağlanarak hayvanı idare etmeye yarayan kayış.

d.+de 34b/07

d.+den 34b/07, 34b/08

[=3]

dost (<Far. düst) Birini riyasız ve samimi duygularla seven, her bakımdan kendisine güvenilir kimse.

d.+ları 19b/09

d.+larıma 17b/04

[=2]

dög- (Ufalamak, ezmek, parçalamak, karıştırmak, temizlemek, bastırmak, sıkıştırmak, vb. maksatlarla) Bir şeyin üzerine arka arkaya vurmak.

d.-e 31a/05

d.-ersem 38a/08

d.-seler 40b/06

[=3]

dök- (Sıvı veya tane hâlindeki şeyleri) bulundukları yerden başka bir kaba veya yere boşaltmak.

d.-e 33b/06

d.-seler 40b/07

d.-üp 41a/07

[=3]

dökül- Yok edilmek üzere atılmak.

d.-ür 13b/11

[=1]

dön- 1. Başka bir şey hâlini almak, dönüşmek, inkılap etmek.

d.-er 35b/05

2. Yönelmek.

d.-üp 6a/06

[=2]

dört Üçten sonra, beşten önce gelen sayının adı.

d. 5b/11, 13a/06, 18a/13, 19b/08, 19b/12, 33a/04, 39a/03, 39a/04

d.+ünde (dördünde) 39a/08

[=10]

döşek Yatak.

d.+i (döşegi) 13b/09

duʿā Ar. Güçsüzlük ve ihtiyacını ortaya koyarak Allah'a yalvarma, bir şeyin olmasını veya olmamasını isteme, yakarış, niyaz.

d. eyle- 15b/03

d. it- (ider) 19b/02

d. it- 18a/10

d. ḳıl- 15b/04

[=4]

duḫān Ar. Duman.

d.+dan 34a/09

[=1]

dur- 1. Yardımcı fiil olarak.

zinde d.-ur 37b/07

2. Bir yerde olmak, bir yerde bulunmak.

d.-urdı 24b/03

[=2]

dut- Elle kavramak, elde bulundurmak, eline almak.

d.-alar 33b/07

[=1]

duy- Hissetmek, dayanmak, katlanmak.

ziyāde d.-ar imiş 2b/01

d.-maz 32a/10

[=2]

dükeli Tamamıyla, hepsi.

d. 6a/02, 35b/07

[=2]

düken- Bitmek, hiç kalmamak.

d.-mez 41b/01

[=1]

Dümeyrī Özel isim.

imām-ı D. 17a/11

[=1]

dün Gece.

d. 33b/08

[=1]

dünyā İçinde yaşamakta olduğumuz yeryüzü, cihan.

d. 15b/09, 17a/10, 17b/08, 19a/05

d.+da 20a/04, 23a/10, 36b/10

[=7]

dürlü Çeşitli, muhtelif.

d. 27b/08

[=1]

dürüst (<Far. durust) Doğruluktan ayrılmayan, özü sözü bir, mert, doğru.

niyyet-i d. ol- 11b/13

[=1]

düş- 1. Durduğu, bulunduğu, tutunduğu yerden ayrılarak veya dengesini yitirerek yukarıdan aşağı inmek.

d.-düm 36b/09

d.-meye 34a/07

2. Yere devrilmek, yere serilmek.

d.-en 3a/05

2.Yerinden çıkmak, kopmak.

d.-er 39/09

[=4]

düş Uyurken zihinde beliren olayların, düşüncelerin bütünü, rüya.

d.+üne 38a/12

[=1]

düşmen Far. (Birine karşı) İyi duygular beslemeyen, kötülük etmek için fırsat kollayan kimse, hasım.

d. 11a/05, 15a/11

d.+e 33a/03, 42a/06

d.+ime 19b/11

d.+lerime 17b/04

d.+leriñüzi 5a/04

[=7]

düz Girintisi çıkıntısı olmayan, doğru.

d. (boynu ve omuzı düz ol-) 30b/13

[=1]

E

ebediyye Ar. Ebed'e mensup, zevalsiz, sonu olmayan.

sebeb-i ʿizzet-i e. ol- 18b/09

[=1]

Ebī Bekir Sıddīḳ Özel isim.

E. 12b/13

[=1]

Ebī Caʿfer Muḥammed binʿ Alī Özel isim.

E.+den 11b/05

[=1]

Ebī İmāme-i Bāhilī Özel isim.

E.+den 12a/09

[=1]

Ebī Veheb Özel isim.

E.+den 25b/04

[=1]

Ebu'l Ḥasan Özel isim.

E. 22a/03

[=1]

Ebū Dāvud Özel isim.

E. 25a/13

E.+u 25b/04

[=2]

Ebū Eyyūb Enṣārī Özel isim.

E. 22b/05

[=1]

Ebū Hureyre Özel isim.

E. 9a/12

E.+den 7a/01, 23a/05

[=3]

Ebū Ḳatāde Özel isim.

E. 25b/12, 26b/09

[=2]

Ebū Kebişe-i Enmārī Özel isim.

E. 14b/01

[=1]

Ebu'l Leyş Özel isim.

E. 37a/01

[=1]

ecir Bk. ecr.

e. 16a/10, 17a/03

[=2]

ecmaʿīn Ar. Hepsi, cümlesi, topu.

e. 19a/03

[=1]

ecr Ar. Manevi karşılık, sevap.

e. 10a/04, 11a/06, 12a/07, 12b/09

e.-i ʿaẓīm 24b/05

e.+i 11b/04

[=6]

edā Ar. Borç veya borç gibi olan herhangi bir şeyi ödeme; yerine getirme.

e. eyle- 11a/03

[=1]

edeb Ar. İyi terbiye, naziklik, usluluk, zariflik.

e. 23a/12

[=1]

efʿāl Ar. İşler, ameller.

e. 3b/09

[=1]

eflāk Ar. Semâlar, felekler, gökler, küreler; zamanlar.

e.+e 41b/09

[=1]

eg- Biraz öne veya bir yana doğru meylettirmek, çevirmek, eğik duruma getirmek.

e.-meye 30b/10, 31a/05

e.-mez 38b/02

[=3]

eger Şart anlamını güçlendirmek için şart cümlelerinin başına getirilir.

e. 3a/10, 6a/10, 6b/01, 9a/02, 9a/03, 9a/07, 10b/13, 11a/01, 11a/04, 20a/12, 23b/07, 26a/07, 29b/10, 30b/09, 30b/12, 31a/08, 31a/10, 32a/03, 32a/13, 33a/02, 34a/02, 36a/07, 36a/12, 39b/04, 39b/06

[=25]

eglence Eğlendiren, neşeli ve hoş vakit geçirten şey, seyir.

e. 23a/01

[=1]

eḥādīş Ar. Hadisler, Hz. Muhammed'in sözleri.

e.-i şerīfe 19a/13

[=1]

ehemm Ar. Çok (daha, en, pek) önemli, en ehemmiyetli.

e. 31b/01

[=1]

ehl Ar. Bir yerin, bir topluluğun halkından olanlar, oraya mensup bulunanlar, cemâat.
e. 28b/07
e.-i cennet ol- 36b/04
e.-i İslām 3a/12, 10a/13
e.-i İslāma 10a/05
e.+i 23b/12
e.+ine 12a/05, 17b/05
[=8]

e'imme Ar. İmamlar.
e.-i ḥadīṣden 14a/13, 6b/13
[=2]

ekrem Ar. Çok (daha, en, pek) kerim, cömert, lutuf ve kerem sahibi.
Resūl-i e. 17a/13
[=1]

ekṣerī Ar. Eksere mensup, çok defa, çoğu.
e. 3b/11, 32b/06
[=2]

ekṣeriyyā Ar. Çok defa olarak, çok zaman; sık sık.
e. 29b/05
[=1]

eksik Bulunması gerekirken bulunmayan, mevcut olmayan.
e. ol- 30b/04, 31a/07
[=2]

eksiklik Eksik olma durumu.
e. 6a/02, 18a/02
[=2]

el Kolun bilek mafsalından itibaren avuç ve parmakları içine alan ve iş görmeye, tutmaya yarayan kısmı.
e.+i 3b/03, 3b/04
e.+in 14b/07, 15a/02
e.+iñde 41b/11
e.+ine 6a/09, 38a/09
e.+iñizle 15b/02
[=9]

el Halk, ahali.
e.+ler 12b/02
[=1]

elbet Ar. Şüphesiz, muhakkak, mutlaka.
e.+de 36b/11
[=1]

elḥamdülillāh Ar. Allah'a hamd olsun, şükürler olsun.
e.+i 36b/09
[=1]

El-erṣemu Ar. Ağzında
e. 26a/02
[=1]

elli Kırk dokuzdan sonra, elli birden önce gelen sayı.
e. 39b/13
[=1]

elzem Ar. Çok (daha, en, pek) lüzumlu.
e. 31b/02
[=1]

emīn İnanmak, güvenmek.
e. ol- 41a/03
[=1]

emr Ar. Bir şeyin yapılması veya yapılmaması hususunda bildirilen kesin hüküm, hükmüne uyulması istenen zorlayıcı söz, buyruk.
e.-i ḥaḳḳa 18a/06

e.+in 20b/08, 20b/13

e. ol 20b/11, 20b/11

[=5]

emrāż Ar. İlletler, hastalıklar.

e. 41a/10

[=1]

emṣāl Ar. Eş, benzer.

e.+in 14a/04

[=1]

en- (Binilen bir hayvan veya taşıttan ayrılarak) Yere ayak basmak.

e.-dikçe 10a/10

[=1]

eñ Başına geldiği sıfatın o sıfatın ifade ettiği anlamın en üstün derecesinde olduğunu belirtir.

e. 19a/05

[=1]

enbiyā Ar. Nebiler, peygamberler.

e.-i kirām 37a/11

[=1]

endür- (Allah) Emirlerini peygamber aracılığıyla kullarına göndermek, inzal etmek.

e.-mişdür 13b/13

[=1]

eñek Çene

e.+i (eñegi) 30a/06

[=1]

Enes bin Malik Özel isim.

E.+den 25a/08

[=1]

eñse Boynun arka kısmı.

e.+sinde 31a/10

[=1]

er Yiğit, kahraman kimse.

e.+ler 18a/01

[=1]

erit- Gitigide azaltıp yok olmasına sebep olmak, ortadan kaldırmak.

e.-e (eride) 40a/12

[=1]

es- (Daha önce düşünülmeyen bir şeyi) birden bire yapmaya karar vermek, (o işi) yapma hevesine kapılmak.

e.-ip 42a/05

[=1]

eṣʿab Ar. Daha (en, pek) güç, zor.

e.+dür 34b/11

[=1]

esirge- 1. Korumak, himaye ve muhafaza etmek, siyânet etmek.

e.-dügüñ 37a/05

e.-r 36a/12

2. Acımak, merhamet etmek.

e.-mez 36b/01

e.-ñ 35a/06, 36a/11

e.-nmez 36b/01

e.-yüb 36a/08

[=7]

eṣkāl Ar. Ağır yükler, ağır şeyler.

e. 3a/09, 3a/10

[=2]

eski Çok zamandan beri var olan, üzerinden zaman geçmiş olan, kadim.
e. 40b/03
[=1]

eşedd Ar. Daha (en, pek) şiddetli, çetin ve sert.
e. 34b/11
[=1]

eşkin Atın dört naldan daha rahat ve daha az sıçrayarak düzenli adımlarla yürüme biçimini anlatır; tırıs.
e. (eşkin ve yügrük ol-) 32a/01
e. ol- 28a/13, 31a/11, 31a/12
e. olmaz ol- 31a/09
[=5]

eşyā Ar. Yaratılmış olan her şey, şeyler, nesneler.
e.+yı 18b/04
[=1]

et- **Bk. it-**
iḫtiyār et- 18b/07
[=1]

et İnsan ve hayvan vücudunun kas ve yağdan meydana gelen, kemikle deri arasındaki kısmı.
e.+i 31b/04
e.+leri 30b/06
[=2]

ev Bir ailenin oturması için yapılmış yapı, içinde yaşanılan, ikamet edilen yer, mesken, hane.
e.+de 41a/04
e.+e 5a/11, 21a/13, 21b/03, 22b/03
e.+inde 16b/07
e.+ine 21b/10
e.+ümde 21b/07
e.+üñde 21b/09
[=9]

evlāt Ar. Bir anne baba için kendi oğulları veya kızları.
e.+ıña (evlādıña) 18b/08
[=1]

evvel 1. Karşılaştırma yoluyla bir yer, zaman veya oluşun bahsedilen yer zaman veya oluştan önde veya önce bulunduğunu veya olduğunu anlatır.
e. 2b/03, 30b/09, 30b/10, 34a/11, 38b/13
e.+i 28a/12
2. İlk, ilk gelen, ilk olan, birinci.
bāb-ı e. 4b/04
[=7]

evvelki Daha önceki, bundan önce gelen veya olan.
e.+si 8a/12
[=1]

ey Hitap edilen kimsenin dikkatini çekmek veya anlamı güçlendirmek için kullanılır.
e. 37a/08, 38b/03
[=2]

eyegü Sırttan omurgaya, ön taraftan göğüs kemiğine bitişerek göğüs kafesini meydana getiren yassı ve kavisli kemiklerden her biri.
e.+si 31a/07
[=1]

eyer Binicisinin, üzerine oturması için binek hayvanlarının sırtına konulan nesne.

e. 6a/12

e.+e vir- 34a/08

e.+in 34a/09

[=3]

eyerle- Eyeri bir binek hayvanının sırtına koyup bağlamak ve hayvanı binişe hazırlamak, eyer vurmak.

e.-mek 25b/09

[=1]

eyerlik Atların, üstüne eyer yerleştirilen sırt bölümü.

e.+i (eyerligi) 30b/13

[=1]

eyit- Söylemek,demek.

e.-di 7a/02, 9a/13, 11a/11, 13a/13, 19a/07, 19b/11, 21a/07, 21b/13, 22a/08, 22a/09, 22a/11, 22a/13, 23b/02, 24a/03, 24b/01, 24b/04, 24b/10, 25a/09

e.-di-ki 16b/01

e.-diler 23b/13

e.-dim 24b/03

[=21]

eyle- Etmek, yapmak anlamında yardımcı fiil.

e. 15b/03, 18a/10, 18b/06, 38a/13, 38b/11, 38b/11

e.-di 13a/03, 13a/07

e.-di-ise 7b/09

e.-diki 22b/06

e.-dim 17b/10

e.-mek 12a/01, 19a/13

e.-mekden 12a/05

e.-mişdir 8a/04

e.-mişdür 15a/06, 25b/13

e.-ñ15b/03, 25b/08, 35a/05

e.- r 6b/11, 20a/05, 20b/03, 20b/06 27a/09

e.-rse 11a/03

e.-se 11b/04, 11b/10

e.-ye 40a/03

e.-yen 22a/12

[=30]

aña göre eyle- 12a/09

cemʿ eyle- 17b/10

duʿā eyle- 15b/03

edā eyle- 11a/03

eyle eyle- 12a/05

eẕā eyle- 22a/12

fulān eyle- 7b/09

ġazā eyle- 12a/01

ḫalḳ eyle- 18a/10

ḥaẕer eyle- 38a/13

himmet eyle- 11b/10

iḫtiyār eyle- 18b/06

inṣāf eyle- 38b/11

muʿammer eyle- 40a/03

mübārek eyle- 15b/03

mülāzemet eyle- 25b/08

rıfḳ eyle- 35a/05

rivāyet eyle- 8a/04, 15a/06, 19a/13, 22b/06, 25b/13, 27a/09

ṣadaḳa eyle- 13a/03, 13a/07

ṣāf eyle- 38b/11

taḳviyet eyle- 20b/03

teşrīf eyle- 20a/05

yemīn eyle- 6b/11

[=29]

eyle öyle

e. eyle- 12a/05

[=1]

eyt- Bk. eyit-

e.-di 16a/05, 16b/01, 16b/06, 26b/01, 26b/09, 38a/11

[=6]

eyü 1. Beğenilecek, makbule geçecek nitelikleri olan, kendisinde bulunması gereken vasıfları taşıyan.

e. 28a/11, 28b/07, 32b/08, 33b/01, 34b/01

e.+dür 27a/07

e.+si 28a/11, 29b/02, 29b/12, 33a/07

2. Sıhhatli.

e. ol- 38a/10

[=11]

ez- (Katı, toz veya tane halindeki bir şeyi) Bir sıvı içinde karıştırarak belli bir kıvama getirmek, sulandırıp eritmek.

e.-seler 40b/07

[=1]

eẕā Ar. İncinme, incitme, can yakma, eziyet.

e. eyle- 22a/12

[=1]

F

fācire Ar. Zina ve işrete düşkün, fısk u fücur sahibi kadın.

f. 36b/02

[=1]

faḫırlan- Övünmek, iftihar etmek, gururlanmak.

f.-maḳ 10a/05

[=1]

faḫr Ar. Övünme, iftihar, gururlanma.

f. 10b/13

[=1]

faḫr Bk. faḫr

f.-i cihān 38a/12

[=1]

fā'ide Ar. İşe yarama, işe yaramanın meydana getirdiği iyi durum, olumlu sonuç, yarar.

f. 29b/10

[=1]

fā'idelen- Kendine fayda sağlamak, yararlanmak, istifade etmek.

f.- mek 8b/09

[=1]

faḳır (<Ar. faḳr) Fakirlik, yoksulluk.

f.+dan 11a/04, 17a/05, 17a/06

[=3]

Faḳīh Özel isim.

F. 37a/10

[=1]

fāriġ Vazgeçmek, el çekmek.

f. ol- 25a/03

[=1]

faẕīlet Ar. kıymet, değer ve üstünlük, meziyet.
f. 11b/12
f.+i 11a/06, 11b/11, 12b/09
f.+ler 17a/03
[=5]

faẕīletlü Fazilet sahibi, erdemli, fâzıl.
f. 14a/11
[=1]

faẕl Ar. Alicenaplık ve cömertlik, iyilik, lütuf, kerem.
f.+ıla 38a/01
[=1]

fehm Ar. Anlama, anlayış, idrak.
f. olun- 16b/11, 21b/04
[=2]

feṯḥ Ar. Bir memleket, şehir veya mevkiyi savaşla düşman elinden alma, ele geçirme, zaptetme.
f. 42a/07
āyine-i şāhid-i f. 41b/12
[=2]

feżā'il Ar. Faziletler.
f.-i beyānındadur 4b/05
f.+ine 19a/01
[=2]

fışḳı Hayvan tersi, taze gübre.
f. 33b/06
f.+sı 7a/08, 7b/05, 7b/11
[=4]

fi'l-ḥaḳīḳa Ar. Gerçekten, hakikatte, doğrusu.
f. 11b/11, 12b/03
[=2]

fikr Ar. Düşünme, tefekkür.
f. olun- 6a/06
[=1]

firāset Ar. Hemen anlama, çabuk kavrama, zihin uyanıklığı, anlayış, sezgi.
f. 39b/11
[=1]

fī-sebīli'llāh Allah yolunda, Allah'ın rızasını elde etmek için, hiçbir karşılık beklemeden.
f.+i 5a/12, 7a/07, 7b/04, 8a/12, 10a/07, 11b/01, 11b/03, 11b/09, 13a/09, 14a/06, 20b/07
[=11]

fuḳahā Fıkıh alimleri, fıkıh ilminde söz sahibi olan kimseler.
f.-i müslimīn 35b/09
[=1]

fulān Ar. Belirtilmesi gerekli görülmeyen imlerin önüne getirilerek onları belirsiz şekilde niteler.
f. 7b/09
f. eyle- 7b/09
[=2]

furṣat Ar. Uygun zaman, elverişli durum, faydalanma sırası, elden kaçırılmayacak faydalı vakit, hâl ve münasebet.
f. 28a/07
[=1]

fütūr Ar. Zayıflık, gevşeklik, bezginlik, usanma, usanç, bıkma.

f. it- 15a/01

[=1]

G

ġaflet Ar. Çevresinde olanları farkedememe, açık gerçeği görememe, dalgınlık, dikkatsizlik, basiretsizlik, aymazlık, gafillik.

ġ.+le 38a/13

[=1]

gāhī Far. Bazen, ara sıra.

g. 33b/10

[=1]

ġālibā Ar. Sağlam bir ihtimale göre, görünüşe göre, belki.

ġ. 26a/10

[=1]

ġanem Ar. Koyun.

ġ. 37a/12

[=1]

ġanīmet Ar. Faydalı durum.

ġ.+dür 16a/11

ġ.+leri 17b/09

[=2]

ġaraż Ar. Hedef, gaye, maksat.

ġ.+ı 12b/02

[=1]

ġāyet Ar. Çok, pek, pek çok, son derece.

ġ. 2b/02, 3a/06, 6a/08, 17a/03, 26b/08, 31a/11, 32b/08, 32b/10, 33b/04, 36b/13, 37b/05

ġ.+ile 38b/06

ġ.+le 22a/12

[=13]

ġayr Ar. Başka.

ġ.+a 33a/02

ġ.+ılar 6b/13

[=2]

ġayrı Ar. Başka.

ġ. 5a/01, 5a/06, 23a/01, 24a/02, 24a/03

ġ.+lar 14b/01

ġ.+laruñ 25a/07

[=7]

ġazā Ar. İslam dinini korumak veya yaymak amacıyla Müslüman olmayanlara karşı yapılan savaş, kutsal savaş.

ġ. 4b/05, 5a/01, 7b/07, 8a/12, 8b/06, 10a/13, 11a/04, 11a/08, 11b/01, 12a/02, 12b/01, 12b/03, 14a/06, 14a/10, 20b/07, 22b/01, 22b/03

ġ. eyle-12a/01

ġ. it- 26b/04

ġ. ḳıl-11b/09

ġ.+larda 12a/06

ġ.+ya 12a/03, 19b/07

[=23]

ġāzī Ar. Müslümanlıkta, düşmanla savaşan veya savaş yapmış kimse.

ġ.+ler 6b/05, 8b/01

ġ.+leriñ 6b/02

ġ.+lerüñ 6b/08

[=4]

Ġazze Özel isim.
Ġ. 33a/13
[=1]

gece Bu zaman içinde, geceleyin, gece vaktinde.
g.+de 34a/01
[=1]

geç- 1. Başkalarını geride bırakmak, onlardan daha ileride, daha üstün olmak.
g.-en 27a/13
g.-erse 9a/02, 9a/03, 9a/07
g.-se 9a/09
2. Geçerli olmak, yürürlükte olmak.
g.-er 14b/11
3. (Ad, isim, söz, zikr, bahs vb. kelimelerle) Söylenmek, konuşulmak.
g.-mişdür 14a/08, 20b/12
[=8]

gedil- Gedik açılmak, çentilmek.
g.-ir 39a/11
[=1]

gel- 1. (Bir şey veya kimse) Konuşana göre uzak bir yerden daha yakın bir yere doğru yol almak, bir mesafe katedip uzak bir yerden daha yakın bir yere varmak.
g.-di 21b/07, 22a/07
g.-üp 17a/06, 26b/11
2. Bulunduğu yerden ayrılıp, geri dönmek, avdet etmek.
g.-diler 2b/06
3. (İsimlerin yönelme haliyle) Etmek yardımcı fiili yerine kullanılır.
g.-e (yedege gel-) 28b/05
4. Varmak, ulaşmak, vasıl olmak.
g.-e 32a/07
g.-icek 30b/09
5. Çıkmak, sadır olmak, sudur etmek.
g.-mez 33a/06,
g.-ür 32a/08, 32a/09
6. Rast gelmek, rastlamak.
g.-ürse 30a/10
7. Deyim.
g.-medi 3b/09
g.-ür 34b/13
vücūda gel- 3b/09, 3b/10
lāzım gel- 34b/13
[=15]

gem Zapetmek veya istenilen tarafa çevirmek için atın ağzına takılan demir alet.
g.+inüñ 6a/01
[=1]

gemi Su üstünde giden büyük taşıt.
g.+lerden 5b/11
[=1]

genç (Hayvan) Henüz gelişmekte olan.
g. 39b/08
[=1]

gendü İyelik ekleri alarak kişilerinn öz varlığını anlatmaya yarar.
g. 7b/04, 8b/09, 23b/12, 25a/03, 25a/04, 35a/06,
g.+leri 37b/02
g.+ñi 18b/06
g.+ñe 18b/08, 37a/04

g.+ñi 37a/09

g.+nüñ 3b/03, 41a/10

g.+sinden 3a/04

g.+yi 19b/02, 30a/09, 30a/13

[=17]

geñiş Kendi ölçülerine göre veya alışılmış ölçülere göre enli olan, genişliği fazla olan.

g. 28b/04, 30a/01, 30a/05, 30b/02

g. ol- 29a/13

[=5]

gerçek Hakikaten, sahiden, hakikatte.

g.+den 11b/09, 11b/13

[=2]

gerd Far. Toz, toprak.

g. 41b/09

[=1]

gerek Herhangi bir şeyin yapılabilmesi veya olabilmesi için şart olan (şey).

g. 25a/04

g.+dür 6b/10, 7b/12, 29a/09, 33a/05, 36b/12, 39b/08

[=7]

getür- 1. (Daha uzak bir yerden) Bulunulan yere gelmesini sağlamak, gelmesine sebep olmak, iletmek, nakletmek.

g.-dügi 21b/10

2. (Yardımcı fiil olarak) … etmesini sağlamk, … duruma gelmesini sağlamak.

g.-miş (yerine getürmiş ol-) 20b/08, 20b/13

[=3]

gez- (Bir yeri görmek, incelemek için veya belli bir maksatla) Dolaşmak.

g.-dügi 15b/06

[=1]

gezdür- Birinin gezmesini sağlamak, dolaştırmak.

g.-eler 33b/13

[=1]

gibi Benzerlik bildirir; benzer, benzeyen.

g. 5a/01, 12a/02, 15b/08, 17b/12, 21b/11, 28b/13, 29a/07, 29a/09, 29a/11, 29b/09, 30a/08, 30a/12, 35a/11, 39b/10, 42a/03, 42a/11

g.+dür 14b/08, 15a/03, 31b/07, 35a/10

g.(ḳulaḳları ḳamış yapraġ.ı gibi ol-) 29b/13

g. (maraż_ı mevt gibi ol-) 35b/01

[=22]

gice Güneş battıktan sonra başlayan ve gün ağarıncaya kadar süren karanlık zaman.

g. 3a/04, 13a/02, 13a/08, 25a/01, 38a/11

g.+de 2b/02, 12b/06

g.+ler 14b/13

[=8]

gider- Ortadan kaldırmak, yok etmek, izale etmek.

g.-e 40a/09, 40b/08

[=2]

gir- Dışarıdan içeriye geçmek, varmak dahil olmak.

g.-di 36a/02, 38a/12

g.-mez 21a/13, 21b/02

g.-mezin 22b/03

g.-mezler 5a/11

2. Gelmek.

g.-ü 38b/07

3. Bir şey bir nesnenin bir tarafından geçip öbür tarafından çıkmak, geçmek.

g.-üp 3b/06

4. Nüfuz etmek.

g.-ür 35a/04

[=9]

git- (Bir şey veya bir kimse) Konuşana göre yakın bir yerden daha uzak bir yere doğru hareket etmek, bir mesafe katedip yakın bir yerden daha uzak bir yere varmak.

g.-en (giden) 34a/02

g.-er 6a/10, 19b/07

g.-di 21b/10

g.-diler 2b/05, 22a/01

g.-meye 31a/06

2. (Zaman için) geçmek, sona ermek, yaşanıp tükenmek, bitmek.

g.-er (gider)13b/11

[=8]

gītī-neverd Dünyayı dolaşan, gezen.

rāyet-i g. 41b/10

[=1]

gizlü Saklı olarak, saklayarak.

g. 12b/07, 13a/03, 13a/09

[=3]

gögüs Bu vücut bölümünün ön tarafı.

g.+i (gögsi) 3a/03

[=1]

gögüsli Göğsü geniş olan.

g. 30a/04

[=1]

gök İçinde gök cisimlerinin hareket ettiği sonsuz boşluk, uzay, sema, asuman, feza.

g.+ler 36a/13

[=1]

gökrek Mavimsi.

g. 27b/07, 27b/11

[=2]

göm- (Bir şeyi) Üzerini kapatıp örtecek şekilde toprak vb. şeylerin içine sokup yerleştirmek.

g.-seler 41a/04

[=1]

gönder Mızrak.

g. 4b/13

[=1]

gönder- Bir yere doğru yola çıkarmak, yollamak, ulaşmasını, gitmesini sağlamak, irsal etmek.

g.-ür 17a/08

[=1]

gönül İman, sevgi ve nefretin, iyi ve kötü bütün duyguların kaynağı olduğu kabul edilen kalbin manevi yönü.

g. 29b/09, 29b/10

g.+lerin 18b/03

[=3]

gör- (Göz ve ışık yardımı ile) Bir nesne veya kimsenin varlığını algılamak, hissetmek.
g.-di 2b/03
g.-diler 18a/09, 23b/11
g.-dügi 29b/09
g.-dükde 30b/12
g.-düm 16b/07
g.-dümki 16a/06
g.-esiz 28a/08
g.-mek 25a/04
g.-melerin 2b/02
g.-señiz 28a/05
g.-üp 12b/02, 23b/13
g.-ür 3a/04
g.-ür (tïz görür ol-) 30a/07
[=15]

göre Uygun şekilde, uygun olarak.
g. 17a/01
g. (aña göre eyle-) 12a/09
[=2]

göregen Çok, iyi gören.
g. 3a/01
[=1]

göster- Göz önüne sermek, başkalarının gözleri önüne koymak, izhar etmek.
g.-dükde 18b/05
g.-üp 10a/05, 10b/13
[=3]

götür- (Bulunulan bir yerden daha uzak bir yere) Taşımak, ulaştırmak, iletmek.
g.-üben 38a/08
[=1]

göz İnsanda ve hayvanda görme organı.
g. 29b/09
g.+i 40a/06, 40a/07
[=3]

gözel Göze ve kulağa hoş gelen, görülmesi, duyulması insana zevk veren, cemil.
g. 3a/01, 28b/06, 28b/08, 29b/03, 29b/12, 31b/12
g.+i 33a/07
g. ol- 29b/02, 29b/05
[=9]

gözellik Güzel olan şeyin niteliği, göze, kulağa hoş gelen veya taşıdığı üstün niteliklerle insanda iyi etki bırakan, takdir uyandıran şey veya hâlin durumu.
g.+de 28b/11
[=1]

gözet- Korumak, himaye etmek, siyanet etmek.
g.-memekle 36a/02
g.-mezsin 25a/06
[=2]

gözli Gözü olan.
g. (alma gözli ol-) 29a/03
[=1]

gözlü Bk. gözli.
g. (ceyran gözlü ol-) 29b/13
[=1]

ġurre Ar. Atın alnındaki beyaz leke.
ġ.+si 25b/09, 25b/11, 32a/13
[=3]

güç Yapılması, başa çıkılması zor olan, emek isteyen, yorucu, zor, müşkül, çetin.
g.+dür 36b/13
2. Vücuttaki iş yapabilme, faal olabilme kuvveti, derma, takat, mecal, enerji.
g.+ümüz 6a/05
g.+üñüz 5a/02
[=3]

gülşen Gül bahçesi.
g.-i maḳṣūduñ 41b/05
[=1]

gün 1. Zaman, vakit.
g. 22a/06, 24b/01, 24b/11
2. Dünyanın kendi yörüngesi etrafında bir defa dömesinden ibaret 24 saat zaman parçası.
g. 33b/12
g.+de 33b/11
g.+lerde 33b/07
3. (İsim tamlamasının ikinci öğesi olarak) Bu zaman parçasının belli bir olayı göstereni.
g.+ünde 7a/09, 7b/06
4. Güneş
g. 33b/08
[=9]

günāh Ar. Allah'ın emirlerine aykırı olarak görülen iş, dini suç.
g. 10a/07, 10a/08, 11a/01, 34b/10
g.+dur 10a/03
g.+ı 13b/11, 24b/08
[=7]

gündüz Güneşin doğuşu ile batışı arasındaki aydınlık zaman, gün.
g. 13a/03, 13a/08
g.+de 12b/07
g.+ler 14b/12
[=4]

günlük Günlük ağacının tütsü olarak kullanılan ve nefese rahatlık veren reçinesi.
g. 40b/01
[=1]

güzīn Far. Seçkin, seçilmiş.
g. (yār-ı güzīn) 38b/08
[=1]

H

Ḥabbāb bin Erret Nebiyyu Özel İsim.
Ḥ. 8a/04
[=1]

ḫaber Ar. Olmuş veya olmakta bulunan bir şeye dair orada olmayanlara erişen bilgi, ondan ona nakledilen söz.
ḫ. vir- 22a/05, 24b/10
[=2]

ḥadd Ar. Aşırı, çok, gereğinden fazla.
ḥ.+inden (ḥaddinden ziyāde) 35a/03
[=1]

ḥadīṯ Hz. Muhammed'in söz ve davranışları.

ḥ.-i meşārıḳda 36b/05

ḥ.-i şerīf 14a/11, 16b/04, 16b/09, 18b/13, 20b/02

ḥ.-i şerīfde 11a/07, 11b/03, 20a/02, 35b/05, 36a/08

ḥ.-i şerīfden 21b/04

ḥ.-i şerīfi 18b/11, 25a/11

ḥ.-i şerīfüñ 16b/03

e'imme-i ḥ.+ den 6b/13, 14a/13

[=17]

ḥafaḳān Ar. Yürek oynaması, çarpıntı, yürek çarpması.

ḥ. 40a/09

[=1]

ḫāk Far. Toprak.

ḫ.+den 38a/08

[=1]

ḥaḳ Ar. Allah.

ḥ. 41b/03

ḥ. (sübḥāne ve teʿālā) 4b/06

ḥ. (celle ʿalā)7a/06,

ḥ. (teʿālā) 5a/03, 5b/02, 6b/03, 6b/09, 7b/13, 8a/13, 10b/10, 11a/04, 12a/10, 12b/04, 12b/10, 13b/12, 14a/03, 14a/04, 14a/05, 14b/10, 15b/13, 17b/01, 18a/11, 18a/12, 18b/01, 18b/08, 19b/02, 20a/12, 20b/04, 20b/08, 37a/04, 41b/07

ḥ.+dan 38b/09

cenāb-ı ḥ. 17b/06, 18b/04

cenāb-ı ḥ.+ḳa 37a/02

emr-i ḥ.+ḳa 18a/06

2. Doğru, gerçek.

ḥ.+dandur 23b/01

3. Hukukun veya geleneğin bir kimseye tanıdığı şey, hisse, pay.

ḥ.+ḳı 34b/10, 36b/10, 36b/11, 36b/13

ḥ.+ḳıyçün 6b/06, 6b/12

ḥ.+ḳın 11a/03

ḥ.+ḳından 34b/10

ḥ.+ḳını 36a/01, 38b/04

ḥ.+ların 33b/03

[=48]

Ḥākim Özel isim.

Ḥ. 26a/12

[=1]

ḥākim Ar. 1. Her şeye hükmeden, Tanrı.

ḥ.+i 36a/13

2. Hükmeden, yargılama işine bakan.

ḥ.+ler 37b/02

3.Hakimiyet kurmuş olan, egemen.

ḥ. 37b/01

[=3]

ḥaḳḳında Üzerine, için, hususunda, dair.

ḥ. 6b/03, 13a/01, 13a/05, 13a/10, 13b/13, 14a/12, 32a/04

[=7]

ḥaḳḳullāh Geziye çıkacak Bektaşi babası veya müridine diğer dost ve samimi tarikat arkadaşları tarafından yapılan yardım.

ḥ.+ı 10a/09

[=1]

ḥāl Ar. Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum.
ḥ. (her ḥāl)12b/08
ḥ.+de 24a/07
ḥ.+i 10a/02, 25a/07, 38a/04, 39b/04
[=6]

ḫalāṣ Ar. Kurtulma, kurtuluş.
ḫ. ol- 15b/09, 17a/05
[=2]

ḥālbuki Anlam bakımından karşıt olan iki cümleyi birbirine bağlar; oysa, oysa ki, aksine olarak.
ḥ. 6a/04
[=1]

ḥālel Ar. Bozukluk, eksiklik, noksan.
ḥ. vir- 35a/08
[=1]

ḥālī Ar. Kayıtsız, gamsız.
ḥ. ol- 12b/09

ḫalḳ Ar. 1. İnsanlar, yaratılmış olanlar.
ḫ.+a 10b/13, 37a/10
ḫ.+ı 37b/10
2. Yaratma, yaratılma.
ḫ. eyle 18a/10
[=4]

ḫalṭ Ar. Karıştırma.
ḫ. it- (idüp) 40a/11, 41a/08
[=2]

ḥāmile Ar. Karnında yavru bulunan, gebe, iki canlı, yüklü.
ḥ. ol- 40b/09
[=1]

ḥarām Ar. Yasak, doğru olmayan, hak olamayan (şey).
ḥ. ol- 9a/05
[=1]

ḫarc Ar. Harcamak, tüketmek, sarfetmek.
ḫ. it- (iden) 14b/07
ḫ. it- (idenler) 13a/10
ḫ. it- (iderler) 12b/07
ḫ. it- (idersiz) 5a/13
ḫ. it- 13b/13
ḫ. olun- 14b/10
[=6]

ḥareket Ar. Bir şeyin, bir nesnenin bütününün veya bir kısmının yerini, konumunu yahut durumunu değiştirmesi, kımıldama, kımıldanma.
ḥ.+e 3a/11
[=1]

ḥarp (<Ar. ḥarb) Devletlerin birbirleriyle diplomatik münasebetlerini keserek yaptıkları çarpışma, savaş, cenk.
ḥ. 34b/05
[=1]

Ḥasan Özel isim.
Ḥ. 37b/12
[=1]

ḥasen Ar. Güzel.
ḳarż-ı ḥ. vir- (Faizsiz verilen borç.) 14a/03, 14a/05
[=2]

ḥasenāt Ar. İyilikler, iyi hâller, iyi işler, hayırlı işler.

ḥ. 10b/03, 10b/05, 10b/07, 10b/11

ḥ.+dan 7b/10

ḥ.+ı 7a/10

ḥ.+dur 7b/06

[=7]

ḥasene Ar. İyilik, iyi ve güzel iş.

ḥ. 24a/08, 24b/07

[=2]

ḥāṣıl Ar. Husule gelen, olan, meydana çıkan.

ḥ.-ı kelām 7b/07,14a/10, 23a/01 29b/01

ḥ.-ı maʿnā 10a/01

ḥ.+ı 26b/07, 27b/01, 27b/10

ḥ. ol- 10a/07, 10a/08, 11a/01, 11b/12, 12a/07, 17a/04, 17a/11

[=15]

ḥastalık Canlılarda organların yapılarında ve işleyişlerinde görülen bozukluk, sağlık durumu bozuk olma hâli.

ḥ. 35a/11

[=1]

ḫātime Ar. 1. Son, nihayet.

ḫ. 40a/04

ḫ.-i temme'l-kitāb 42a/12

2. Yazılı eserlerin o eserin özeti ve neticesi durumunda olan son bölümü, son söz.

ḥüsn-i ḫ. 19b/04

ḫ.-i daʿveti 42a/10

[=4]

ḥatm Ar. Bitirme, sona erdirme, tamamlama.

ḥ. 42a/09

[=1]

ḥattā Ar. Üstelik, ayrıca.

ḥ. 39b/09

[=1]

ḥātun Bk. ḫātun

ḥ.+ıla 22b/11, 23a/03

[=2]

ḫātun Far. Kadın.

ḫ.+ın 19a/11

ḫ.+ları 19a/05

ḫ.+larından 19a/10

ḫ.+uñla 23a/13

[=4]

ḫavf Korku; korkma.

ḫ. 12b/10

ḫ. it- (ider) 5a/08

ḫ. it- (idüp) 38a/05, 38b/06, 5a/10

[=5]

ḥava (<Ar. hevā) Hava.

ḥ.+sına 35a/08

[=1]

ḫavvāre At cinsi.

ḫ. 33a/10

[=1]

ḥayā (<Far. ḥāye) Erkeklik bezi, testis.

ḥ.+sını 40b/05

[=1]

Ḫayāt-ı Ḫayvān Eser adı.

Ḫ.+da 17a/11

[=1]

ḫayr Ar. Her durumda ve şartta herkesin katında iyi ve makbul olan hâl ve iş.

ḫ. 14b/05, 15a/10, 15b/12, 15b/13, 16a/10, 27a/06, 27b/05, 27b/09

ḫ.+a 15a/12

ḫ.+dan 16a/03, 16a/10

ḫ.+la 42a/09

ḫ.+ları 17a/10

ḫ.+larınuñ 15b/10, 17b/08

ḫ.+lusı 26a/05, 35b/07

[=17]

ḫayrāt Ar. Sevap kazanmak için yapılan hayırlı işler, iyilikler.

ḫ. 7a/10

[=1]

ḫayret Ar. Şaşma, şaşırma, şaşakalma, ne yapacağını bilmeme.

ḫ.+le 38b/04

[=1]

ḫayrü'l-kelām Ar. Sözün hayırlısı.

ḫ. 41b/02

[=1]

ḫayvān (Ar. hayevān) Hareket edip yer değiştirebilme ve hissedebilme yeteneği olan canlı yaratık.

ḫ. 3a/02, 3a/03, 35b/11, 36a/07

ḫ.+a 35a/05

ḫ.+dur 20a/03

ḫ.+lar 34b/10, 34b/12

ḫ.+lardan 18b/02, 5b/11

ḫ.+uñ 6a/01

[=11]

ḫayvānāt Ar. Hayvanlar.

ḫ. 3a/10, 36b/13, 37a/13

ḫ.+a 37b/03

ḫ.+ı 3a/06, 36a/11

ḫuḳūḳ-ı ḫ.+ı 35b/10

[=7]

ḫayvāncuḳ Hayvancağız.

ḫ.-ı (ḫayvāncuġı) 35a/06

[=1]

ḫaẕer Ar. Sakınma, çekinme.

ḫ. eyle- 38a/13

[=1]

ḫāżır Ar. 1. Belli bir işi yapacak veya belli bir işe yarayacak duruma getirilmiş olan (şey).

ḫ. ol- 5a/08,

2. Bir yerde mevcut olan, bizzat bulunan, huzurda, göz önünde olan.

ḫ. ol- 22b/11, 22b/13

[=3]

ḫāżırla- (Yapılacak işi) Uygun duruma sokmak, istenildiği zaman faydalanılmak üzere hazır etmek, hazır hâle getirmek.

ḫ.-maḳ 5a/03

ḫ.-mış 16b/07

ḫ.-ñ 4b/11, 5a/02

[=4]

ḫażret Ar. Şahıs veya kutsal sayılan varlık isimlerinin başına getirilip Farsça isim tamlaması şeklinde kullanılır ve saygı ifade eder.

ḫ.-i Ādem 18b/07

ḫ.-i Ādeme 18b/04

ḥ.-i Īʿsā 22a/06

ḥ.-i Mūsā 37a/01

ḥ.-i ʿAli 13a/04, 35b/02

ḥ.-i ʿAliden 17a/12

ḥ.-i ʿÖmerdir 3b/01

ḥ.-i ʿÖmerüñ 37b/04

ḥ.-i peyġamber 35b/12

ḥ.-iʿĀişe-i Ṣıddīḳadan 24a/13

ḥ.+i 12b/13, 13b/12, 20a/04, 24b/12, 29b/07

ḥ.+in 16a/06, 23b/10

ḥ.+inde 6b/09

ḥ.+inden 14b/02, 25b/13

ḥ.+ine 9b/01, 19a/04, 20a/07, 21b/07, 21b/12, 25a/06, 26b/11

ḥ.+ inüñ 16a/01, 36a/02, 36a/05

ḥ.+ lerinüñ 3b/13

[=32]

helāk Ar. Ölme, mahvolma, yok olma.

h. it- (idüp) 35a/04

h. ol- 35a/13, 34b/09

[=3]

ḥelāl Ar. Dinin kurallarına aykırı olmayan, dinî bakımdan yasaklanmamış olan.

ḥ. ol- 9a/09, 35b/12

[=2]

ḥelālleş- Alışverişte veya ayrılma sırasında hakkını birbirine bağışlamak.

ḥ.- mek 34b/12

[=1]

hemān Far. Derhal, çabucak, hiç vakit geçirmeden.

h. 11a/07, 12b/02, 13a/06, 25a/02, 34a/04, 38a/11

[=6]

henüz (<Far. henūz) Daha şimdi, yeni.

h. 14a/08

[=1]

hep Her zaman, daima.

h. 7b/10, 23a/02, 27b/12

[=3]

her Far. Tekil kelimelerin önüne getirilir ve o kelime için verilen hükmün aynı cinsten olan şeylerin hepsi için teker teker geçerli olduğunu gösterir, -nin, hepsi, bütün, cümle.

h. 3a/02, 4a/01, 4a/02, 12a/08, 12b/08, 16b/13, 18a/07, 21a/10, 23a/10, 24a/07, 25b/09, 27b/05, 27b/09, 29b/09, 34a/13, 34b/07, 35b/04, 41b/11, 42a/03

[=20]

her-bār Her defa,

h. 10b/05, 10b/08

[=2]

ḥerīf (<ḥarīf) Adam.

ḥ. 30a/12

[=1]

heves Ar. İstek, arzu, eğilim.

h.+dir 3b/10

[=1]

heybetlü Görünüşü korkuyla karışık bir saygı uyandıran, böyle bir duygu uyandıracak büyüklük ve görünüşte olan.

h. 29b/03

[=1]

hiç Far. Olumsuz cümlelerde ve soru cümlelerinde anlamı kuvvetlendirir, kat'iyen, asla.

h. 14b/13, 15a/01, 15a/02, 20a/08, 32a/12, 33a/06

[=6]

hiçbir Bir isimden önce getirilerek o ismin bildirdiği varlıktan bir tanesinin bile olmadığını anlatan bir söz.

h. 3a/02, 13b/10

[=2]

ḥikāyet 1. Hikaye.

ḥ.+i 24a/09

2. Anlatma.

ḥ. it- (idüp) 16a/02

ḥ. olun- 21b/06

[=3]

ḥikmet Ar. Sebep, gizli sebep.

ḥ.+i 21b/12

[=1]

ḥikmetullāh Allah'ın hikmeti.

ḥ. 38a/11

[=1]

ḫilāfet Hz. Muhammed'den sonra onun vekili, din ve dünya işlerinde bütün müslümanların önderi, aynı zamanda devletin başı olan zatın görevi ve makamı.

taḫt-ı ḫ.+de iken 38a/01

[=1]

ḥimār Ar. Eşek, merkep.

ḥ.+lar 5b/04

[=1]

himmet Ar. Gayret, emek, çalışma, çabalama.

h. eyle- 11b/10

[=1]

ḥiṣār Ar. Bir yerin korunması için yapılan yüksek duvarlı, kuleli, bazen etrafı hendeklerle çevrili küçük kale, kerman.

ḥ.+da 22b/02

[=1]

ḫiṣār Bk. ḥiṣār

ḫ.+lardan 22b/01

[=1]

ḥiṣṣe Ar. Pay, nasip.

ḥ. 37b/02

[=1]

ḥiẕmet Ar. Birinin işini görme veya birine yarayan bir işi yapma.

ḥ. it- (idenlere) 8a/01

[=1]

ḥiẕmetkār Ücretle iş gören genellikle erkek işçi, uşak.

ḥ.+ına 25a/02

ḥ.+ıña 24a/01

[=2]

ḫor Değersiz, bayağı, hakir.

ḫ. ṭut- 23b/08, 23b/08

[=2]

ḫorla- Uyku sırasında soluk alırken boğaz ve burundan gürültülü sesler çıkarmak , horuldamak.

ḫ.-yan 41a/01

[=1]

ḫoş Far. Duyguları okşayan, zevk veren, beğenilen, güzel, iyi, latif.

ḫ. (ḫoş āvāzlu ol-) 29b/04

[=1]

ḫudā Far. Allah, Tanrı.

ḫ. 41b/08

maḳbūl-i ḫ. 37b/11

şīr-i ḫ. 38a/06

[=3]

ḫuḳūḳ Ar. Haklar.

ḫ.-ı ḥayvānātı 35b/10

ḫ.+dan 36b/12

[=2]

ḫurmāyī Far. Hurma renkli.

ḫ. ḫurmāyī ṭoru 2b/04, 28b/03, 31b/04

[=3]

ḫurmet Ar. Bir şeye veya kimseye değer vermekten ileri gelen ölçülü davranma hissi, çekinme ile karışık bir sevginin verdiği dikkat ve itina gösterme duygusu, saygı.

ḫ.+le 38a/09

[=1]

ḫurneynıḳ At cinsi.

ḫ. 33a/11

[=1]

ḫuṣūṣ Bk. ḫuṣūṣ

ḫ.+ında 9b/01

[=1]

ḫuṣūṣ Ar. Konu, iş, keyfiyet, madde.

ḫ.+ında 14b/09, 15a/13

[=2]

ḫuṣūṣā Bk. ḫuṣūsā

ḫ. 36b/12

[=1]

ḫuṣūsā Ar. Bilhassa, hasseten, özellikle.

ḫ. 33a/05

[=1]

ḫūy Far. Doğuştan olan tabiat, yaratılış, tabiat.

ḫ.+ı 29b/05

[=1]

ḫükūmet Ar. Devlet yönetimi.

taḫt-ı h.+de iken 38a/01

[=1]

hüner Far. Bir işte gösterilen ustalık, beceriklilik, maharet.

h. 32a/07, 32a/09

[=2]

hünerlü Hüneri olan, marifet ve maharet sahibi.

h. 31a/07

h. ol- 30b/05, 31b/05, 31b/13, 32a/03, 32a/04

h.+si 29b/02

[=7]

hünersüz Hüneri olmayan.

h. 30b/08

[=1]

Ḥüseyin Özel isim.

Ḥ. 37b/13

[=1]

Ḥüseyn Özel isim.

Ḥ. 28a/02

[=1]

ḥüsn Ar. Güzel, iyi.

ḥ.-i ḫātime 19b/03

ḥ.-i ṣūretin 18a/09

[=2]

I

ıraḳ Uzak.

ı. ol- 31a/12

[=1]

ırmaḳ Doğrudan doğruya denize dökülen büyük akarsu.

ı. 10b/08, 30a/10

ı.+dan 10b/09

[=3]

ıssı Sıcak.

ı. 32a/08, 33b/11

[=2]

İ

i(1)- Aslı Türkçede ermek iken irmek>imek olarak değişen ve kökü eriyip bugün sadece "Şu veya bu durumda bulunmak" anlamındaki idi, imiş, ise, iken şekilleri kullanılan, eklendiği fiileri birleşik zamanlı çekimleyen fiil, ek fiil, cevheri fiil.

i.-di 3a/11, 3b/07, 4a/01, 6a/05, 13a/07

i.-miş 2b/01

i.-ken 38a/01

i.-se 18a/09, 18b/01, 30b/12

i. -señiz 36a/12

[=11]

i(2)- Aslı Türkçede ermek iken irmek>imek olarak değişen ve kökü eriyip bugün sadece "Şu veya bu durumda bulunmak" anlamındaki idi, imiş, ise, iken şekilleri kullanılan, eklendiği isimlere yargı görevi yükleyen fiil, ek fiil, cevheri fiil.

i.-di 3b/13, 13a/02, 16b/07, 19a/06, 21b/12, 21b/13, 24a/02, 24a/03, 24a/12, 28a/03

i.-diki 3b/02

i.-dügin 11a/07

i.-dük 6a/05

i.-ken 3b/05, 17b/11, 35b/05, 36b/06, 38a/01, 38b/06,

i.-miş 21b/05, 25a/03, 27b/02

i.-se 8b/05, 12a/05, 35a/13, 39b/06

[=26]

ʿibādet Ar. İnsanın tek Tanrılı dinlerde Allah'a diğer din ve inanışlarda ise inanıp bağlandığı kudrete kulluğunu göstermek üzere yaptığı hareketler, tapma, tapınma.

ʿi. it- (idüp) 15a/01

[=1]

ʿibārāt Ar. Cümleler.

ʿi.+le 17a/01

ʿi.-ı muḫtelife 16b/08

[=1]

iblīs Ar. Şeytan.

i. 22a/05, 22a/08, 22a/09

[=3]

İbniʿ Abbās Özel isim.

İ.+dan 27a/04

[=1]

İbniʿ Asākir Özel isim.

İ. 22b/04, 24a/10

[=2]

ibrişim (<Far. ebrīşum) Bükülmüş ipekten iplik.

i. 15b/07

[=1]

ibtidāiyyāt Ar. Tayın doğduktan sonra on gün içinde aşağıdan ve yukarıdan ikişer tane çıkan ilk dişleri; orta kesici dişler.

i. 39a/02

[=1]

iç 1. Bir şeyin, bir noktaya göre ön arka düzlemine daha yakın bulunan konumu.

i. 30b/05, 32b/13

i.+inde 3a/04

2. Nesnelerin oyuk, çukur ya da delik olan yüzü; oyuğu, çukuru, deliği oluşturan boşluğu.

i.+inde 39b/03

i.+ine 34a/06

i.+lerinde 39a/11

[=6]

iç- Bir sıvıyı ağza alıp yutmak.

i.-dügi 10b/11

i.-e 10b/09

i.-se 40b/09, 40b/10

i.-di-ise 7b/09

[=5]

içedügi Kısa konçlu ayakkabı, mest.

i. 36b/03

[=1]

içerü İçte kalan yer, iç kısım, iç taraf.

i.+gi 39a/05

[=1]

içün 1. Amaç bildirir; maksadıyla, amacıyla, gayesiyle.

i. 2b/02, 4b/05, 5a/01, 8a/12, 8b/06, 8b/09, 10a/06, 10a/13, 10b/01, 11a/02, 11a/05, 11a/06, 11b/01, 12b/02, 14a/06, 17b/13, 18a/01, 19b/03, 19b/04, 20b/07, 22b/01, 23b/11, 41a/12

2. Sebep bildirir; sebebiyle, -den ötürü, -den dolayı.

i. 4b/11, 25a/05, 38a/04

3. -e ayrılmış, -e özgü, -e has, -e mahsus.

i. 5b/04, 5b/10, 17a/08, 17a/09, 18a/10, 18a/11

4. Adına.

i. 7b/04, 18b/06,

[=36]

iftār Ar. Oruçlu bir kimsenin orucunu açması.

i. it- 14b/13

[=1]

ihānet Ar. Göstermesi gereken bağlılığı göstermeyip vefasızlık etme.
i. it- (idüp) 23b/07
[=1]

iḥsān 1. Lutuf, kerem, iyilik.
i.+ı 12a/08
i.+lar 8a/02
2. Bağışlama, bağışta bulunma.
i. it- 12b/08
[=3]

iḥtimāl Ar. Mümkün olma, imkan dahilinde bulunma, olabilirlik, olasılık.
i. 3b/11, 35b/01,
i.+dür 35a/12
[=3]

ihtimāmen Bir şeyin iyi olması için özenerek gayret gösterme, üzerinde dikkatle çalışma, özen, özenme.
i. 16b/13
[=1]

iḫtirāz Ar. Sakınma, çekinme.
i. 41a/12
[=1]

iḫtiṣār Ar. Kısaltma; sözü, yazıyı kısaltma.
i. 42a/09
i. ḳıl- 18b/13, 41a/12
[=3]

iḫtiyār Ar. Seçme, seçilme.
i. et- 18b/07
i. eyle- 18b/06
i. it- 18b/09
[=3]

iki Birden sonra üçten önce gelen sayının adı.
i. 3b/04, 3b/05, 9a/01, 9a/10, 10b/07, 13b/13, 14a/12, 20b/01, 28b/08, 30a/01, 30a/08, 30b/02, 31a/04, 32b/02, 32b/09, 33b/05, 33b/11, 34a/06, 35b/08, 36a/03, 38b/13, 39a/01, 39a/05, 39a/06, 39a/12,
i.+si 30b/01
i.+sinden 2b/04
[=30]

ikinci İki sayısının sıra sıfatı, sırada yeri birinciden sonra, üçüncüden önce olan.
i. 28b/12, 29a/02, 29a/06, 29a/12
i.+si 8b/02
[=5]

ikindi Öğle ile akşam arasındaki zaman dilimi.
i.+den 33b/10
[=1]

ikrām Ar. Bir şeyi hediye, armağan olarak verme.
i. it- (ide) 23b/07
i. it- (ider) 23b/07
[=2]

ilāhī Ar. Tanrı ile ilgili olan, Tanrı'ya özgü olan, tanrısal.
i. 6a/03
tesḫīr-i i. olmasa 6a/10, 6b/01
[=3]

ile 1. İsimlerden sonra gelerek beraberlik, refakat, vasıta, araç, hal, tarz, ilişki vb. anlamlarda zarf yapar.
i. 2b/05, 3a/03, 3a/04, 3a/09, 3b/03, 3b/04, 3b/08, 3b/12, 4a/01, 4a/03, 4a/11, 5a/03, 5a/07, 5b/05, 11b/10, 16b/09, 17a/03, 18a/03, 18a/04, 18b/02, 18b/12, 19b/04, 26a/10, 28a/12, 30a/08, 32b/09, 33b/11, 34b/01, 34b/11, 34b/12, 36b/03, 37a/03, 37a/06, 37a/10, 38a/06, 38a/11, 39a/06, 39b/11, 40b/05, 40b/06, 40b/07, 42a/04, 42a/09
[=44]

iliş- Bir şeye hafifçe dokunmak, takılmak.
i.-e 15b/07
[=1]

illā Ancak, fakat.
i. 22b/11, 23a/10
[=2]

iltimās Ar. Kayırma.
i. it- 38b/08
[=1]

İmām Ar. Dini konularda içtihat etme seviyesine gelen müçtehitlerden her biri.
i. 21b/07, 21b/12, 25a/12, 26a/12, 28a/02, 37a/01
i.-ı Aḥmed 15a/04
i.-ı Behīḳī 23b/09
i.-ı Buḫārī 6b/13, 9a/11, 16a/11, 16b/05, 25a/11,
i.-ı Dimyāṭī 17a/12
i.-ı Dümeyrī 17a/11
i.-ı Müslim 16a/04, 16a/12, 9a/11
i.-ı Şāfi‘ī 29b/07
i.-ı Ṭaberānī 8a/03, 14a/13, 24a/09
[=22]

İmāmü’l- Ḥarameyn Mekke ve medine imamı
İ. 37b/13
[=1]

īmān Ar. Allah’a inanma, dini inanç.
ī. 7a/06
[=1]

imdi Bunun için, bu sebepten, bundan dolayı, o hâlde, öyle ise.
i. 29b/11, 36b/11
[=2]

imtinān Ar. İyiliği başa kakma.
i. it- (idüp) 5b/02
[=1]

imtiṣāl Ar. Boyun eğip itâat etme, emre göre hareket etme.
i. it- (idüp) 18a/06
[=1]

in- Binilen bir hayvan veya taşıttan ayrılarak yere ayak basmak.
i.- er 6a/13
[=1]

in Yaban hayvanlarının kendilerine yuva edindikleri kovuk.
i.+ine 40b/07
[=1]

inan- Birini doğru sözlü olarak bilmek, güvenmek.
i.-up 25a/03
[=1]

ince Kendi cinsinden olanlara göre kalınlığı az olan.
i. 28b/04, 31a/01, 31b/05, 33a/08
i. ol- 30b/11
[=5]

incel- İnce duruma gelmek.
i.-ür 39b/09
[=1]

incin- Bir tarafına zarar gelmek.
i.-e 38b/02
i.-meye 37b/10
[=2]

inṣāf Hakka ve adalete uygun davranış, nefse değil vicdana adaletle hareket etme, merhametli davranma.
i. eyle- 38b/11
[=1]

insān Ar. Kişi, şahıs, âdemoğlu.
i. 8b/09, 34b/10, 34b/11, 36a/07, 36a/11, 37b/01, 39b/12
cism-i i. 37b/09
i.+a 36a/03, 37b/02, 6a/11
i.+da 29b/03
i.+dan 2b/06
i.+ıñdur 8a/11, 8b/10
i.+uñ 40a/01, 8b/07
[=17]

ip Dokuma maddelerinin bükülmüş liflerinden yapılan bağ.
i. 36b/07
i.+i 10b/06
i.+ni 36b/08
[=3]

iplik Pamuk, keten, yün, ipek naylon vb. dokuma maddelerinin uzun, ince liflerinden her biri.
i. 15b/08
[=1]

ir- Belli bir yere, bir noktaya varmak, vâsıl olmak, erişmek.
mihre i.-e 41b/10
[=1]

irsāl Ar. Gönderme, yollama.
i. it- (idüp) 18a/13
[=1]

Ī'sā Özel isim.
Ī. 22a/07, 22a/11
ḥażret-i Ī. 22a/06
[=3]

ishāl Ar. Tabiî olandan daha çok ve daha sık ve daha sulu dışkı çıkarma.
i. ol- 41a/08
[=1]

isim Varlıkları birbirinden ayırmaya, tek tek veya cins cins karşılamaya yarayan kelime, ad.
i.+lerden 4a/01, 4a/03
[=2]

İskenderanī Özel isim.
İ.+den 22a/03
[=1]

islām Hz. Muhammed'in Allah tarafından tebliğine memur olduğu din.
ehl-i i. 10a/13, 3a/12

ehl-i i.+a 10a/05

dīn-i i.+uñ 7b/13

[=4]

iste- İstek duymak, arzulamak.

i.-dügi 6a/13

i.-dügine 17b/12

i.-dügüñ 20b/01

i.-rin 26b/11

i.-rsin-ki 24b/04

i.-yüben 38b/04

[=6]

isti‘āẕe Ar. “Eûzü billâhi mine’ş-şeytâni’r-racim”, “esteîzü billâh”, “maâzallah” gibi Allah’tan yardım ve iltica talep eden sözlerden biriyle Allah’a sığınma.

i. 4a/10

[=1]

iş 1. Davranış, hareket, fiil.

i.+i 38b/10

2. Bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma, amel.

i.+leriñ 35b/07

[=2]

işāret Ar. Bir şeyi, anlatılmak istenen bir manayı, el, parmak, kaş, göz, baş ile göstermek.

i. it- (ider) 30a/08

[=1]

işe- İdrar kesesinde toplanan idrarı dışarı akıtmak.

i.-yen 40b/02

[=1]

işit- 1. Haber almak, öğrenmek.

i.-diler 18a/08

i.-mek 12b/02

i.-üp (işidüp)17a/01

2. Kulakla algılamak, duymak.

i.-dim 11a/11, 13a/13, 21a/07, 24a/04

i.-ür (işidür) 3a/05

[=8]

işitken İyi işiten.

i. 3a/01

[=1]

it- Türkçede birçok kelimenin sonuna gelerek birleşik fiiler teşkil eden, sonuna geldiği kelimeye göre değişik fonksiyonları olan, geçişli veya geçişssiz fiiler, ayrıca çeşitli deyimler yapan fiil.

i.-di 6a/04, 6a/04, 38b/07, 38b/08

i.-di-ise 17a/01

i.-diklerinde 17a/07

i.-diklerinüñ 37a/12

i.-diler 18a/10, 21b/13, 24b/01

i.-dügi 12a/02, 12b/04

i.-düñ 18b/09, 37a/04

i.-e (ide) 23b/07, 41b/04, 41b/08

i.-eler(ideler) 8b/01, 33b/12, 34b/01

i.-emez (idemez) 22a/02

i.-emezdi (idemezdi) 6a/11

i.-en (iden) 3b/09, 14b/07

i.-enler (idenler)13a/10

i.-enlere (idenlere) 8a/01

i.-er (ider) 5a/08, 14b/10, 18a/02, 18a/07, 19a/01, 19b/02, 19b/09, 23b/07, 23b/09, 30a/08, 33b/03,

34a/08, 34b/06, 36a/12, 36b/05, 37a/01, 38b/12
i.-erdi (iderdi) 12a/13
i.-erler (iderler) 12b/07, 17a/13
i.-ersiz (idersiz) 5a/13
i.-erüz (iderüz) 6a/02
i.-esin (idesin) 18a/05
i.-esiz (idesiz) 5b/05
i.-icek (idicek) 42a/06
i.-ici (idici) 17b/11
i.-inse (idinse) 10b/10
i.-medi 38b/10
i.-mek 3b/10, 13b/13, 23a/12, 26b/04
i.-mekde 4a/03
i.-mekden 12b/08
i.-memek 36a/08
i.-meye 41a/05
i.-meyeler 37b/04
i.-meyen 14b/13, 15a/01, 15a/02
i.-mez 6a/13
i.-mişdür 13a/11, 16b/06, 19b/07, 14b/03, 25b/05, 27b/02
i.-mişler idi 4a/01
i.-mişlerdür 15b/13, 16a/13, 16b/11, 17a/02, 24a/11, 25a/13, 28a/01
i.-se 22b/11
i.-üp (idüp) 5a/10, 5b/02, 6a/03, 6b/04, 6b/10, 7a/07, 11a/03, 15a/01, 16a/02, 18a/06, 18a/13, 18b/04, 20a/08, 21a/05, 22a/04, 23b/07, 29b/08, 35a/04, 36b/02, 37a/03, 37a/08, 37b/03, 38a/05, 38b/06, 40a/08, 40a/11, 41a/08, 42a/09
[=110]
ʿadālet it- 37b/03
ʿarż it- 18b/04
ʿavām it- 12a/02
ʿazm it- 42a/06
biryān it- 40a/08
beyān it- 33b/03, 38b/12
dāʾim it- 41b/04
delālet it- 19a/01
duʿā it- 18a/10, 19b/02
fütūr it- 15a/01
ġazā it- 26b/04
ḫalṭ it- 40a/11, 41a/08
ḫarc it- 5a/13, 12b/07, 13b/13, 14b/07, 13a/10
ḫavf it- 5a/08, 5a/10, 38a/05, 38b/06,
helāk it- 35a/04
ḥikāyet it- 16a/02
ḥiẕmet it- 8a/01
ʿibādet it- 15a/01
iftār it- 14b/13
ihānet it- 23b/07
iḥsān it- 12b/08
iḫtiyār it- 18b/09
ikrām it- 23b/07, 23b/07
iltimās it- 38b/08
imtinān it- 5b/02
imtiṣāl it- 18a/06
irsāl it- 18a/13
işāret it- 30a/08
iẓhār it- 5b/05
ḳasem it- 6b/04
ḳatl it- 8b/01

kelīm it- 37a/04
lehv it- 22b/11
menʿ it- 15a/02
merḥamet it- 36b/02
muḥabbet it- 21a/05
muḫālifet it- 6a/13
murād it- 10b/10
muʿtī it- 6a/04
münḳād it- 6a/04
naḳl it- 13a/11, 16b/06, 19b/07, 22a/04, 23b/09, 24a/11
naʿl it- 34b/01
raḥmet it- 36a/12, 37a/08
raʿīġanem it- 37a/12
reşk-i sipihr it- 41b/08
rivāyet it- 14b/03, 16a/13, 16b/11, 17a/02, 17a/13, 24b/01, 25a/13, 25b/05, 27b/02, 37a/01
şarʿ it- 22a/02
saʿy it- 3b/10
suʾāl it- 21b/13, 20a/08, 37a/03
şādmān it- 38b/07
şefḳat it- 17b/11
şikāyet it- 17a/07
taḥammül it- 34b/06
taʿlīm it- 23a/12
taṣdīḳ it- 7a/07
tefsīr it- 12a/13
tekbīr it- 18a/05
teʾlīf it- 29b/08
tenzīh it- 6a/02, 18a/02
teshīr it- 6a/03
teʾşīr it- 41a/05
tesmiye it- 4a/01, 4a/03, 15b/13
tīmar it- 33b/12
yaġır it- 34a/08
yardım it- 14b/10
żabṭ it- 6a/11, 17a/01
ẕikir it- 6b/10, 12b/04
ẕikr it- 28a/01
ẓuhūr it- 3b/09
ẓulüm it- 36a/08, 37b/04
[=104]

it Köpek.
i. (ḳuduz it) 40b/11
[=1]

ʿitāb Ar. Azarlama, tersleme, paylama.
ʿi. olun- 25a/01, 25a/06
[=2]

iʿtibār Ar. Önem verme, önem verilme, dikkate alma, dikkate alınma.
i. 29b/11
[=1]

ittifāḳ Ar. Fikir birliğine varma, uyuşma, anlaşmaya varma.
i. 9a/08
[=1]

ʿivāż Ar. Bir şeye karşılık olarak verilen veya alınan şey, bedel, karşılık.
ʿi.+ı 5a/13
[=1]

iy Hitap edilen kimsenin dikkatini çekmek veya anlamı güçlendirmek için kullanılır.
i. 38b/08

iyt- Demek, söylemek.

i.-er (iyder) 12b/12, 20a/06, 36b/06, 37a/11

[=3]

iz 1. Emare, işaret, delil.

i. 6a/06

2. İnsan veya hayvan ayağının yerde kalan şekli.

i.+leri 10b/04

[=2]

iẓhār Ar. Açığa vurma, meydana çıkarma.

i. it- (idesiz) 5b/05

[=1]

ʿizzet Ar. Kıymet, itibar, büyüklük, yücelik.

ʿi.+i 8a/01

ʿi.+ile 38a/13

sebeb-i ʿi. 17b/04

sebeb-i ʿi.-i ebediyye ol- 18b/09

perde-i ʿi.-i maḳām ol- 42a/02

[=5]

K

ḳabaḳ Bazı organları örtmeye yarayan zar veya organ.

ḳ.+ın (ḳabaġın) 39a/08

[=1]

ḳaba ḳuşluḳ Öğleden bir iki saat önceki zaman.

ḳ.+da 33b/09

[=1]

Ḳabr-i meftūḥ Atın alnındaki iki nişana verilen ad.

ḳ. 32b/02

[=1]

ḳaç- 1. (Birinden veya bir şeyden) Kurtulmak için süratle uzaklaşmak.

ḳ.-arlar 23a/03

ḳ.-mazlar 23a/05

2. Gitmek, sığınmak, kendini atmak.

ḳ.-dı 36b/08

3. Kimseye bildirmeden bulunduğu yerden ayrılmak, firar etmek.

ḳ.-dı 37a/06

[=4]

ḳaçan Ne vakit, ne zaman ki.

ḳ. 26b/04, 28a/05, 28a/08

[=3]

ḳadar (<Ar. ḳadr) Ölçüde, derecede.

ḳ. 3a/02, 5a/02, 7b/08, 10b/07, 10b/11, 11a/06, 19b/10, 26a/01, 31a/12, 32a/13

[=12]

ḳadd Ar. Boy.

serv-i ḳ.+iñ 41b/04

[=1]

ḳadem Ar. Ayak.

ḳ.+leri 3b/01

[=1]

Ḳāḍı Beyżāvī Özel İsim.

Ḳ. 12b/11

[=1]

ḳadīm Ar. Geçmişi uzun zamana dayanan, eski.

kelām-ı ḳ.+inde 4b/06, 6b/10, 16a/01

[=4]

ḳādir 1. Kudret ve kuvvet sahibi, yapabilme gücüne malik olan(kimse).

ḳ. 6a/05

2. Allah, Tanrı.

ḳ.-i muṭlaḳdur 20b/05

3. Gücü yetmek.

ḳ. ol- 4b/12, 21a/11

[=4]

kāfir Ar. Allah'ın varlığına ve birliğine inanmayan.

k.+leri 5a/06, 8b/01

k.+lerin 5a/05

[=3]

ḳahr Ar. Galip gelip ezme, perişan etme, mahv ve helak etme.

ḳ. 11a/06

[=1]

ḳā'im Ar. Devam eden, sürüp giden, var olan.

ḳ. ol- 37b/06

[=1]

ḳal- 1. (Başka zamana) Bırakılmak, (geriye) atılmak, ertelenmek, tehir edilmek.

ḳ.-madı 36b/11

ḳ.-maz 36b/11

2. Var durumda olmak, mevcut bulunmak.

ḳ.- maz 13b/11

3. Seviyesi ve hâli değişmeyip, durumu aynen devam etmek.

ḳ.-ur 39b/01

4. (Bir bütünden) Artmak.

ḳ.-ur 17a/09

[=5]

ḳalḳ- Oturur veya yatar durumdan çıkarak ayakları üzerinde doğrulmak, ayak üstü durmak.

ḳ.- ır (ḳalġır) 13b/10

[=1]

ḳalḳan Eski savaşlarda savaşcının kılıç, kargı, mızrak ve ok darbelerine karşı kendini korumak için sol elinde tutarak kullandığı siper.

ḳ. 4b/13

[=1]

ḳalp Ar. İman, sevgi ve nefretin, iyi ve kötü bütün duyguların, anlayış, duyuş, seziş, yeteneklerinin kaynağı olduğu kabul edilen,insanın manevi varlığının merkezi, gönül.

ḳ.+i (ḳalbi) 12a/08

ḳ.+inde (ḳalbinde) 12a/04

ḳ.+üñ (ḳalbüñ) 38b/10

[=3]

ḳamçı Uç.

ḳ. 32b/12

[=1]

ḳamçı ḳuyruḳlu Tüysüz, ince ve dik kuyrukları olan.

ḳ. ol- 29a/07, 31a/01

[=2]

ḳamış Kulakları dik, ince ve düzgün olan (at).

ḳ. (ḳulaḳları ḳamış yapraḳı gibi ol-) 29b/13

[=1]

kāmil Ar. Bütün, tam, noksansız, eksiksiz.

k. 28a/11

k. ol- 37a/13

[=2]

kāmurān Far. Arzusuna, muradına ermiş, bahtiyar.

k. 42a/05

[=1]

ḳan Plazma ve kan yuvarlarından meydana gelen ve damarların içinde dolaşarak vücut dokularını besleyen kırmızı renkli sıvı.

ḳ. 40b/02

ḳ.+ını 40b/11

[=2]

ḳanat Kuşlarda ve böceklerde uçmayı sağlayan organ.

ḳ.+ı (ḳanadı) 20b/01

[=1]

ḳanatsız Kanadı olmayan.

ḳ. iken 17b/11

[=1]

ḳanġı Hangi.

ḳ. 17a/01, 18a/07

[=2]

ḳap İçine sıvı veya katı herhangi bir madde konan şey.

ḳ. 33b/07

[=1]

ḳara En koyu renk, siyah.

ḳ. 26a/09, 27b/05

ḳ. at 26a/05

ḳ. (yelisi ḳuyruḳı ḳara ol-) 32a/06

[=4]

ḳaraca Siyah renkte olan, siyahça.

ḳ. 39a/12

[=1]

ḳarañu Karanlık.

ḳ. 2b/02

[=1]

ḳarın İnsan veya hayvan vücudunun kaburgaların kenarından kasıklara kadar olan ve iç boşluğunda mide, bağırsak, böbrek, safra kesesi, rahim, dalak, karaciğer gibi organlar bulunan kısmı, batın.

ḳ.+ı (ḳarnı) 28b/02, 29a/12, 30b/11

ḳ.+ını (ḳarnını) 34b/03

[=4]

ḳarınca Zar kanatlılardan, birçok türü bulunan böceklerin genel adı. Formica.

ḳ. 40b/07

ḳ.+yı 40b/08

[=2]

ḳarınlı Karnı olan.

ḳ. 28b/02

[=1]

ḳarışdur- Karışmasını, bir maddenin başka bir madde içinde dağılmasını sağlamak.
ḳ.-salar 40a/05
ḳ.-up 40b/02
[=2]

ḳarīb Ar. Yakın, yakın olan, uzak olmayan.
ḳ. ol- 5a/04, 6b/01
[=2]

ḳarż Ar. Ödünç.
ḳ.-ı ḥasen vir- 14a/05, 14a/03
[=2]

ḳaṣd 1. Niyet, istek, amaç, gaye.
ḳ.+ı 11b/13
2. Birine karşı bilerek kötü davranma, kötü niyet.
ḳ.+ıla 38b/10
[=2]

ḳasem Ar. Yemin, ant.
ḳ.it- (idüp) 6b/04
[=1]

ḳaşan - (Büyükbaş hayvanlar için) Durup işemek.
ḳ.-ıcaḳ 31a/04, 33b/06
[=2]

ḳat Huzur, yan, ön.
ḳ.+ında 7b/13
ḳ.+ındadur 12b/10
[=2]

ḳat'an Ar. Asla, Hiçbir zaman, katiyen.
ḳ. 12a/04
[=1]

ḳatarla- (<Ar. ḳatār) Sıra sıra dizmek.
ḳ.-yup 6a/07
[=1]

ḳatı Çok, pek, pek çok.
ḳ. 18b/12, 19a/01, 22a/12, 27b/06, 31a/06, 31b/01, 35a/07, 35b/08, 37a/07
ḳ. ḳatı 6b/08
[=10]

ḳatır Erkek eşekle kısrağın çiftleşmesinden doğan, eşekten büyük, başı iri ve uzun, yelesi kısa, göğsü dar, karnı geniş, sağrısı ve bacakları cılız, uzun kulaklı, kuvvetli, dayanıklı, ağır işlere, dağlık araziye uygun, melez hayvan.
ḳ. 29a/07
ḳ.+a 28b/10, 29a/05
ḳ.+lar 5b/04
[=4]

ḳatl Ar. Öldürme.
ḳ. it- (ideler) 8b/01
ḳ. olun- 8a/13
[=2]

ḳavī Ar. Kuvvetli, güçlü.
ḳ. 6a/11
[=1]

ḳavl Ar. Lakırdı, söz.
ḳ.-i şerīfi 12a/10
[=1]

ḳavlince Kavline göre, sözüne bakarak.
ḳ. 12b/13, 13a/04, 13a/09
[=3]

ḳavm Ar. Aralarında töre, dil ve kültür ortaklığı bulunan, boy ve soy bakı-

mından da birbirine bağlı insan topluluğu.

ḳ.+i 15b/13, 34b/02

ḳ.+inüñ 33b/01

[=3]

ḳavuḳ İdrar torbası.

ḳ.+dağı 40a/12

[=1]

ḳavül (<Ar. ḳavil) Söz, kelam.

ḳ.+leri 37b/05

[=1]

ḳazan- Edinmek, elde etmek.

ḳ.-asın 24b/05

[=1]

kedü Kedigillerden, köpek dişleri iyi gelişmiş, kasları çevik ve kuvvetli evcil veya yabani, küçük memeli hayvan.

k.+sinüñ 36a/01

[=1]

kelām Ar. 1. Söz, lakırdı.

ḥāṣıl-ı k. 7b/07, 14a/10, 23a/01, 29b/01,

k.+dur 37b/06

k.+ı 38b/05

[=6]

Kelām-ı Ḳadīm Kur'an-ı Kerim.

k.+inde 4b/06, 6b/10, 16a/01

[=3]

kelb Ar. Köpek

k.+e 36b/02

[=1]

kelīm Ar. İkinci şahıs; muhatap.

k. it- 37a/04

[=1]

kelīmullāh Tur-i Sina'da Allah'ın hitabını duyan Hz. Musa.

k. 37a/02

[=1]

kemāl Ar. Bir şeyin tam ve noksansız dereceye erişmiş olması durumu, mükemmellik, tamlık.

k.-i ṣıfatları 18a/03

k. ḳıl- 17b/05

[=2]

kemük İnsanda ve omurgalı hayvanlarda vücudun çatısını meydana getiren ve yumuşak kısımlara destek olan beyazımsı sert organların ortak adı.

k.+ini (kemügini) 41a/06

k.+leri 31a/01, 39b/08

[=3]

kemür- Sert bir şeyi dişleriyle azar azar koparmak.

k.-mege 39b/05

[=1]

kerāmet Ermiş kimselerin gösterdiklerine inanılan, doğaüstü, durum.

k. 3b/11

[=1]

kerem Ar. Bağış olarak verme, iyilik, cömertlik, eli açıklık, lütuf.

k.+ü 38a/13

[=1]

keremallāhu-vechehu Allah, vechini (yüz, yön, taraf) mükerrem (şerefli) kılsın, mealinde dua olup Hz. Ali (ra)

hiç putlara secde ve ibadet etmediği ve çocukluktan beri Allah'a secde ettiğinden, onun ismi anıldığında hürmeten söylenir.

k. 13a/04

[=1]

kerīm Ar. Büyük, ulu.

kitāb-ı k.+ inde 5b/06

[=1]

kerīme Bk. kerīm

āyet-i k. 12b/12, 14a/12, 20b/10

āyet-i k.+de 5b/01, 12b/04

āyet-i k.+nüñ 12b/05, 20b/12

āyet-i k.+sidür 14a/08

āyet-i k.+sin 12a/13

āyet-i k.+yi 4b/01

[=10]

kerre Defa, kez, sefer.

k. 4a/11, 33b/12

[=2]

kes- Belli bir zaman için ara vermek veya son vermek.

k.-e 41a/02

[=1]

kesil- Sona ermek.

k.-di 21b/11

[=1]

keskin Çok kesici, iyi kesen.

ḳ. (bıçaḳ yüzi gibi keskin ol-) 39b/10

[=1]

kez Defa, kere, sefer.

k. 40b/09

[=1]

ḳıç 1. (Dört ayaklı hayvanlar için) Arka ayaklar.

ḳ. 29a/04

ḳ.+ları 32b/09

2. Kalça.

ḳ. 30b/05, 31b/03

ḳ.+ı 32b/12

3. Arka, geri, arka taraf.

ḳ.31a/03, 32b/01

ḳ.+ı 30a/13

ḳ.+ından 30a/13

ḳ.+ları 30b/03

[=10]

ḳıçın ḳıçın Geri geri, geriye doğru.

ḳ. 31a/06

[=1]

ḳıl İnsan ve hayvan vücudundan biten sertçe ve kalınca tüy.

ḳ. 2b/03

ḳ.+ı 3a/04, 7b/05

ḳıl- Etmek, eylemek, yapmak.

ḳ. 17b/11, 41b/01, 42a/12

ḳ.-a 41b/03, 41b/07

ḳ.-am 17b/05, 18a/01

ḳ.-dı 5b/11

ḳ.-dım 17b/11, 17b/12, 37a/10

ḳ.-ıñ 15b/04

ḳ.-maġa11b/09

ḳ.-maḳ 35b/11

ḳ.-up 42a/04

[=14]

duʿā ḳıl- 15b/04

ġazā ḳıl- 11b/09

kemāl ḳıl- 17b/05

muḥabbet ve şefḳat idici ḳıl- 17b/11

peyġamber ḳıl- 37a/10

raḳam ḳıl- 42a/12

ri'āyet ḳıl- 35b/11

tamām ḳıl- 41b/01

tāze ḳıl- 41b/07

uçar ḳıl- 17b/12

[=10]

ḳılāde Ar. Gerdanlık, boyna takılan süs eşyası.

ḳ. 15b/04

[=1]

ḳılcaġaz Küçük kıl.

ḳ.+lar 31a/10

[=1]

ḳılcıġaz Bk. ḳılcaġaz

ḳ.+ları 31a/08

[=1]

ḳılıç Uzun, düz veya eğri, ucu sivri, bir veya her iki yüzü keskin, kın içinde bele takılan, çelikten silah.

ḳ. 4b/13

ḳ.+ı (ḳılıcı) 12a/03

[=2]

ḳılın- Edilmek, yapılmak.

ḳ. -dıñ 18b/01

ḳ. -ındı 18b/13, 41a/12

[=3]

iḫtişār ḳılın- 18b/13, 41a/12

mübārek ḳılın- 18b/01

[=3]

ḳır- Sert bir şeyi üzerine vurarak veya bir kuvvet tatbik ederek parçalamak.

ḳ.-up 10b/06

[=1]

ḳırıl- 1. (Vücudun bir kemiği) düşme veya çarpma sonucunda kırık duruma gelmek.

ḳ.-dı 36b/08, 36b/09

2. Parçalanmak, iki veya daha fazla parçaya ayrılmak.

ḳ.-maya 15b/07

ḳ.-ur 15b/08

[=4]

ḳırḳ Otuz dokuzdan sonra, kırk birden önce gelen sayının adı.

ḳ. 13a/02, 19b/08, 39a/06, 39b/13

[=4]

ḳırḳ- (Tüylü hayvanları) Yününü veya kılını makasla kesmek.

ḳ.-maḳ 25b/04

ḳ.-maḳdan 25b/03

[=2]

ḳışa İki ucu arasında az mesafe olan, boyu uzun olmayan.

ḳ. 30a/03, 30b/07

ḳ. ol- 29a/11, 31a/02

[=4]

ḳısım Bk. ḳısm

ḳ.+dur 8a/10, 10a/02

[=2]

ḳısm Ar. Bir bütünün bir bölümü.

ḳ.+ı 8a/10, 8a/11

ḳ.+ında 22b/10

[=4]

ḳısraḳ Dişi at.

ḳ. 30b/11

[=1]

ḳıṣṣa' Ar. Kısa hikâye, ibretli hikâye, fıkra, rivayet.

ḳ.+ı 38b/11

[=1]

ḳıyāfetnāme Bir millete bir döneme ait kıyafetleri gösteren kitap, albüm.

ḳ. 29b/07

[=1]

ḳıyāmet Ar. Semavi dinlerdeki ortak inanışa göre takdir edilen zamanı gelince bu alemin ve bu alemdeki canlı cansız her şeyin bir anda mahvolup yok olması, ölülerin dirilmesi, ahiret hayatının başlaması olayı ve bu olayın meydana geldiği zaman.

ḳ. 7a/09, 7b/06

ḳ.+e 15a/11, 15b/11, 16a/10

[=5]

ḳızıl Parlak, kırmızı renk.

ḳ. 26a/10

ḳ.+dur 26a/12

ḳ. ol-27a/09

[=3]

ki Far. İki cümleyi sebep, sonuç ve çeşitli fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik cümle hâline getirir.

k. 3a/06, 3a/12, 3b/11, 3b/12, 4a/10, 4b/06, 5a/10, 5a/12, 5b/03, 5b/05, 5b/12, 6a/03, 6a/07, 6b/06, 6b/10, 7a/02, 7a/06, 7a/11, 7a/13, 8a/01, 8a/04, 8a/12, 8b/02, 8b/03, 8b/12, 9a/01, 9a/02, 9a/05, 9a/13, 9b/02, 10a/01, 10a/04, 10a/07, 10a/11, 10b/05, 10b/08, 11a/08, 11a/11, 11b/01, 11b/06, 11b/12, 12a/01, 12a/06, 12a/10, 12b/06, 13a/06, 13a/12, 14a/02, 14a/03, 14a/08, 14a/11, 14b/03, 15a/06, 15b/06, 16a/11, 16a/13, 16b/01, 16b/06, 16b/11, 17a/02, 17a/07, 17a/13, 18a/01, 18b/05, 19a/03, 19a/07, 19b/01, 19b/07, 19b/08, 20a/02, 20a/03, 20a/09, 20a/13, 20b/06, 21a/01, 21a/07, 21a/08, 21a/12, 21b/01, 21b/03, 21b/05, 21b/06, 21b/09, 22a/04, 22b/03, 22b/05, 22b/07, 23a/06, 23b/02, 23b/04, 23b/10, 24a/01, 24a/04, 24b/01, 24b/05, 24b/10, 24b/11, 24b/13, 25a/09, 25b/01, 25b/06, 25b/07, 25b/09, 25b/11, 25b/13, 26a/05, 26a/11, 26b/01, 26b/02, 26b/04, 26b/12, 27a/01, 27a/05, 27a/06, 27a/08, 27a/09, 27a/10, 27b/03, 27b/05, 27b/09, 28a/02, 28a/04, 28a/05, 28a/07, 28a/08, 28a/09, 28a/12, 28b/07, 29a/05, 29a/06, 29a/10, 29b/08, 29b/12, 2b/06, 31a/11, 32a/11, 32b/12, 33a/05, 33a/08, 33b/03, 34a/06, 34a/13, 34b/08, 35a/01, 35a/09, 35b/04, 35b/07, 35b/10, 36b/01, 36b/13,

37a/01, 37a/12, 37b/02, 38b/13, 37b/09

[=161]

kile (<Ar. keyl) Tahılın türüne, kullanıldığı yere ve zamana göre ağırlığı değişen ölçek.

k. 34a/01

[=1]

kim Ki.

k. 5a/06, 18a/12, 29b/09, 32a/05, 42a/01

[=5]

kim Hangi Kimse.

k. 21b/08

k.+dür 14a/02

[=2]

kimesne (kim+ise+ne) Kimse.

k. 19b/13, 20b/08, 21b/06, 24a/06, 24b/05, 26b/10

k.+ler 23b/13

k.+nüñ 23b/06

[=8]

kimi Bahsedilen kimse veya şeylerden yalnız bir kısmını kastetmek için tekrar edilerek kullanılır.

k.+n 13a/08, 13a/09

k.+sin 13a/02, 13a/03

[=4]

kimse Herhangi bir kişi, kim olduğu belirtilmeyen bir şahıs.

k. 6a/08, 7a/06, 9a/01, 10a/04, 10a/07, 11a/13, 11b/03, 11b/09, 12b/01, 12b/03, 14a/03, 14b/12, 15a/03, 16b/10, 20b/06, 24a/02, 24a/03, 36b/01, 40b/10

k.+de 35b/10, 36b/11

k.+den 3b/09

k.+ler 12b/06, 17a/06

k.+lerdendür 12b/04

k.+nüñ 7a/09, 7b/03, 9a/08, 36b/11, 40a/06

k.+ye 10a/02, 10a/03, 10a/04, 17a/03, 24a/04, 40a/10, 40b/02, 40b/04, 41a/08

k.+yi 22a/02

[=41]

kirām Ar. Soyu temiz, soylu kimseler, şerefli ve ulu kimseler.

enbiyā-i k. 37a/11

melā'ike-i k. 18a/07

aṣḥāb-ı k.+ ıñ 16b/10, 19a/02

[=4]

kiriş Bazı sazlarda kullanılan, hayvan bağırsağı veya sinirinden yapılmış tel.

k. 15b/05

k.+ler 15b/05

[=2]

kirpük Göz kapağının kenarlarında sıralanmış olan kıllar ve bu kıllardan her biri.

k.+leri 29a/02, 30a/05

[=2]

kirpükli Kirpiği olan.

k. 29a/03

[=1]

kişi İnsan, kimse, şahıs.
k. 4a/02, 7b/03, 9a/06, 16b/13, 19a/11, 21b/10, 22b/11, 23a/03, 25a/02, 29b/03, 29b/09, 35a/03, 36b/12
k.+niñ 40b/12
k.+nüñ 12a/08, 35a/07, 41a/01
k.+ye 9a/06, 10b/02, 24a/07, 24b/06, 40a/07
[=22]

kişne- (At için) Ses çıkarmak.
k.-di 18b/01
k.-dügidür 22b/02
k.-meñ 18b/02
k.-mez 30b/12
k.-ye 30b/12
k.-yeler 28a/09
[=6]

kişni- Bk. kişne-
k.-yeler 28a/07
[=1]

kitāb Ar. Herhangi bir konuda yazılmış manzum veya mensur eser.
k.-ı kerīminde 5b/06
k.+ı 29b/08
[=2]

Kitābü'l-Ḫayl Eser adı.
K.+da 17a/12
[=1]

ḳo- 1. (Bir yere) Bırakmak, yerleştirmek.
ḳ.-mayalar 33b/05
ḳ.-rlar 7b/10
ḳ.-salar 34a/07, 41a/02, 41a/03
ḳ.-yup 34a/07
[=6]
2. Yardımcı fiil.
bağlayu ḳo- 10a/06, 10a/08,10b/02
[=3]

ḳoç- Kucaklamak, sarmak.
ḳ.-duñ 37a/08
[=1]

ḳoġ- Takip etmek, izlemek, kovalamak.
ḳ.-an 33a/03
[1]

ḳolāñ Atın eğer ve semerini bağlamak için karnın altından geçirilerek bağlanan yassı bağ.
ḳ. 30b/11
[=1]

ḳon- Koymak işi yapılmak, konulmak, bırakılmak, yerleştirilmek.
ḳ.-ur 7a/09, 7a/10
[=1]

ḳorḫut- Kormasına yol açmak.
ḳ.-ursuz (ḳorḫudursuz) 5a/04, 5a/06
[=2]

ḳorḳ- Endişe etmek, kaygı duymak, tasalanmak.
ḳ.-dugından 17b/13
[=1]

ḳorḳut- Bk. ḳorḫut-
ḳ.-am (ḳorḳudam) 18b/03
[=1]

ḳoş- 1. Şart ileri sürmek.

şart ḳ.-alar 9a/04

2. Koşuya çıkmak.

ḳ.-maḳ 8b/13

[=2]

ḳoşdurıl- Koşmak işinin yaptırılması.

ḳ.-a 8b/03, 8b/04

ḳ.-ur 8b/11

[=3]

ḳoy- 1. (Bir yere) Bırakmak, yerleştirmek.

ḳ.-arsa 20a/13

ḳ.-dı 38a/10

2. Yardımcı fiil.

aṣa ḳoy- 12a/03

bağlayu ḳoy- 12a/02

[=4]

ḳoyun Kollar arası, kucak.

ḳ.+una (ḳoynuna) 38a/09

[=1]

ḳoyun Geviş getirenlerden, eti, sütü, yapağısı ve derisi için yetiştirilen evcil hayvan.

ḳ. 37a/06

[=1]

ḳoyuncuḳ Küçük koyun.

ḳ.+ı (ḳoyuncuġı) 37a/05

[=1]

ḳoyuvir- Artık tutmamak, salıvermek, bırakmak.

ḳ.-meye 30a/13

[=1]

köstek Koşulan atların tepmesini önlemek için kuskun kayışına eklenen kayış.

k. 33b/05

[=1]

köy (<Far. kūy) Belediye teşkilatı olmayan, genel karar organları halk tarafından seçilen, halkı daha çok zirâatla uğraşan, kır düzenindeki konutlardan, ahır, ağıl, tarla, çayır vb.nden meydana gelen cami, mektep, otlak, yaylak,baltalık gibi malları ortak olan yerleşme birimi.

k.+de 22b/01

k.+lerden 22b/01

[=2]

ḳudret Ar. Güç, iktidar.

ḳ.-i tāmmesinden 20b/04

[=1]

ḳuduz Kudurmuş köpek, kedi, kedi, kurt, çakal, tilki, kokarca gibi ehlî ve vahşî hayvanların ısırmaları sonucunda, salyalarından mevcut virüslerin insana veya hayvana bulaşıp kanla beyine taşınması ve beyne yerleşmesiyle ortaya çıkan, bu ısırmadan en az 12 gün sonra kendini gösteren , baş ağrısı, şaşkınlık, uyuşukluk, uyuklama, en küçük ses ve gürültüde irkilme ve korkuya kapılma, bilhassa su ve sulu besinler karşısında yutak ve gırtlakta ani acılı kısılmalarla kendini gösteren ve yaygın felçlerle seyreden, kısa sürede öldüren hastalık.

ḳ. 40b/11

[=1]

Ḳudüs Filistin'in merkezi olan şehir.

ḳ.-i şerīf 24a/12

[=1]

kūh Far. Dağ.

k.-ı ṭūra 31b/08

[=1]

ḳul Allah tarfından yaratılmış insan.

ḳ.+ların 20a/04

[=1]

ḳula Al ile kır arasında bir at rengi.

ḳ. 32a/04, 32a/05

[=2]

ḳulaḳ Başın iki yanında bulunan işitme organı.

ḳ.+ı (ḳulaġı) 30a/01, 30a/08

ḳ.+ına (ḳulaġına) 31a/09

ḳ.+ında (ḳulaġında) 3b/05

ḳ.+ından (ḳulaġından) 31a/12

ḳ.+ını (ḳulaġını) 3b/03, 3b/04

ḳ.+ları 29a/06, 29b/13

ḳ.+ların 18b/03

[=10]

ḳullan- Bir şeyden belli bir amaçla yararlanmak.

ḳ.-up 35a/05

ḳ.-urdı 3b/08

[=2]

ḳullandur- Kullanma işini yaptırmak.

ḳ.-maḳ 12a/06

[=1]

ḳulun Yeni doğmuş at veya eşek yavrusu.

ḳ. 39a/07, 39a/10

[=2]

ḳum Silisli kütlelerin, bazı kaya ve maden parçalarının tabii tesirlerle parçalanıp ufalanması sonucu ortaya çıkan küçük ve sert tanecikler ve bunlardan oluşan kütle.

ḳ.+dur 34b/05

[=1]

ḳumar (<Ar. kimār) Ortaya para koyarak oynanan talih oyunu.

ḳ. 8b/04, 9a/10

[=2]

ḳurbaġa Küçük göl ve derelerde yaygın olarak bulunan, yumurta ile üreyen, derisi çıplak, sıçrayıcı ve yüzücü, kendine has bir ötüşü olan küçük hayvan.

ḳ. 34b/02

[=1]

ḳurı Çok zayıf, sıska, arık.

ḳ. 30a/02

[=1]

ḳurıt- Güneşte bırakıp kuru duruma gelmesini beklemek.

ḳ.-ıp (ḳurıdıp) 40a/10

[=1]

ḳurtul- (Bir tehlikeden, sıkıntılı durumdan) Sıyrılmak, uzaklaşmak.

ḳ.-maḳ 17b/13

[=1]

ḳuru 1. Nemi, suyu olmayan.

ḳ. 33b/04,

2. Kurumuş veya kurutulmuş olan.

ḳ. 33b/06

[=2]

ḳuş Yumurtlayan omurgalılardan gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı, vücudu tüylerle kaplı, uçucu hayvanların ortak adı.

ḳ. 17b/12

ḳ.+ıdur 3a/08

[=2]

ḳuşcaġaz Küçük kuş.

ḳ.+ı 36b/06

[=1]

ḳuvā Ar. Kuvvetler, güçler, tâkatlar.

ḳ.+sına 35a/08

[=1]

ḳuvvet Ar. Güç, kudret.

ḳ.+i 27a/07

ḳ. vir- 4b/12

[=2]

ḳuvvetlendür- Kuvvetlenmesini, daha güçlenmesini, daha etkili duruma gelmesini sağlamak.

ḳ.-e 40a/07

[=1]

ḳuvvetlü Güçlü.

ḳ. 3a/01, 3a/02, 6a/07, 29b/04

[=4]

ḳuyruḳ Hayvanların büyük bir kısmında gövdenin arka tarafında yer alan uzun ve esnek organ.

ḳ. 28b/04, 29a/13, 30a/05, 31a/01

ḳ.+a (ḳuyruġa) 32a/07

ḳ.+ı (ḳuyruġı) 27a/08, 29a/07, 31b/05, 31b/11, 32a/02, 32a/03, 32a/06

ḳ.+ın (ḳuyruġın) 25b/03, 31a/05

ḳ.+ların 28a/09

ḳ.+unı (ḳuyruġunı) 33b/10

[=16]

ḳuyruḳlı Herhangi bir biçimde veya renkte kuyruğu olan.

ḳ. (ḳamçı ḳuyruḳlı ol-) 29a/07, 31a/01

[=2]

ḳuyu Su tabakasına varılıncaya kadar daire şeklinde kazılıp çevresine duvar örülen ve içindeki su kova veya tulumba ile alınan derin çukur.

ḳ.+dan 36b/03

[=1]

kübeyşe Arabî at cinsi.

k. 33a/10

[=1]

küçücek Çok küçük, ufacık.

k. 30a/03, 33a/09

[=2]

küffār Ar. Kafirler.

k. 4b/11, 5a/08

[=2]

küheylān Soylu Arap atı.

k. 33a/10

[=1]

kümeyt Koyu doru at.

k. 26a/09, 26a/09, 32a/12

[=3]

küren Al donlu at.

k. 33a/11

[=1]

L

Laḥẓa Özel isim.
L.+nuñ 33a/13
[=1]

lākin Ama, ancak, fakat.
l. 41a/11
[=1]

laṭīf Ar. Yumuşak, hoş, güzel; nazik.
l. 37b/10
[=1]

lāyıḳ Ar. Yakışan, yaraşır, yakışık.
l. 38b/01
[=1]

lāzım Ar. Gerek, gerekli.
l. gel- 34b/13
[=1]

Lehīfun Hz. Muhammed'in atların biri.
L. 4a/04
[=1]

lehv Ar. Oyun, eğlence, faydasız iş.
l. 22b/10, 22b/13
l. it- 22b/11
[=3]

leşker-keşān Asker idare edenler, kumandanlar.
l. 42a/06
[=1]

Levnī Hz. Muhammed'in atlarından biri.
L. 31b/08
[=1]

Lezāz Hz. Muhammed'in atlarından biri.
L. 4a/04
[=1]

loş Yeterince aydınlık olmayan, yarı karanlık, az ışık alan.
l. ol- 28b/04
[=1]

luṭf Ar. Hoşluk, güzellik.
l. 8a/02, 12a/08, 38a/12
[=3]

M

maġfūre Ar. Allah tarafından günahları bağışlanan veya günahlarının bağışlanması için Cenâbı Hakk'a dua edilen (ölmüş kadın).
m. ol- 36b/04
[=1]

maḥfūẓ Ar. Dış etkilere, tehlikelere karşı korunmuş.
m. ol- 4b/04
[=1]

maḫlūḳ Ar. Yaratılmış şey, insan, hayvan, yaratık
m. 17b/03, 18b/11
[=2]

maḥmūdī At cinsi.
m. 33a/11
[=1]

maḥşer Ar. Ahiret hayatında bütün insanların, dünyada yaptıklarının hesabını Allah huzurunda vermek üzere tekrar dirilip toplanacakları yer.
rūz-i m.+de 38b/03
[=1]

maḥv Ar. Yok olma, ortadan kalkma.
m. olun- 24b/08
[=1]

maḥzūn Ar. Üzüntülü, gamlı, kederli.
m. ol- 12b/11, 38a/05
[=2]

maḳām Ar. Durulacak yer, durak, mekan.
perde-i ʿizzet-i m. ol- 42a/02
[=1]

maḳbūl Ar. Kabul edilen, reddedilmeyen.
m.-i ḫudā 37b/11
m.+i 32a/11
[=2]

maḳṣūd Ar. İstenilen şey, amaç, gaye.
gülşen-i m.+uñ 41b/05
[=1]

maʿḳūl Ar. Akla uygun, akla yatkın gelen.
m. 25a/03
[=1]

māl Ar. Bir kimse veya kurumun mülkiyetinde bulunan, taşınır, taşınmaz her çeşit değerli ve gerekli şey, mülk, varlık, servet.
m. 9a/10, 14b/07, 14b/10
m.+ların 12b/06, 12b/08
[=5]

mālik Ar. Bir şeye sahip olan (kimse).
m. ol- 13a/06, 13a/07
[=2]

maʿlūm Ar. Herkes tarafından bilinen, öğrenilmiş olan.
m. ol- 2b/06, 3a/12, 3b/12, 8b/12, 25a/02, 38b/13, 39b/07, 39b/11
[=8]

maʿnā Ar. Kelime, söz, hareket, davranış vb.nin ifade ettiği şey, anlatılmak istenen veya onlardan anlaşılan şey, anlam, mefhum.
m. 18b/12
m.+da 16b/08
m.+ları 8b/08
m.+sı 8b/06, 10a/11, 12b/05, 14a/02, 14a/06, 15a/10, 16b/03, 21a/10, 21b/02, 27a/01,
m.+sıdur 16b/04
m.+yı 16b/12
ḥāṣıl-ı m. 10a/01
[=16]

maʿnek At cinsi.
m. 33a/11
[=1]

maʿnī Bk. maʿnā.
m.+de 20b/02
[=1]

manḳır Bir cins bakır para.
m.+a 33a/04
[=1]

maraż Ar. Hastalık, illet.
m. 35a/09
m.-ı mevt 35a/10, 35b/01
[=3]

maṣlaḥat Ar. İyi olan ve iyiliğe yol açan, hayır getiren, fayda sağlayan şey.
m.+ı 10a/13
[=1]

maẓlūm Ar. Zulüm görmüş, haksızlığa uğramış, kendisine zulmedilmiş.
mūr-ı m. 38b/03

m.+a 38a/07

[=2]

mażmūn Ar. Kastedilen asıl mana, anlam, kavram, meal, mefhum.

m.+ında 19b/01

[=1]

mecāl Ar. Güç, kuvvet, derman, tâkat.

m. 39b/12

m.+leri 3a/11

[=2]

meger Far. "Ancak, yalnız, fakat, şu kadar ki, illâ" gibi anlamlarla istisna belirtir, meğerki.

m. 32a/06

[=1]

Mekke Özel isim.

m. 5a/05

[=1]

melā'ike Ar. Melekler.

m.-i kirām 18a/07

[=1]

melāl Ar. Hüzün, keder.

m. vir- 41a/11

[=1]

melālet Ar. Bıkma, usanma, usanç, melâl.

m.+de iken 38b/06

[=1]

Melāvīḥ Hz. Muhammed'in atlarından biri.

M. 4a/09

[=1]

melek **Ar.** Gözle görülüp elle tutulmayan, yiyip içmeyen, cinsiyet farkı bulunmayan, sadece Allah'a itâat etmek ve daima hayra vasıta olmak üzere yaratılmış olan sayısız nûrânî varlıklardan her biri.

m.+ler 22b/10, 23a/02, 23a/04

[=3]

melūl (<Ar. melāl) Usanmış, bıkmış.

m. 38b/06

[=1]

memnū' Ar. Menedilmiş, yasaklanmış.

m. ol- 15b/05

[=1]

men' Ar. Yasaklama, engelleme, önleme.

m. it- 15a/02

[=1]

menāfi' Ar. Yararlar, faydalar, kârlar, menfaatlar.

m.+i 40a/04

m.+inde 41a/09

m.+inden 21a/12

[=3]

Mendūb Hz. Muhammed'in atlarından biri.

M. 4a/08

[=1]

menḳūl Ar. Ağızdan ağıza geçerek gelen, nakil ve rivayet edilen.

m.+dur 19a/03

[=1]

merḥamet Ar. Herhangi bir canlının acısını, kederini, mutsuzluğunu yüreğinde hissedip üzüntü duyma ve ona karşı yardım hisleriyle dolma, acıma.

m. it- (idüp) 36b/02

[=1]

merkep Eşek.

m.+ini (merkebini) 35a/04

[=1]

mertebe Ar. 1. (Bu, şu, o kelimeleriyle) Miktar, kadar, ölçü.

m.+dedür 8a/01

m. idi-ki 3b/02

2. Kademe, basamak, derece, sıra.

m.+lerin 6b/09

[=3]

mervī Ar. Ağızdan ağıza söylenip gelen, nakil ve rivayet edilen.

m.+dür 11a/11, 11b/06, 12a/10, 13a/12, 25a/08, 26b/01

[=6]

meṣelen Ar. Misal olarak, söz gelişi, şunun gibi.

m. 9a/01, 9a/06

[=2]

mesrūr Ar. Sevinçli, memnun (kimse) mutlu.

m. 38b/01, 38b/08

[=2]

meşārıḳ Ar. Güneşin doğuşunu gören yerler, doğu tarafları.

ḥadīṣ-i m.+da 36b/05

[=1]

meşrūḥ Ar. Açıklanmış, şerh edilmiş.

vech-i m. 27b/11

[=1]

metāʿ Ar. Maddî manevî sermaye, varlık, servet.

m.+larından 19a/05

[=1]

mevcūdāt Ar. Var olanlar, yaratılan şeylerin tamamı, canlı cansız bütün varlıklar.

m. 37b/07

[=1]

mevt Ar. ölüm.

maraż-ı m. 35a/10, 35b/01

muḳaddemāt-ı m.+dür 35a/12

muḳaddemāt-ı m. ol- 35a/11

[=5]

Meyḥa Hz. Muhammed'in atlarından biri.

M. 4a/05

[=1]

meẕkūr Ar. Az önce adı geçen, sözü edilen, yukarıda anılan, zikrolunan.

m.+dur 7a/11, 28a/04, 36b/05

[=3]

meẕmūm Ar. Beğenilmeyen, makbul sayılmayan, kötü, çirkin, ayıp.

m.+dur 35b/09

[=1]

mı Soru edatı.

m. 20a/09, 24a/02, 38b/01

[=3]

Mıṣır Yer adı.

M.+uñ 33b/01

[=1]

mi Bk. mı.

m.+sin 38b/02

[=1]

mīḫ Ar. Nalı tırnağa çakmakta kullanılan çivi.

m. 34b/01

[=1]

mihr Far. Güneş.
m.+e 41b/10
[=1]

miḳdār Ar. Bir şeyin ölçüsü, sayısı veya ölçülebilme, sayılabilme, azalıp çoğalabilme durumu, nicelik, kemiyet.
m. 17b/07, 27b/06, 39a/11, 40b/01
m.+ınca 35a/05
m.+ından 35b/04
[=6]

mīl Ar. Uzunluğu ülkeden ülkeye değişen bir uzaklık ölçüsü birimi.
m.+den 34b/07
[=1]

milk Ar. Mülk.
m.-i cihān 37b/08
[=1]

Mirvāḥ Hz. Muhammed'in atlarından biri.
M. 4a/07
[=1]

misk Ar. Asya dağlarında yaşayan bir ceylan cinsinin erkeğinde karın derisi altında bulunan kese şeklindeki bezden elde edilen güzel kokulu siyah madde.
m. 7b/12
[=1]

miṣḳāl Son zamanlarda sadece altın, gümüş, inci gibi kıymetli maden ve mücevherleri tutmakta kullanılan ve kullanıldığı yere , zamana göre değişiklik gösteren yaklaşık 1,3 veya 1,5 dirhem yahut 20 veya 24 kray ya da 4, 0009 veya 4,8 gr karşılığı olarak kabul edilen ağırlık ölçüsü birimi.
m. 40a/11, 40b/04
[=2]

miskīn Ar. Aciz, zavallı (kimse).
m.+e 37a/08
[=1]

mizāc Ar. İnsanın ruh yapısıyla ilgili meyil ve özelliklerinin tamamı, huy, yaratılış, tabiat.
m.+dur 32a/11
[=1]

mīzān Ar. Mahşer günü herkesin dünyada yaptığı iyilik ve kötülüklerin tartılıp değerlendirileceği manevi terazi.
m.+ına 7a/09, 7b/10
m.+ında 7b/06
[=3]

muʿālecāt Ar. İlaç vermek suretiyle yapılan tedaviler.
m.+ında 41a/10
[=1]

muʿallim Ar. Öğreten, tâlim eden, öğretici, eğitici kimse.
m. 28b/07
[=1]

muʿammer Ar. Çok yaşamış olan, uzun bir ömür süren, uzun ömürlü (kimse).
m. eyle- 40a/03
[=1]

mufaṣṣal Ar. Ayrıntılara girilerek geniş biçimde anlatılan, ayrıntılı, tafsîlatlı.

m. ol- 18b/12

[=1]

muḥabbet Ar. Sohbet, yârenlik.

m. 17b/10

m. it- (idüp) 21a/05

[=2]

muḫālifet Ar. Uygunsuzluk, aykırılık; düşmanlık.

m. it- 6a/13

[=1]

muḥkem Ar. İyice, adamakıllı, sağlamca.

m. 33b/12, 34a/12, 34b/03

[=3]

muḥtāc Ar. Bir şeye veya kimseye ihtiyacı olan, ihtiyaç duyan.

m. ol- 34b/04

[=1]

muḫtelife Ar. Muhtelif kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı manadaki müennes şekli.

ʿibārāt-ı m. 16b/08

[=1]

muʿīn Ar. "Herkesin yardımcısı, herkese yardım eden" anlamında Allah için kullanılır.

m. 40a/04

m.+dur 15b/01

m. ol- 17a/04

[=3]

muḳābele Ar. Bir işin, davranışın gerektirdiği karşı davranış veya iş, karşılık.

m.+sinde 24a/08, 24b/06, 24b/08

[=3]

muḳaddemāt Ar. Bir işe veya bir olaya başlangıç olan şeyler, ilk bölümler, ön bilgiler.

m.-ı mevt ol- 35a/11

m.-ı mevtdür 35a/12

[=2]

Muʿḳal bin Yesār Özel isim.

M.+dan 19a/06

[=1]

muḳteżā Ar. İktiza etmiş, lazımgelmiş.

m.+sınca 14a/12, 20b/10

[=2]

mūr Far. Karınca.

m. 38a/03, 38b/02, 38b/09

m.-ı maẓlūm 38b/03

m.-ı żaʿīf 37b/10

m.+dan 38a/05

[=6]

murād Ar. Erişilmek istenen, olması, gerçekleşmesi arzu edilen şey, istek, dilek, amaç.

m. 5a/10, 10b/13, 16a/03, 16a/10, 21a/03, 21a/05

m.-ı şerīfi 14b/08

m.-ı şerīfleri 17b/02

m.+ı 12a/01, 12b/03, 17a/02

m. idin- 10b/10

m. olun- 8b/02

[=13]

murādāt Ar. Arzular, istekler.

naḫl-ı m.+ıñ 41b/06

[=1]

Murāviḫ Hz. Muhammed'in atlarından biri.

M. 4a/06

[=1]

Mūsā Sina yarımadasında Eymen vadisinde Allah'ın lutfuna mazhar olarak kavmine "Evâmir-i aşere" (on emir) adı altında ahlak ve prensip kaidelerini bildiren peygamber.

ḥażret-i M. 37a/01

[=1]

mu'tād Ar. Âdet olunmuş, alışılmış.

m. 39b/06

m.+ı 39b/05

[=2]

mu'tī Ar. Uyan, itaat eden, boyun eğen, tâbi olan (kimse).

m. it- 6a/04

m. ol- 6a/09

[=2]

muṭlaḳ Ar. Herhangi bir şart ve kayıtla sınırlı olmayan, kayıtsız şartsız.

ḳādir-i m.+ dur 20b/05

[=1]

muṭlaḳu'l-yemīn Ön ve araka ayakları beyaz olan at.

m. 32b/10

[=1]

mużırr Ar. Zararlı, zarar veren, zarara sokan.

m. ol- 35b/05

[=1]

mübārek Ar. Hayırlı, uğurlu.

m. 3b/08, 16a/06, 20a/03, 24b/13, 26b/08

m.+dir 10a/12

m.+dür 11a/04, 14b/09, 17a/03, 27b/10, 27b/13

m. eyle- 15b/03

m. ḳılın- 18b/01

m. ol- 18b/10

[=14]

mübāreklik Hayırlılık, uğurluluk.

m. 4a/02

[=1]

mübāşeret Ar. Bir işe başlama, yapmaya girişme.

m.+i 12a/03

[=1]

mücerreb Ar. Denenmiş, sınanmış, tecrübe edilmiş.

m.+dür 29b/11

[=1]

mücerrebü'ṣ-ṣıdḳ Doğruluğu denenmiş.

m. 37b/06

[=1]

mücerred Ar. Yalnız, tek , tek başına, münferit.

m. 10b/13

[=1]

mühr (<Far. muhr) Damga.

m.-i münevver 42a/03

[=1]

mülāyim Ar. Yumuşak.

m. 28b/12

[=1]

mülāzemet Ar. Bir işle sürekli meşgul olma.

m. eyle- 25b/08

[=1]

mümkin Ar. Olması, gerçekleşmesi imkan dahilinde olan, muhtemel.

m. ol- 34b/12, 34b/13

[=2]

münevver Ar. Aydınlatılmış, aydınlık, ışıklı, nurlu.

mühr-i m. 42a/03

[=1]

münhezim Ar. Bozguna, hezimete uğramış, yenilmiş.

m. ol- 28a/10

[=1]

münḳād Ar. Bir kimseye bağlanıp onun dışında herkesle münâsebetini kesen.

m. it- 6a/04

[=1]

müntefiʿ Ar. Faydalanan, yararlanan, kazanç sağlayan.

m. ol- 10a/10

[=1]

Mürtecil Hz. Muhammed'in atlarından biri.

M. 4a/06

[=1]

Mürteciz Hz. Muhammed'in atlarından biri.

M. 4a/04

[=1]

Müslim Özel isim.

M. 25a/12

imām-ı M. 9a/11, 16a/04, 16a/12

[=4]

müslimān İslam dininde olan kimse.

m.+lara 10a/05

m.+uñ 21a/10

[=2]

Müslim bin Yesār Özel isim.

M.+ dan 24b/09

[=1]

müslimīn Müslümanlar.

fuḳahā-i m. 35b/09

[=1]

N

nāfiʿ Ar. Faydalı, faydası olan.

n.+dür 40b/13

n. iken 35b/05

n. ol- 40a/08, 40a/11, 40b/01, 40b/03, 40b/05, 40b/07, 40b/11, 40b/12, 41a/06, 41a/09

[=12]

Nāfiʿ bin Cübeyr Özel isim.

N. 27b/02

[=1]

nāgihān Birdenbire, ansızın.

n. 38b/01

[=1]

naḫīf Ar. Zayıf, çelimsiz, arık.

n. 6a/08

[=1]

naḫl Ar. Fidan gibi ince, uzun ve ince vücutlu güzel.

n.-ı murādātıñ 41b/06

[=1]

naḳil **Bk. naḳl**

n.+lerinde 26a/13

[=1]

naḳl Ar. Başkasına ait bir sözü veya fikri, bir olayı bir yerde anlatma, hikaye etme.

n. 17a/02, 18b/12

n. it- (ider) 23b/09

n.it- (idüp) 22a/04

n.+inde 8a/03, 14b/01, 16a/04, 22b/05, 25a/13

n. it- 13a/11, 16b/06, 19b/07, 24a/11

n. olun- 23b/02, 24b/10

[=15]

na'l Ar. At, eşek gibi binek ve yük hayvanlarının tırnaklarının aşınmasını önlemek için ayaklarına çakılan demir parçası.

n.+e 34b/04

n. it- (ideler) 34b/01

n. ur- 34b/02

[=3]

nāle Far. İnleme, inilti.

n. 38a/06

[=1]

nāmeşrū' Şeriata, kanuna uymayan, yasaya aykırı.

n. 8b/11

n.+dur 23a/02

n. ol- 8b/13

[=3]

nārīn Far. İnce yapısıyla hoş bir etki uyandıran, ince, nazik, zarif.

n. 32a/11

[=1]

nāzil Ar. Yukarıdan aşağıya inen, nüzul eden.

n. ol- 6b/03, 13a/01, 13a/05, 13a/10, 14a/12

[=5]

naẓm Ar. Dizme, tertip etme, sıraya koyma.

n. 37b/06

[=1]

ne 1. Aşırılık anlamı katarak bütün, hepsi vb. anlamlarında kullanılır.

n. 3a/02, 11a/06, 31a/12, 35b/08

2. Bazı kelimelerle birlikte kullanıldığında onların gereksizliğini ve yokluğunu bildirr.

n. 6a/06

n.+dür 22a/13

3. Nasıl

n. 7b/08, 7b/09, 26a/12, 26b/11, 37a/03,

4. (Şart kipiyle kullanıldığında) Bir şey, herhangi bir şey.

n. 20b/05, 22a/10, 8b/05

5. Hangi şey.

n. 21b/12

[=15]

nebāt Ar. Bitki.

n. 37b/07

[=1]

nebātāt Ar. Bitkiler.

n.+a 37b/03

[=1]

nebiyyin Nebiler, peygamberler.

n.+ā 37a/02

[=1]

Necīb Hz. Muhammed'in atlarından biri.

N. 4a/09

[=1]

nef' Ar. Fayda, çıkar, kâr, menfaat.

n.+i 12a/05

[=1]

nefes Ar. Akciğerlere hava alıp verme ve bu yolla alınıp verilen hava, soluk.

n.+ler-ile 6b/11

n.+üñ 6b/08

[=2]

nefis (<Ar. nefs) Bir kimsenin kendi öz varlığı, öz benliği, kişiliği.

n.+üñüzi (nefsüñüzi) 35a/06

[=1]

nehy Ar. Birini bir şeyden alıkoyma, bir şeyin yapılmasını yasak etme, menetme, engelleme.

n. 25b/03

[=1]

nesne Belli bir ağırlığı, maddesi ve hacmi olan her türlü cansız varlık, şey.

n. 18b/06, 18b/09, 19a/05, 19a/10, 20b/05, 22a/08, 22a/12, 22a/13, 35b/04, 36a/03, 39b/05, 5a/12

n.+dür 14a/11, 6a/06

n.+ler 15b/08

n.+lerden 4b/12

n.+lere 36a/07

n.+ye 22b/10

[=18]

neyl Ar. İsteğine ulaşma, merâma erme.

n. 15a/10

[=1]

neyle- (ne + eyle-) Ne yapmak.

n.-di 37b/11

n.-rdiñ 19b/10

[=2]

nıṣf Ar. Yarı, yarım, nim.

n.+ıdur 39b/13

[=1]

nice 1. Çok, pek çok, birçok.

n. 12a/06, 14a/10, 16b/09

2. Nasıl

n. ol- 25a/07

[=4]

niçün Bir şeyin sebebini ve amacını sormak maksadıyla kullanılan "neden,

hangi sebeple, hangi sebepten ötürü?" anlamında soru zarfı.

n. 24a/01, 25a/06, 37a/08

[=3]

niḳrīs Ar. Vücutta ürik asitin artması sonucunda daha ziyade el, ayak parmaklarında ve eklemlerde ortaya çıkan, ağrılı şişliklerle seyreden bir metabolizma hastalığı, gut, damla.

n. 40b/06

[=1]

niʿmet Ar. Lutuf eseri olan iyilik, ihsan, bağış.

n.+in 5b/13

[=1]

Nisāʾī Özel isim.

N. 25b/04

[=1]

nisbet Ar. Kıyas edilirse, göre, nazaran, nispetle.

n. 10a/02

[=1]

nişān Far. İşaret, belirti, iz, alâmet.

n. 32b/02

n.+lar 27a/03, 31a/13

n.+ları 27b/12

[=4]

nitekim Cümle başında kendisinden önce gelen cümledeki hükmü doğrulamak için "gerçekten, hakikaten, nasıl ki… olduğu gibi" anlamlarında kullanılan bağlaç.

n. 29b/02, 35b/05, 37b/09, 40a/01

[=5]

niyyet Ar. Bir şeyi yapmayı önceden isteyip düşünme, maksat.

n. 11b/09

n.+i dürüst ol- 11b/13

n.+in 11b/04

n.+ine 7b/07, 11a/08, 12a/02, 12b/01, 14a/10, 22b/03

[=9]

niẓām Ar. Düzen.

n. 42a/01

[=1]

nol- Yalvarırım, çok rica ederim, lütfen.

n.-a 38a/07

[=1]

nūr Ar. Aydınlık, ışık, parıltı, ziya.

sürḫ-i n.+a 31b/09

n.+ı 38a/03

[=2]

O

o Zamir. Tekil üçüncü şahsı gösterir.

o. 21a/12

[=1]

o İşaret sıfatı.

o. 37b/12, 38a/10, 38b/03, 38b/07, 38b/09

[=5]

od Ateş.

o.+ına 11a/09

[=1]

oġlancıḳ Küçük çocuk, bebek.

o.+larıñ 41a/02

[=1]

oḫşa- (Sevgisini, şefkatini belli etmek için) Elini bir şey üzerinde hafif hafif gezdirmek.

o.-duñ 37a/09

o.-n 21a/05

[=2]

oḳ Yay denilen aletle fırlatılan ve ucunda sivri bir demir bulunan ince kısa değnek, tir, sehim, nâvek.

o. 4b/13, 22b/12, 23a/04, 23a/11

[=4]

oḳu- Yazılmış bir metnin iletmek istediği şeyleri öğrenmek.

o.-yalar 4b/02

[=1]

ol 1. İşaret sıfatı, o.

o. 3a/10, 4a/02, 4a/03, 6a/01, 6a/03, 7a/08, 7a/09, 7b/03, 7b/05, 8a/12, 8b/02, 8b/03, 9a/08, 10a/11, 10b/02, 10b/09, 11b/12, 12b/03, 16a/10, 20b/08, 21b/10, 22b/03, 22b/12, 24a/07, 24a/11, 24b/06, 28a/10, 29b/01, 31a/12, 32a/07, 35a/06, 37a/06, 38a/02, 38a/05, 38a/11, 38b/08, 39a/01, 39b/01, 41a/04

[=40]

2. İşaret ve üçüncü tekil şahıs zamiri, o.

o. 11b/02, 2b/01, 36b/01, 3b/02

o.+dur 4a/10, 24a/04, 27a/08, 28a/12, 28b/07, 29a/05, 29a/06, 29a/10, 29b/12, 32a/11, 32b/12, 34a/06, 42a/01

[=17]

ol- Meydana gelmek, vuku bulmak.

o.-a 2b/06, 3a/12, 3b/12, 3b/12, 7b/03, 8b/12, 9a/01, 9a/06, 12a/01, 21b/04, 23b/06, 25b/10, 25b/11, 26a/06, 26a/09, 26b/05, 26a/06, 26b/05, 27a/01, 27a/02, 27a/08, 27a/09, 27b/07, 27b/12, 27b/13, 28a/13, 28a/13, 28b/06, 28b/06, 29a/06, 29a/07, 29a/11, 29b/13, 30a/06, 30a/07, 30a/07, 30a/10, 30b/01, 30b/06, 30b/06, 30b/07, 31a/02, 31b/05, 31b/12, 32a/05, 32a/06, 32a/13, 32b/01, 32b/12, 33a/06, 35a/13, 35b/04, 35b/08, 37b/09, 38b/13, 40a/08, 40a/11, 40b/01, 40b/03, 40b/05, 40b/07, 40b/09, 40b/11, 40b/12, 41a/06, 41b/05, 41b/06, 41b/11, 42a/07, 42a/02, 42a/08,

o.-acaḳ 18b/09

o.-alar 4b/04, 37b/01, 41a/03

o.-amazdı 6b/01

o.-an 3a/06, 3a/08, 5a/04, 5a/05, 10b/06, 22a/02, 26b/07, 27a/07, 28a/12, 30b/08, 31a/07, 32b/09, 36a/11, 36a/13, 39a/13, 40a/05, 40a/13, 40b/04, 41a/08

o.-andur 26a/02, 26a/03

o.-dı 13a/10, 19b/07, 21b/11, 38a/04, 38a/05, 38a/07, 38b/06

o.-dıki 25a/02, 23b/03

o.-duġı 5a/11, 8b/13, 21a/11, 21a/13, 28a/02, 35a/11, 36b/04

o.-duġıçün 15b/12
o.-duġınuñ 15b/05
o.-duġun 22a/13
o.-duġuñuzı 4b/12
o.-duḳça 10a/10
o.-duḳda 17b/02
o.-duḳdan 37a/13
o.-ıcaḳ 5a/08, 15b/08
o.-maġıñ 8b/05, 8b/08
o.-maḳ 18b/12, 19b/03, 25a/03, 27b/13, 29a/01, 31b/01, 33a/05, 34b/13, 39b/04
o.-maḳda 28b/12, 29a/02, 29a/04, 29a/12, 29a/13
o.-maḳdur 28a/01
o.-mamış 13a/07
o.-masa 6a/10, 6b/01, 12b/03, 35b/11
o.-masıdur 31b/02, 31b/02
o.-maya 12a/04, 26a/07, 26b/06, 27a/03, 27b/06, 28b/04, 30b/03, 30b/03, 30b/13, 31a/03, 32a/12, 34a/13
o.-mayınca 9a/10
o.-mayup 30b/01
o.-maz 9a/11, 10a/08, 12b/11, 20b/05, 31a/09, 34b/04, 34b/13, 35b/12, 39b/07, 39b/12
o.-mazdı 3a/11
o.-mazlar 12b/09, 22b/11
o.-mışdı 13a/06
o.-mışdır 6b/03
o.-mışdur 9a/13, 5a/11, 11a/08, 13a/01, 13a/05, 14a/12, 15a/03, 15b/11, 16b/09, 19b/01, 20a/02, 20b/03, 20b/11, 21a/07, 22b/05, 25b/01
o.-muş 6a/12
o.-muşdur 7b/13
o.-muştur 7a/02
o.-sa 3a/03, 7b/12, 12b/03, 29b/05, 30b/04, 31a/09, 31a/12, 32b/10, 32b/13, 33a/01, 33a/02
o.-sun 18b/10
o.-unca 41a/07
o.-up 6a/09, 11b/13, 29b/13, 30b/11, 30b/13, 31a/01, 31a/06, 32a/12, 32b/05, 32b/07, 33a/03, 34b/04, 34b/09, 36b/04, 39b/11
o.-ur 3a/11, 9a/05, 9a/09, 10a/07, 11a/01, 11a/09, 11b/12, 12a/07, 15a/12, 15b/09, 17a/04, 17a/04, 17a/05, 17a/11, 19a/13, 20a/03, 20a/09, 20a/13, 20b/01, 20b/08, 20b/11, 20b/13, 25a/07, 26b/08, 29a/03, 29b/05, 29b/02, 29b/11, 30b/05, 30b/08, 31b/05, 31a/07, 31a/10, 31a/11, 31a/12, 31b/01, 31b/04, 31b/08, 31b/09, 31b/13, 32a/01, 32a/03, 32a/04, 32a/08, 32b/02, 33a/02, 33a/09, 33b/02, 34b/03, 34b/10, 34b/12, 35b/01, 35b/05, 37b/06, 37b/08, 39a/05, 39a/06, 39a/07, 39a/10, 39a/12, 39b/02, 39b/04, 39b/08, 39b/10, 40a/01
o.-urdı 27b/01
o.-urlar 22b/13, 28a/10

o.-ursa 31a/09, 31a/09, 31a/11, 32a/02, 32a/04, 32a/13
o.-ursun 26b/06, 26b/07 [=298]
aḳ ol- 26a/02, 26a/03, 28a/01, 26a/06
aḳ ve yumuşaḳ ol- 33a/06
alma gözli ol- 29a/03
al ol-27a/08
aşḳar ol- 27a/07, 27b/01
atılmaz ol- 21b/11
ʿaẕāb ol- 34b/13
az ol- 7b/03
baʿīd ol- 5a/05, 20b/05
bārver ol- 41b/06
bedraḳa-i rāh ol- 42a/07
berāber ol- 30b/01
beyāż ol- 41a/07
bıçılġan ol- 34a/13
bī-ḥużūr ol- 22a/13
bilekleri yoġun ve ḳışa ol- 29a/11
biribirine uyar ol- 28b/06
böyle ol- 26b/07, 39b/04
cemʿ ol- 28a/13, 31b/01
ceyran gözlü ol- 29b/13
çoḳ ol- 19b/03, 29a/01
deriñ ol- 39b/02
digergūn ol- 38a/04
dik ol- 29a/04
düz ol- 30b/13
ehl-i cennet ol- 36b/04
eksik ol- 30b/04
emr ol- 20b/11, 20b/11
emīn ol- 41a/03
eşkin ol- 28a/13, 31a/11, 31a/12
eşkin olmaz ol- 31a/09
etleri çoḳ ol- 30b/06
eyegüsi bir eksik ol- 31a/07
fāriġ ol- 25a/03
geñiş ol- 29a/13
gider ol- 19b/07
gökrek ol- 27b/07
gözel ol- 29b/02, 29b/05
gözel yüzlü ve heybetlü ve ḳuvvetlü ve uzun boylu ve yaşşı yaġrınlu ve ḥoş āvāzlu ol- 29b/05
ḥākim ol- 37b/01
ḫalāṣ ol- 15b/09, 17a/05
ḥālī ol- 12b/09
ḥāmile ol- 40b/09
ḥarām ol- 9a/05
ḥāṣıl ol- 10a/07, 10a/08 11a/01, 11b/12, 12a/07, 17a/04, 17a/11
ḥayvān ol- 3a/03
ḥāżır ol- 5a/08, 22b/11, 22b/13
helāk ol- 34b/09, 35a/13
ḫelāl ol- 9a/09, 35b/12
hünerlü ol- 30b/05, 31b/05, 31b/13, 32a/03, 32a/04
hünersüz ve pek başlı ol- 30b/08
ıraḳ ol- 31a/12
ince ol- 30b/11
ince ve ḳışa ol- 31a/02
ince ve uzun ol- 31b/05
ishāl ol- 41a/08
ḳādir ol- 4b/12, 21a/11
ḳāʾim ol- 37b/06
ḳamçı ḳuyruḳlı ol- 31a/01

kāmil ol- 37a/13
ḳarīb ol- 5a/04, 6b/01
keskin ol- 39b/10
ḳulaḳları ḳamış yapraġı gibi ol- 29b/13
ḳulaḳları uzun ol- 29a/06
ḳuyruġı ḳatır gibi ḳamçı ḳuyruḳlı ol- 29a/07
kümeyt ol- 26a/09, 32a/12
loş ol- 28b/04
maġfūre ol- 36b/04
maḥfūẓ ol- 4b/04
maḥzūn ol- 12b/11, 38a/05
mālik ol- 13a/06, 13a/07
maʿlūm ol- 2b/06, 3a/12, 3b/12, 8b/12, 25a/02, 38b/13, 39b/07 39b/11
maraż_ı mevt gibi ol- 35b/01
mecāl ol- 39b/12
memnūʿ ol- 15b/05
misk ol- 7b/12
mufaṣṣal ol- 18b/12
muḥtāc ol- 34b/04
muʿīn ol- 17a/04
muḳaddemāt-ı mevt ol- 35a/11
muʿtī ol- 6a/09
mużırr ol- 35b/05
mübārek ol- 18b/10
mümkin ol- 34b/12, 34b/13
münhezim ol- 28a/10
müntefiʿ ol- 10a/10
nāfiʿ ol- 40a/08, 40a/11, 40b/01, 40b/03, 40b/05, 40b/07, 40b/11, 40b/12, 41a/06, 41a/09
nāmeşrūʿ ol- 8b/13
nāzil ol- 6b/03, 13a/01, 13a/05, 13a/10, 14a/12
ne ḳatı çoḳ ve ne az ol- 35b/08
nice ol- 25a/07
niyyet-i dürüst ol- 11b/13
perde-i ʿizzet-i maḳām ol- 42a/02
perde ol- 11a/09, 11b/02
peydā ol- 39b/04
rivāyet ol- 21a/07
rūşen ol- 37b/08
ṣābit ol- 23b/03
ṣaḳar ol- 26b/05
ṣaru ol- 39a/07
sebeb-i ʿizzet-i ebediyye ol- 18b/09
sekil ol- 26a/06, 26a/07, 26b/05, 26b/06, 27a/02, 27a/03, 27b/13, 27b/13, 32a/13, 32b/10, 32b/12
siyāh ol- 27a/01, 27b/06, 30a/06, 31b/12, 32a/02, 32a/04
şehīd ol- 28a/02
tāze ter ol- 41b/05
tesḫīr ol- 6a/12
tīz görür ol- 30a/07
ṭolaşıḳ ol- 30b/03
ṭoyum ol- 26b/06
uġurlu ol- 26b/08
uzun ol- 28b/12, 29a/02
ürkek ol- 31a/06
vārid ol- 5a/11, 9a/13, 7a/02, 7b/13, 11a/08, 15a/03, 16b/09, 19b/01, 20a/02, 20b/03, 22b/05, 25b/01
yabancı ol- 30a/07
yaḳın ol- 31a/09

yaṣṣı ol- 29a/12
yelisi ḳuyruġı ḳara ol- 32a/06
yelisi ḳuyruġı ḳızıl ol- 27a/09
yerine getürmiş ol- 20b/08, 20b/13
yeyni ol- 30a/10
yırtmaçlı ol- 30b/06
yoġun ol- 39a/10, 39b/08
yumrı ol- 30b/03, 31a/03
yügrük ol- 3a/06, 31a/07, 31b/02, 32a/01, 32a/08, 33a/09
yüksek ol- 28b/06, 30b/01, 30b/07
yürügen ol- 31b/02
żaʿīfuʾl- başar ol- 40a/05
ziyāde ol- 35b/04
[=219]

olun- Etmek birleşik fiiliyle yapılan birleşik fiileri edilgen duruma getiren ve eskiden daha çok kullanılıp şimdi kullanılma alanı daralmış bulunan yardımcı fiil.
o.-a 8b/04, 19a/01
o.-an 14b/10, 26a/08, 27b/12
o.-dı 9b/02
o.-dı-ki 16a/05, 24b/10
o.-dum 25a/01
o.-mazsız 5b/01
o.-mışdur 23a/06
o.-mışlardur 14b/07, 15b/01
o.-muşdur 19a/07
o.-sa 6a/06, 27a/13
o.-up 25a/06
o.-ur 8a/03, 21b/06, 23b/02, 24b/08, 27a/04
o.-ursa 11a/01
[=22]
cemʿ olun- 27a/13
fikr olun- 6a/06
teʾemmül olun- 19a/01
ḫarc olun- 14b/10
ḥikāyet olun- 21b/06
ʿitāb olun- 25a/01, 25a/06
maḥv olun- 24b/08
naḳl olun- 23b/02, 24b/10
rivāyet olun- 16a/05, 19a/07, 23a/06, 27a/04
suʾāl olun- 9b/02
ẕikr olun- 26a/08, 27b/12
ẓulm olun- 5b/01
[=17]

omuz Boynun iki yanında, kolların gövdeye bağlandığı bölüm.
o.+ı (omzı)30b/13
[=1]

omuzlı Herhangi bir biçimde veya özellikte omuzu olan.
o. 30a/03
[=1]

on Dokuzdan sonra on birden önce gelen sayının adı.
o. 17a/08, 24a/08, 28b/08, 39a/05, 39b/10
o.+unda 39b/03
[=6]

ora O yer.
o.+da 23a/02
[=1]

orta 1. Ne çok fazla ne çok az olan, ifrat ve tefrit arasında, mûtedil.

o.+larıdur 35b/07

o.+sında 26a/10

2. İki uçtan veya bütün noktalardan aynı uzaklıkta olan yer.

o.+sında 39a/13

[=3]

oruç (<Far. rūze) Dinlerde, ibadet maksadıyla şartları bildirildiği şekilde belli bir müddet perhiz etme.

o. tut- 14b/12

[=1]

ot Hayvan yemi.

o.+lar 10b/03

[=1]

otla- (Hayvan) Dolaşarak yerden ot yemek.

o.-duġı 10b/06

[=1]

otur- Vücudun belden yukarı kısmı dik duracak ve vücut ağırlığı kaba etler üzerine binecek şekilde bir yere yerleşmek, kuut etmek.

o.-asız 5b/13

o.-mış 23b/11

o.-urdı 24b/02

[=3]

oyna- Eğlenmek, oyalanmak maksadıyla bir şeyle meşgul olmak.

o.-maḳ 23a/13

o.-sa 23a/03

[=2]

oyun Bir menfaat olmadan hoşça vakit geçirmek için yapılan, çeşidine göre belli kurallara bağlanmış, mahârete dayalı eğlence.

o. 22b/13, 23a/10, 23a/11, 23a/13

o.+lar 23a/02

[=5]

Ö

öbir Diğer, öteki.

ö. 3b/07

[=1]

öceş- Bahis tutuşmak.

ö.-üp 8b/12

[=1]

öç Yapılan bir kötülüğün acısını çıkarma arzusu ve işi, intikam.

ö. 8b/05

ö.+ile 8b/04

[=2]

öd Karaciğer tarafından salgılanan yeşil, sarı renkte acı sıvı, safra.

ö.+üni 40b/01

[=1]

ög- Bir kimse veya şeyin iyi, güzel ve üstün taraflarını söyleyerek değerini belirtmek, methetmek.

ö.-erler 18a/03

[=1]

öküz Çift sürmekte, araba çekmekte kullanılan, etinden yararlanılan, iğdiş edilmiş erkek sığır.

ö. 29a/11

ö.+i 3a/07

[=2]

öl- Yaşamaz olmak, hayatı sona ermek, can vermek.

ö.-mek 19b/04

[=1]

ʿÖmer Özel isim.

ḥażret-i ʿÖ.+dir 3b/01

ḥażret-i ʿÖ.+üñ 37b/04

[=2]

ʿÖmer bin ʿAbdülazīz Özel isim.

ʿÖ.+den 23b/01

[=1]

ʿÖmer bin Ḥāriş Özel isim.

ʿÖ. 27a/09

[=1]

ʿÖmerü'bin ʿAtabe Özel isim.

ʿÖ.+den 19b/06, 19b/13

[=2]

ʿömr Ar. Yaşama veya var olma süresi, bir şeyin yaşadığı müdet, hayat.

ʿö.+i 39b/12

ʿö.+ile 40a/03

ʿö.+iñ 41b/03

ʿö.+inüñ 39b/12

[=4]

öñ 1. Arka, sağ ve soldan başka dördüncü yön, görünen ileri taraf.

ö. 17b/09, 26a/07, 31a/04, 32b/03, 32b/09

2. Arka kabul edilen yere göre ileride bulunan.

ö.+i 39a/05

ö.+lerinden 2b/03

ö.+üne 30a/10

3. (Hayvanlar için) Önde bulunan ayaklar.

ö.+i 30a/13, 32b/12

ö.+leri 30b/02

ö.+ünden 30b/01, 31a/04

[=13]

öñdül Yarışmalarda kazananlara verilen mükâfat, yarış mükâfatı.

ö. 9a/01, 9a/05

[=2]

ötüri -den dolayı, -in yüzünden, -in sebebiyle.

ö. 25a/01

[=1]

P

pādişāh Far. Osmanlı İmparatorluğunda devlet başkınana verilen unvan, hükümdar, sultan.

p.+ımuzı 40a/03

ṭabʿ-ı p.+ ī.ye 41a/11

[=2]

pādişeh Bk. pādişāh

p.+ ā 41b/03

[=1]

paldım (<Far. pāl-dum) Semer veya eyerin ileri kaymasını önlemek için hayvanın kuyruğunun altından kaba etleri üzerinden geçirilen kayış.

p. 32b/05

[=1]

pāy Far. Ayak.

p.-ı semendiñ 41b/09

[=1]

pāyān-kār Sonlu.

p. 42a/10

[=1]

peder Far. Baba.

p.-i şāh-ı şehīdān 37b/12

[=1]

pek 1. Sağlam, kavî

p. 30b/08, 34a/03, 34b/04

2. Çok, fazla, ziyade.

p. 34a/10, 35a/02

[=5]

perde 1. Makam.

p.-i ʿizzet-i maḳām ol- 42a/02

2. Her türlü kötülüklerden, uğursuzluklardan korunma hâli.

p.+dür 10a/03, 10a/11

p.+nüñ 10a/11

p. ol- 11a/09, 11b/02

[=6]

pes Far. Şu hâlde, öyleyse.

p. 3b/10, 4a/01, 17a/09, 17b/06, 17b/12, 18a/05, 18a/10, 18b/03, 18b/08, 18b/13, 35a/04, 35b/01, 37a/09, 39a/13, 39b/10, 39b/13

[=16]

peydā Far. Açıkta ve meydanda olan, aşikâr.

p. ol- 39b/04

[=1]

peyġamber Allah tarafından emirlerini kullarına bildirmekle görevlendirilmiş kimse, Tanrı elçisi, nebi, resul.

p. 16b/12, 17a/05

ḥażret-i p. 35b/12

p.+den 16a/01

p. ḳıl- 37a/10

[=5]

peyvendsiz Bağsız.

p. ḳo- 33b/05

[=1]

pīr Far. Bir konuda baş durumunda olan, önder denmeye lâyık, tecrübeli ve üstat kimse.

p. 3b/01

[=1]

pīş Far. Ön, ön taraf.

p. 3b/01

[=1]

poyraz (< poryaz < Yun. borias.) Kuzeydoğu yönünden esen rüzgâr.

p. 17b/02

[=1]

pul Eskiden kullanılan küçük madenî para, kuruşun küsuratından biri.

p.+a 32a/05

[=1]

pürçek Alından veya şakaktan sarkan saç, saç buklesi, zülüf.

p.+in (pürçegin) 25b/03

[=1]

R

rab Ar. Bütün mahlûkatı yetiştiren, kayıran, besleyen, terbiye eden Cenâbıhak, Allah, Tanrı.

r.+imize 6a/05

r.+iñüzüñ 5b/13

[=2]

rabbenā Ey Allah, Allahım.

[=1]

r. 18a/09

raḍıyallāhuʿanh bk. raḍıyallāhu ʿanhu

r. 23b/10, 27b/02

[=2]

raḍıyallāhu ʿanhu Din büyüklerinden bahsederken "Allah ondan razı olsun" anlamında kullanılan dua sözü.

r. 7a/01, 7a/12, 11a/10, 12a/09, 13a/12, 14b/01, 15a/05, 16a/04, 16a/13, 16b/06, 17a/13, 19a/06, 20a/06, 21a/06, 22b/06, 23a/05, 24a/12, 24b/01, 24b/10, 25a/08, 25b/05, 25b/12, 26a/13, 27a/04, 28a/02, 35b/02, 37b/04

r.+dan 9a/12

[=28]

raḍıyallāhu teʿālā ʿanhu Din büyüklerinden bahsederken "Allah ondan razı olsun" anlamında kullanılan dua sözü.

r. 12b/13, 3b/01

[=2]

rāh Ar. Yol.

bedraḳa-i r. ol- 42a/07

[=1]

raḥimehū Bk. raḥimehullāh

r. 19b/05

[=1]

raḥimehullāh Allâhü Teâlâ'nın rahmeti O'nun üzerine olsun anlamında söz.

r.+i 8a/03

r.+u 23b/09, 26b/09

[=3]

raḥimehumāllāh Allâhü Teâlâ'nın rahmeti O'nun üzerine olsun anlamındadır. Daha çok Ashâb-ı kirâm'dan başka İslam Büyüklerinden birisinin ismi anıldığı zaman söylenir. Daha çok zat için, Rahimehumullah denir.

r.+u 16a/12, 25a/12, 26a/13

[=3]

raḥmān Ar. Kâfir- mümin ayırmadan yarattığı bütün varlıklara merhamet eden, nimet veren anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden) dır.

r.+ıñ 8b/05

r.+ıñdır 8b/07

r.+ıñdur 8a/11

[=3]

raḥmet Ar. Allah'ın yarattıklarına olan merhameti, acıma ve esirgemesi.

r. 37b/09

r. it- (ider) 36a/12

r. it- (idüp) 37a/08

[=3]

raḥmetullāh Bk. raḥmetullāhi

r. 25a/13

[=1]

raḥmetullāhi Allah'ın esirgemesi, koruması.

r. 6b/13, 9a/11, 12b/11, 15a/04, 16b/05, 19b/05, 19b/06, 22b/04, 23b/02, 24a/10, 37a/11

[=11]

raḥmetullāhi ʿaleyh "Allah'ın rahmeti onun üzerinde olsun" anlamında ölmüş kimseler için kullanılan dua sözü.

r. 29b/07

[=1]

raḫt Ar. At takımı.

r. 31b/12

[=1]

raḳam (< Ar. raḳm) Sayıları gösteren işaretlerden her biri.

r. ḳıl- 42a/12

[=1]

rāyet Ar. Sancak, bayrak.

r.-i gītīneverd 41b/10

[=1]

raʿy Ar. (Sürü ve hayvan için) Otlama.

r. -ı ġanem 37a/12

[=1]

renc Far. Ağrı, sızı, acı.

r.+in 40a/09

r.+ine 40b/06, 40b/10, 40b/13

[=4]

renk (<Far. reng) Cisimler tarafından yansılanan ışığın gözde oluşturduğu duyum.

r.+dür 26a/10

[=1]

Resūl Peygamber, nebi (Özellikle Hz. Muhammet için kullanılır).

R. 37a/04, 38b/05

R.-i ekrem 17a/13

[=3]

Resūlullāh "Allah'ın elçisi" Hz. Muhammet.

R. 3b/12, 19a/04, 19a/09, 19a/12, 24a/05, 25b/02, 25b/06, 25b/12, 27b/03

R.+a 20a/08

R.+e 28a/04

R.+i 11a/11, 11b/06, 13a/13, 14b/02, 15a/05, 16a/05, 16b/01, 20a/07, 20b/13, 21a/08, 21a/13, 22a/04, 22b/07, 23a/06, 23b/03, 24b/02, 24b/03, 24b/11, 25a/05, 25a/09, 26b/10, 27a/05, 27a/09, 27b/07, 35a/01, 7a/02, 7a/12, 9a/13

R.+u 26b/01

[=40]

reşk Far. Kıskançlığa sebep olacak nitelikte olan, kıskanılan kimse veya şey.

r.-i sipihr ide 41b/08

[=1]

rez Far. Asma, bağ kütüğü.

şimşīr-i r. 41b/11

[=1]

rıḍvānullāh "Allah razı olsun" anlamında dua sözü.

r.+i 19a/03

[=1]

rıfḳ Ar. Yumuşaklık, tatlılık, yavaşlık.

r. eyle- 35a/05

[=1]

rızḳ Allah tarafından herkese takdir edilen nimet.

r. 17a/08, 19b/03

[=2]

riʿāyet Ar. 1. Uyma, itâat etme.

r. eyle- 19a/13

r. ḳıl- 35b/11

2. Gözetme, saklama,muhâfaza etme.

r.+in 11a/03

[=3]

ribāṭ Ar. Sınır boylarında, derbentlerde savaşçılar ve mücahitler için yapılmış, sur içindeki kale mahiyetinde müstahkem zaviye, müstahkem bina.

r. 10b/01, 11a/04

[=2]

ridā Ar. Elbise üzerine giyilen hırka, cüppe, setre ve pardesü gibi giyecek.

r.+sı+ıla 24b/13

[=1]

rīḥ Ar. Rüzgâr, meltem.

r. 17b/05

[=1]

rivāyāt Ar. Rivayetler.

r.+da 14b/11, 15b/09

[=2]

rivāyet Ar. Bir haberi, söz veya olayı nakletme, anlatma.

r.+de 5a/09, 7b/11

r. eyle- 8a/04, 15a/06, 22b/06, 25b/13, 27a/09

r. it- 14b/03, 16a/13, 16b/11, 17a/02, 17a/13, 24b/01, 25a/13, 25b/05, 27b/02, 37a/01

r.+inde 7a/12, 15a/04, 19b/05, 26b/09,

r.+lerinde 7a/01, 9a/12

r. ol- 21a/07

r. olun- 16a/05, 19a/07, 23a/06, 27a/04

[=28]

Rūḥullāh İsa peygamber.

r. 22a/10

[=1]

rūşen Far. Parlak, aydın, aydınlık.

r. ol- 37b/08

[=1]

rūz Far. Gün, gündüz.

r.-i maḥşerde 38b/03

[=1]

rübāʿiyyāt Ar. Tay doğduktan bir ay sonra, orta kesici dişlerin yanında çıkan dişler; orta yan kesici dişler.

r. 39a/04

[=1]

S

ṣabāḥ Ar. Güneşin doğduğu andan öğleye kadar geçen zaman, sabahleyin, sabah vakti.
ṣ.+a 14b/13
[=1]

ṣabır Zambakgiller familyasından, yaprakları etli ve kırılgan, çoğu zaman rozet biçiminde gövdeyi saran ve acı bir özsu içeren, ishal yapıcı, safra söktürücü ve yumuşatıcı gibi hassalara sahip pek çok türü olan bitki. Aloes.
ṣ. 40b/05
[=1]

ṣabī Ar. Ergenlik çağına gelmemiş olan ve İslam dinince yükümlü sayılmayan erkek çocuk.
ṣ. iken 36b/06
[=1]

ṣābit Ar. Yerinde duran, yer değiştirmeyen, durağan.
ṣ. ol- 23b/03
[=1]

ṣaç Başı kaplayan kıllar.
ṣ.+ı 16a/07, 28b/12
ṣ.+uña 17b/09
[=3]

ṣaçlı Saçı olan.
ṣ. 30a/02
[=1]

ṣadā Ar. Ses, avâz.
ṣ.+sını 3a/05
[=1]

ṣadaḳa Ar. Karşılık beklenmeden sadece Allah rızası için fakirlere verilen para, mal.
ṣ. 14b/11
ṣ.+dan 10a/10, 15a/02
ṣ. eyledi 13a/03, 13a/07
ṣ. vir- 15a/02
ṣ.+ya 14b/07
[=7]

ṣāf Ar. İçine temizliğini bozacak bir şey karışmamış olan, temiz, duru, arı, berrrak.
ṣ. eyle- 38b/11
[=1]

ṣaġ Vücutta kalbin bulunduğu tarafın karşısında olan yön.
ṣ. 3b/02, 3b/04, 27a/02, 30b/09, 32b/01
ṣ.+ı 26a/07
ṣ.+ında 26b/05
[=7]

saġış Sayı, adet, miktar, hesap.
s.+ınca 10b/03
[=1]

ṣaġrı Hayvanın ve özellikle atın beliyle kuyruğu arasındaki dolgun yuvarlak kısım.
ṣ.+ların 21a/04
[=1]

saḫā Ar. El açıklığı, cömertlik.
sulṭān-ı s. 37b/12, 38a/10
[=2]

ṣāḥib Bir şeyin mülkiyetini ve o şeyi istediği gibi kullanabilme hakkını elinde bulunduran kimse, mâlik.
ṣ.+i 10b/01, 10b/08, 10b/10, 13b/09, 17a/05, 17a/09, 18a/06, 19b/02, 35a/13
ṣ.+ine 33a/01, 34b/09
ṣ.+iñi 17b/10
ṣ.+inüñ 13b/10
ṣ.+leri 14b/06, 15b/01
ṣ.+lerine 7b/12, 14b/09
ṣ.+üñ 17b/12
[=17]

ṣāḥibü'l-küşşāf Allah.
ṣ. 36b/05
[=1]

ṣaḥīḥ Ar. Yalan veya hayal ürünü olmayan, gerçek, doğru.
ṣ. 11b/13
[=1]

ṣaḥrā Ar. Kasaba, köy vb. meskûn yerlerin dışında kalan boş ve geniş yer, kır, ova.
ṣ.+da 27a/12
[=1]

ṣaʿīdī Arabî at cinsi.
ṣ.+dür 33a/12
[=1]

ṣaḳar Hayvanların özellikle atların alnındaki uğursuz sayılan beyaz leke.
ṣ. ol- 26b/05
[=1]

ṣaḳın- 1. Korumak, gözetmek, esirgemek.
ṣ.-a 34a/10
ṣ.-cı 28b/06
2. Kötü sonuç verecek herhangi bir şeyi yapmamak, kaçınmak, çekinmek.
ṣ.-ı ṣaḳını 30a/09
ṣ.-maḳ 36b/12
[=4]

ṣaḳla- Gözetmek, esirgemek, korumak.
ṣ.-r 10a/12, 11a/04
ṣ.-sa 11b/01
[=3]

ṣal- 1. Sallamak.
ṣ.-a 31a/02
ṣ.-alar 28a/09
ṣ.-maya 31a/05
2. Koyuvermek, serbest bırakmak, gevşetmek.
ṣ.-a 41b/09
[=4]

ṣalavātullāh Allah'ın rahmet ve inayeti, kusur ve günahları aff u mağfiret etmesi.
ṣ. +i 37a/02
[=1]

ṣalın- Bir sağa bir sola hafifçe meylederek naz ve edâ ile yürümek.
ṣ.-araḳ 31a/02
[=1]

ṣalıviril- Koyuverilmek, serbest bırakılmak.
ṣ.-se 27a/13
[=1]

ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem Hz. Muhammed'in ismi anılınca kısaca sa-

lavat getirmek anlamında kullanılan bir sözdür. “Allah ona salat ve selam etsin” demektir.

ş. 3b/12, 7a/03, 7a/13, 9b/01, 11a/12, 11b/06, 13a/13, 14b/02, 16a/06, 16b/01, 19a/04, 20a/07, 20b/13, 21a/08, 21b/01, 22a/05, 22b/07, 23a/07, 23b/03, 24b/02, 24b/11, 25a/05, 25a/09, 25b/02, 25b/13, 26b/02, 26b/10, 35a/01

ş.+ den 15a/05, 27b/08

ş.+e 19a/09, 24a/05, 25b/06, 27a/05, 27a/10, 27b/03, 28a/05, 35b/13

ş.+üñ 19a/12

[=39]

ṣallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve sellem bk. ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem

ş. 17b/01

[=1]

saña Sen zamirinin yönelme hâli.

s. 9a/03, 9a/07, 17b/10, 22a/08, 22a/12, 38b/01

[=6]

şancu İç organlarda batar veya saplanır gibi duyulan, nöbetlerle azalıp çoğalan ağrı.

ş.+ya 40b/11

[=1]

şanki Anlatılan şeyin gerçekte var olmadığını, fakat öyle sanıldığını gösterir, sözüm ona, sözde, güya.

ş. 31b/09

[=1]

şarʿ Ar. Beyin elektrik faaliyetinde meydana gelen anormal elektrik boşalımlarına bağlı olarak ortaya çıkan, kısa süreli ve tam şuurkaybıyla beraber titreme, kasılma, ağızdan köpük gelmesi şeklinde görülen bayılma nöbetleri, epilepsi.

ş. it- (idemez) 22a/02

[=1]

şaru Yeşil ile turuncu arasında bir renk, limon kabuğu rengi.

ş. ol- 39a/07

ş.+sına 41a/07

[=2]

şatun al- Parasını ödeyerek bir şeyi almak, bedelini ödeyip o şeye sahip olmak.

ş. 19b/09, 27a/01

[=2]

saʿy Ar. Çalışma, çalışıp çabalama, emek sarfetme, ceht.

s. it- 3b/10

[=1]

şay- (Para altın vb.ni) Peşin vermek, hemen ödemek.

ş.-up 19b/10

[=1]

şayıl- (Şöyle veya böyle olduğu) Kabul edilmek, addedilmek, farzedilmek.

ş.-ur 7b/10

[=1]

sebeb Ar. 1. Bir şeyin yapılmasını gerektiren şey, gerekçe.

s. 37a/03,
s.-i cemāl 17b/05
s.-i ʿizzet 17b/04
s.-i ʿizzet-i ebediyye ol- 18b/09
s.-i ẕillet 17b/04
2. Bir şeyin olmasına yol açan şey, durum yahut kimse, neden.
s. 37a/05, 37a/09
[=7]

seç- (Bir şeyi veya kimseyi) Benzerleri içinde en iyisi veya en elverişlisi kabul edip ayırmak, intihap etmek.
s.-diler 2b/05
[=1]

segirt- Koşturmak.
s.-dügi 6b/07
s.-e 34b/09
s.-irken (segirdirken) 3b/06
s.-irler (segirdirler) 6b/06
s.-mek 35a/07, 35a/10
s.-mekde 35a/13
s.-meyeler 34b/08
s.-se 10b/07, 23a/04
s.-ürler (segirdürler) 6b/11
[=11]

sehv Ar. Kasten yapılmayan, yanılmaktan dağan yanlış, hata.
s.+ile 38a/02
[=1]

Sekbün Hz. Muhammed'in atlarından biri.
S. 4a/04
[=1]

sekil Atın ayaklarında olan beyazlık.
s. 27a/02, 33a/04
s.+i 25b/10, 25b/11, 32a/12
s. ol- 26a/06, 26a/07, 26b/05, 26b/06, 27a/03, 27b/13, 27b/13, 32b/10, 32a/13, 32b/12
s. iñ 32b/11
s.+üñ 32b/13
[=17]

sekiz Yediden sonra dokuzdan önce gelen sayının adı.
s. 34a/13
[=1]

selāmet Ar. Ruh ve beden yönünden sağlıklı olma, esenlik.
s. 26b/06
[=1]

Selmānı Fārisī Özel isim.
S.+den 21a/06
[=1]

semend Far. Güzel, süratli ve çevik at.
pāy-ı s.+iñ 41b/09
[=1]

semir- Besili, yağlı bir duruma gelmek, kilo almak, şişmanlamak.
s.-üye 40b/10
[=1]

semirt- Besili, yağlı bir duruma getirmek, kilo aldırmak, kalınlaştırmak, şişmanlatmak, semizletmek.
s.- ür (semirdür) 33b/09
[=1]

sen İkinci tekil kişi adılı.
s. 9a/02, 15b/03, 17b/12, 26b/06, 37a/07,
s.+daḫı 18a/04, 42a/11

s.+den 17b/03, 24a/02, 38b/02

s.+i 17b/07, 17b/11, 20a/12, 20b/01, 37a/06, 37a/10, 38b/09

s.+üñ 9a/03, 9a/07, 17b/08, 17b/09, 18a/01, 18b/02, 20a/13

[=24]

şenāyā Ar. Ön dişler, önlerdeki dört diş.

ş. 39a/02

ş.+sı 39a/09

[=2]

seniyye Ar. Yüksek, yüce.

sünnet-i s.+den 4a/09

[=1]

Señlāvī Arabî at cinsi.

s. 33a/07

[=1]

serā Far. Saray.

s. 42a/02

[=1]

serçe Serçegillerden, koyu boz renkli, yuvarlak başlı, kısa boyunlu, uzun kuyruklu, gagası koni biçiminde, sıçrayarak yürüyen, çırpınarak uçan ve kışın göç etmeyen küçük ötücü kuş.

s. 36b/06

s.+nüñ 36b/10

[=2]

serfirāz Başını kaldıran, yücelere, yüksek-lere uzanan.

s. 41b/04

[=1]

serḥad Sınır boyu, hudut.

s.+ler 11a/05

[=1]

serv Far. Servi, selvi.

s.-i ḳaddiñ 41b/04

[=1]

sev- (Bir şeye veya kimseye) Sevgi duymak, gönlünde (ona karşı) bir muhabbet beslemek.

s.-erdim 20a/06

s.-mek 19a/12, 19b/02

s.-mese 29b/10

s.-se 29b/09

[=5]

şevāb Ar. İyi ve güzel davranışlar karşılığında Allah tarafından verilen mükâfat.

ş. 11b/12, 12a/07

ş.+dur 10a/04, 16a/10

[=4]

sevgülü Sevgi duyulan, kandisine sevgi beslenen.

s. 18b/11, 19a/05

s.+dür 19b/12

[=3]

sevgülürek Daha çok sevgi duyulan ve kendisine sevgi beslenen.

s. 19a/10

[=1]

şıçra- Ayaklarını hızla yere vurarak ileriye veya yukarıya doğru atılmak.

ş.-r 3b/05

ş.-ya 30a/10

[=2]

Ṣıddīḳa "Dosdoğru kadın": Hz. Âişe.
ḥażret-iʿ Āişe-i Ṣ.+ dan 24a/13
[=1]

ṣıfat Bir kimse veya şeyin sahip olduğu nitelik, ona ait olan özellik, hâl ve vasıf.
ṣ.+lar 26a/08
kemāl-i ṣ.+ları 18a/03
ṣ.+larından 18a/02, 6a/03
ṣ.+u 18a/08
[=5]

ṣıfāt Bk. ṣıfat
ṣ.+umı 18a/04

ṣıġa- Okşamak.
ṣ.-yup 15b/02
[=1]

ṣıḳ- Çevresine sarılarak veya bir şey sararak sımsıkı kavramak, üzerine basınç uygulamak.
ṣ.-uñ (ṣıġuñ) 21a/04
[=1]

ṣıḳlet Ar. Ağırlık, yük.
ṣ.+ i 34a/08
[=1]

Siclün Hz.Muhammed'in atlarından biri.
S. 4a/08
[=1]

Siddī Özel isim.
S. 19b/05
[=1]

siḥr Ar. Büyü, efsun.
s. 41a/04
[=1]

sikiz Bk. Sekiz.
s.+ inde 39b/01
[=1]

sil- Sürterek, ovarak, kazıyarak vb. ya da özel bir yöntemle gidermek, yok etmek.
s.-di 24b/13
s.-er 39b/03
s.-iñ 15b/02
[=3]

silin- Ortadan kalkmak, yok olmak.
s.-mege 39b/02
[=1]

sin İkinci tekil kişi adılı.
s. 18a/01
[=1]

siñir Kas girişi, kas bağı.
s.+leri 29a/04, 31b/03
[=2]

sipāhī Far. Osmanlılarda tımar sahibi bir sınıf atlı asker.
s. 34a/06
[=1]

sipihr Far. Gök, semâ, âsuman.
reşk-i s. ide 41b/08
[=1]

Sirḥān Hz. Muhammed'in atlarından biri.
S. 4a/07
[=1]

sirke Bazı yiyeceklere ekşilik vermesi için konulan, halk arasında ateş düşürmesi ve ferahlatması için vücuda sürülen ekşimiş üzüm suyu.
s. 40b/07

s.+de 40b/03

[=1]

siyāh Far. En koyu renk, kömür rengi, kara.

s. 2b/03, 25b/10, 26a/08, 27b/10, 32a/01, 32a/07, 32b/13

s.+dur 26a/11

s.+īleri 3a/13

s. ol- 27a/01, 27b/06, 30a/06, 31b/12, 32a/02, 32a/04

[=15]

siz Çokluk ikinci şahıs kişi zamiri.

s. 5a/06, 5a/12, 5b/05, 5b/12, 25b/08, 36a/11, 36a/12

s.+den 5a/08, 18b/11

s.+e 4b/12, 5a/13, 36a/12

s.+üñ 5a/03, 5b/04, 5b/10, 18b/10

[=16]

ṣol Vücutta kalbin bulunduğu tarafta olan, sağ karşıtı.

ṣ. 3b/03, 3b/04, 31a/06

ṣ.+ı 27b/13

ṣ.+un 30b/09

[=5]

ṣolaḳ Genellikle sol elini kullanan (kimse).

ṣ.+dur 30b/10

[=1]

ṣoñra Zamanda art arda gelişi belirtir, -nın ardından, müteakiben.

ṣ. 5b/13, 19a/10, 19b/03, 21b/11, 24b/07, 2b/04, 2b/06, 31b/02, 31b/09, 31b/10, 33b/10, 34a/05, 34a/11, 37b/01

[=14]

ṣor- Birine soru yönelterek her hangi bir konuda ondan bilgi istemek, sual etmek.

ṣ. 22a/10

ṣ.-arsañ 22a/10

ṣ.-ayın 22a/08

[=3]

ṣovuḳ Isının üşütecek kadar az veya düşük olması durumu.

ṣ.+a (ṣovuġa) 31b/13, 32a/09

[=2]

söyle- Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak.

s.-diler 19b/11

s.-r misin 22a/09

[=2]

söz Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, lakırtı, kelam, laf.

s. 41a/11

s.+üñe 41b/02

[=2]

ṣu Normal sıcaklık ve basınç altında sıvı hâlde bulunan, her iki molekülü bir oksijen ile iki hidrojen atomundan oluşan, renksiz, kokusuz, tatsız madde.

ṣ. 33b/11, 36b/03, 7b/09

ṣ.+sız 36b/02

ṣ. vir- 33b/08, 33b/09

ṣ.+ya 30b/08

ṣ.+yı 34a/11, 7a/08, 7b/05

[=10]

su ʾāl Ar. Soru.

s. it- (idüp) 20a/08, 37a/03

s. itdiler 21b/13

s. olun- 9b/02

[=4]

şuluḳ Su kabı, su birikmiş yer.

ş. 34a/03

[=1]

sulṭān Ar. Hükümdar.

s.-ı saḫā 37b/12, 38a/10

s.+ı 31b/07

[=3]

şummākī Ar. Gayet sert, parlak ve değerli bir taş.

ş. 33a/09

[=1]

sūre Ar. Kur'an-ı Kerim'in en küçüğü üç, en büyüğü 286 ayetten meydana gelen ve Fâtiha, İhlâs, Nur gibi ayrı ayrı isimleri olan yüz on dört bölümden her biri.

s.+si 6b/02

[=1]

ṣūret Ar. Gözün ilk bakışta gördüğü şey, dış görünüş, şekil, biçim.

ḥüsn-i ṣ.+in 18a/09

[=1]

şu şığırı Manda.

ş.+na 28b/10, 29a/10

[=2]

şusızlıḳ Susamış olma durumu.

ş.+a (şusızlıġa) 2b/01, 32a/10

[=2]

şuvar- Sulamak, su vermek.

ş.-maḳ 10b/10

[=1]

Sübeyb bin ʿArḳade Özel İsim.

S.+den 16b/05

[=1]

sübḥāne Ar. "Allah'ı her türlü arazlardan, kusur, ayıp ve eksikliklerden tenzih ederim" manasındadır.

s. 4b/06

[=1]

süḫan Far. Söz, lakırdı.

s.+ıñ 41b/01

[=1]

Süleymān Özel isim.

S. 16a/01

[=1]

ṣümme Ar. Sonra.

ṣ. 26a/02

[=1]

sünnet (<Ar.sunnet) Hz. Muhammed'in müslümanlarca uyulması gereken sözleriyle örnek iş ve davranışlarının tamamı.

s.+dür 4a/02

s.+in 19a/13

s.-i seniyyeden 4a/09

[=3]

sür- 1. Yönetip yürütmek, kullanıp gitmesini sağlamak, sevketmek.

s.-en 35a/03

2. (Bir şeyi bir yüzey üzerine) Tabaka hâlinde yaymak, sıvamak.

s.-erler 34b/04

s.-seler 40b/06, 40b/12, 41a/06
[=5]

sürḫ Far. Kırmızı, kızıl.
s.-i nūra 31b/09
[=1]

süri Evcil hayvanlar ve özellikle koyun, keçi topluluğu.
s.+ den 37a/06
[=1]

süt Kadınların ve memeli dişi hayvanların yavrularını beslemek için memelerinden gelen, besin değeri yüksek beyaz sıvı.
s. 3a/04
s.+üni 40b/08
[=2]

Ş

şabşal Alık, aptal.
ş. 30a/11
[=1]

şādmān Far. Sevinçli, şâd, mesrur.
ş. it- 38b/07
[=1]

Şāfiʿī Özel isim.
imām-ı Ş. 29b/07
[=1]

şāh Far. Padişah, hükümdar.
peder-i ş.-ı şehīdān 37b/12
[=1]

şāhid Ar. Bir şeyin olduğu yerde hazır bulunup olanları gören kimse.
āyine-i ş.-i feṯḥ 41b/12
[=1]

Şām Özel isim.
Ş.+uñ 33a/13
[=1]

şaʿr-i maġlūḳ Atın ayağında bulunan kıvrılmış tüylere denir.
ş. 32b/04
[=1]

şaʿr-i meftūl Atın paldım yerindeki kıvrılmış tüylere denir.
ş. 32b/05
[=1]

şarṭ Ar. Bir şeyin varlığının veya meydana gelebilmesinin kendisine bağlı olduğu şey, bir şeyin var olabilmesi için gerekli olan husus, koşul.
ş. 9a/04
ş.+ ı 9a/10
[=2]

Şeccā Hz. Muhammed'in atlarından biri.
Ş. 4a/08
[=1]

şefaḳat Ar. Şefkat, acıyarak ve esirgeyerek sevme.
ş. 36a/04
[=1]

şefḳat (<Ar. şefaḳat) Koruma, acıma ve esirgeme duygusu ile karışık olan sevgi.
ş. it- (idici) 17b/11
ş.+ile 38a/09
ş.+leri 37a/13
[=3]

şehīd Ar. Allah yolunda ve din uğrunda savaşırken ölen kimse.

ş. 11b/04, 11b/11

ş.+lerindendür 20a/01

ş. ol- 28a/02

[=4]

şehīdān Şehitler.

peder-i şāh-ı ş. 37b/12

[=1]

şeref Ar. Fazilet, cesaret vb. üstün niteliklerle kazanılmış iyi şöhret.

ş.+in 18a/08

[=1]

şerʿī Ar. Şeriatla ilgili, şeriata uygun.

dirhem-i ş.+ye 19b/08

[=1]

şerīf Ar. Şerefli, kutsal, mübarek.

eḥādīṯ-i ş.+e 19a/13

ḥadīṯ-i ş. 14a/11, 16b/04, 16b/09, 18b/13, 20b/02

ḥadīṯ-i ş.+de 11a/07, 11b/03, 20a/02, 35b/05, 36a/08

ḥadīṯ-i ş.+den 21b/04

ḥadīṯ-i ş.+i 18b/11, 25a/11

ḥadīṯ-i ş.+üñ 16b/03

ḳavl-i ş.+i 12a/10

ḳudüs-i ş. 24a/12

murād-ı ş.+i 14b/08

murād-ı ş.+leri 17b/02

ẕāt-ı ş. 38a/02

[=20]

şevḳ Ar. Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

ş. 12a/04

[=1]

şeyʾ Ar. Belli bir nesne, oluş veya düşünceyi belirtmeyen, anlamı kendinden önceki ve sonraki kelimelerle ortaya çıkan; söz, olay, iş, durum, husus, madde, eşya vb. yerine kullanılan belirsiz kelime.

ş.+i 5b/12ü

[=1]

şeyṭān Ar. Meleklerin başı ve hocası olduğu hâlde isyan edip Allah'ın emirlerine karşı geldiği için huzurdan kovulan ve rahmetten uzak kalan asi varlık, iblis.

ş. 22a/01

ş.+ıñdur 8a/11, 8b/11

ş.+uñ 8b/08

[=4]

şiddet Ar. Tabiî hâlinden daha fazla, aşırılık, fazlalık.

ş.+le 38b/05

[=1]

Şifā-i Ṣudūr Eser adı.

ş. +da 7a/11, 13a/11, 22a/03, 28a/03

[=4]

şikāyet Ar. Durumundan memnun olmayıp yakınma veya başına gelen bir dertten sızlanma.

ş. it- 17a/07

[=1]

şimşīr Far. Kılıç.

ş.-i rez 41b/11

[=1]

şinik (<Yun. soiniki) Ağırlığı kullandığı yere göre değişen bir hububat ölçeği.
ş. 34a/02
[=1]

şīr Far. Aslan.
ş.-i ḫudā 38a/06
[=1]

şol 1. Sıfat; Şu, o.
ş. 4b/11, 5a/12, 5b/12, 8b/09, 8b/10, 8b/13, 10a/04, 10a/07, 10a/13, 12b/06, 13a/01, 13a/05, 14a/03, 21b/03, 27a/01, 36b/01
2. Zamir; Şu, o
ş. 6b/11
[=17]

şöyle Şu şekilde, şu yolda.
ş. 8b/12, 9a/05, 12a/01, 16b/11
[=4]

şu 1. Yerini tuttuğu uzaktaki kimse veya şeyi gösterir.
ş.+nı 6a/03
[=1]
2. Çok uzakta olmayan kimse veya şeyi işaret yoluyla belirtir.
ş. 22a/12, 8a/01
[=2]

şükür (<Ar. şuḳr) Verdiği nimetler için Allah'a karşı duyulan minneti dile getirir.
ş.+den 10a/10
[=1]

tā Far. Kadar, değin, yeter ki, öyle ki, anlamlarına gelen takı.
t. 5b/05, 34a/13
[=1]

ṭā'at Ar. İbadet, takva.
ṭ.+ım 17b/05
[=1]

ṭab' Ar. Huy, mizaç, karakter, yaratılış.
ṭ.-ı pādişāhīye 41a/11
[=1]

Ṭaberānī Özel isim.
Ṭ. 26a/12
imām-ı Ṭ. 8a/03
imām-ı Ṭ. 14a/13, 24a/09
[=4]

tābi'īn Ar. Hz. Muhammed'i görmüş olanları görüp kendilerinden hadis dinlemiş olanlar.
t.+üñ 19b/13
[=1]

taḥammül Ar. Zor şeylere dayanma gücü.
t.+i 34a/02
t. it- (ider) 34b/06
[=2]

taḥḳīḳā Ar. Gerçekten.
t. 23a/13, 26b/06
[=2]

taḥḳīḳan Ar. Gerçekten, hakikaten.
t. 6a/05, 7a/08, 13b/08, 13b/11
[=4]

tahlīl Ar. (Bir mesele, fikir, hareket veya sözü) Öğelerine ayırarak inceleme.
t. 18a/05 **(tesbīḥ ve taḥmīd ve tahlīl ve tekbīr it-)**
[=1]

taḥmīd Ar. Hamdetme, elhamdülillâh deme.
t. 18a/05
[=1]

taḥmīn Ar. Yaklaşık olarak, aşağı yukarı değerlendirme.
t. 39b/11
[=1]

taḫt Far. Hükümdarlık makamı, hükümdarlık.
t.-ı ḫilāfetde iken 38a/01
t.-ı ḫükūmetde iken 38a/01
t.+uñı 41b/08
[=3]

ṭā'ife Ar. Kavim, kabile.
ṭ. 28a/10
ṭ.+nüñ 28a/06
ṭ.+sinde 15b/12
ṭ.+sinüñ 27a/12
[=1]

taḳdīrce Takdir ederek
t. 9a/05, 19a/11
[=2]

taḳviyet Ar. Kuvvetlendirme, kuvvetlendirilme.
t. eyle- 20b/03
[=1]

ṭal Ağacın gövdesinden ayrılan kollarından her biri.
ṭ.+ına (aġaç ṭalına) 15b/06
[=1]

ṭala- Isırmak, yaralamak, sokmak.
ṭ.-yan 40b/12
[=1]

ṭalaḳ Karın boşluğunun sol üst kısmında kaburgaların hemen altında, midenin sol arka tarafında bulunan, kan dolaşımını düzüenleyen ve kan yapan, yaklaşık 200gr. ağırlığında, çok damarlı, koyu kırmızı renkte, yassı uzunca organ.
ṭ.+ı (ṭalaġı) 40b/04
ṭ.+ını (ṭalaġını) 40b/03
[=2]

ta'līm Ar. Öğretme, belletme.
t. it- 23a/12
[=1]

tamām (<Ar. temām) 1. Bütünlüğü bozacak bir eksiği olmayan (şey), bütün.
t. 39a/05
2. Bitme, tamamlanma, sona erme.
t. ḳıl- 41b/01
[=2]

tāmme Ar. Bütün, eksiksiz, noksansız; mükemmel, olgun.
ḳudret-i t.+sinden 20b/04
[=1]

Tañrı Allah.
t. 20a/04
[=1]

ṭaraf 1. İstekleri, düşünceleri karşıt olan iki kişiden veya iki topluluktan her biri.

ṭ. 35b/08

2. Yön, yan, doğrultu.

ṭ.+ında 32b/01, 32b/01, 32b/09, 32b/12

ṭ.+ından 32b/12

[=6]

ṭarīḳ 1. Vasıta, vesile, sebep.

ṭ. 34b/11

2. Yol.

ṭ.+ı 3b/11, 8b/11

[=3]

taṣdīḳ Ar. Doğru ve yerinde bularak kabul etme, onaylama, onama, tasvip etme.

t. it- (idüp) 7a/07

[=1]

ṭaş Yeryüzünün sertleşmiş ve katılaşmış tabakalarında bulunan, içindeki maden, tuz ve oksitlere göre değişik renkte ve değişik birleşimdeki çok sert cisimlerden kopmuş veya koparılmış parça.

ṭ. 21b/08, 21b/11

ṭ.+a 32a/10, 34b/01

ṭ.+ı 40a/12

ṭ.+larla 38a/08

[=6]

ṭaşra Dışarı.

ṭ.+sında 33a/01

[=1]

ṭavşan Tavşangillerden, uzunluğu 70 cm kadar olan, kulakları başından uzun, ön bacakları arka bacaklarından kısa, çok hızlı koşan, dudakları kalın ve çok hareketli kuyruğu kısa, kemirgen memli hayvan. Lepus.

ṭ. 3a/07

[=1]

ṭay Üç yaşına kadar olan at yavrusu.

ṭ. 11a/02, 38b/13

[=2]

ṭayan- Sabırla katlanmak, çekmek, tahammül etmek.

ṭ.-ur 31b/13

[=1]

tāze Far. İlk ve yeni durumunu koruyan, bayatlamamış, bozulmamış olan.

t. 41b/05

t. ḳıl- 41b/07

[=2]

taʿẓīm Ar. Hürmet etme, saygı gösterme, büyük sayıldığını belli edecek şekilde güzel muâmelede bulunma.

t. 8a/02

[=1]

taʿẓīmen Ar. Hürmet ederek, saygı göstererek.

t. 8b/07

[=1]

teʿālā "Şanı yüce olsun" anlamında olup Allah, Hak, Tanrı kelimelerinden sonra kullanılır.

t. 4b/03, 4b/06, 5b/02, 5b/04, 6b/03, 6b/09, 7b/13, 10a/11, 10b/10, 11a/04, 11a/07, 12b/04, 12b/10, 12b/12, 12b/13, 13b/12, 14a/04, 14b/10, 15a/04, 15a/13, 15b/13, 16a/12, 17a/04, 17a/07, 17b/01,

18a/11, 18a/12, 18b/01, 18b/08, 19b/06, 20a/04, 20a/12, 23b/02, 23b/07, 23b/08, 25a/12, 36a/02, 36a/05, 36b/09, 37a/04, 37a/11, 3b/01, 41a/09

t.+nuñ 5a/03, 8a/13, 12a/10, 20b/08, 36a/06,

t.+ya 14a/03, 14a/05, 19b/02

[=51]

tecrübe (<Ar. tecribe) Sınamak, denemek.

t. 2b/02

[=1]

tedbīr Ar. Atın bakımı ve beslenmesi anlamında kullanılan söz.

t.+i 33b/03

t.+lerin 33b/02

[=2]

te'emmül Ar. İyice, etraflıca düşünme.

t. olun- 19a/01

[=1]

tefsīr Ar. Kur'an-ı Kerim'in ayet ve surelerini açıklama.

t.+i 14a/08, 20b/12

t. it- (iderdi) 12a/13

t.+inde 12b/12

[=4]

teḳāżā Ar. Zorlayarak isteme, talep, istek, arzu.

t.+sı 12a/04

[=1]

tekbīr "Allahu ekber" demek.

t. it- (idesin) 18a/05

[=1]

tekebbür Ar. Kibirlenme, büyüklük satma.

t. 10b/13

[=1]

tekerlen- Yuvarlanmak.

t.-ür 33a/03

[=1]

teklīf Ar. Bir hususta yapılması veya yapılmaması düşünülen şeyler hakkında başkalarına görüş sunma, öneride bulunma.

t.+lerinüñ 36a/03

[=1]

tekrār Ar. Yeniden, bir daha, yine.

t. tekrār 16b/13

[=1]

tekrīm Ar. Saygı gösterme, yüceltme, ululama.

t. 8a/02

[=1]

te'līf Ar. Eser yazma, toplayıp kaleme alma.

t. it- (idüp) 29b/08

[=1]

Temīm Özel isim.

T. 23b/13

[=1]

Temīmdārī Özel isim.

T. 23b/10, 24a/11

[=2]

temiz Kirli, lekeli, pis ve bulaşık olmayan.

t. 33b/04

[=1]

temme'l- kitāb Kitap bitti, tamam oldu anlamındandır.

ḫātime-i t. 42a/12

[=1]

tenzīh Ar. Allah'ın bütün kusurlardan, eksikliklerden uzak bulunduğuna inanma ve bunu dille söyleme.

t. it- (ider) 18a/02

t. it- (iderüz) 6a/02

[=2]

ter Far. Taze.

t. ol- 41b/05

[=1]

terāzūla- Dengelemek.

t.-yup 30a/09

[=1]

ters Hayvan pisliği.

t.+leri 10b/04, 10b/07

[=1]

tesbīḥ Ar. Allah'ı takdis ve tenzih etme, Hakk'ın her türlü kusurdan ve noksandan uzak olduğunu dile getirme.

t. 18a/02, 18a/04

[=2]

tesḫīr Bk. tesḫīr

t. it- (idüp) 6a/03

[=1]

tesḫīr Ar. Ele geçirme, emri altına alma, kendine tabi kılma, zaptetme.

t.-i ilāhī 6a/10, 6b/01

t. ol- 6a/12

[=3]

te'ŝīr Ar. Bir nesnenin, bir hâlin başka bir kimse veya nesne üzerinde kendini hissetiren gücü, etki.

t. it- 41a/05

[=1]

tesmiye Ad koyma, adlandırma, belli bir isimle isimlendirme.

t. it- 4a/01, 4a/03, 15b/13

[=3]

teşbīh Ar. Benzetme, benzetilme.

t. 28b/08

t.+lerine 29a/13

[=2]

teşrīf Ar. Şeref verme, şereflendirme.

t. eyle- 20a/05

[=1]

Ṭırfun Hz. Muhammed'in atlarından biri.

Ṭ. 4a/04

[=1]

ṭırnaḳ İnsan ve omurgalı hayvanlarda parmak üstlerinin üst kısmını örten boynuzsu tabaka.

ṭ.+ı (ṭırnaġı) 29a/08, 29a/09, 32a/02

ṭ.+ın (ṭırnaġın) 41a/04

ṭ.+ına (ṭırnaġına) 34b/03

ṭ.+ını (ṭırnaġını) 34b/04

ṭ.+ları 33a/05

[=7]

ṭırnaḳlı Tırnağı olan.

ṭ. 28b/02

[=1]

tīmar Far. Binek hayvanlarının derisini, kıllarını, tüylerini kaşağı, fırça, ta-

rak, sünger, tırnak bıçağı veya makasla temizlemak.

t. it- (ideler) 33b/12

[=1]

tīz Far. Görece olarak kısa bir sürede; çabuk, süratli, acele.

t. 34a/09

[=1]

tīz görür ol- Keskin gözlü olmak.

t. 30a/07

[=1]

tīzcek Çabucak, süratlice, acelece.

t. 34a/04, 34a/10

[=2]

ṭobalaḳ Hünnapgillerden, yapraklarından yeşil boya çıkarılan bir bitki; tabalak. Rhamnus clorophorus globosus.

ṭ. 40b/02

[=1]

ṭoġru Yalan veya yanlış olmayan, gerçeğe uygun, gerçek.

ṭ.+sın 22a/09

[=1]

toġur- (Doğum yoluyla) Dünyaya getirmek, (hayvan) yavrulamak.

ṭ.-duġı 8b/02

t.-maḳ 11a/02

ṭ.-maz 40b/08

[=3]

ṭoḳun- Yaklaşıp hafifçe değmek, temas etmek.

ṭ.-acaḳ 32b/03

ṭ.-up 30a/11

[=2]

ṭoḳuz Sekizden sonra, ondan önce gelen sayının adı.

ṭ.+ı 17a/08

ṭ.+unda 39b/02

[=2]

ṭolaşıḳ Karışık, çapraşık.

ṭ. ol- 30b/03

[=1]

ṭoldur - (Birinde veya bir yerde bir şeyi, bir hâli, bir duyguyu) Hâkim kılmak.

ṭ.+am 18b/03

[=1]

ṭolı İçi epeyce dolu; kabarmış, şişkin, dolgun.

ṭ. 30a/04

[=1]

ṭon At tüyünün rengi.

ṭ.+dur 26a/11

[=1]

torba İçine yem konularak hayvanların başına takılan torba.

t. 24b/06

t.+sın 24b/08

[=2]

ṭorı Çeşitli tonları bulunan kızıl kahve renkte olan (at).
ṭ. 25b/09, 31b/08
ṭ.+dır 28b/03
[=3]

torpa Bk. **torba**
t.+sın 24b/04
[=1]

ṭoru Bk. **ṭorı**
ṭ. 2b/04, 31b/04, 31b/10
ṭ.+sı 31b/06
ṭ.+sıdur 31b/06
[=5]

ṭoyum Ganimet almış olarak.
ṭ. ol- 26b/06
[=1]

ṭoyumlıḳ Ganimet.
ṭ.+dur 16a/11
[=1]

ṭudaḳ Ağzın yüze göre daha kırmızı renkteki dolgun ve etlice alt ve üst iki kenarından her biri.
ṭ.+ında (ṭudağında) 26a/02, 26a/06
[=2]

ṭur- Şu veya bu durumda bullunmak, belli bir durumda olmak.
ṭ.-duġı 13b/10
ṭ.-mazlar 23a/03
ṭ.-urlar 23b/12
[=3]

Ṭūr Hz. Musa'nın vahiy ve tecelliye mazhar olduğu dağ.
kūh-ı ṭ.+a 31b/08
[=3]

ṭureyfī At cinsi.
ṭ. 33a/10
[=1]

turub Far. Turpgiller familyasından, salkım durumundaki çiçekleri beyaz, sarı veya mor renkte, meyvesi acımsı ve etli, kökleri yenen bitki.
t. gibi 29a/09
[=1]

ṭut- 1. Herhangi bir durumda bulundurmak.
ṭ.-alar 28a/06, 28a/08
2. Benimsemek, beğenmek.
ṭ.-arlar 32b/08, 32b/11
3. Ele geçirmek, yakalamak.
ṭ.-duñ 37a/07
ṭ.-maḳ 36a/06
4. Elde bulundurmak, ele almak.
ṭ.-up 3b/03, 3b/04, 36b/07
5. Deyim.
ḫor ṭut- 23b/08, 23b/08
oruç t.- up 14b/12
[=12]

tuz Kokusuz , suda eriyen, yiyecekleri korumada ve tatlandırmada kullanılan billursu madde, sodyum klorür.
t. 40b/05
[=1]

Türkī Türkler'le ilgili.
T. 28a/12
[=1]

Türkmān Özel isim.
T.+uñ 33a/13
[=1]

tüy İnsan ve hayvan derisi üzerinde bulunan ince kıl.
t.+ler 32b/04, 32b/05, 32b/07
t.+nüñ 3a/05
[=5]

tüyli Üzerinde tüyler bulunan.
t. 28b/01
[=1]

U

ʿUbāde bin Ṣamit Özel isim.
ʿU.+den 13a/12
[=1]

uç- (Kuş, böcek gibi kanatlı hayvanlar) Havada yol alamak, havada gitmek.
u.-ar ḳıl- 17b/12
[=1]

uçuḳlu Uçuğu olan.
u. 40a/07, 40a/10
[=2]

uçur- Büyük bir hızla götürmek.
u.-ur 20b/01
[=1]

ufaḳ Boyutları gerekenden veya olağandan küçük.
u. 30a/01
[=1]

uġra- Bir yere kısa bir süre kalmak üzere gitmek, gidip kısa süre kalmak.
u.-sa 10b/09
[=1]

uġurlu İnsana iyilik ve saâdet getiren, kutlu, meymenetli.
u. 32b/11
u.+dur 10a/12
u. ol- 26b/08
u.+sı 32b/11
[=4]

uġursuz Kötülük getiren, uğurlu olmayan, meymenetsiz, meşum,menhus.
u.+dur 32b/06
[=1]

ʿuḳbā Ar. Öbür dünya, ahiret.
ʿu.+ya 36b/10
[=1]

ʿUḳbe bin ʿĀmr Özel isim.
ʿU.+dan 26a/13
[=1]

ʿulemā Eskiden kendilerine mahsus bir kıyafetleri olan müderris, müftü, kadı vb. ilmiye sınıfı mensupları, din bilginleri.
ʿu. 20b/06, 35a/09
ʿu.-yı dīn 35b/09
[=3]

ulu Bir topluluğun maddi ve manevi büyüğü, saygı duyulacak niteliklere sahip kimse.
u.+larından 16b/10, 19a/02, 20a/01
[=3]

ulula- Büyük saygı göstermek, hürmet ve itibar etmek, tevkir etmek.
u.-yup 36a/06
[=1]

ʿulūm Ar. İlimler.

bāb-ı ʿu. 38b/03

[=1]

ʿummān Ar. Çok büyük, engin deniz, okyanus.

ʿu.-ı vefā 38b/09

[=1]

unut- (Bir kimse veya şeyi) Artık düşünmez, hatırlamaz olmak.

u.-maz 10a/09, 10a/11

[=2]

ur- 1. Takmak, bağlamak.

u.-an 35a/03

u.-ıla 8b/03

u.-maġ-ıçun 11a/02

u.-mazlar 34b/02

u.-up 6a/12

2. Sürmek.

u.-salar 40a/06

[=6]

yük ur- 8b/03, 11a/02, 35a/03

naʿl ur- 34b/02

uyan ur- 6a/12

[=5]

ʿUrve Özel İsim

ʿU.+nüñ 16b/06

[=1]

ʿUrvete bin Ebī'l Caʿde Özel isim.

ʿU.+den 16a/12

[=1]

uy- (Şartları ve özellikleri bakımından) Birbiriyle bağdaşmak, uyuşmak, mutabık olmak, intibak etmek.

u.-ar ol- 28b/06

[=1]

uyan Dizgin, gem, yular.

u. ur- 6a/12

[=1]

uyansız Dizgini, gemi, yuları olmayan.

u. 3b/07

[=1]

uyluḳ Bacağın kalçadan dize kadar olan kısmı.

u.+a (uyluġa) 30a/04

u.+ları 30b/05

[=2]

uyu- Uyku hâlinde olmak.

u.-rken 13b/09

[=1]

uyuḫu Organizmada, özellikle sinir sisteminde, uyanıklığın ortadan kalktığı ve uyarılara karşı tepkinin en aza indiği periyotlu işlev durumu.

u.+da 41a/01

[=1]

uzun İki ucu arasındaki uzunluk çok olan ya da benzerlerine oranla daha çok olan.

u. 28b/04, 29b/04, 30a/02, 32a/02, 33a/08, 33b/07, 40a/03

u. ol- 28b/12, 29a/02, 29a/06, 31b/05

[=11]

uzunlıḳ Uzunlamasına.

u.+da 29a/08

[=1]

Ü

übiyyān At cinsi.

ü. 33a/11

[=1]

üç İkiden sonra dörtten önce gelen sayının adı.

ü. 3b/13, 4a/11, 8a/10, 10a/02, 10b/12, 23a/10, 23a/13, 28b/08, 28b/09, 28b/10, 33b/12, 34b/07, 34b/08, 39a/06

ü. üñ 28b/11, 29a/01, 29a/05, 29a/10

[=18]

üçünci Üç sayısının sıra sıfatı, sıradaki yeri ikinciden sonra, dördüncüden önce olan.

ü. 29a/03, 29a/07, 29a/12

ü.+si 8b/03

[=4]

üçüncü Bk. üçünci.

ü.+si 28b/13

[=1]

ürkek Çok ürken, korkuya çabuk kapılan.

ü. ol- 31a/06

[=1]

üst 1. Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı, fevk, alt karşıtı.

ü. 26a/02, 26a/05

ü.+ünde 3a/08, 13b/09

ü.+üne 3b/07, 6a/01, 8b/01, 10b/09, 34a/05

2. Bir şeyin dış yüzü, yüzey.

ü.+i 27a/02

[=10]

üzengi Ata binebilmek için ayakla üzerine basılan, bir kayışla eğerin yanına asılmış, altı düz madeni halka.

ü. 32b/03, 34a/05

ü.+ler 34a/07

ü.+si 34a/06

ü.+ye 34a/03, 3b/05

[=6]

üzere Üzerine, üzerinde.

ü. 5b/13, 8b/11, 9a/04, 12b/08, 14b/06, 15a/11, 26a/08, 26b/07, 27a/03, 27b/12, 37a/13, 37b/01, 40a/06, 42a/05,

ü.+dür 36a/03

[=14]

üzeri Bir şeyin gözle görünen dış yüzü; üstü.

ü.+nde 8a/13, 8b/04, 16b/04

ü.+ñde 18a/01

ü.+nde idi 28a/03

ü.+ne 3a/10, 21a/10

ü.+nedür 10b/12

ü.+ñüzedür 18b/10

[=9]

üzre Üzere kelimesinin konuşma dilinde ve nazımda kullanılan şekli.

ü. 29b/12

[=1]

V

vācib Ar. Yapılması gerekli olan, terk edilmesi caiz olmayan husus.
v.+dür 21a/10
[=1]

vaʿd Ar. Söz verme, üstüne alma, taahhüt etme.
v.+ini 7a/06
[=1]

vaḳit Bk. vaḳt
v. 22b/12, 32a/07
v.+da 6a/02
[=3]

vaḳt Ar. Ölçülebilir bir nicelik olarak düşünülen ve akışı ilerleyişi ele alınan süre: zaman
v.+a 18a/12
[=1]

vallāhu "Allah'a and olsun ki, Allah hakkı için" anlamında yemin sözü.
v. 13b/11
[=1]

var Mevcut, evrende veya düşünde yer alan.
v.+dur 4a/02, 10a/03
v. idi 3b/13, 13a/02, 16b/07, 24a/03
v.+iken 33b/08
v.+ise 34a/02
[=8]

var- Ulaşmak, vasıl olmak.
v. 21b/09
v.-duġı 19b/11
v.-ıcaḳ 21b/13, 39a/07
v.-ıcı 6a/06
v.-maḳ 39b/13
v.-ur 40a/02
[=7]

vārid ol- (Hadis için) Söylenmek, söylenmiş olmak.
v. 5a/11, 7a/02, 7b/13, 9a/13, 11a/08, 15a/03, 16b/09, 19b/01, 20a/02, 20b/03, 22b/05, 25b/01
[=12]

vaṣf Ar. Bir kimse veya şeyin taşıdığı hâl, sıfat, nitelik.
v.+ı 41b/01
[=1]

vāsiṭāt Ar. Tay doğduktan altı ay sonra, orta yan kesici dişlerin yanından çıkan dişler; yan kesici dişler.
v. 39a/03
[=1]

vāveylā Ar. Çığlık, feryat, yaygara.
v. 38a/06
[=1]

ve Bağlaç, iki sözcüğü, sözcük öbeğini ve cümleyi birbirine bağlar.
v. 3a/01, 3a/03, 3a/04, 3a/06, 3a/07, 3a/09, 3a/10, 3a/12, 3a/13, 3b/01, 3b/04, 3b/06, 3b/07, 3b/10, 3b/12, 4a/01, 4a/02, 4a/09, 4a/10, 4b/06, 4b/13, 5a/01, 5a/03, 5a/05, 5a/07, 5a/12, 5b/01, 5b/04, 5b/05, 5b/06, 5b/11, 6a/04, 6a/08, 6a/12, 6a/13, 6b/02, 6b/08, 6b/13, 7a/06, 7a/08, 7a/10, 7b/05, 7b/08, 7b/09,

7b/11, 8a/02, 8a/03, 8b/03, 8b/04, 8b/05, 8b/07, 8b/08, 8b/12, 9a/11, 10a/04, 10a/05, 10a/07, 10a/10, 10a/13, 10b/01, 10b/03, 10b/04, 10b/05, 10b/07, 10b/08, 10b/13, 11a/04, 11a/05, 11a/06, 11a/07, 11b/03, 11b/12, 11b/13, 12a/04, 12a/07, 12a/08, 12b/01, 12b/06, 12b/07, 12b/08, 12b/09, 13a/02, 13a/03, 13a/04, 13a/08, 13a/09, 13a/11, 14a/07, 14a/13, 14b/01, 14b/06, 14b/07, 14b/09, 14b/13, 15a/01, 15a/04, 15a/10, 15a/12, 15a/13, 15b/02, 15b/04, 15b/05, 15b/08, 15b/09, 15b/10, 15b/11, 16a/10, 16a/11, 16a/12, 16b/05, 16b/10, 16b/13, 17a/02, 17a/03, 17a/04, 17a/08, 17a/10, 17a/11, 17a/12, 17b/04, 17b/05, 17b/07, 17b/08, 17b/09, 17b/10, 17b/11, 17b/13, 18a/01, 18a/02, 18a/03, 18a/04, 18a/05, 18a/08, 18a/09, 18b/03, 18b/08, 18b/11, 19a/02, 19a/06, 19a/11, 19a/13, 19b/03, 19b/13, 20a/01, 20a/05, 20b/02, 20b/04, 20b/11, 20b/12, 21a/03, 21a/04, 21a/12, 21b/03, 21b/04, 22a/01, 22a/12, 22b/03, 23a/01, 23a/05, 23a/12, 23b/01, 23b/07, 23b/12, 24a/10, 24a/11, 24a/13, 24b/05, 24b/07, 24b/13, 25a/03, 25a/12, 25a/13, 25b/03, 25b/04, 25b/10, 25b/11, 25b/12, 26a/02, 26a/05, 26a/06, 26a/07, 26a/12, 26b/06, 26b/08, 27a/01, 27a/02, 27a/04, 27a/06, 27a/07, 27a/08, 27b/05, 27b/07, 27b/09, 27b/10, 27b/11, 28a/07, 28a/08, 28a/09, 28a/11, 28b/04, 28b/12, 29a/04, 29a/11, 29b/02, 29b/03, 29b/04, 2b/01, 2b/04, 2b/05, 2b/06, 30a/01, 30a/02, 30a/03, 30a/04, 30a/05, 30a/06, 30a/07, 30a/10, 30a/13, 30b/02, 30b/03, 30b/05, 30b/06, 30b/08, 30b/10, 30b/11, 30b/13, 31a/01, 31a/02, 31a/03, 31a/04, 31a/05, 31a/06, 31a/07, 31b/02, 31b/04, 31b/05, 31b/11, 31b/13, 32a/01, 32a/02, 32a/03, 32a/06, 32a/08, 32a/09, 32a/10, 32a/11, 32a/13, 32b/01, 32b/02, 32b/03, 32b/05, 32b/06, 32b/08, 32b/09, 32b/10, 32b/11, 32b/12, 32b/13, 33a/02, 33a/04, 33a/06, 33a/07, 33a/08, 33a/09, 33a/10, 33a/11, 33a/12, 33a/13, 33b/01, 33b/02, 33b/03, 33b/04, 33b/05, 33b/06, 33b/07, 33b/08, 33b/10, 33b/11, 33b/12, 33b/13, 34a/03, 34a/08, 34a/09, 34a/10, 34a/11, 34a/12, 34a/13, 34b/05, 34b/07, 34b/11, 35a/04, 35a/06, 35a/08, 35a/10, 35b/08, 35b/09, 35b/11, 35b/12, 36a/06, 36a/08, 36a/11, 37a/02, 37a/04, 37a/06, 37a/08, 37b/03, 37b/04, 38a/13, 38b/12, 39a/01, 39a/02, 39a/08, 39a/09, 39a/12, 39b/03, 39b/06, 39b/11, 39b/12,

39b/13, 40a/01, 40a/07, 40a/10, 40a/11, 40b/02, 40b/05, 40b/07, 40b/09, 40b/11, 40b/13, 41a/02, 41a/04, 41a/05, 41a/10, 41b/12, 42a/04, 42a/07

[=436]

vebāl Günah doğuracak ve insanı ahiret azabına sürükleyecek olan ağır sorumluluk.

v.+e 35a/04

[=3]

vech Tarz, biçim, yol.

v.-i meşrūḥ 27b/11

v.+i 15b/06, 37a/12

[=3]

vecih Bk. vech

v. 10b/12

[=1]

vefā Ar. Dostluk ve muhabbette sebat etme, sevgide süreklilik, bağlılık ve sadakat.

ʿummān-ı v. 38b/09

[=1]

ve'l-ʿādiyāti "Ādiyāt" koşan atlar demektir. İlk ayette koşan atlar üzerine yemin edildiği için bu ismi almıştır. 11ayetten oluşan sure, Mekke'de inmiştir. Mushaftaki sıralamada 100., nüzul sırasına göre 14. suredir.

v. 6b/02

[=1]

ve'l-ḥāṣıl Sonuç olarak, sözün kısası, kısacası.

v. 16b/08

v.+ı 10b/12

[=2]

Verdun Hz. Muhammed'in atlarından biri.

V. 4a/05

[=1]

veyā Ar. ve Far. Seçenek, eşdeğerlilik ya da karşıtlık bildiren bağlaç; ya da.

v. 25b/10

[=1]

vir- 1. Bir şeyi bir kimseye iletmek, uzatmak; onun kullanmasını, yararlanmasını sağlamak.

v. 9a/03

v.-di 13a/09

v.-düginüñ 14a/04

v.-e 14a/03, 14a/05

v.-eyin 9a/04, 9a/08

v.-mediñ 24a/01

v.-medügüm 24a/04

v.-meyeler 34a/04,

2. Kazandırmak.

v. 41b/02

3. Harcamak, sarfetmek.

v.-dügi 6b/08

4. (Hayvan için) Yem, su, ot vb. ile doyurmak; baslemek.

v.-eler 33b/08, 33b/09, 33b/10, 34a/01, 34a/02, 34a/03, 34a/11

v.-mek 23b/11, 33b/08,

v.-mek-ile 36b/04

v.-meyeler 34a/10

[=23]

and vir- 22a/11

āvāz vir- 6b/06, 6b/12

ḫaber vir- 22a/05, 24b/10

ḥālel vir- 35a/08

ḳuvvet vir- 4b/12

ḳarż-ı ḥasen vir- 14a/06

māl vir- 9a/10

melāl vir- 41a/11

ṣadaḳa vir- 15a/02

ṣıḳleti eyere vir- 34a/08

zīnet vir- 41b/02

[=13]

viril- Vermek işi yapılmak, vermek işine konu olmak.

v. -e 11b/05

v.-ür 5b/01, 11b/11

[=4]

vücūda gel- Hasıl olmak, meydana gelmek.

v. 3b/09

[=1]

Y

yā Seçenek ya da karşıtlık belirterek cümledeki eş değerli öğeleri birbirine bağlar; ya da, veya, yahut.

y. 9a/06, 10b/02, 11a/02, 12a/03, 12a/04, 22b/01, 23a/04, 25b/10, 35a/03, 37a/03

[=10]

yā Ar. Çoşkulu seslenme sözü.

y. Rabbi 15b/03, 17b/06

y. 18a/09, 18b/05, 20a/08, 20a/12, 21b/07, 21b/12, 22a/08, 22a/09, 23b/13, 24b/03, 38b/09, 40a/04

[=14]

yā Arap alfabesinin yirmi sekizinci, Türkler'in islamiyeti kabullerinden 1928 harf inkılâbına kadar 9-10 asır boyunca kullanmış oldukları alfabenin otuz birinci harfi ve bu harfin adı.

y. 28a/12

y.+de 29b/01

[=2]

yaban ḳoyunı Boynuzlugillerden, Kuzeydoğu Asya'da yaşayan, büyük boynuzları olan bir tür koyun, argali, muflon(Ovis ammon)

y. 3a/07

[=1]

yabancı Tedirgin.

y. 28b/06

y. ol- 30a/07

[=2]

yaġır Yük ve binek hayvanlarının, özellikle de atların sırtında eyer vurmasından açılan yara.

y. it- (ider) 34a/08

[=1]

yaġız (At için) Doru.

y. 26a/11, 27a/03, 27b/10, 28b/03, 31b/04

[=5]

yaġmur Atmosferdeki su buğusunun yoğunlaşmasıyla oluşan ve yer yüzüne düşen yağışın sıvı durumda olanı.

y.+dan 34a/09

[=1]

yaġrınlu Sırtı olan.

y. 29b/04

[=1]

yaḫşi Güzel, iyi.

y. 21b/03

[=1]

yāḫūd Far. Ya da anlamında kullanılan bağlaç.

y. 10b/09, 22b/12, 27a/03

[=3]

yaḳ- Şu ya da bu sonucu elde etmek için ateşin etkisine bırakmak.

y.-salar 41a/07

[=1]

yaḳın Arada az mesafe bulunan.

y. ol- 31a/09

[=1]

yāḳūt Ar. En meşhuru kırmızı renklisi olan, pempe, erguvan vb. renklerde sadece elmasın çizebildiği çok değerli taş, billurlaşmış alüminyum oksit.

y.+dan 20a/13

[=1]

yan Vücudun sağ ve sol tarafı.

y. 41a/05

2. Bir yerin ön veya arka olarak kabul edilen kısmına göre sağ yahut solda olan tarafı, bir eksene göre sağ veya solda kalan taraf.

y.+ı 39a/11

y.+ında 39a/02, 39a/04

3. Birlikte, beraberinde olma.

y.+ımda 23b/02

y.+ına 6b/01, 22a/07

y.+ında 22a/02

4. Taraf, yön, yer.

y.+ında 24b/03, 32b/13,

y.+ınuñ 30b/06

[=10]

yancıḳ Oturak yeri, sağrı, kıç.

y.+ı (yancıġı) 28b/13

y.+ları 28b/13

[=2]

yancıḳlı Sağrısı büyük olan.

y. 28b/02, 30b/05

[=2]

yaʿnī Ar. Ardından gelen bir açıklamayı belirten bir bağlaç.

y. 4b/11, 5a/04, 5b/03, 5b/10, 6b/05, 7a/05, 7a/10, 7b/03, 8a/10, 8a/13, 8b/0410a/02, 10a/09, 11a/05, 11a/13, 11b/07, 12b/08, 13b/08, 14b/05, 15a/11, 15b/03, 16a/09, 19a/09, 20a/12, 21a/02, 21a/03, 22b/10, 23a/10, 23b/06, 25a/10, 25b/08, 26a/04, 27a/07, 27a/12, 27b/05, 27b/06, 28a/13, 28b/02, 28b/03, 28b/04, 28b/05, 28b/06, 30a/07, 30a/10, 30b/06, 31b/06, 35a/02, 35a/10, 35b/03, 35b/07, 36a/01, 36a/05, 36a/10, 37b/13

[=56]

yapış- Bir şeyin üstüne çok sıkı ve ayrılmayacak, çıkmayacak biçimde tutunmak, orada sabitleşmek, kalmak.

y.-ur 34b/01

[=1]

yaprak Bitkilerde sapın üzerinden çıkan, yassı biçimli, ikiyanlı bakışımı, belirli boyutları, zaman ve mekandaki sınırlı büyümesi ile belirgin uzantı.
y.+ı (yaprağı)29b/13
[=1]

yapulı Vücut yapısı gelişmiş olan, güçlü, kuvvetli.
y. 28b/06
[=1]

yapuş- Sıkı sıkı tutmak, bırakmamak üzere yakalamak, sarılmak.
y.-a 38b/04
[=1]

yar- Kesici bir şeyle ikiye ayırmak, üzerinde yarık oluşturmak, kesip açmak.
y.-ar 39a/08
y.-arlar 34b/03
[=2]

yār Far. Dost.
y.-ı güzīn 38b/08
[=1]

yara- Yarar sağlamak, faydalı olmak, kendisinden faydalanılmak.
y.-r 28b/03
[=1]

yara Bir dış etkiyle, bir hastalık veya arıza sebebiyle vücutta meydana gelen kesik, yarık veya çıban.
y.+sına 40b/12
y.+ya 34b/06
[=2]

yaraş- Uymak, uygun düşmek, yakışmak.
y.-ur 31b/12
[=1]

yarat- (Allah için) yoktan var etmek.
y. 17b/06
y.-amki (yaradamki) 17b/03
y.-dı 5b/05, 5b/11, 17b/07, 18a/11,
y.-duġı 36a/07
y.-dum 17b/07
y.-madım 18b/11
y.-maḳ 17b/02
[=10]

yardım Bir kimseye destek olma, kendi gücünü, olanaklarını onunkisiyle birleştirme, sorunlarını çözmeye, sıkıntılarını gidermeye çalışma.
y. 14b/06, 15b/01
y. it- (ider) 14b/10
[=3]

yarı Bir bütünü oluşturan iki eşit parçadan her biri, nısıf.
y.+sında (dün yarısında)33b/08
[=1]

yarıcı Yardımcı.
y.+ñ 42a/08
[=1]

yarış- Bir yarışmada birbirini geçmek, üstün gelmek için uğraşmak.
y.-maḳ 23a/11
y.-sa 22b/12, 23a/04
[=3]

yaṣdaġaç Biraz çekikçe yassı karınlı.
y. 28b/02
[=1]

yaşşı Kalınlığı az, yayvan, alçak, düz olan.

y. 28b/01, 28b/02, 29b/04, 30a/04, 30b/11

y. ol- 29a/12

[=1]

Yaʿsūb Hz. Muhammed'in atlarından biri.

Y. 4a/07

[=1]

yaş Islak, nemli.

y. 34a/12

[=1]

yaş Bir insanın veya hayvanın doğumundan belli bir tarihe kadar geçen ve yıl birimiyle belirtilen zaman.

y.+ı 39b/07

y.+ına 39a/07, 39b/13, 40a/01

y.+ından 39b/10

y.+larun 38b/12

[=6]

yaşlan- Yaşı ilerlemek.

y.-dukça 39b/09

[=1]

yaşlı Yaşı ilerlemiş.

y. 28b/05

[=1]

yaşlıca Biraz yaşlı.

y. 34b/02

[=1]

yat- Boylu boyunca uzanmak.

y.-an 33b/13

[=1]

yataġan Binicinin emriyle yatan ve kalkan.

y. 28b/05

[=1]

yataḳ (At için) Kuyruk yatağı.

y.+ı (yataġı) 28b/04, 28b/04, 29a/13, 30a/05

[=4]

yatır- Uyutmak.

y.-mayup 33b/12

[=1]

yatlu Kötü, uğursuz, adi, fena.

y. 28a/11

[=1]

yavaş Yumuşak huylu, yumuşak başlı.

y. 28b/05

[=1]

yavuz Güzel, iyi, benzerlerinden üstün.

y. 32a/01

[=1]

yay İki ucu arasında bir kiriş gerili olan, eğri ve esnek ok atma aleti, kavis.

y. 4b/13

y.+ı 28b/03

y.+ıñla 23a/11

[=3]

Yaʿyūb Hz. Muhammed'in atlarından biri.

Y. 4a/07

[=1]

yaz- 1. …olarak kaydetmek.

y.-ar 10b/11

2. Yazıya geçirmek, yazı ile anlatmak.

y.-up 24a/10

[=2]

yazıl- Yazıya geçirilmek.
y.-a 24a/08
y.-an 16b/04
y.-ur 10b/03, 10b/05, 10b/08, 24b/07
[=6]

ye- Yenecek bir şeyle karnını doyurmak.
y.-di-ise 7b/08
y.-dikden 24b/07
y.-dügi 10b/03
y.-r 17a/08
y.-se 40b/04
y.-seler 40a/09, 40a/12
yemīn y.-dikden 24b/07
[=7]

yedeg Bk. yedilgen
y.+e gel- 28b/05
[=1]

yedi Altıdan sonraki, sekizden önceki sayının adı.
y. 28a/12, 28b/05, 29b/01
y.+sinde 39a/11
[=4]

yedilgen Yedekte götürelen, birinin kılavuzluğunda giden.
y. 28b/05
[=1]

yedür- Yemesini sağlamak.
y. 40b/02
y.-seler 40a/08, 40a/11, 40a/13, 41a/09
[=5]

yeg Daha iyi, daha üstün.
y.+dür 12a/06
[=1]

yel Havanın yer değiştirmesi sonucunda meydana gelen esinti, rüzgâr.
y.+den 17b/06
y.+ine 17b/02
[=2]

yele Bk. yeli
y.+si 31b/11
[=1]

yeli Aslan, at vb. hayvanların ensesinde veya boynunda gür bil hâlde bulunan uzun kıllar.
y.+den 32a/06
y.+si 27a/08, 28b/04, 31b/05, 32a/02, 32a/03, 32a/06
y.+sin 25b/02
y.+sini 33b/10
[=9]

yem Hayvan yiyeceği.
y. 7b/08, 23b/11, 24a/06, 34a/10
y.+den 34a/11
y.+i 7a/08, 7b/05
y.+in 24b/07, 33b/07
[=9]

yemīn Ar. Allah'ı veya mukaddes bir varlığı şahit tutarak verilen söz, ant, kasem.
y. eyle- 6b/11
[=2]

yer 1. Bir nesne veya kimsenin kapladığı yahut kaplayabileceği boşluk.
y.+de 6a/13, 10b/06, 13b/10, 15b/06, 16a/03, 36a/11

y.+e 18a/13

y.+ine 39a/09

y.+ini 33b/04

y.+leri 34b/05

2. Taraf, bölge, ülke.

y.+e 20b/01

y.+lerinüñ 33b/01

3. Ayakla basılan, ayakların altında bulunan yüzey, zemin.

y.+e 3a/05, 30a/11

4. Bölüm, kısım.

y.+i 28b/08, 28b/09, 28b/10, 30b/11

y.+inde 32b/03, 32b/05

5. Önem, değer.

y.+ine 14b/11

6. Deyim.

y.+ine getürmiş ol- 20b/08, 20b/13

[=26]

yerḳān Sarılık hastalığı.

y.+ı 40a/13

[=1]

yerlü **yerinde** Olması gereken yerde.

y. 28b/06

[=1]

yeşil Sarı ile mavi arasında yer alan reng, yaprak rengi.

y.+e 27b/05

[=1]

yet- 1. Yetişecek miktarda veya derecede olmak, elvermek, kafi gelmek.

gücüñüz y.-dügi 5a/02

y.-mez idi 6a/05

2. Ulaşmak,erişmek, vasıl olmak.

y.-se (yedse) 6a/09

[=3]

yetiş- 1. Ulaşmak, vasıl olmak.

y.-mek 15a/12

y.-üp 37a/07

y.-ür 3a/09, 33a/01

2. Yeter olmak, yetmek, kifayet etmek.

y.-mek 17b/13

[=5]

yetmiş Altmış dokuzdan sonra, yetmiş birden önce gelen sayının adı.

y. 16b/07, 28b/07

[=2]

yeyni Hafif, ağır olmayan.

y. 28b/04

y. ol- 30a/10

[=2]

yıḳ- Devirmek.

y.-ar 3a/03

[=1]

yıḳıl- Gücü kalmayıp olduğu yere düşüvermek, yığılmak.

y.-a 35a/13

[=1]

yırtıl- (Binek hayvanı) Sağrısı mahmuzla dürtülmek suretiyle yürümeye alıştırmak.

y.-mış 28b/07

[=1]

yırtmaç (At için) Atın ağzının kenarındaki yırtık.

y.+ı (yırtmacı) 28b/06

y.+ları 30b/07, 30b/07

[=3]

yırtmaçlı (At için) Bacakları düzgün, birbirine vurmadan giden.

y. 28b/06

y. ol- 30b/06

[=2]

yigen (Yemek) Yiyen.

y. 28a/13

[=1]

yigirmi Yirmi.

y. 2b/04, 3b/13, 28a/12, 29b/01

[=4]

yine Bir daha, tekrar, gene.

y. 2b/05, 5b/06, 15a/04, 17b/11, 24b/07, 39a/09

[=6]

yoġun Oylumuna oranla ağırlığı fazla olan; kalın,iri.

y. 28b/01, 29a/04, 29a/11, 31b/03

y. ol- 39a/10, 39b/08

[=6]

yoḫsulluḳ Yoksul olma durumu.

y.+dan 10a/12

[=1]

yoḳ Olmayan, bulunmayan şey.

y. 24a/02

y.+dur 3a/02, 12a/05, 12b/10

y.+ıdı 19a/11

[=5]

yoḳla- Gözden geçirmek, bakmak.

y.-yup 25a/04

[=1]

yol Bir yerden bir yere gitmak amacıyla içinden veya üzerinden geçilen yer.

y. 32a/07

y.+a 34a/01

y. al- 35a/04

y.+da 38a/02

y.+una 8b/06, 12b/07, 13a/07, 22b/01

[=8]

yoldaşlıḳ Yoldaş olma durumu.

y. 33a/06

[=1]

yor- Yorgun duruma getirmek, yorgunluk vermek.

y.-duñ 37a/09

[=1]

yorġun Gösterdiği çabadan ve hareketlilikten dolayı gücü azalmış olan, sarfettiği çabanın etkisini üzerinde hisseden, yorulmuş.

y. 34a/10

[=1]

yorlut- Yormak.

y.-dı 37a/07

[=1]

yufḳa Oklava ile açılan yuvarlak ince hamur yaprağı.

y. 28b/03

[=1]

yuḳaru Bir şeyin aşağı kabul edilen kısmına göre üstte kalan tarafı veya bu tarafta bulunan kısmı.

y. 28a/06

y.+da 20b/12

y.+dan 39a/01

y.+sı 39b/11

[=4]

yular Hayvanı çekmek veya bağlamak için başına takılan ipten dizgin.

y.+ın 33b/04

[=1]

yumrı Yuvarlak, kabarık, şişkin biçimli.

y. 28b/02, 30a/02

y. ol- 30b/03, 31a/03

[=4]

yumrıca Yumru gibi.

y. 39a/13

[=1]

yumurṭa Kümes hayvanları özellikle tavuk tarafından yumurtlanan, beslenmede çok önemli bir yeri olan, protein ve lipit bakımından çok zengin, üstü beyaz kırılgan bir kabukla kaplı besın maddesi.

y. 41a/07

[=1]

yumuşaḳ 1. Kolaylıkla şekil verilebilen, kolay işlenebilen, kolay bükülen.

y. 34b/05

y. ol- 33a/06

2. Dokunulması hoş olan, dokunu lunca hoş bir duygu uyandıran

y. 28b/01

[=3]

yuy- Yıkamak.

y.-alar 33b/11, 34a/12

[=2]

yüce Yüksek, uzun.

y. (boylı) 30a/03

[=1]

yügrük Hızlı giden, çok koşan.

y. 28a/13, 30b/04, 31b/03, 33b/02, 3a/01

y.+i (yügrügi) 27b/01

y. ol- 3a/06, 31a/07, 31b/02, 32a/01, 32a/08, 33a/09

[=12]

yük Bir insan, hayvan veya taşıtın yüklendiği, taşıdığı şeylerin tümü.

y. ur- 8b/03, 11a/02, 35a/03

[=3]

yüksek Aynı türden ölçüt olarak alınmış bir başka şey ya da ortalamaya göre dikey yönde, altı ile üstü arasındaki uzaklığı çok olan.

y. 28b/01

y. ol- 28b/06, 30b/01, 30b/07

[=4]

yüreḳ Göğüs boşluğunda, iki akciğerin arasında, vücudun her yanından gelen kanı akciğerlere ve oradan gelen temiz kanı da vücuda dağıtan organ; kalp.

y.+in (yüregin) 40a/10

[=1]

yürekli Tehlikeyi korkusuzca karşılayan, koçak, cesareti, cesur.

y. 28b/03

[=1]

yüri- Bk. yürü-

y.-me 38a/13

[=1]

yürü- Adım atarak ilerlemek.
y.-meyüp 30a/12
y.-rdi 37b/11
y.-rken 30a/07, 30a/11, 38b/01
y.-ye 30a/09, 30a/12, 31a/03
[=8]

yürügen Hızlı yürüyen.
y. 28a/13
y. ol- 31b/02
[=2]

yüz Doksan dokuzdan sonraki yüz bireden önceki sayının adı.
y. 2b/04, 40a/01
y.+den 40a/01
[=3]

yüz 1. Başın, üzerinde alın, kaş, göz, burun, yanaklar, ağız ve çene bulunan ön kısmı; surat çehre.
y.+i 14b/08, 28b/06,
y.+üni 24b/12
2. (Kesici aletlerde) Keskin taraf.
y.+i 39b/09
[=4]

yüzlü Herhangi bir biçimde ya da özellikte yüze sahip olan.
y. 29b/12
[=1]

Z

ẓabiḥ ?
ẓ. 6b/07
[=1]

żabṭ Sıkı tutma.
ż.+a 6a/04
ż. it- (idemezdi) 6a/11
ż. it- 17a/01
[=3]

żaʿf Ar. Zayıflık, kuvvetsizlik.
ż. 35a/08
[=1]

ẓafer Ar. Savaşta kazanılan galibiyet, utku.
ẓ. 15a/12, 41b/12, 42a/07
[=3]

ẓāhir Ar. Meydanda olan, görünen, açık ve belli olan (şey).
ẓ.+dir 8b/08
[=1]

żaʿīf Ar. Güçsüz, kuvvetsiz.
ż. 15b/08, 38a/03, 6a/08
mūr-ı ż. 37b/10
[=4]

żaʿīfu'l-baṣar Görme hastalığı.
ż. ol- 40a/05
[=1]

zamān Ar. Ölçülebilir bir nicelik olarak düşünülen süre; vakit.
z. 12b/08
z.+da 6b/07, 11b/12, 13a/05, 21a/11, 24a/11, 28a/03
z.+dadır 8b/13
z.+daki 13a/01
z.+ıñ 7b/08
z.+ında 34b/06
z.+ın 36b/08
[=12]

żarar Ar. Bir kimse veya şeyin sebep olduğu kayıp, kötü sonuç, ziyan.

ż. 33a/01, 35a/08, 41a/04

ż.+ı 33a/02

ż.+ım 38a/07

ż.+lardan 4b/04, 41a/03

ż. ol- 29b/11, 33a/03

[=9]

Ẓarib Hz. Muhammed'in atlarından biri.

Ẓ. 4a/05

[=1]

ẓarīf Ar. Davranışları, durumu insanda hoş bir etki bırakan, tavrı ve edası hoş olan, hoşa giden.

ẓ. 30a/12

[=1]

zāt Bk. ẕāt

z.+dı 38a/03

[=1]

ẕāt Ar. Kimse, kişi, şahıs, özellikle saygı değer kimse.

ẕ. 18a/03

ẕ.-ı şerīf 38a/02

ẕ.+ıña 42a/01

[=3]

Zeyd bin Ṣābit Özel isim.

Z.+den 11a/10

[=1]

żıdd Ar. Nitelikleri, özellikler ve durumları birbirine aykırı olan (şey), bir şeyin aksi, tersi.

ż.+ına 35b/04

[=1]

żıḳu'n-nefes Nefes alma güçlüğü olan, güçlükle nefes alan.

ż. 40b/10

[=1]

ẕikir Bk. ẕikr

ẕ. it- (idüp) 6b/10

ẕ. it- 12b/04

[=2]

ẕikr Ar. Sözünü etme, ismini söyleme, anma.

ẕ.+e 18a/07

ẕ. it- 28a/01

ẕ. olun- 26a/08, 27b/08, 27b/12, 31a/13

[=6]

ẕillet Ar. Aşağı olma, hakirlik, horluk.

sebeb-i ẕ. 17b/04

[=1]

zimām Ar. Yular

z.+ını 6a/08

[=1]

zinde Far. Diri, canlı.

z. dur- 37b/07

[=1]

zīnet Ar. Süs

z. 5b/05

z. vir- 41b/02

[=2]

zīrā Far. İki cümleyi bağlarken bağlı bulunduğu cümlenin açıklayıcı veya nedensel değerini belirtir; çünkü.

z. 3a/02, 3b/11, 7b/04, 7b/13, 9a/09, 17a/05, 20b/09, 21a/01, 29a/02, 29a/08, 34a/07, 34b/05, 34b/06, 34b/08, 34b/11, 35a/07, 35a/12

[=17]

ziyāde Ar. Fazla, çok.

z. 34b/09, 35a/03, 39b/03, 40a/02

z. duyar imiş 2b/01

z. ol- 35b/04

[=6]

ẓulm Adalete aykırı davranma, hak edene hakkını vermeme, haksızlık, adaletsizlik.

ẓ. olun- 5b/01

[=1]

ẓulmet Ar. Karanlık.

ẓ.+de 2b/01

[=1]

ẓulüm Ar. Eziyet, cevr, cefa.

ẓ. 35b/09

ẓ. it- 36a/08, 37b/04

[=3]

Ẓulumāt Karanlıklar ülkesi.

ẓ.+a 2b/05

[=1]

Ẕü'l-ʿiḳāl Hz. Muhammed'in atlarından biri.

Ẕ. 4a/06

[=1]

Ẕü'l-limete Hz. Muhammed'in atlarından biri.

Ẕ. 4a/06

[=1]

ẓuhūr Ar. Meydana çıkma, baş gösterme, görünme.

ẓ. it- (iden) 3b/09

[=1]

Ẕü'l-ʿiḳāl Hz. Muhammed'in atlarından biri.

Ẕ. 4a/06

[=1]

Ẕü'l-limete Hz. Muhammed'in atlarından biri.

Ẕ. 4a/06

[=1]

KAYNAKÇA

Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük,* 3. Cilt, Kubbealtı Neşriyâtı, İstanbul 2005.

Baytop, Turhan, *Türkçe Bitki Atları Sözlüğü,* TDK, Ankara 1987.

Çınar, Ali Abbas, *Türklerde At On Dokuzuncu Yüzyıla Ait Bir Baytarnamede At Kültürü: (Yazılı ve Basılı Kaynaklarla Karşılaştırma)* Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1983.

————, *Türklerde At ve Atçılık,* Kültür Bakanlığı, Ankara 1993.

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca Türkçe Lügat*, Aydın Kitabevi, Ankara 1983.

Erk, Nihal, *İslâm Medeniyeti Çağında Veteriner Tababette Gelişmeler ve Naserî, A.Ü.* Veteriner Fakültesi yayınları: 109. Ankara, 1959.

————, *"Bir Baytarname İncelemesi",* A.Ü. Veteriner Fakültesi Dergisi. C. 6, No.1-2 (1959): 126-35.

Gülsevin, Gülsevin, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, Tdk, Ankara 2007.

Şen, Mesut, "Baytarnameler", *Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık,* Türkiye Jokey Kulubü, Resim Matbaacılık A.R, 1995. sy.177-263.

————, *Kitabu Baytar-name: Tenkidli Metin,* Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul 1987.

Timurtaş, Faruk K., *Osmanlı Türkçesi Grameri,* Alfa Basım Yayım, İstanbul 1995.

Türk Dil Kurumu, Derleme Sözlüğü I-XII, Ankara 1963-1982.

————, Tarama Sözlüğü I-VII, Ankara 1963-1974.

————, Türkçe Sözlük, 2. Cilt, TTK Basımevi, Ankara 1988.

————, Yeni Tarama Sözlüğü, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1983.

ÖZ GEÇMİŞ

12 Aralık 1987 tarihinde Trabzon'da doğdu. İlk ve orta öğrenimimi İstanbul'da tamamladı. 2011 yılında Ege üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Aynı yıl Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Dili Bilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı. 2013 yılında Jandarma Okullar Komutanlığına atandı. Hâlen muvazzaf subay olarak görevini devam ettirmekte.

TIPKIBASIM

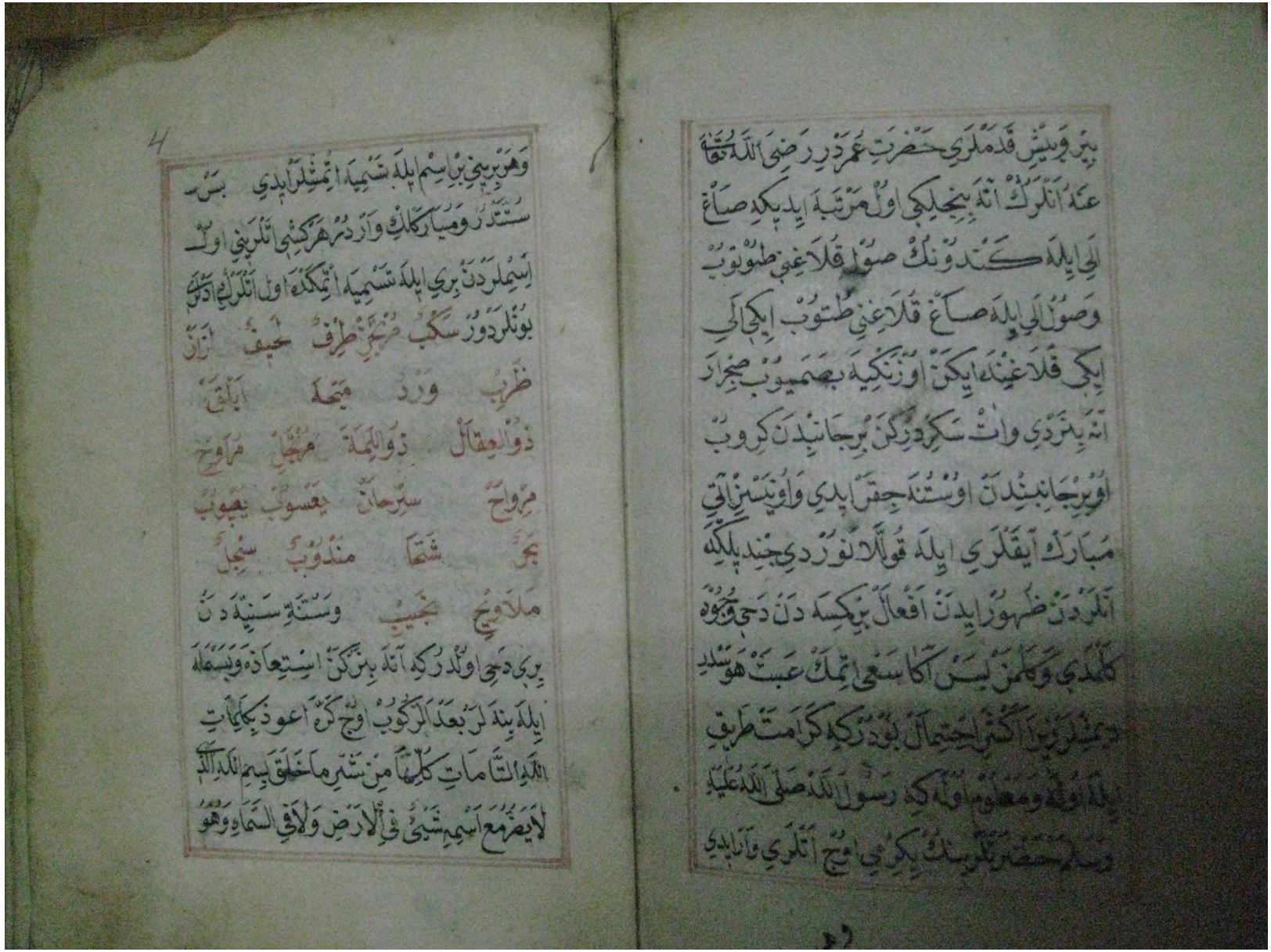

بیر وبیش قدملری حضرت عمردر رضی الله تعالی
عنه انلرك اته بنجلکی اول مرتبه ایدیکه صاغ
الی ایله کندونك صول قلاغنی طوتوب
وصول الی ایله صاغ قلاغنی طوتوب ایکی الی
ایکی قلاغنده ایکن اوزنکیه بصمیوب صجرار
انه بنردی وات سکردرکن برجانبدن کروب
اوبرجانبندن اوستنه جقر ایدی واونیسن آتی
مبارك ایقلری ایله قوللانوردی جندیلکده
انلردن ظهور ایدن افعال برکسه دن دخی وجوده
کلمدی وکلمز بس اکا سعی ایتمك عبث هوسدر
دیمشلر زیرا اکثر احتمال بودرکه کرامت طریق
ایله اوله ومعلوم اوله که رسول الله صلی الله علیه
وسلم حضرتلرینك یکرمی اوچ اتلری وار ایدی

4

وهر برینی بر اسم ایله تسمیه ایتمشلر ایدی بس
سنتدر ومبارکلك واردر هر کشی اتلرینی اول
اسملردن بری ایله تسمیه ایتمکده اول اتلرك ادلری
بونلردور سکب مرتجز طرف لحیف لزاز
ظرب ورد میحه ابلق
ذو العقال ذو اللمة مرتجل مراوح
مرواح سرحان یعسوب یعبوب
بحر شحا مندوب سجل
ملاویح نجیب وسنة سنیه دن
بری دخی اولدرکه اته بنرکن استعاذه وبسمله
ایله بنه لر بعد الرکوب اوچ کره اعوذ بکلمات
الله التامات کلها من شر ما خلق بسم الله الذی
لا یضر مع اسمه شیء فی الارض ولا فی السماء وهو

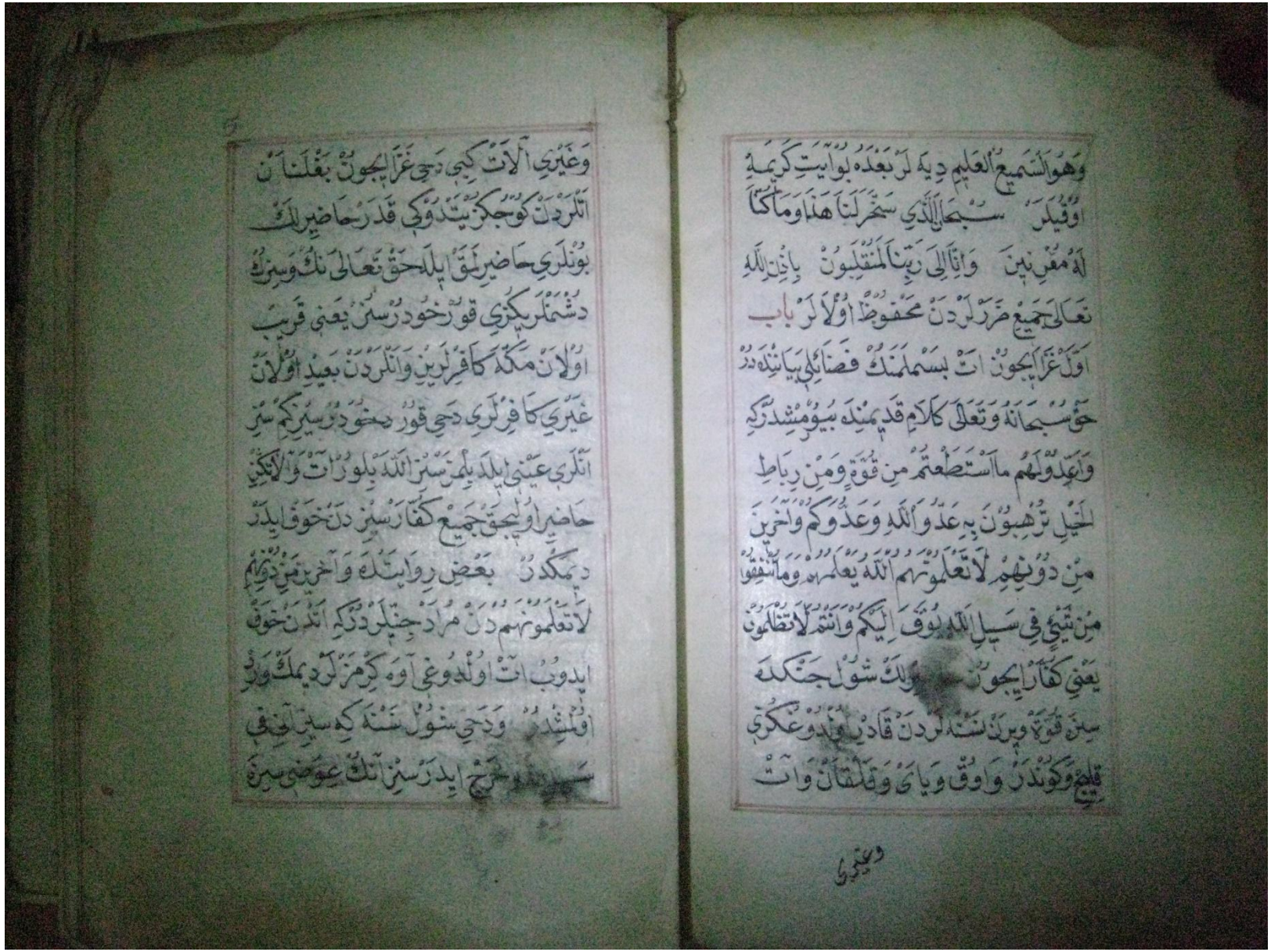

وهو السميع العليم دیه لر بعده بو آیت کریمه
اوقیلر سبحان الذی سخر لنا هذا وما کنا
له مقرنین وانا الی ربنا لمنقلبون باذن الله
تعالی جمیع ضررلردن محفوظ اولالر باب
اول غزا ایچون ات بسملمنك فضائلی بیاننده در
حق سبحانه وتعالی کلام قدیمنده بیورمشدرکه
واعدوا لهم ما استطعتم من قوة ومن رباط
الخیل ترهبون به عدو الله وعدوکم وآخرین
من دونهم لا تعلمونهم الله یعلمهم وما تنفقوا
من شیء فی سبیل الله یوف الیکم وانتم لا تظلمون
یعنی کفار ایچون [illegible]لك شول جنکده
سزه قوة ویرن نسنه لردن قادر اولدوغکزی
قلیج وکوندر واوق ویای وقلقان وات

وغیری

وغیری آلات کبی دخی غزا ایچون بغلنان
اتلردن کوجکز یتدوکی قدر حاضیرلك
بونلری حاضیرلمق ایله حق تعالی نك وسزك
دشمنلریکزی قورخودرسز یعنی قریب
اولان مکه کافرلرین وانلردن بعید اولان
غیری کافرلری دخی قورخودرسز کم سز
انلری عینی ایله بلمزسز الله بلور ات والاتکز
حاضیر اولیجق جمیع کفارسزدن خوف ایدر
دیمکدر بعض روایتده وآخرین من دونهم
لا تعلمونهم دن مراد جنیلردرکه اتدن خوف
ایدوب ات اولدوغی آوه کرمزلر دیمك ورد
اولمشدر ودخی شول نسنه که سز آنی فی
سبیل الله خرج ایدرسز انك عوضی سزه

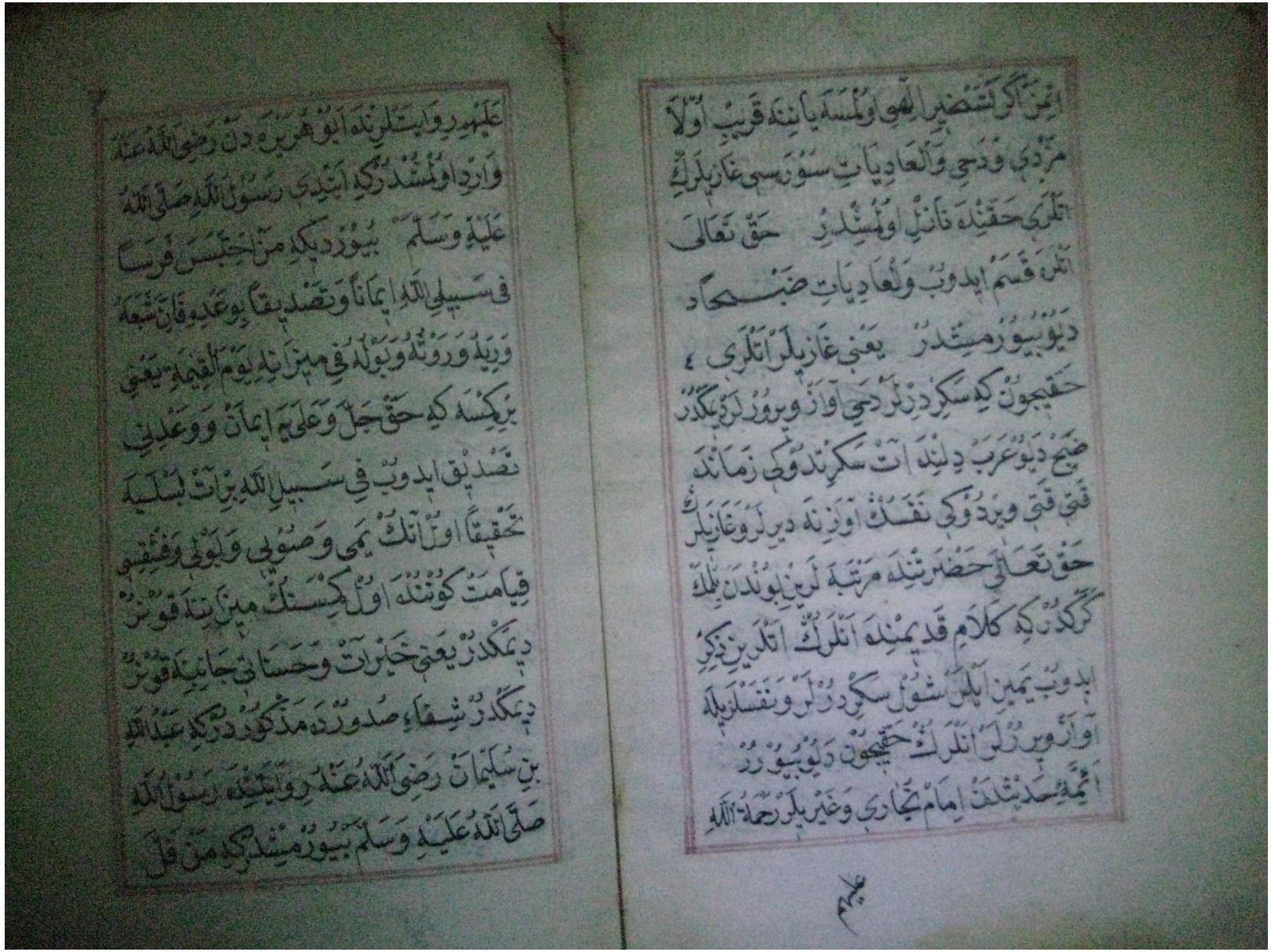

عمله فليرتبط فرسا في سبيل الله فان شبعه
وريه وروثه وبوله وشعره حسنات في ميزانه
يوم القيمة يعني بر كمسنك عملي آز اوله اول كشي
في سبيل الله كندو ايچون بر آت بغلسون زيرا
اول آتك يمي وصولي وفشقيسي وبول وقلي
قيامت كوننده آنك ميزاننده حسناتدر
ديمكدر حاصل كلام غزا نيتنه بسلندوكي
زمانك جمله سنده نقدر يم يديسه ونقدر
صو اچديسه وندكلو فلان وفلان ايلديسه
هپ ميزاننه قورلر جملسي حسناتدن صايلور
ديمكدر بعض روايتده آتلرك فشقيسي وبولي
صاحبلرينه جنتده مسك اولسه كركدر ديمك
وارد اولمشدر حق تعالى قتنده دين اسلامك

عزتي

عزتي شو مرتبه دركه آنكيچون خدمت ايدنلره
بودكلو تعظيم وتكريم ولطف واحسانلر
اولنور وامام طبراني رحمه الله نقلنده حباب
بن ارت نبي عليه الصلوة والسلامدن روايت
ايلمشدركه الخيل ثلثة ففرس للرحمن
وفرس للانسان وفرس للشيطان فاما فرس
الرحمن فما اتخذ في سبيل وقتل عليه اعداء الله
واما فرس الانسان فما استبطن او يحمل عليه
واما فرس الشيطان فما روهن عليه وقومر
عليه يعني آت جنسي اوچ قسمدر بر قسمي
رحمانكدر بر قسمي انسانكدر بر قسمي شيطانكدر
اولكسي اول آتدركه في سبيل الله غزا ايچون آلينه
دخي اوزرنده حق تعالى نك اعداسي قتل اولنه يعني

غازیلر اوستنه بیسنه لر دخی کافرلری قتل ایله لر
ایکنجیسی اول اتدرکه طغوردوغی مراد اولنه
ویوك اوریله اوچنجیسی اول اتدرکه قوشدو
ریله واوزرنده قمار اولنه یعنی اوجله قوشدوریله
دخی اوچ نه ایسه الینه وات رحمانك اولمغك
معناسی الله یولنه غزا ایچون بسلندوکدر
تعظیما رحمانکدر دیو بیورلمشدر وانسانك
وشیطانك اولمغك معنالری دخی ظاهردر
شول اتکه انسان کندو فائده لنمك ایچون
بسلر انسانکدر دیو بیورلمشدر شول اتکه
نامشروع طریق اوزره قوشدریلور شیطانکدر
دینلمشدر وشویله معلوم اوله که اوچشنوب
ات قوشمق نامشروع اولدوغی شول زمانده در

درکه

درکه اوکدل ایکی جانبدن اوله مثلا ایکی کمسه
بربرینه دیه که اگر بنم آتم کچرسه سن بکا بش
التون ویر اگر سنك آتك کچرسه بن سکا بش
التون ویره یین دیه بو شرط اوزره قوشالر
بو تقدیرجه حرام اولور اما شویله که اوکدل
آخردن یا بر جانبدن اولا مثلا بر کیشی بر کیشیه
اگر سنك آتك بنم آتمی کچرسه بن سکا بش
التون ویره یین دیه اتفاق اول کمسنك آتی
کچسه دخی التونی السه حلال اولور زیرا مال
ویرمك شرطی ایکی جانبدن اولمایینجه قمار
اولمز وامام بخاری وامام مسلم رحمة الله
علیهما روایتلرنده ابو هریره رضی الله عنه
دن وارد اولمشدرکه ایتدی رسول الله صلی

الله

عليه وسلم حضرتنه ات خصوصنده سؤال
اولندی بیوردیلر که الخيل ثلاثة هي لرجل
ستر وهي لرجل اجر فالتي هي له وزر
فرجل ربطها رياء وفخرا ونواء لاهل الاسلام
فهي له وزر واما التي هي له ستر فرجل ربطها
في سبيل الله لاهل الاسلام في مرج او روضة
فما اكلت من ذلك المرج او الروضة من شيء
الا كتب الله له عدد ما اكلت حسنات
وكتب له عدد ارواثها وابوالها حسنات
ولا تقطع طولها فاستنت شرفا او شرفين
الا كتب الله له عدد ارواثها واثارها حسنات
ولا مر بها صاحبها على نهر فشربت منه ولا
يريد ان يسقيها الا كتب الله له عدد ما شربت

حسنات

10

حسنات حاصل معنا بودر که ات جنسی
اوچ قسمدر یعنی اتك اوچ کمسیه نسبت اوچ حالی
واردر بر کمسیه کناهدر بر کمسیه پرده در بر
کمسیه اجر وثوابدر شول کمسه که الوب
مسلمانلره کوستروب فخرلنمق واهل اسلامه
عداوت ایچون بغلیوب قوردی بسلر اکا اندن
کناه حاصل اولور وشول کمسه که في سبيل الله
الوب بغلیو قوردی بسلر اکا اندن کناه حاصل اولماز
دخی ارقه لرنده بیونلرنده حق اللهی اونتمز یعنی بنوب
اندکجه ومنتفع اولدقجه صدقه دن وشکردن الله
تعالی جانبین اونتمز اول بردر که برده نك معناسی
یوخسللقدن صقلر اوغورلودر مبارکدر دیمکدر
وشول اتکه اهل اسلام مصلحتی ایچون النور غزا

ورباط ایچون بسلنور صاحبی آنی برجایرده
یا بر باغچه ده بغلیوقوسه اول کشیه آنك جمیعی
یدوکی اوتلر صاغشنجه حسنات یازیلور و
وجمیع ترسلری وبوللری دکلو وآیاغنك ایزلری
دکلو حسنات یازیلور وهر بارکه اوتلو اغی
اوتلدوغی یرده آیاغنه بغلو اولان ایبی قروب بر
ایکی سکرتسه ترسلری وبوللری قدر حسنات
یازیلور وهر بارکه صاحبی آنکله بر ارمق
اوستنه اوغراسه ات اول ارمقدن ایچه یاخود
صاحبی آنی صورمق مراد ایدنسه حق تعالی
آنك اجدوکی قدر حسنات یازردیمکدر
والحاصل ات بسلمك اوچ وجه اوزرینه
در اکر مجرد خلقه کوستروب فخر وتکبر مراد

اولنور

اولنورسه کناه حاصل اولور اکر بنمك
یایوك اورمغیچون یا طای طغورمق ایچون
بسلنوب رعایتن ایدوب حقن ادا ایلرسه
مبارکدر حق تعالی فقردن صقلر اکر غزا ورباط
ایچون یعنی سرحدلر بکلمك ایچون ودشمن
قهر ایچون بسلنور آنك اجر وفضیلتی نقدر
ایدوکن همان الله تعالی بلور وبعض حدیث
شریفده وارد اولمشدرکه غزا نیتنه ات
بسلمك جهنم اودینه برده اولوردیو بیورو
لمشدر زید بن ثابتدن رضی الله عنه
مرویدرکه ایتدی اشتدم رسول الله صلی
الله علیه وسلم بیوردیکه من حبس فرسا
فی سبیل الله کان له سترة من النار یعنی برکمسه

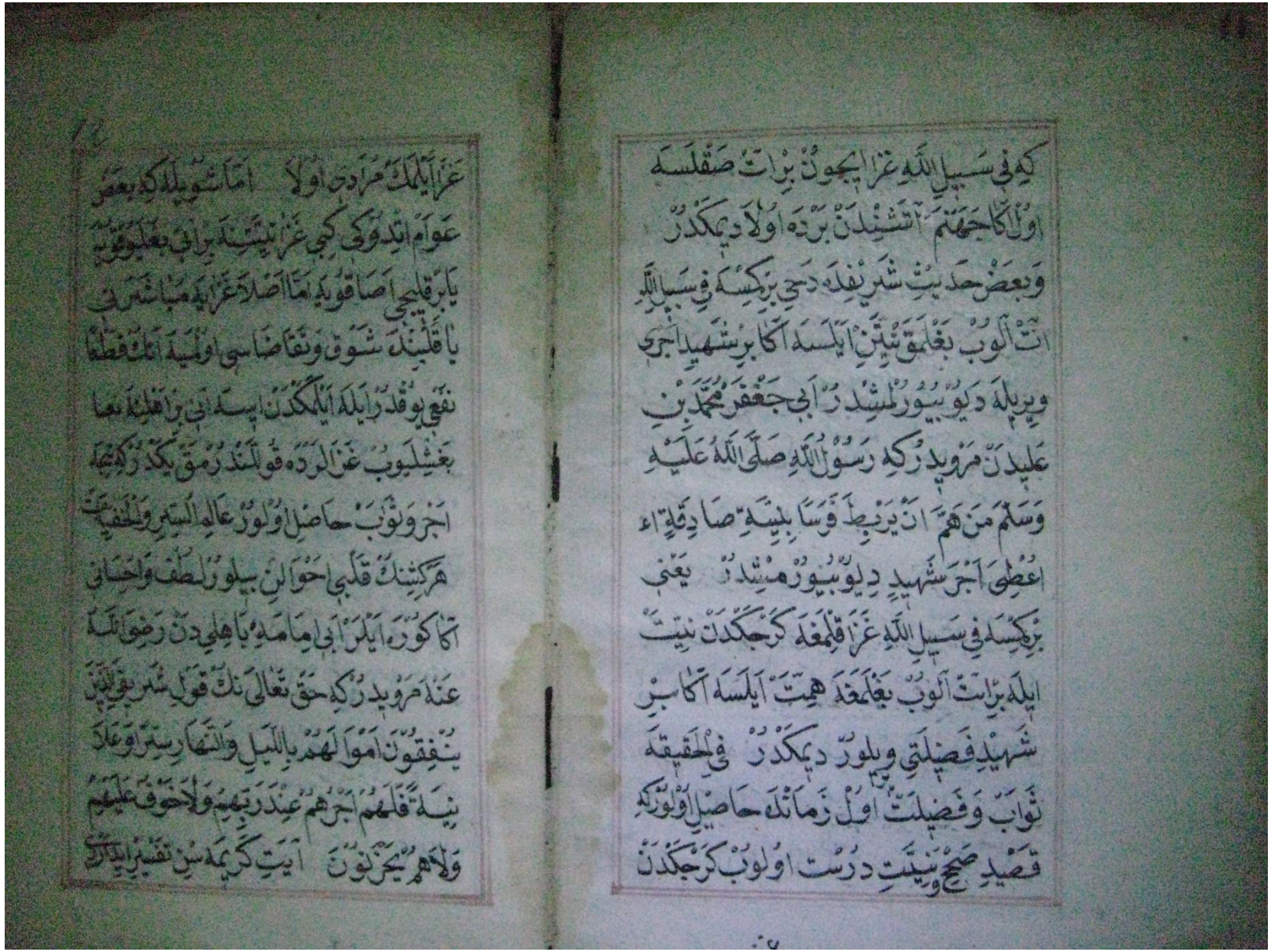

كه في سبيل الله غزا ايچون برات صقلسه
اول آكا جهنم آتشندن برده اولا ديمكدر
وبعض حديث شريفده دخي بر كمسه في سبيل الله
ات آلوب بغلمق نيتن ايلسه آكا بر شهيد اجري
ويريله ديو بيورلمشدر ابي جعفر محمد بن
عليدن مرويدر كه رسول الله صلى الله عليه
وسلم من هم ان يربط فرسا بنية صادقة اء
اعطي اجر شهيد ديو بيورمشدر يعني
بر كمسه في سبيل الله غزا قلمغه كرجكدن نيت
ايله برات آلوب بغلمغه همت ايلسه آكا بر
شهيد فضيلتي ويلور ديمكدر في الحقيقه
ثواب وفضيلت اول زماننده حاصل اولور كه
قصد صحيح ونيت درست اولوب كرجكدن

غزا ايلمك مرادي اولا اما شويله كه بعض
عوام اتدوكي كبي غزا نيتنه برابي بغليوقويه
يا برقليجي اصاقويه اما اصلا غزايه مباشرتي
يا قلبنده شوق وتقاضاسي اولميه انك قطعا
نفعي يوقدر ايله ايلمكدن ايسه اني بر اهلنه تعا
بغشليوب غزالرده قوللندرمق يكدر كه نيجه
اجر وثواب حاصل اولور عالم السر والخفيه
هر كشينك قلبي احوالن بيلور لطف واحساني
آكا كوره ايلر ابي امامه باهليدن رضي الله
عنه مرويدر كه حق تعالى نك قول شريفي الذين
ينفقون اموالهم بالليل والنهار سرا وعلا
نية فلهم اجرهم عند ربهم ولا خوف عليهم
ولا هم يحزنون آيت كريمه سن تفسير ايدرك

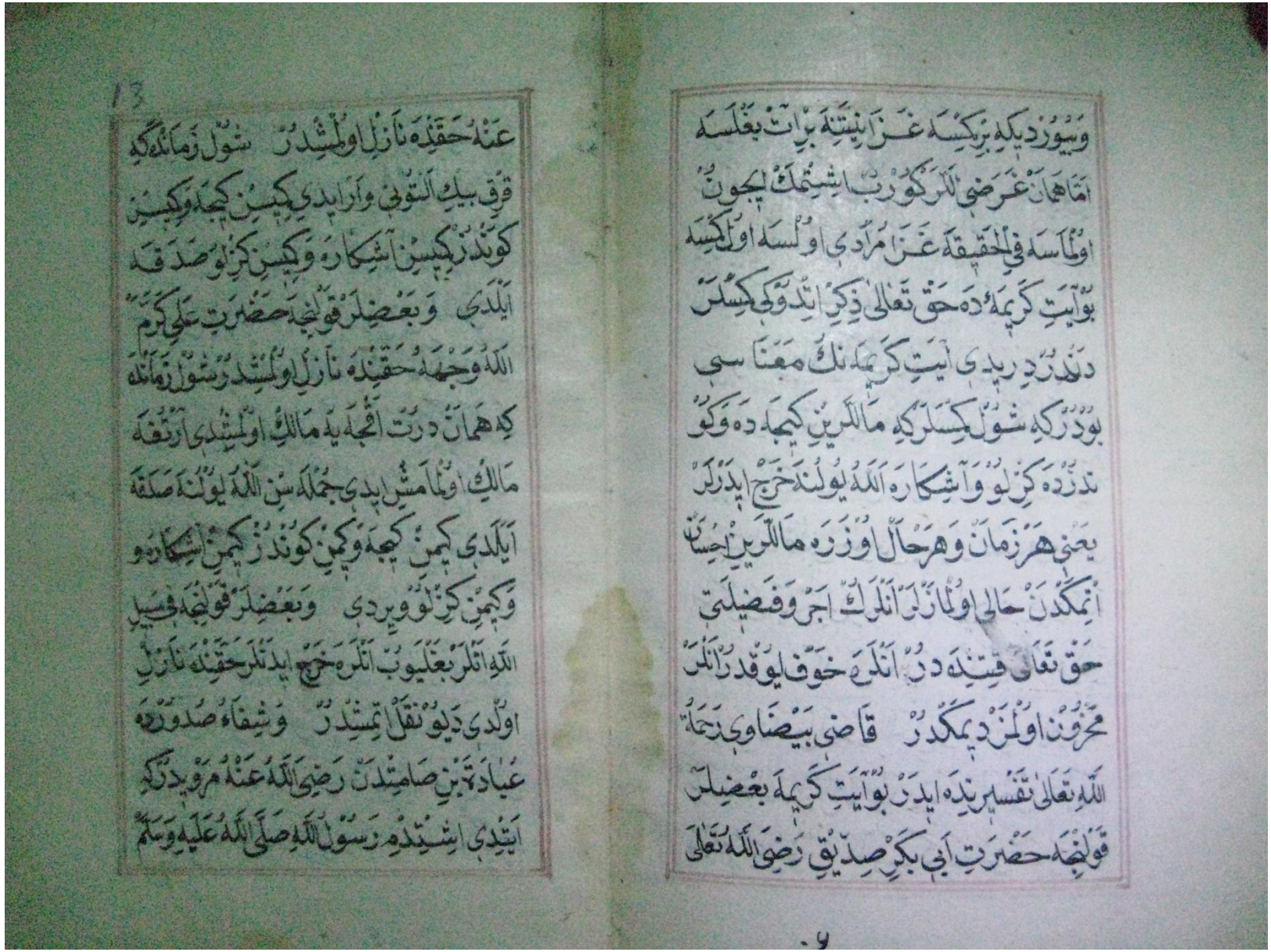

وبیوردیکه برکمسه غزا نیتنه برات بغلسه
اما همان غرضی اللر کوروب اشتمك ایچون
اولماسه فی الحقیقه غزا مرادی اولسه اول کمسه
بو آیت کریمه ده حق تعالی ذکر ایتدوکی کمسلر
دندر دیدی آیت کریمه نك معناسی
بودرکه شول کمسلرکه ماللرین کیجه ده وکو
ندزده کزلو وآشکاره الله یولنه خرج ایدرلر
یعنی هر زمان وهر حال اوزره ماللرین احسان
ایتمکدن خالی اولمازلر انلرك اجر وفضیلتی
حق تعالی قتنده در انلره خوف یوقدر انلر
محزون اولمز دیمکدر قاضی بیضاوی رحمة
الله تعالی تفسیرنده ایدر بو آیت کریمه بعضلر
قولنجه حضرت ابی بکر صدیق رضی الله تعالی

عنه حقنده نازل اولمشدر شول زمانده که
قرق بیك التونی وار ایدی کیسن کیجه وکیسن
کوندز کیسن آشکاره وکیسن کزلو صدقه
ایلدی وبعضلر قولنجه حضرت علی کرم
الله وجهه حقنده نازل اولمشدر شول زمانده
که همان درت اقچه یه مالك اولمشدی ارتغه
مالك اولمامش ایدی جمله سن الله یولنه صدقه
ایلدی کیمن کیجه وکیمن کوندز کیمن آشکاره و
وکیمن کزلو ویردی وبعضلر قولنجه فی سبیل
الله انلر بغلیوب انلره خرج ایدنلر حقنده نازل
اولدی دیو نقل ایتمشدر وشفاء صدورده
عبادة بن صامتدن رضی الله عنه مرویدرکه
ایتدی اشتدم رسول الله صلی الله علیه وسلم

بیوردی ان الفرس لیستن فی طیله وصاحبه
نائم علی فراشه فما تبقی له خطیئة الا وقعت
ولقد انزل الله فی ارتباط الخیل والانفاق علیها
آیتین من القرآن من ذا الذی یقرض الله قرضا
حسنا فیضاعفه له اضعافا کثیرة و
وقوله الذین ینفقون اموالهم باللیل والنهار
سرا وعلانیة فلهم اجرهم عند ربهم ولا
خوف علیهم ولا هم یحزنون یعنی تحقیقا
صاحبی دوشکی اوستنده اویورکن آت ایاغی
بغلو طوردغی یرده قلغر دخی صاحبنک هیچ
بر کناهی قالمز دوکلور کیدر والله تحقیقا
حق تعالی حضرتی آتلر بغلیوب انلری بسلیوب
خرج اتمک حقنده ایکی آیت اندرمشدر برسی

14

من ذا الذی یقرض الله قرضا حسنا فیضاعفه
له اضعافا کثیرة آیتی درکه معناسی کمدر
شول کمسه که حق تعالی یه قرض حسن ویره
دخی حق تعالی آنک ویردوکنک چوق امثالن
آکا ویره دیمکدر حق تعالی یه قرض حسن
ویرمکک معناسی فی سبیل الله غزا ایچون
آت بسلمکدر دیدیلر وبرسی دخی الذین
ینفقون اموالهم باللیل والنهار سرا وعلانیة
آیت کریمه سیدر که تفسیری هنوز کچمشدر
حاصل کلام غزا نیتنه آت بسلمک نیجه
فضیلتلو انسنه در که بو حدیث شریف
مقتضاسنجه حقنده ایکی آیت کریمه نازل
اولمشدر وائمه حدیثدن امام طبرانی

وغيريلر نقلنده ابو كبشه انماري رضي الله
عنه رسول الله صلى الله عليه وسلم حضر
تندن روايت اتمشدر كه الخير معقود
في نواصي الخيل واهلها معانون عليها والمنفق
عليها كالباسط يده بالصدقة يعني خير آتلرك
آلنلرنده بغلودر وصاحبلري آنلر اوزره ياردم
اولنمشلردر وآنلره مال خرج ايدن آلن صدقه
آجان كبيدر ديمكدر مراد شريفي آت يوزي
مباركدر وآنلري بسلمك خصوصنده صاحبلرينه
حق تعالى ياردم ايدر آنلره خرج اولنان مال
صدقه يرينه كچر ديمكدر بعض روايتده
آت بسلين كمسه كوندزلر اورج طوتوب
هيچ افطار اتمين وكيجه لر صباحه دك

عبادت

عبادت ايدوب هيچ فتور اتمين ودائما
صدقه ويروب هيچ الين صدقه دن منع
اتمين كمسه كبيدر ديمك وارد اولمشدر
وينه امام احمد رحمة الله تعالى روايتنده
جابر رضي الله عنه رسول الله صلى الله عليه
وسلم دن روايت ايلمشدر كه الخيل معقود
في نواصيها الخير والنيل الى يوم القيمة واهلها
معانون عليها فامسحوا بنواصيها وادعوا
لها بالبركة وقلدوها ولا تقلدوها الاوتار
معناسي آتلرك آلنلرينه خير ونيل قيا
قيامته دك بغلودر يعني دشمن اوزره
ظفر بولمق وخيره يتشمك انكله اولور
وآنلري بسلمك خصوصنده الله تعالى

Vet. Fak. Bestirbagi

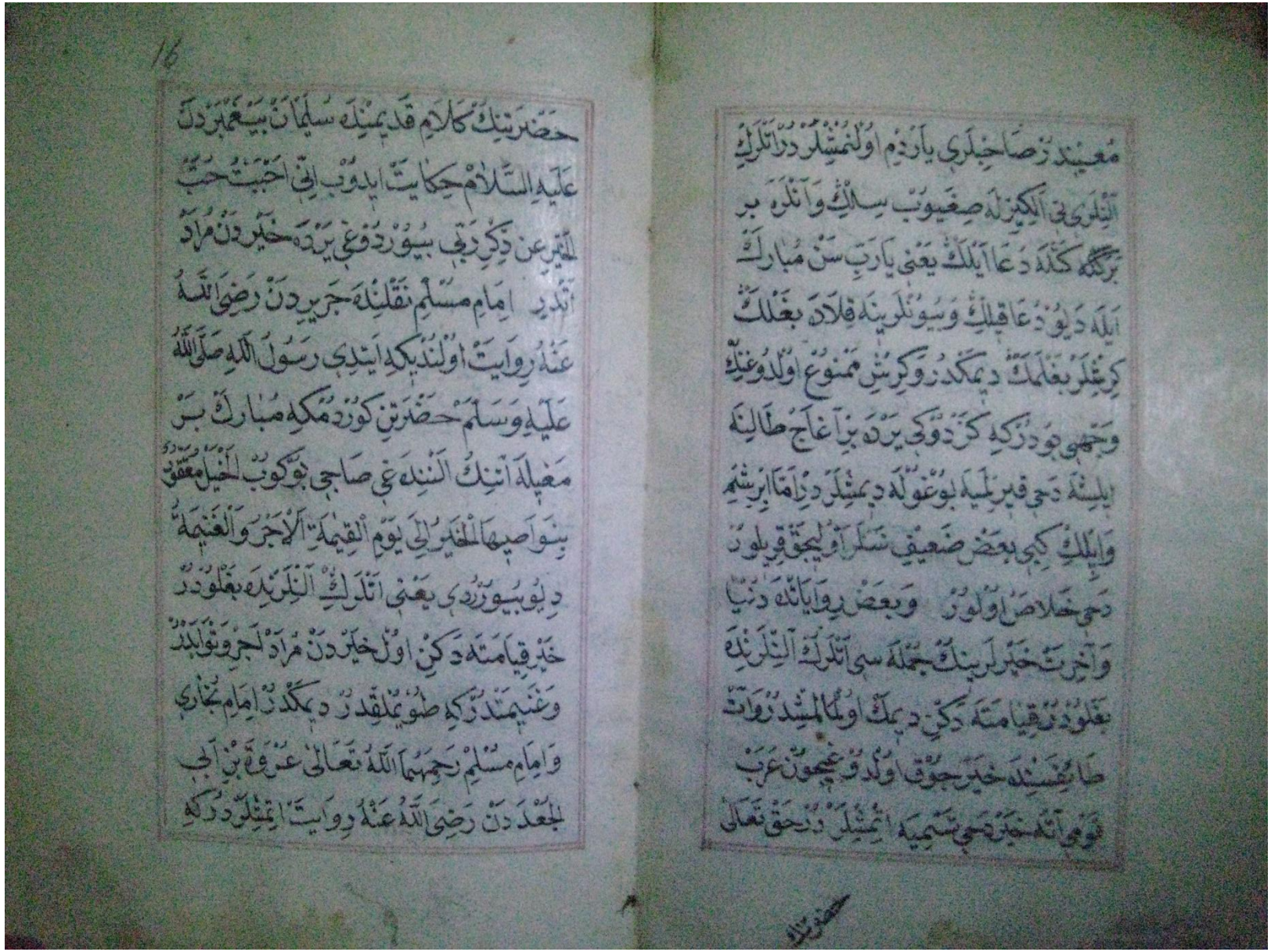

معیندر صاحبلری یاردم اولنمشلردر اتلرك
النلری نی الکیزله صغیوب سلك وانلره بر
برکه کله دعا ایلك یعنی یارب سن مبارك
ایله دیو دعا قیلك وبیونلرینه قلاده بغلك
کرشلر بغلمك دیمکدر وکرش ممنوع اولدوغنك
وجهی بودرکه کزدوکی یرده بر آغاج طالنه
ایلشه دخی قیرلمیه بوغوله دیمشلردر اما ابریشم
وایلك کبی بعض ضعیف نسلر اولیجق قریلور
دخی خلاص اولور وبعض روایاتده دنیا
وآخرت خیرلرینك جمله سی اتلرك النلرنده
بغلودر قیامته دکن دیمك اولمالمشدر وآت
طائفسنده خیرجوق اولدوغیچون عرب
قومی آته خیر دخی تسمیه ایتمشلردر حق تعالی

حضرتنك

16

حضرتنك کلام قدیمنده سلیمان پیغمبردن
علیه السلام حکایت ایدوب انی احببت حب
الخیر عن ذکر ربی بیوردوغی یرده خیردن مراد
اتدر امام مسلم نقلنده جریردن رضی الله
عنه روایت اولندیکه ایتدی رسول الله صلی الله
علیه وسلم حضرتن کوردمکه مبارك بر
مغیله اتنك النندهغی صاجی بوکوب الخیل معقود
بنواصیها الخیر الی یوم القیمة الاجر والغنیمة
دیو بیوردی یعنی اتلرك النلرنده بغلودر
خیر قیامته دکن اول خیردن مراد اجر وثوابدر
وغنیمتدرکه طویملقدر دیمکدر امام بخاری
وامام مسلم رحمهما الله تعالی عروة بن ابی
الجعددن رضی الله عنه روایت ایتمشلردرکه

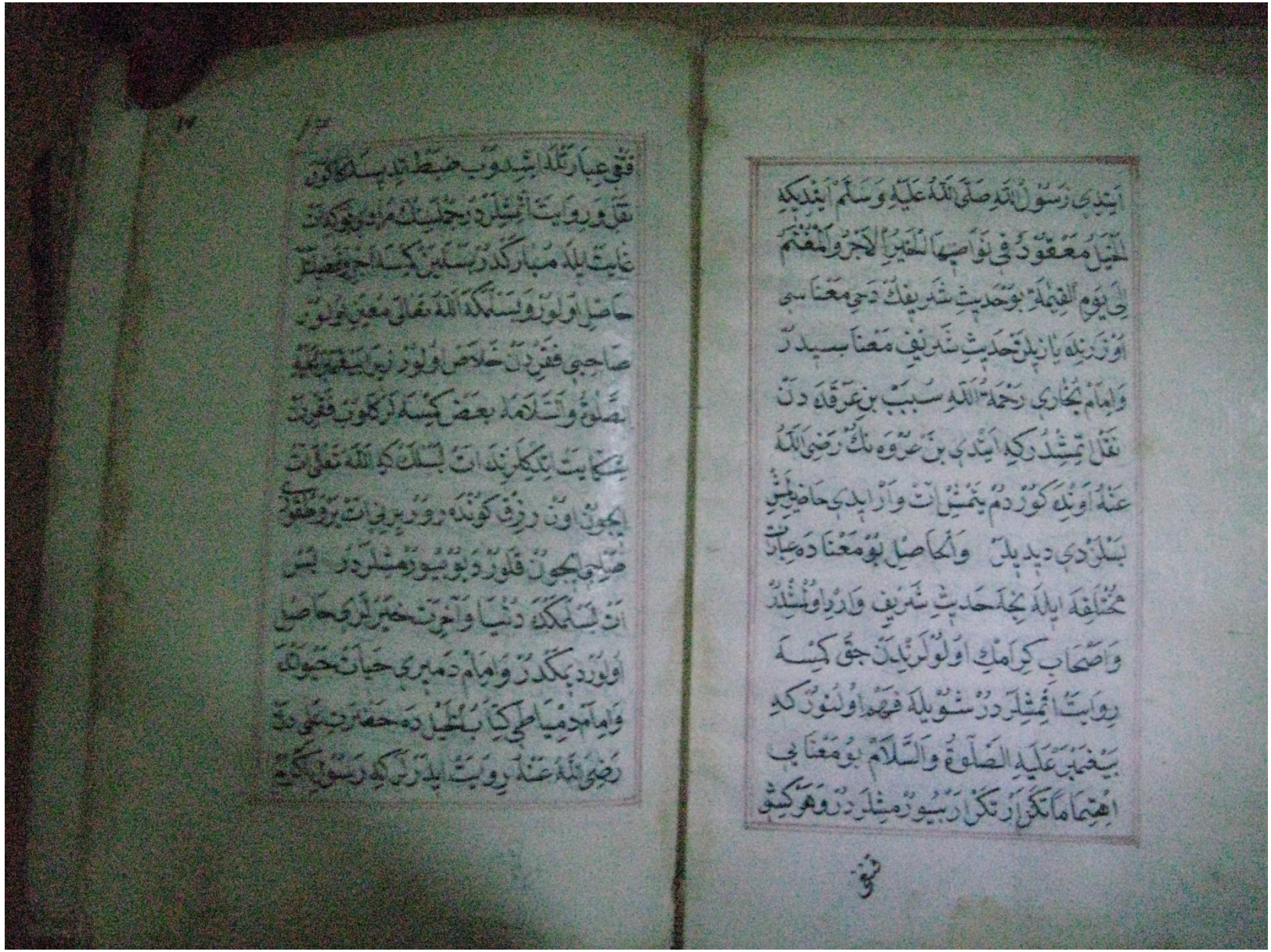

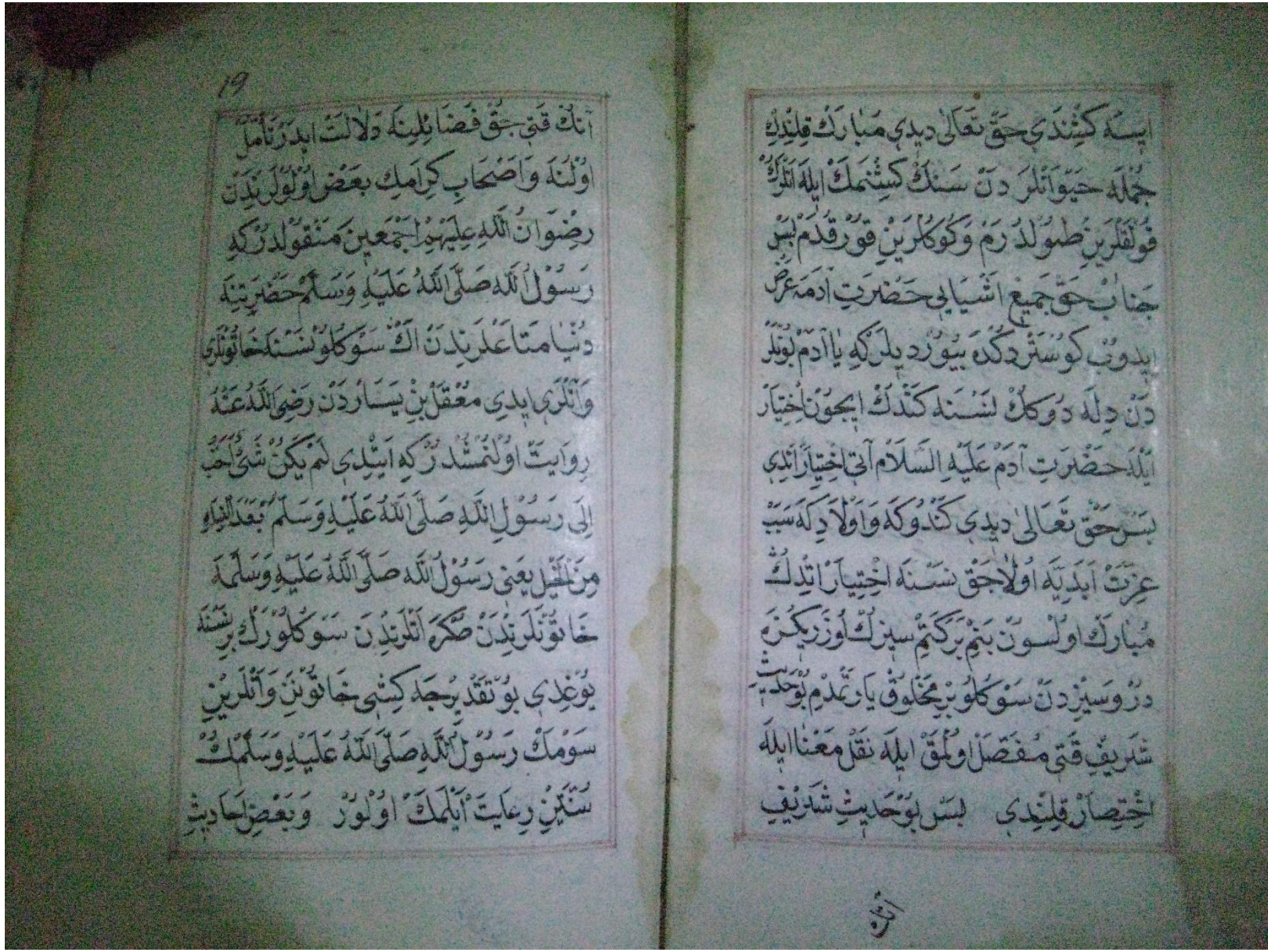

ایسه کشندی حق تعالی دیدی مبارک قلندک
جمله حیوانلردن سنک کشنمک ایله انلرک
قولقلرین طولدرم وکوکلرین قورقدم بس
جناب حق جمیع اشیایی حضرت آدمه عرض
ایدوب کوستردکده بیوردیلرکه یا آدم بونلر
دن دله دوکک نسنه کندک ایچون اختیار
ایله حضرت آدم علیه السلام آتی اختیار ایتدی
بس حق تعالی دیدی کندوکه واولادکه سبب
عزت ابدیه اولاجق نسنه اختیار ایتدک
مبارک اولسون بنم برکتم سیزک اوزریکزه
در وسیزدن سوکلو بر مخلوق یارتمدم بو حدیث
شریف قتی مفصل اولمق ایله نقل معنا ایله
اختصار قلندی بس بو حدیث شریف

انک

انک قتی جق فضائلنه دلالت ایدر تأمل
اولنه واصحاب کرامک بعض اولولرندن
رضوان الله علیهم اجمعین منقولدرکه
رسول الله صلی الله علیه وسلم حضرتنه
دنیا متاعلرندن اک سوکلو نسنه خاتونلری
وانلری ایدی معقل بن یساردن رضی الله عنه
روایت اولنمشدرکه ایتدی لم یکن شیء احب
الی رسول الله صلی الله علیه وسلم بعد النساء
من الخیل یعنی رسول الله صلی الله علیه وسلمه
خاتونلرندن صکره اتلرندن سوکلورک بر نسنه
یوغدی بو تقدیرجه کشی خاتونن واتلرین
سومک رسول الله صلی الله علیه وسلمک
سنتین رعایت ایلمک اولور وبعض احادیث

شریفه مضموننده وارد اولمشدر که عربی آت
حق تعالی یه دعا ایدر صاحبی کندوی سومده
ایچون ورزق چوق اولمق ایچون وصکره حسن
خاتمه ایله اولمك ایچون دیو بیورلمشدر عبد
عبد الله بن مبارك رحمة الله روایتنده سدی
رحمه عمرو بن عتبه دن رحمة الله تعالی
نقل اتمشدر که غزایه کیدر اولدی دخی
دورت بیك درهم شرعی یه که قرق بیك
اقچه ایدر برات صاتون الدی دخی دوستلری
نیلردك برآته بوقدر اقچه صایوب دیو
سویلدیلر ایتدی بنم دشمنمه برادیم واردی
بکا درت بیکدن سوکلودر دیو بیوردیلر
وعمرو بن عتبه دیدکلری کمسنه تابعینك

اولولرندن وشهیدلرندندر وبعض
حدیث شریفده وارد اولمشدر که آت
جنتده دخی اولور بر مبارك حیواندر که
تکری تعالی حضرتی قوللرین دنیاده
وآخرتده آنکله تشریف ایلر عبد الرحمن
بن ساعده رضی الله عنه ایدر بن آتی سوردم
دخی رسول الله صلی الله علیه وسلم حضرتنه
سؤال ایدوب یا رسول الله هیچ جنتده آت
اولورمی دیدم بیوردیکی ان ادخلك الله
الجنة یا عبد الرحمن کان لك فیها فرس من
یاقوت لها جناحان تطیر بك حیث شئت
یعنی یا عبد الرحمن اگر حق تعالی سنی جنته
قویرسه انده سنك یاقوتدن بر آتك اولور که

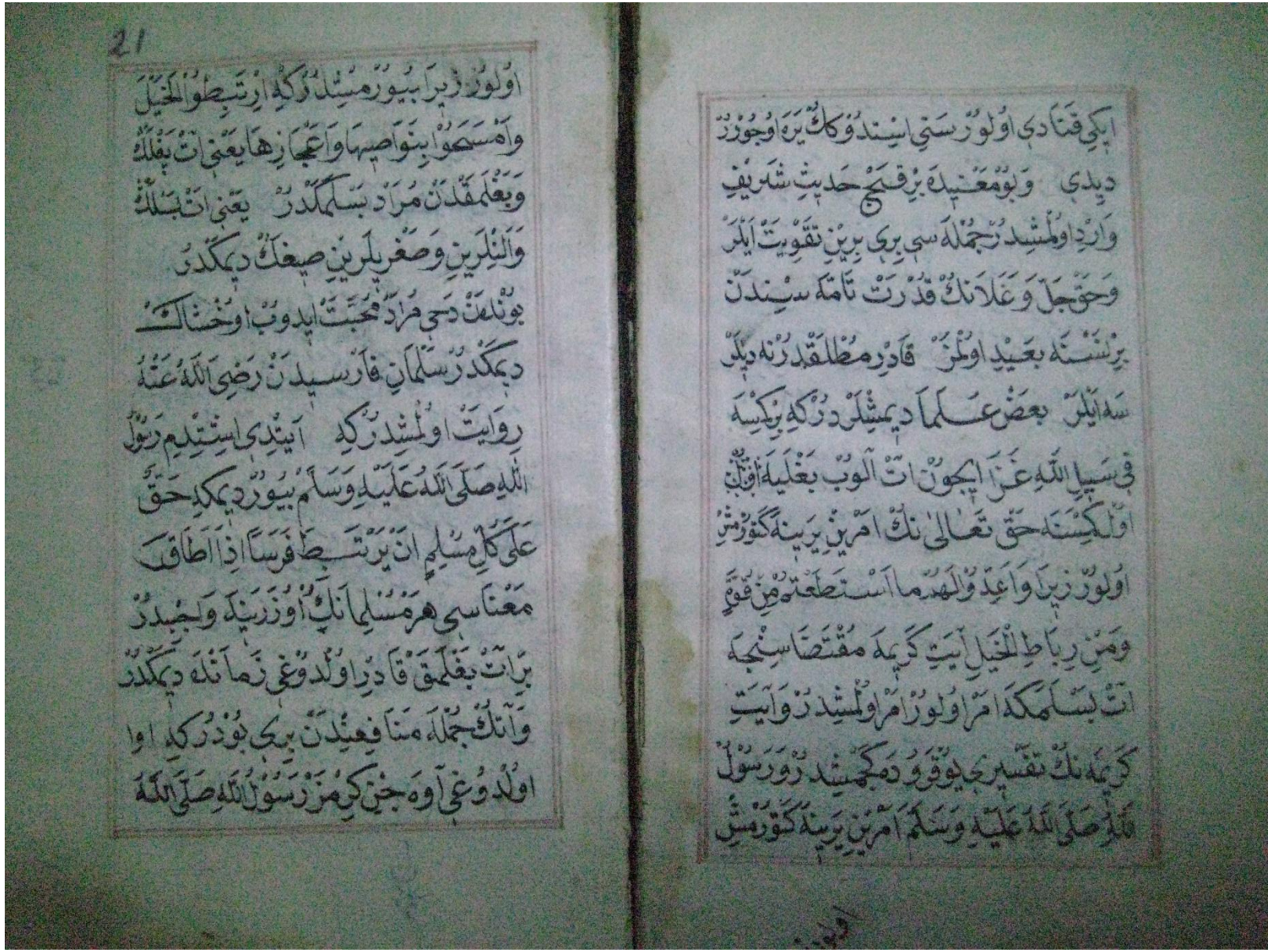

ایکی قنادی اولور سنی اسندوکک یره اوجورر
دیدی وبو معنیده بر قبح حدیث شریف
وارد اولمشدر جمله سی بری برین تقویت ایلر
وحق جل وعلانک قدرت تامه سندن
برنسنه بعید اولمز قادر مطلقدر نه دیلر
سه ایلر بعض علما دیمشلردر که برکمسه
فی سبیل الله غزا ایچون ات آلوب بغلیه اقتنا
اولکمسنه حق تعالی نک امرین یرینه کتورمش
اولور زیرا واعدوا لهم ما استطعتم من قوة
ومن رباط الخیل آیت کریمه مقتضاسنجه
ات بسلمکه امر اولور امر اولمشدر وآیت
کریمه نک تفسیری یوقرو ده کچمشدر ورسول
الله صلی الله علیه وسلم امرین یرینه کتورمش

اولور زیرا بیورمشدر که ارتبطوا الخیل
وامسحوا بنواصیها واعجازها یعنی ات بغلک
وبغلمقدن مراد بسلمکدر یعنی ات بسلک
والنلرین وصغریلرین صیغک دیمکدر
بوندن دخی مراد محبت ایدوب اوخشاک
دیمکدر سلمان فارسیدن رضی الله عنه
روایت اولمشدر که ایتدی اشتدم رسول
الله صلی الله علیه وسلم بیوردیمکه حق
علی کل مسلم ان یرتبط فرسا اذا اطاق
معناسی هر مسلمانک اوزرینه واجبدر
بر ات بغلمق قادر اولدوغی زمانده دیمکدر
وآتک جمله منافعندن بری بودر که اوا
اولدوغی آوه جن کرمز رسول الله صلی الله

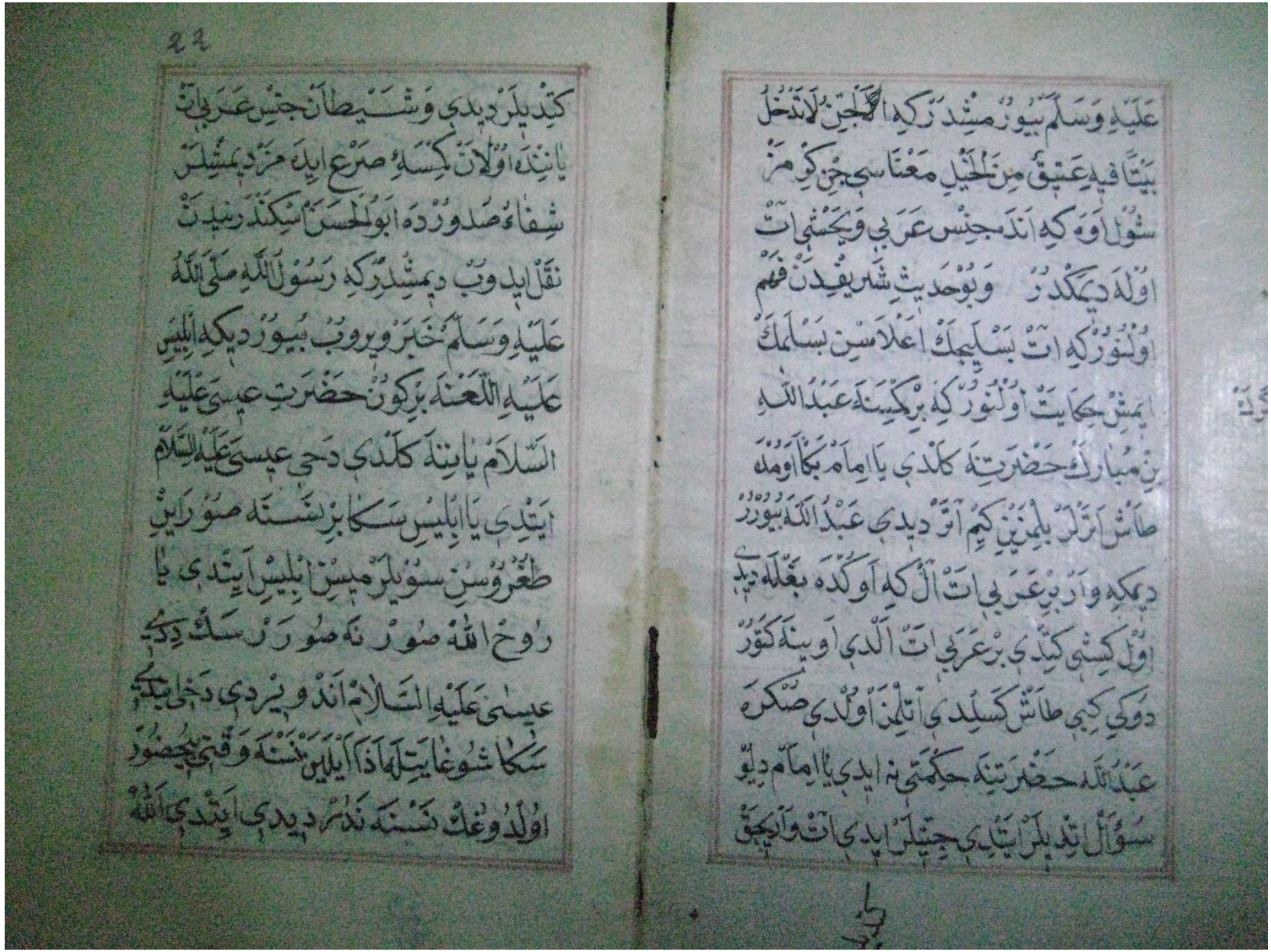

عليه وسلم بيورمشدر كه الجن لا تدخل
بيتا فيه عتيق من الخيل معناسي جن كرمز
شول اوه كه انده جنس عربي ويحشي ات
اوله ديمكدر وبو حديث شريفدن فهم
اولنور كه ات بسليجك اعلاسن بسلمك
ايمش حكايت اولنور كه بر كمسنه عبد الله
بن مبارك حضرتنه كلدي يا امام بكا اومده
طاش اترلر بلمزين كيم اتر ديدي عبد الله بيورر
ديمكه وار بر عربي ات ال كه اوكده بغله ديدي
اول كشي كتدي بر عربي ات الدي اوينه كتور
دوكي كبي طاش كسلدي اتلمز اولدي صكره
عبد الله حضرتنه حكمتي نه ايدي يا امام ديلو
سؤال اتديلر ايتدي جنيلر ايدي ات واريجق

كتديلر ديدي وشيطان جنس عربي ات
ياننده اولان كمسه صرع ايده مز ديمشلر
شفاء صدورده ابو الحسن اسكندرنيدن
نقل ايدوب ديمشدر كه رسول الله صلى الله
عليه وسلم خبر ويروب بيورديكه ابليس
عليه اللعنه بر كون حضرت عيسى عليه
السلام ياننه كلدي دخي عيسى عليه السلام
ايتدي يا ابليس سكا بر نسنه صوراين
طغروسن سويلرميسن ابليس ايتدي يا
روح الله صورنه صورر سك ديدي
عيسى عليه السلام اندويردي دخي ايتدي
سكا شو غايتله اذا ايلين نسنه وقتي بي حضور
اولدوغك نسنه ندر ديدي ايتدي الله

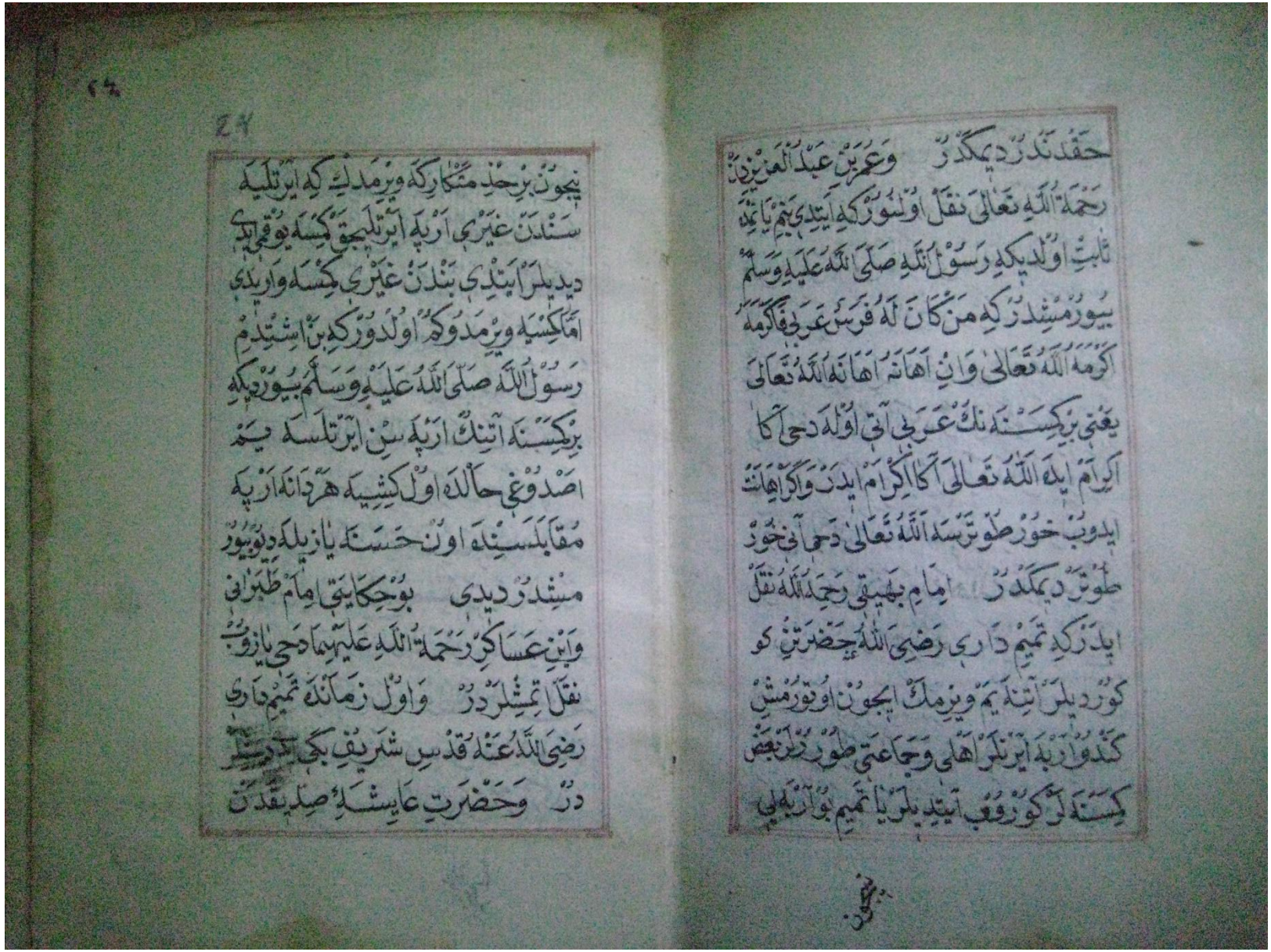

حقدندر دیمکدر وعمر بن عبد العزیزدن
رحمة الله تعالی نقل اولنور که ایتدی بنم یانمده
ثابت اولدیکه رسول الله صلی الله علیه وسلم
بیورمشدر که من کان له فرس عربی فاکرمه
اکرمه الله تعالی وان اهانه اهانه الله تعالی
یعنی بر کمسنه نک عربی آتی اوله دخی آکا
اکرام ایده الله تعالی آکا اکرام ایدر واکر اهانت
ایدوب خور طوترسه الله تعالی دخی آنی خور
طوتر دیمکدر امام بیهقی رحمه الله نقل
ایدر که تمیم داری رضی الله عنه حضرتنی کو
کوردیلر آتنه یم ویرمک ایچون اوتورمش
کندو اربه ایرنلر اهلی وجماعتی طوررلر بعض
کمسنه لر کوروب ایتدیلر یا تمیم بو اربه یی

نیچون

نیچون بر خدمتکار که ویرمدک که ایرتلیه
سندن غیری اربه ایرتلیجق کمسه یوقمی ایدی
دیدیلر ایتدی بندن غیری کمسه واریدی
اما کمسیه ویرمدوکم اولدور که بن اشتدم
رسول الله صلی الله علیه وسلم بیوردیکه
بر کمسنه آتنک اربه سن ایرتلسه یم
اصدوغی حالده اول کشیه هر دانه اربه
مقابلسنده اون حسنه یازیله دیو بیور
مشدر دیدی بو حکایتی امام طبرانی
وابن عساکر رحمة الله علیهما دخی یازوب
نقل ایتمشلردر واول زمانده تمیم داری
رضی الله عنه قدس شریف بکی ایدرلر
در وحضرت عایشه صدیقدن

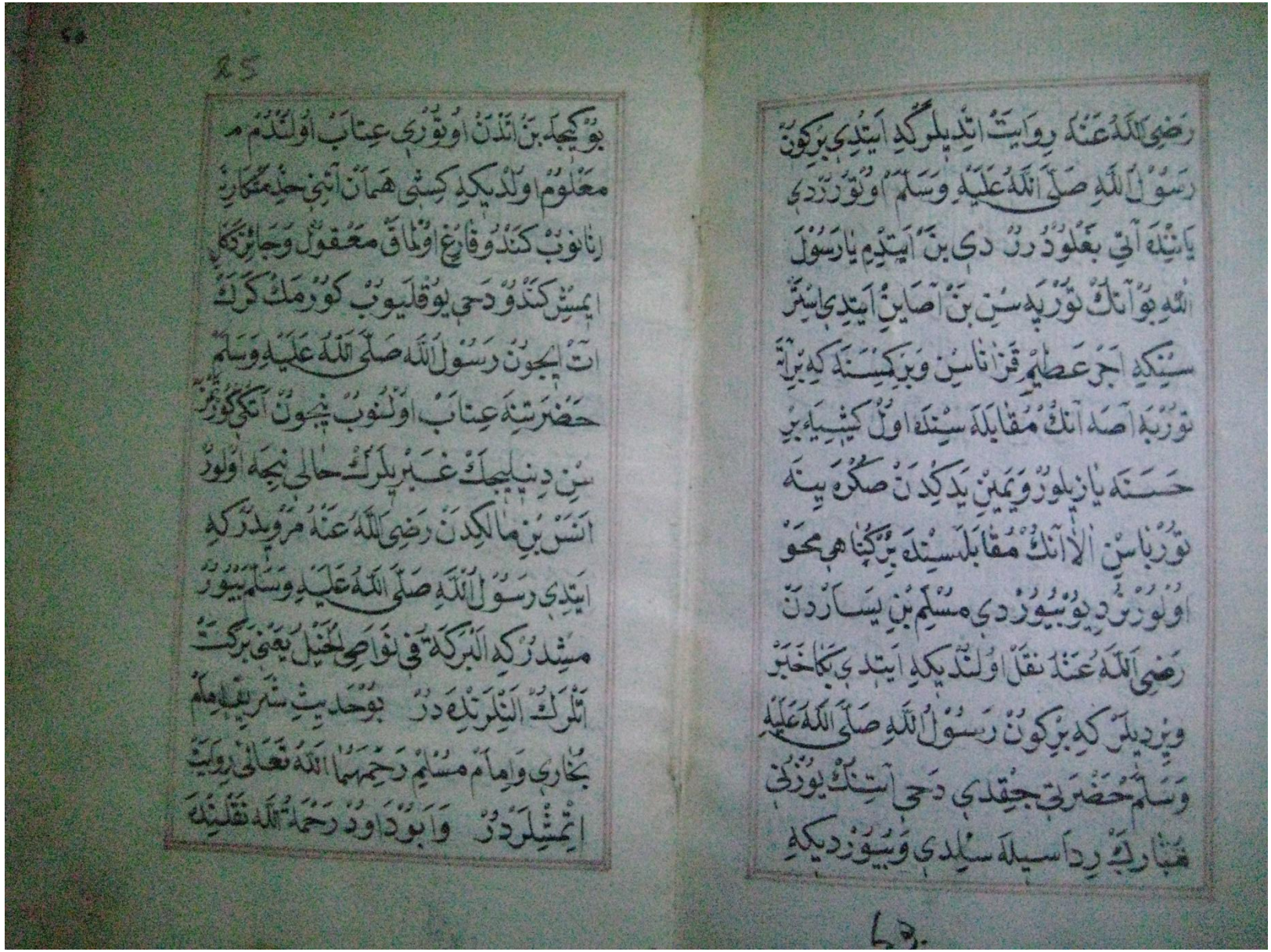

رضی الله عنه روایت ایتدیلرکه ایتدی برکون
رسول الله صلی الله علیه وسلم اوتوررردی
یاننده آتی بغلودررردی بن ایتدم یا رسول
الله بو آتک توربه سن بن آصاین ایتدی استر
سنکه اجر عظیم قزاناسن وبرکسنه که برآته
توربه آصه آنک مقابله سنده اول کیشیه بر
حسنه یازیلور ویمین یدکدن صکره ینه
توربا سن الا آنک مقابلسنده برکناهی محو
اولورنردیو بیوردی مسلم بن یساردن
رضی الله عنه نقل اولندیکه ایتدی بکا خبر
ویردیلر که برکون رسول الله صلی الله علیه
وسلم حضرتی جقدی دخی آتنک یوزنی
مبارک رداسیله سلدی وبیوردیکه

بو کیجه بن اتدن اوتوری عتاب اولندم م
معلوم اولدیکه کیشی همان آتنی خدمتکارنه
انانوب کندو فارغ اولماق معقول وجائز دکل
ایمش کندو دخی یوقلیوب کورمک کرک
آت ایچون رسول الله صلی الله علیه وسلم
حضرتنه عتاب اولنوب نیچون آتکی کورتمز
سن دینلیجک غیریلرک حالی نیجه اولور
انس بن مالکدن رضی الله عنه مرویدرکه
ایتدی رسول الله صلی الله علیه وسلم بیورر
مشدرکه البرکة فی نواصی الخیل یعنی برکت
آتلرک آلنلرنده در بو حدیث شریفه امام
بخاری وامام مسلم رحمهما الله تعالی روایت
ایتمشلردر وابوداود رحمة الله نقلنده

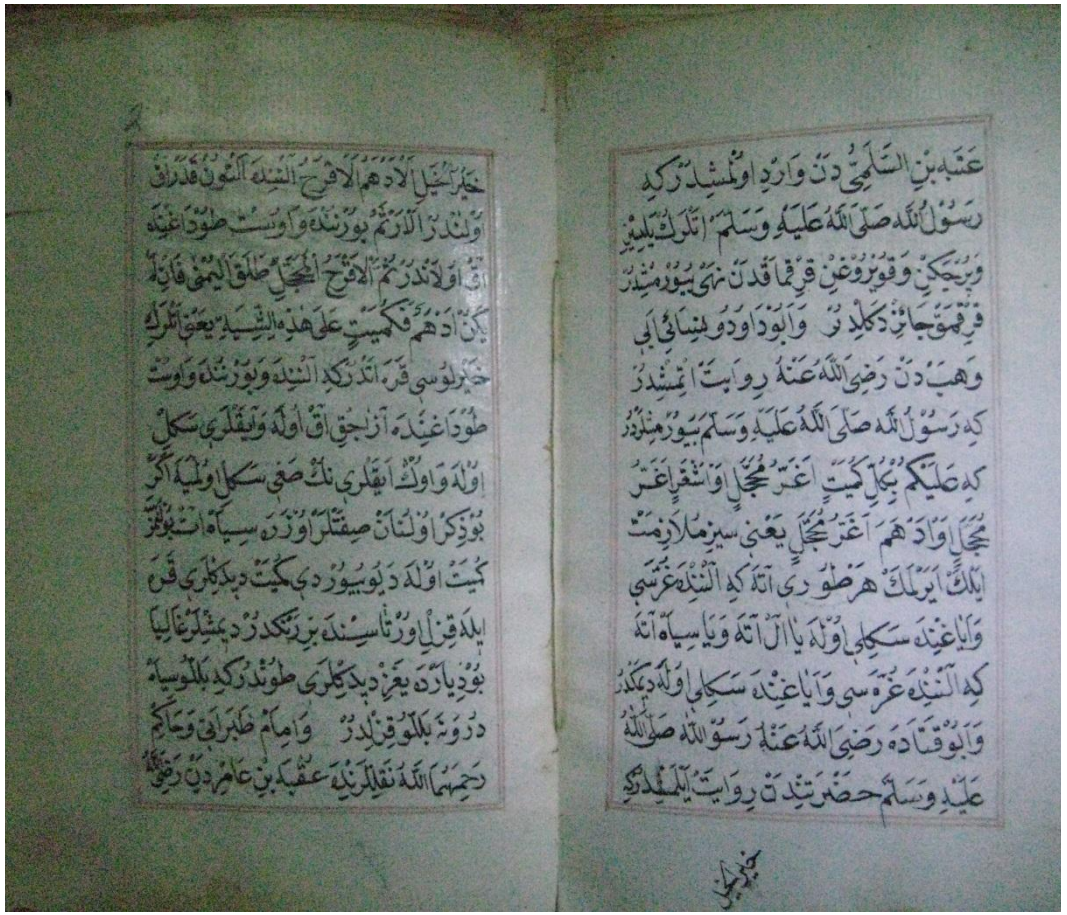

عنه مرویدرکه ایتدی رسول الله صلی الله
علیه وسلم بیوردیکه اذا اردت ان تغزو
فاشتر فرسا اغز محجل طلق الیمنی فانک تغنم
وتسلم قچان غزا ایتمک دیلسک برات الکه
النی صغر اوله آیقلری سکل اوله اما صاغنده
سکل اولمیه تحقیقا سن طویم اولورسن وسلامت
اوزره اولورسن دیمکدر حاصلی بویله اولان
ات غایت مبارک واوغورلو اولور دارمی
رحمه الله روایتنده ابو قتاده رحمه الله ایتدی
برکیسنه رسول الله صلی الله علیه وسلم
حضرتنه کلوب ات المق استرین نه اصل ات
الاین دیدی بیوردیلرکه اشتر ادهم ارتم
محجل طلق الیمنی او من الکمیت علی هذه الشیة

معناسی صاتون آل شول آتی که سیاه اوله ویور
ننک اوستی آق وایغنی سکل اوله صاغ جانبنده
سکل اولمیه یا حود یا غزات آل بونشانلر اوزره
دیمکدر وابن عباسدن رضی الله عنه روایت
اولنورکه رسول الله صلی الله علیه وسلم
بیوردیکه یمن الخیل فی شقرها انلرک خیر وبرکت
وقوتی آللرنده در یعنی اشقر اولان ات ایودر
دیمکدر واشقر اولدرکه آل اوله ویلسی قوبروغی
قزل اوله عمرو بن حارث روایت ایلرکه رسول الله
صلی الله علیه وسلم بیوردیکه لو جمعت
خیول العرب فی صعید ثم ارسلت لکان سابقها
الاشقر یعنی عرب طائفه سنک انلری بر صحراده
جمع اولنسه دخی صالی ویرلسه انلری کچن اشقر

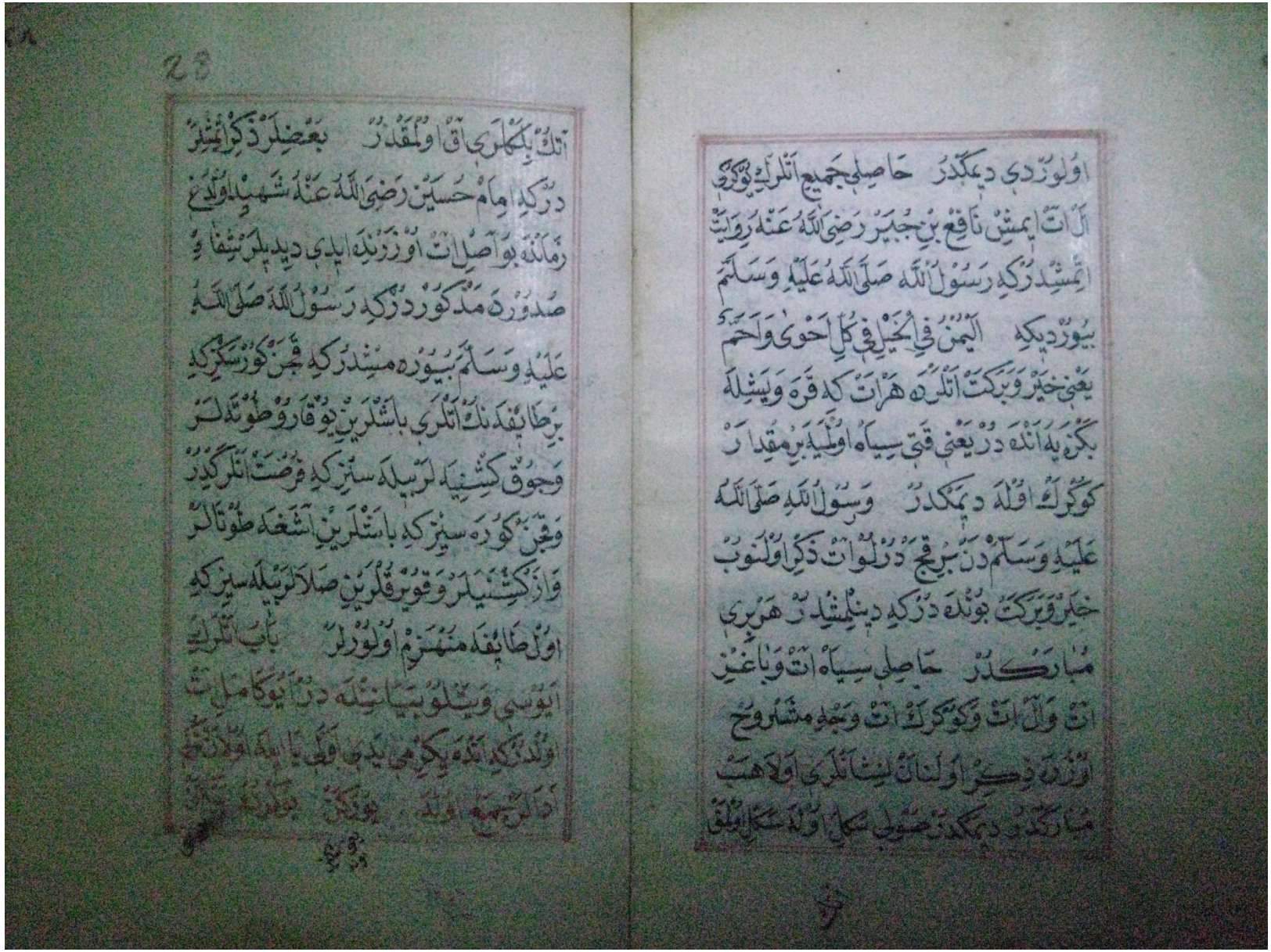

اولوردی دیمکدر حاصلی جمیع اتلرك یوکری
ال ات ایمش نافع بن جبیر رضی الله عنه روایت
ایتمشدر که رسول الله صلی الله علیه وسلم
بیوردیکه الیمن فی الخیل فی کل احوی واحم
یعنی خیر وبرکت اتلرده هر ات که قره ویشله
بکزه یه انده در یعنی قتی سیاه اولمیه برمقدار
کوکرك اوله دیمکدر رسول الله صلی الله
علیه وسلم دن برقچ درلو ات ذکر اولنوب
خیر وبرکت بونده در که دینلمشدر هر بری
مبارکدر حاصلی سیاه ات وباغز
ات وال ات وکوکرك ات وجه مشروح
اوزره ذکر اولنان نشانلری اولا هب
مبارکدر دیمکدر صولی سکل اوله سکل اولمق

اتك بلکلری اق اولمقدر بعضلر ذکر ایتمشلر
در که امام حسین رضی الله عنه شهید اولدیغی
زمانده بو اصل ات اوزرنده ایدی دیدیلر شفاء
صدورده مذکوردر که رسول الله صلی الله
علیه وسلم بیوره مشدر که قچن کورسکز که
بر طایفه نك اتلری باشلرین یوقارو طوتهلر
وجوق کشنیه لر بیله سیز که فرصت انلرکدر
وقچن کوره سیز که باشلرین اشغه طوتالر
واز کشنیلر وقویرقلرین صلالر بیله سیز که
اول طایفه منهزم اولورلر باب اتلرك
ایوسی ویتلو بیاننده در ایو کامل ات
اولدر که انده یکرمی یدی اولی یا ایله اولان
ادالر جمع اولدر یورکن یوکرنه [illegible]

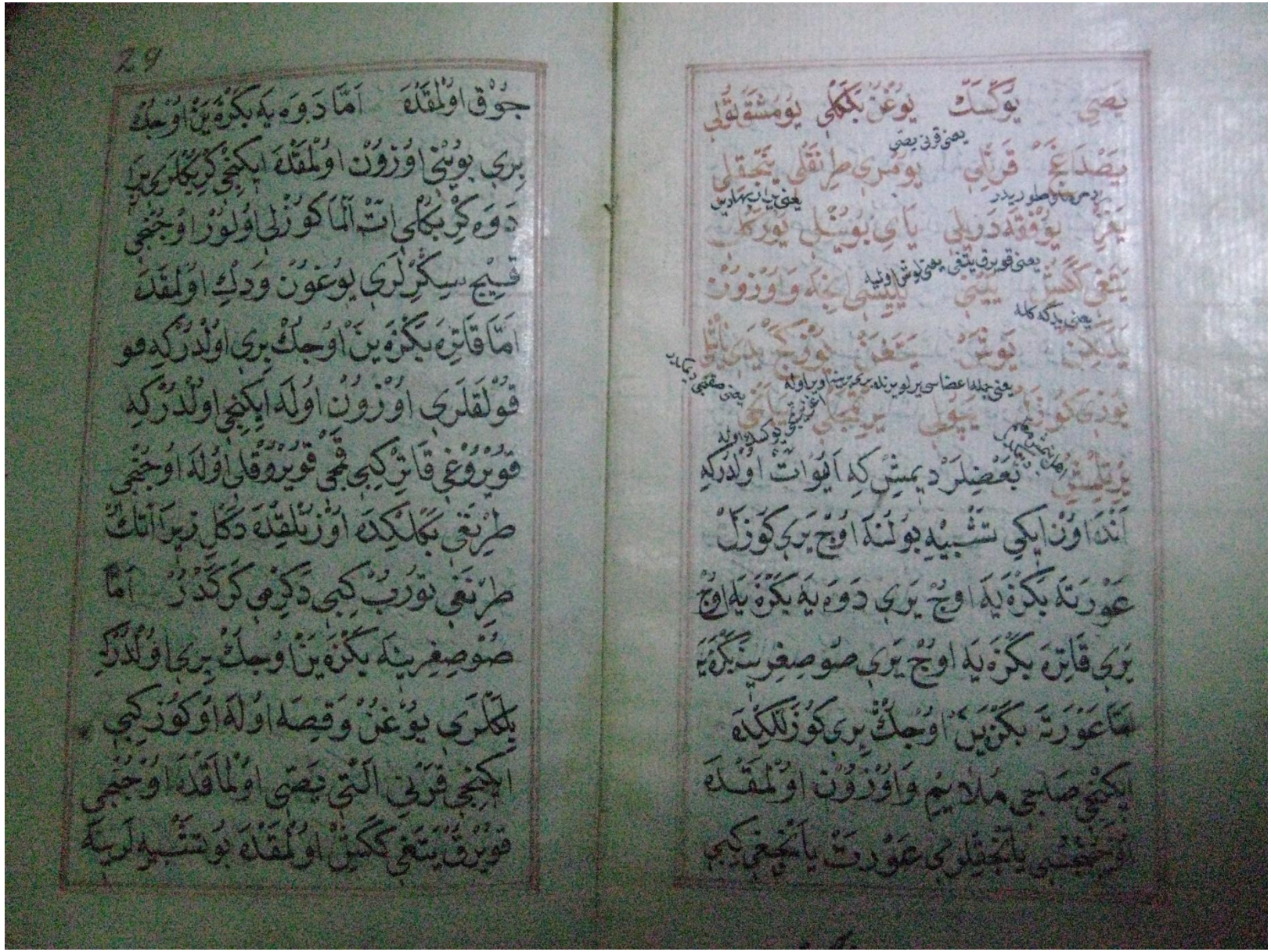

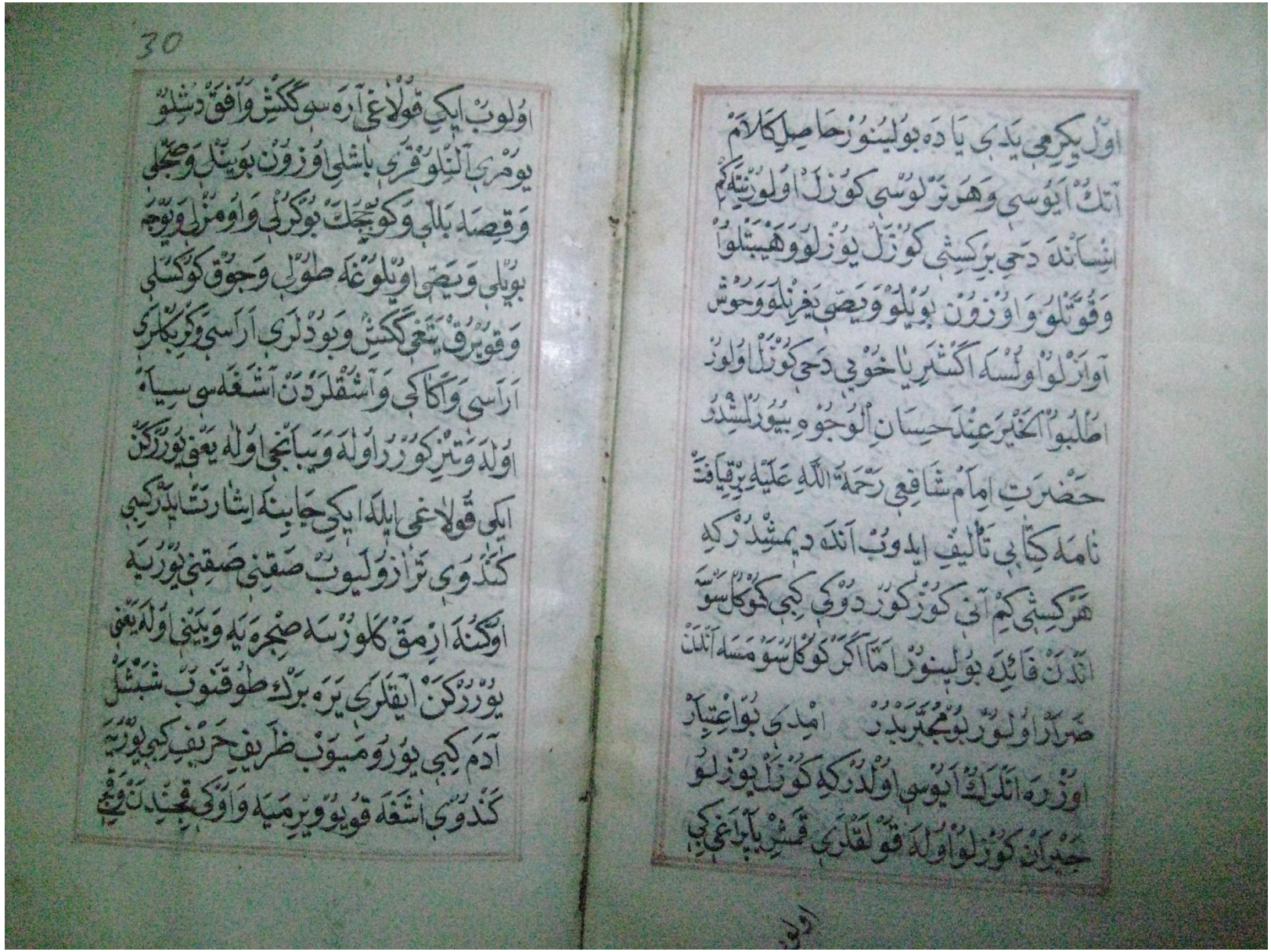

اول یکرمی یدی یاده بولینور حاصل کلام
آتك ایوسی وهر نرلوسی کوزل اولور نته کم
انسانده دخی برکیشی کوزل یوزلو وهیبتلو
وقوتلو واوزون بویلو ویصی یغرنلو وحوش
آوازلو اولسه اکثریا خوبی دخی کوزل اولور
اطلبوا الخیر عند حسان الوجوه بیورلمشدر
حضرت امام شافعی رحمة الله علیه بر قیافت
نامه کتابی تألیف ایدوب انده دیمشدر که
هر کیشی کم آنی کوز کوردوکی کبی کوکل سوسه
اندن فائده بولینور اما اگر کوکل سومسه اندن
ضرر اولور بو مجربدر امدی بو اعتبار
اوزره انلرك ایوسی اولدر که کوزل یوزلو
حیران کوزلو اوله قولقلری قمش یاپراغی کبی

اولوب

اولوب ایکی قولاغی آره سی گکش وافق دشلو
یومری آلنلو قری باشلی اوزون بوینلی وصجلی
وقصه بللی وکوججك بوکرلی واومزلی ویوجه
بویلی ویصی اویلوغه طولی وجوق کوکسلی
وقویرق یتغی گکش وبودلری آراسی وکربکلری
آراسی واکاکی وآشقلردن آشغه سی سیاه
اوله وتیز کورر اوله ویبانجی اوله یعنی یورر کن
ایکی قولاغی ایله ایکی جانبنه اشارت ایدر کبی
کندوی ترازولیوب صقنی صقنی یوریه
اوکنه ارمق کلورسه صجره یه وبینی اوله یعنی
یورر کن ایقلری یره برك طوقنوب شبشل
آدم کبی یورومیوب ظریف حریف کبی یوریه
کندوی آشغه قویو ویرمیه واوکی قجندن وقج

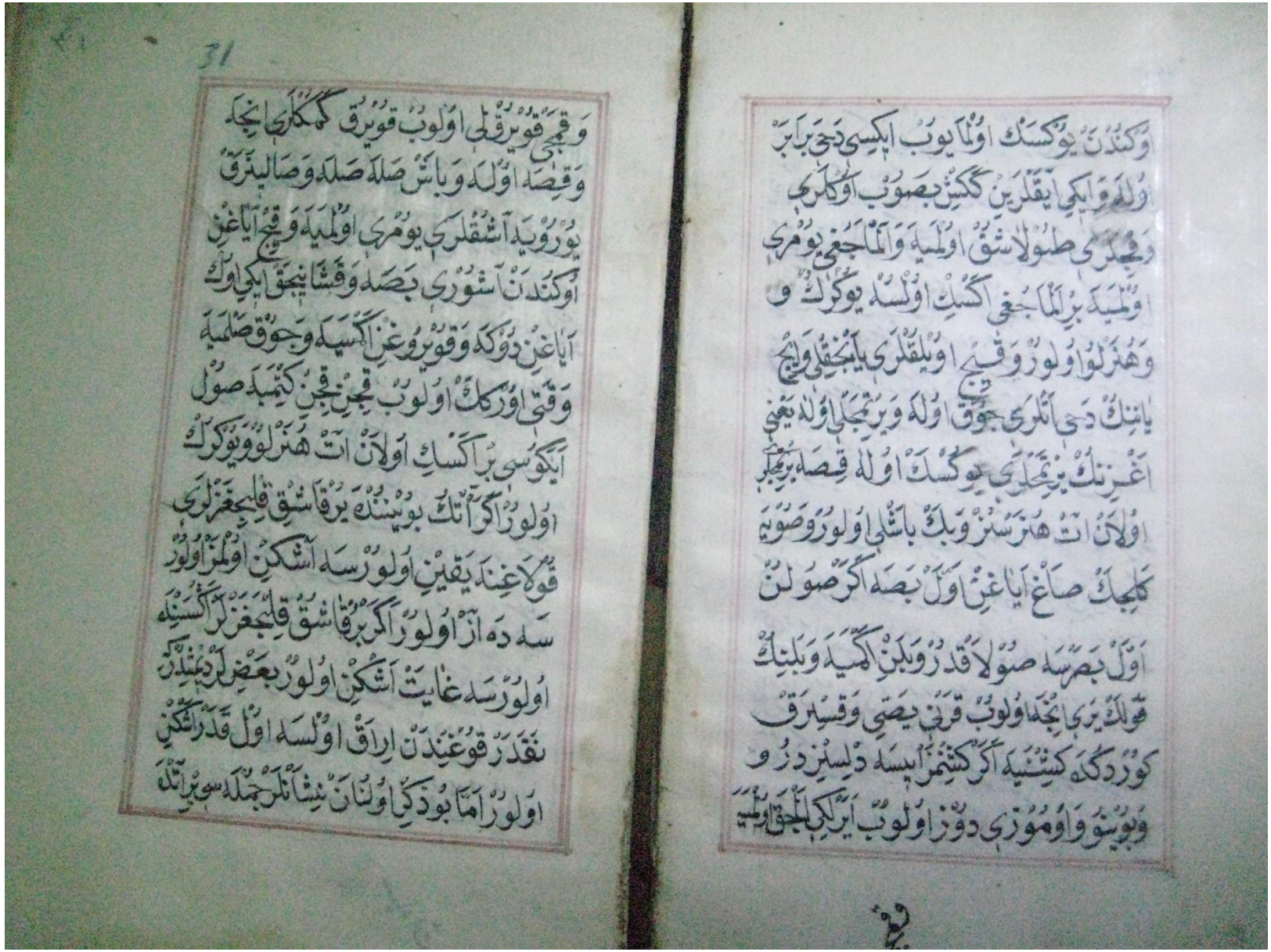

اوكندن يوكسك اولمايوب ايكسى دخى برابر
اوله وايكى ايقلرين ككش بصوب اوكلرى
وقجلرى طولاشق اولميه والماجغى يومرى
اولميه بر الماجغى اكسك اولسه يوكرك و
وهنرلو اولور وقيج اويلقلرى يانجقلى وايج
ياننك دخى اتلرى جوق اوله ويرتمجلى اوله يعنى
اغزنك يرتمجلرى يوكسك اوله قصه يرتمجلر
اولان ات هنرسز وبك باشلى اولور وصويه
كلجك صاغ اياغن اول بصه اكر صولن
اول بصرسه صولاقدر وبلن اكميه وبلنك
قولك يرى انجه اولوب قرنى يصى وقسيرق
كوردكده كشنيه اكر كشنمز ايسه دلسزدر و
وبوينو واوموزى دوز اولوب ايرلكى الجق اولميه

وقمجى

وقمجى قويرقلى اولوب قويرق كمكلرى انجه
وقصه اوله وباش صله صله وصالينرق
يورويه آشقلرى يومرى اولميه وقيج اياغن
اوكندن آشورى بصه وقشانيجق ايكى اوك
اياغن دوكه وقويروغن اكسيه وجوق صلميه
وقتى اوركك اولوب قجن قجن كتميه صول
ايكوسى بر اكسك اولان ات هنرلو ويوكرك
اولور اكر اتك بويننده يرقاشق قلبجغزلرى
قولاغنه يقين اولورسه آشكن اولمز اولور
سه ده از اولور اكر برقاشق قلبجغزلر اكسنده
اولورسه غايت آشكن اولور بعضلر ديمشدر كه
نقدر قوغندن اراق اولسه اول قدر آشكن
اولور اما بو ذكر اولنان نشانلر جمله سى بر اتده

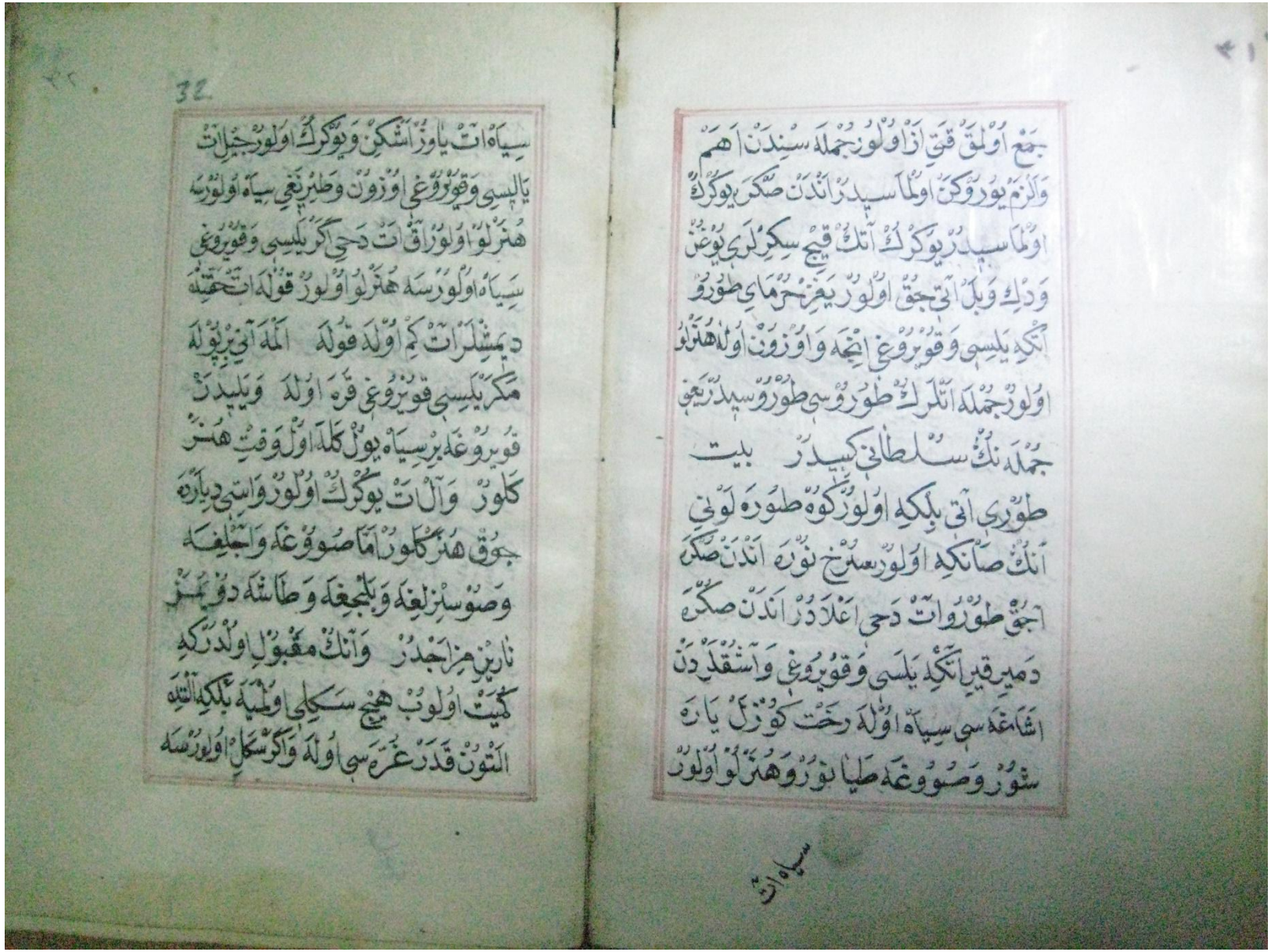

جمع اولمق قتی ازاولور جمله سندن اهم
والزم یوروکن اولماسیدر اندن صکره یوکرك
اولماسیدر یوکرك آتك قیچ سکرلری یوغن
ودك وبل اتی جق اولور یغز حرمای طورو
اتکه یلسی وقویروغی انجه واوزون اوله هنرلو
اولور جمله اتلرك طوروسی طوروسیدر یعنی
جمله نك سلطانی کبیدر بیت
طوری اتی بلکه اولور کوه طوره لونی
انك صانکه اولور سرخ نوره اندن صکره
اجق طوروات دحی اعلادر اندن صکره
دمیر قیر اتکه یلسی وقویروغی واشقلردن
اشاغه سی سیاه اوله رخت کوزل یاره
شور وصووغه طیانور وهنرلو اولور

سیاه ات

سیاه ات یاوز اشکن ویوکرك اولور جیل ات
یالیسی وقویروغی اوزون وطیرنغی سیاه اولورسه
هنرلو اولور اق ات دحی اکر یلیسی وقویروغی
سیاه اولورسه هنرلو اولور قوله ات حقنده
دیمشلر ات کم اوله قوله المه انی بر پوله
مکر یلیسی قویروغی قره اوله ویلیدن
قویروغه بر سیاه یول کله اول وقت هنر
کلور وال ات یوکرك اولور واتی دیارده
جوق هنر کلور اما صووغه واجلغه
وصوسزلغه وبلجغه وطاشه دویمز
نارین مزاجدر وانك مقبول اولدرکه
کمیت اولوب هیچ سکلی اولمیه بلکه التنده
التون قدر غره سی اوله واکر سکل اولورسه

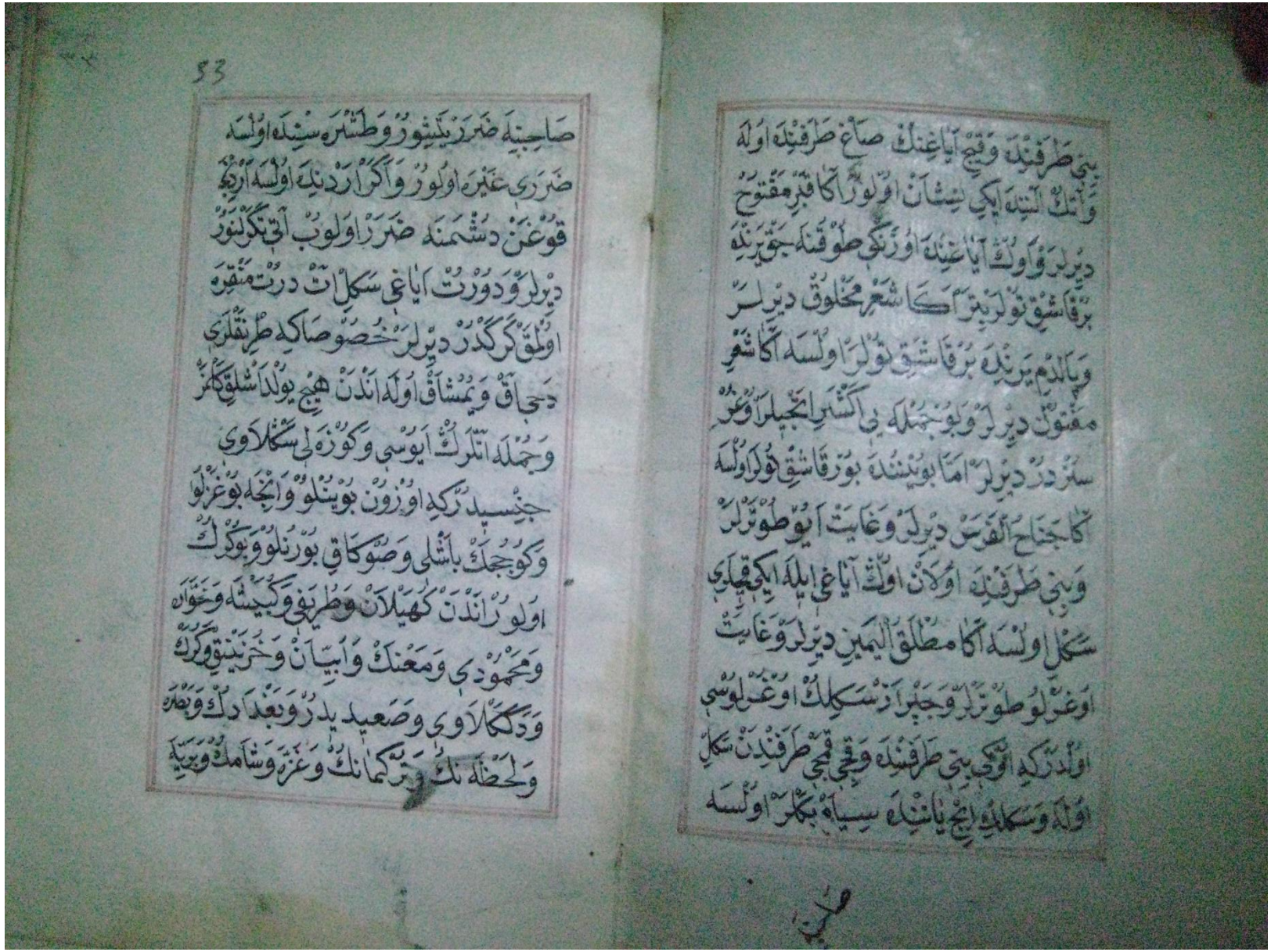

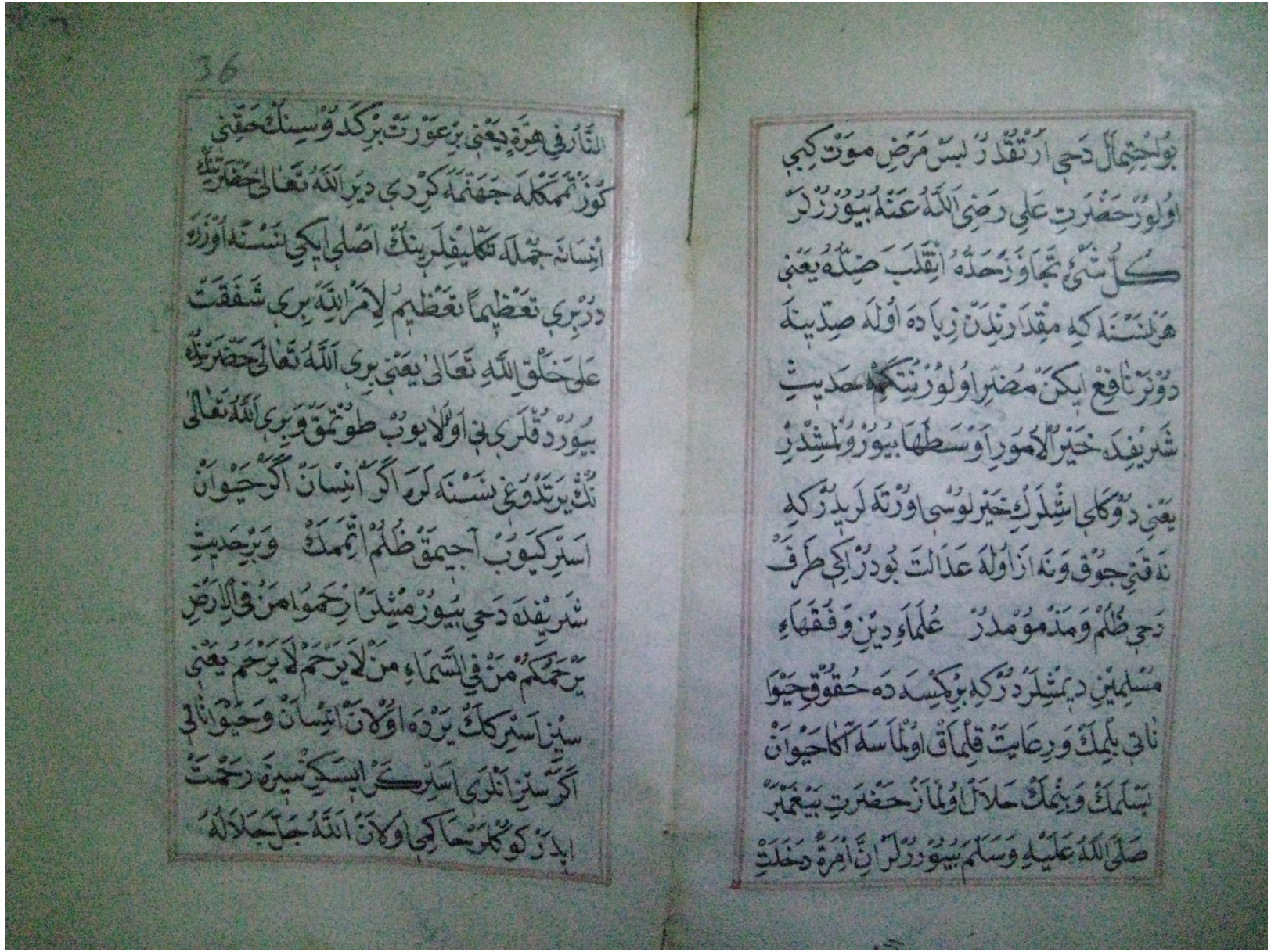

بو احتمال دخی ارتقدر لیس مرض موت کبی
اولور حضرت علی رضی الله عنه بیوررلر
کل شیء تجاوز حده انقلب ضده یعنی
هر نسنه که مقدارندن زیاده اوله صدینه
دونر نافع ایکن مضر اولور نتکیم حدیث
شریفده خیر الامور اوسطها بیورولمشدر
یعنی دوکلی اشلرک خیرلوسی اورته لریدر که
نه قتی جوق ونه از اوله عدالت بودر ایکی طرف
دخی ظلم ومذمومدر علماء دین وفقهاء
مسلمین دیمشلردر که بر کمسه ده حقوق حیوا
ناتی بلمک ورعایت قلماق اولماسه آکا حیوان
بسلمک وبنمک حلال اولماز حضرت پیغمبر
صلی الله علیه وسلم بیوررلر ان امرة دخلت

النار فی هرة یعنی بر عورت بر کدوسنک حقنی
کوزتممکله جهنمه کردی دیر الله تعالی حضرتنک
انسانه جمله تکلیفلرینک اصلی ایکی نسنه اوزره
در بری تعظیما تعظیم لامر الله بری شفقت
علی خلق الله تعالی یعنی بری الله تعالی حضرتنده
بیوردقلری نی اولایوب طوتمق وبری الله تعالی
نک یرتدوغی نسنه لره اکر انسان اکر حیوان
اسیر کیوب آجیمق ظلم اتممک وبر حدیث
شریفده دخی بیورمشلر ارحموا من فی الارض
یرحمکم من فی السماء من لا یرحم لا یرحم یعنی
سیز اسیرکک یرده اولان انسان وحیواناتی
اکر سیز انلری اسیرکر ایسکز سیزه رحمت
ایدر کوکلر حاکمی اولان الله جل جلاله

شول کمسه که انلری اسرکمز اول دخی اسرکنمز
بر فاجره عورت بر صوسیز کلبه مرحمت
ایدوب ایچ ایدوکی ایله بر قیودن صوجکوب
ویرمکیله مغفوره اولوب اهل جنت اولدغی
حدیث مشارقده مذکوردر صاحب
الکشاف ایدر صبی ایکن بر سرجه قوشجغزی
طوتت ایاغنه ایپ بغلادم بر دیوار دلوکنه
قجدی اینی جکدم ایاغی قرلدی بعد زمان بن
دخی اتدن دشدم ایاغم قرلدی الحمد لله تعالی
سرجه نک حقی بندن دنیاده الینور عقبایه
قلمادی البته کمسنک حقی کمسه ده قلمز امدی
کیشی حقوقدن برک صقنمق کرکدر حصو
صاکه حیوانات حقی غایت کوجدر

امام ابو اللیث روایت ایدرکه حضرت موسی
کلیم الله صلوات الله علی نبینا وعلیه جناب
حقه سؤال ایدوب یا رب بنی نه سبب ایله
کندوکه رسول وکلیم اتدیک دیدی حق تعالی
بیوردیکه بر قیونجغی اسرکه دوکک سبب
ایله اول قیون سریدن ایریلوب قجدی وسنی
قتی یورلتدی سن انی عاقبت یتشوب طوتدک
ورحمت ایدوب قوجدک ای مسکینه نیچون
کندوکی یوردک دیو اوخشادک بس بو سبب
ایله بن سنی خلقه پیغمبر قلدم دیدی فقیه
رحمه الله تعالی ایدر انبیاء کرام علیهم الصلوة
والسلام رعی غنم اتدکلرینک وجهی بودرکه
حیوانات اوزره شفقتلری کامل اولدقدن

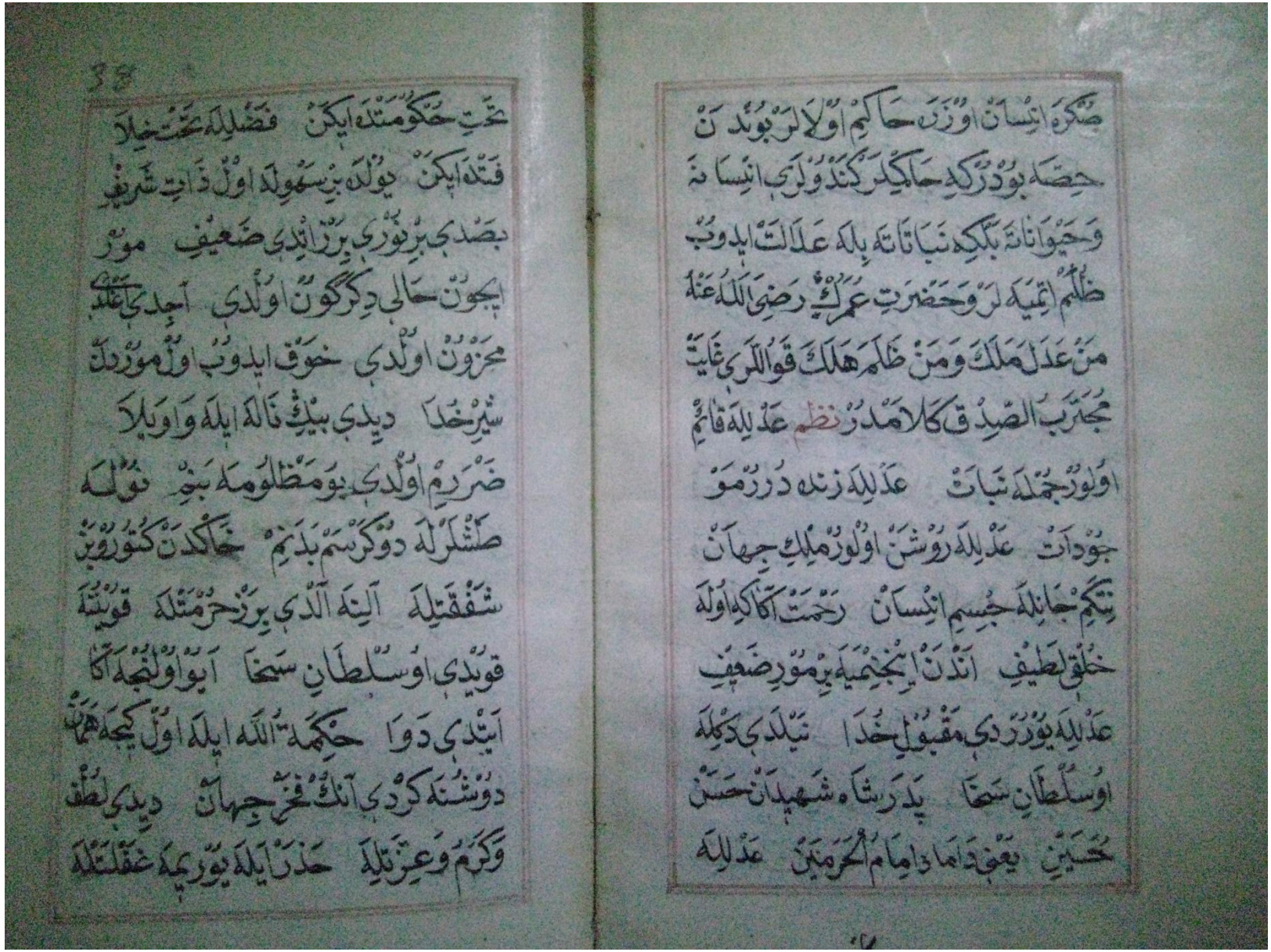

صکره انسان اوزره حاکم اولالر بوندن
حصه بودرکه حاکملر کندولری انسانه
وحیواناته بلکه نباتاته بله عدالت ایدوب
ظلم اتمیه لر وحضرت عمرك رضی الله عنه
من عدل ملك ومن ظلم هلك قواللری غایت
مجرب الصدق کلامدر نظم عدلله قائم
اولور جمله نبات عدلله زنده درر مو
جودات عدلله روشن اولور ملك جهان
نتکم جانله جسم انسان رحمت اکا که اوله
خلقی لطیف اندن اینجنمیه بر مور ضعیف
عدلله یوررردی مقبول خدا نیلدی دکله
اوسلطان سخا پدر شاه شهیدان حسن
حسین یعنی داماد امام الحرمین عدلله

تحت حکومتده ایکن فضلله تحت خلا
فتده ایکن یولده بر سهوله اول ذات شریف
بصدی بر نوری برز اتدی ضعیف مور
ایچون حالی دکرکون اولدی اجدی اغلدی
محزون اولدی خوف ایدوب اول موردن
شیر خدا دیدی بیك ناله ایله واویلا
ضررم اولدی بو مظلومه بنم نوله
طشلرله دوکرسم بدنم خاکدن کتوروبن
شفقتله النه الدی برز حرمتله قوینته
قویدی اوسلطان سخا ایو اولنجه اکا
ایتدی دوا حکمة الله ایله اول کیجه همان
دوشنه کردی انك فخر جهان دیدی لطف
وکرم وعزتله حذر ایله یوریمه غفلتله

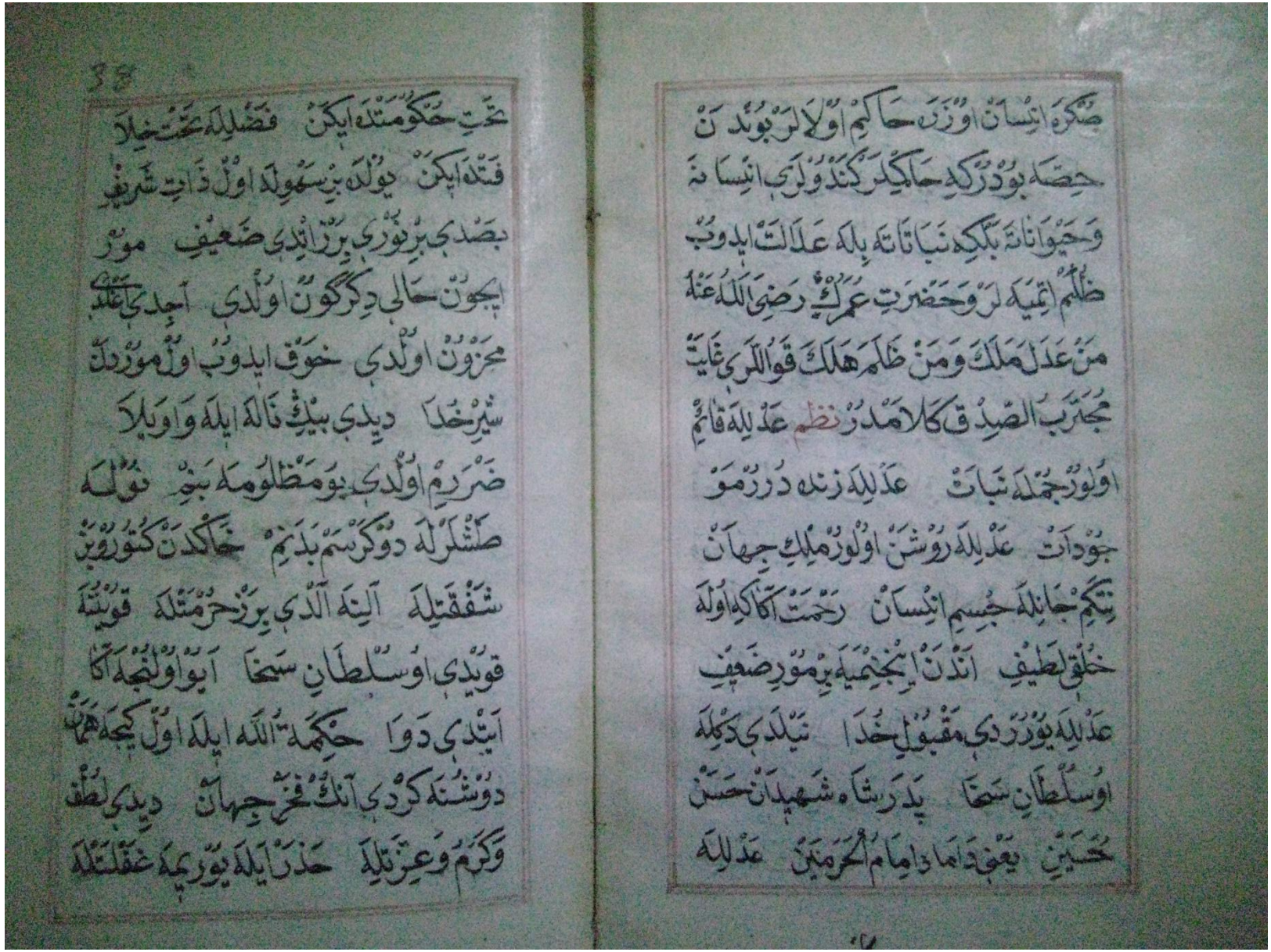

صکره انسان اوزره حاکم اولالر بوندن
حصه بودرکه حاکملر کندولری انسانه
وحیواناته بلکه نباتاته بله عدالت ایدوب
ظلم اتمیه لر وحضرت عمرك رضی الله عنه
من عدل ملك ومن ظلم هلك قواللری غایت
مجرب الصدق کلامدر نظم عدلله قائم
اولور جمله نبات عدلله زنده درر مو
جودات عدلله روشن اولور ملك جهان
نتکم جانله جسم انسان رحمت اکا که اوله
خلق لطیف اندن اینجنمیه بر مور ضعیف
عدلله یوررردی مقبول خدا نیلدی دکله
اوسلطان سخا پدر شاه شهیدان حسن
حسین یعنی داماد امام الحرمین عدلله

تحت حکومتده ایکن فضلله تحت خلا
فتده ایکن یولده بر سهوله اول ذات شریف
بصدی بر نوری برز اتدی ضعیف مور
ایچون حالی دکرکون اولدی اجدی اغلدی
محزون اولدی خوف ایدوب اول موردن
شیر خدا دیدی بیك ناله ایله واویلا
ضررم اولدی بو مظلومه بنم نوله
طشلرله دوکرسم بدنم خاکدن کتوروبن
شفقتله النه الدی برز حرمتله قوینته
قویدی اوسلطان سخا ایو اولنجه اکا
ایتدی دوا حکمة الله ایله اول کیجه همان
دوشنه کردی انك فخر جهان دیدی لطف
وکرم وعزتله حذر ایله یوریمه غفلتله

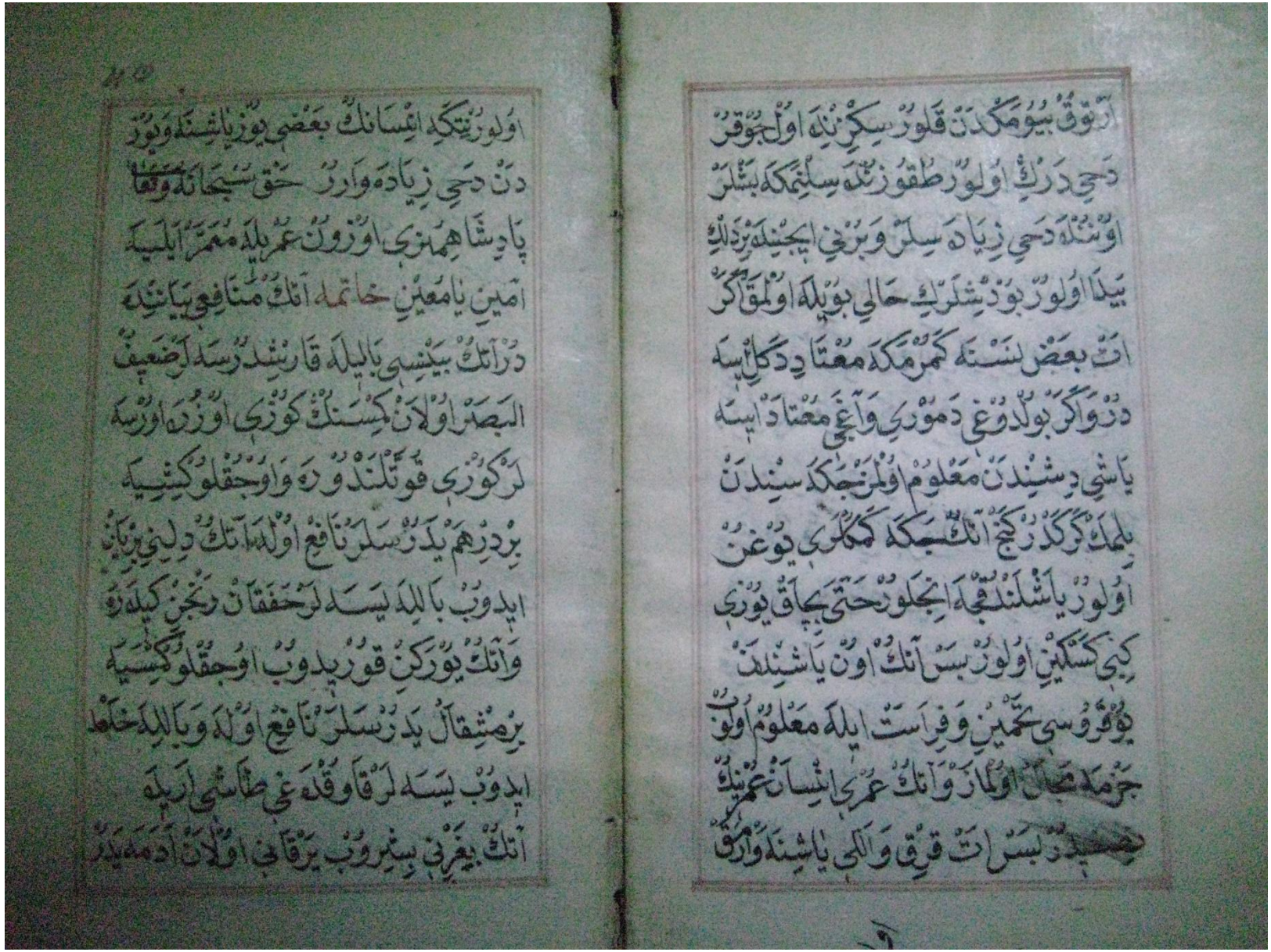

سلر نافع اوله آتك اودنی بر مقدار کونلك
وطوبالق قرشدرب قان اشین کمسیه یدر
نافع اوله آتك طلاغنی اسکی سرکه ده بشر
سلر بش مثقال یسه طلاغی اولان کمسیه
نافع اوله آتك حیاسنی صبر وطوز ایله د
دوکسه لر نقریس رنجنه بال ایله سورسلر
نافع اوله وسرکه ایله ارسه لر قرنجه اننه دوکسه
لر قرنجه یی کیدره آتك سودنی طوغرمز
عورت بش کز اجسه حامله اوله وارق
کمسه اجسه سمرویه ضیق النفس رنجنه
وصنجویه نافع اوله آتك قاننی قودز ایت
طلاین کشنك یره سنه سورسلر نافع اوله
وداء الثعلب رنجه دخی نافعدر آتك

دشنی

دشنی اویوخود خورلین کشنك باشی
التنه قوسلر کسه واوغلانجقلرك بشکنه
قوسلر ضرارلردن امین اوله لر آتك
طرنغن براوده کومسلر اول اوده سحر وضرر
تأثیر اتمیه آتك ایاغنی بل اغرسنه ویان
اغرسنه سورسلر نافع اوله آتك کوکنی
یاقسلر بیاض اولنجه اندن دکوب یمرطه صارو
سنه خلط ایدوب اسهال اولان کمسیه
یدرسلر نافع اوله باذن الله تعالی آتك منا
فعنده وکندونك دخی امراض ومعالجاتنده
سوزجوقدر لکن طبع پادشاهی یه ملال
ویرمکدن احتراز ایچون اختصار
قیلندی

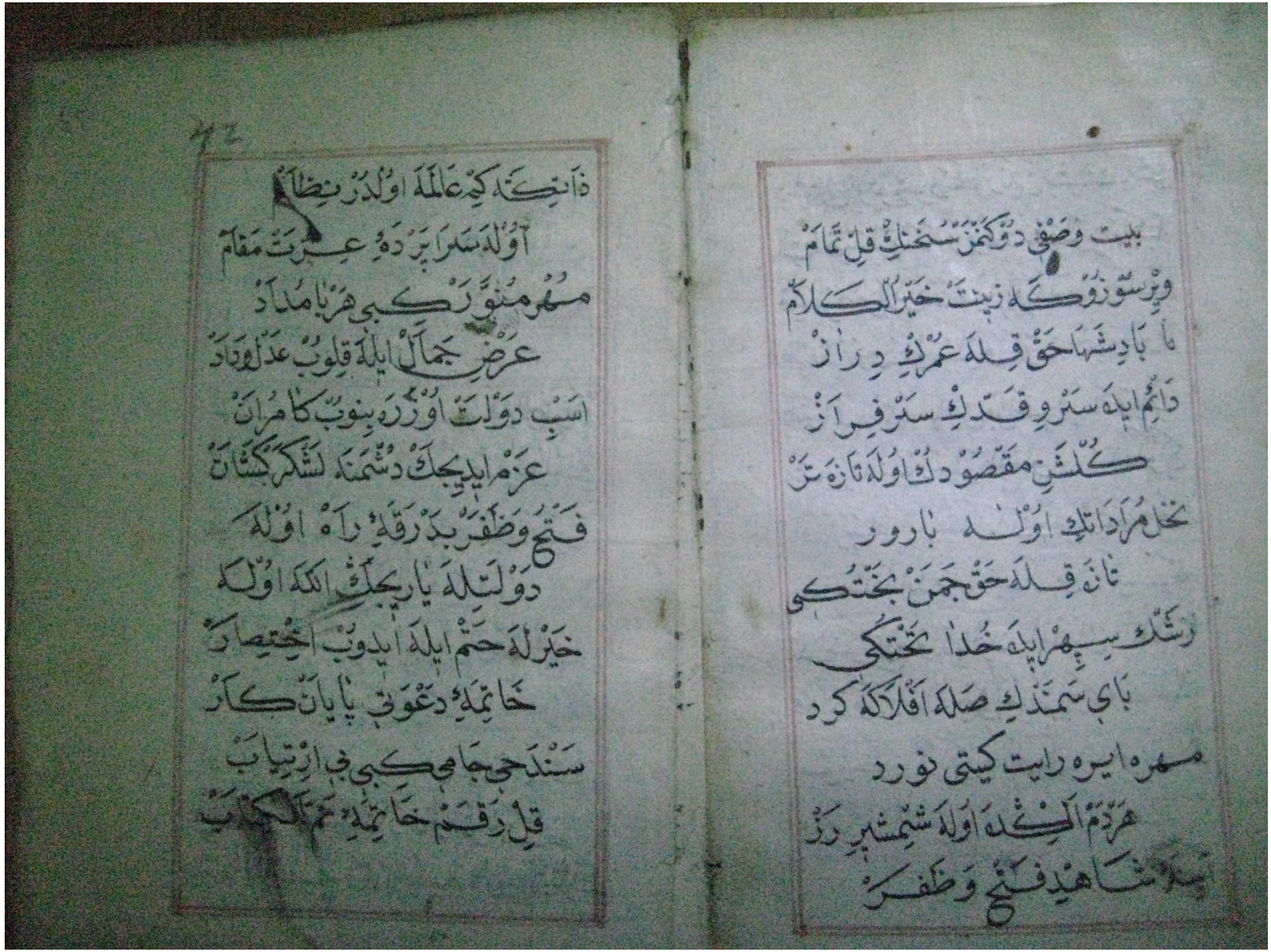

بیت وصفی دوکنمز سخنك قل تمام
ویرسوزوکه زینت خیر الکلام
ما بادشها حق قله عمرك دراز
دائم ایله سرو قدك سرفراز
کلشن مقصودك اوله تازه تر
نخل مراداتك اوله بارور
تازه قله حق چمن بختکی
رشك سپهر ایله خدا تختکی
بای سمندك صله افلاکه کرد
مهره ایره رایت کیتی نورد
هردم الکده اوله شمشیر رز
ایله شاهد فتح وظفر

ذاتکه کیم عالمه اولدر نظام
اوله سراپرده عزت مقام
مهر منور کبی هر بامداد
عرض جمال ایله قلوب عدل وداد
اسب دولت اوزره بنوب کامران
عزم ایدیجك دشمنه لشکرکشان
فتح وظفر بدرقه راه اوله
دولتله یاریجك الله اوله
خیرله ختم ایله ایدوب اختصار
خاتمه دعوتی پایان کار
سندحی جامی کبی بی ارتیاب
قل رقم خاتمه تم الکتاب